

Skrydars

K. NOREL

STRIJDERS

Ze houden vol in rook en onder vlammen (blz. 186)

K. NOREL

STRIJDERS

Illustraties en Onslag van G. D. Hoogendoorn

UITGAVE A. ROELOFS VAN GOOR • MEPPEL.

Dit boek is een deel uit de serie:

ENGELANDVAARDERS

Vierde druk

STRIJDERS

Derde druk

VERZET EN VICTORIE

Elk deel staat op zichzelf en kan afzonderlijk worden gelezen

HOOFDSTUK I

Matroos bij Harer Majesteits Marine

Een schetterende reveille doet Evert Gnodde wakker schrikken. Hij wrijft zijn oogen uit en staart naar de zoldering van een kooi, en naar geel geverfde wanden. Dit is het vooronder van het bewakingsvaartuig niet. En die reveille is heel wat anders dan het klingelende belletje, dat hem anders altijd uit zijn kooi riep. Hij hoort ook niet de snauwende bevelen van den korporaal der Flak. Dit hoorngeschal, waar heeft hij dat ooit meer gehoord? Gedachten aan zijn jongensjaren, toen hij pas op vaders botter voer, woelen door zijn kop.

In een kooi aan den overkant duikt een ragebol op; in een andere vliegen dekens omhoog en naar den grond. Twee jongens glijden uit hun hooge kooien naar den vloer en porren hun maats: „Hé jô, d'r uit!! 't Is overal!”

Evert probeert zich op te richten, maar deze kooi heeft een lagere zoldering, dan die hij op de Duitsche schuit gewend was. Hij stoot zich aan een balk, zoodat er sterretjes voor zijn oogen dansen.

„Blijf jij maar liggen, mof,” zegt een der jongens, die het eerste uit de kooi gesprongen zijn. „Jij bent ziek, je moet straks voor den dokter.”

Evert aait met zijn hand langs z'n voorhoofd, deels vanwege de pijn, die hij bij den kopstoot opliep, deels om zich te herinneren wat er gebeurd is en hoe hij hier verzeild is. Onvervalscht

Nederlandsch hoort hij aan alle kanten om zich heen. Geen woord Duitsch.

En die reveille van daarstraks heeft hij die jaren geleden niet gehoord bij de Marine in Den Helder?

Hun schuit, de Duitsche schuit, waarop hij diende, lag te Scheveningen. Zij, z'n vriend en hij, hadden wacht in de gevangenis. Zij hebben een gevangene uit zijn cel gehaald. In het berg-hok hebben zij den dominee in een Duitsche soldatenjas gestoken en naar de schuit gebracht. Toen zijn zij uitgevaren. Naar Engeland wilde hij. Er kwamen vreemde schepen aan. Duitsche schepen waren het en de Flaksoldaten, die in het vooronder waren opgesloten, zijn uitgebroken. Er is gevochten op het dek. En toen, toen . . . nu weet Evert het niet meer. Hij weet alleen dat hij erg moe was, en ook heel blij. . . .

Er duikt een hoofd op naast zijn kooi. Een gelaat dat blinkt van zeep en water. Dat is Jan Koekman, zijn vriend.

„Hoe gaat het makker. Bekomen van de verrassing?”

Evert kijkt hem vragend aan. Verrassing? Hij heeft een vaag besef dat er iets moois was. Maar wat is 't?

„We zijn er immers, jô. We zijn in Engeland.”

Nu glundert Evert. Dat is het. Ze zijn in Engeland. Maar waarom zegt men dat hij ziek is? Hoe dwarrelt het zoo in zijn kop?

Jan Koekman is verdwenen, maar hij komt terug met brood en thee. „Hier, eet en drink,” zegt hij. „Thee, echte thee, zooals wij ze in jaren niet gedronken hebben. Dat kikkert je weer op.”

„Wat was er eigenlijk met me,” vraagt Evert. „Hoe kom ik zoo te kooi?”

„Moe kerel, moe, anders niks. En 't was warempel geen wonder ook. Eerst op wacht, toen op de brug. En hoe lang heb je op die brug gestaan? Dagen en nachten. Ik kon nog af en toe eens pitten. De dominee kon het gas wel regelen, en de olie. Maar jij stond study an aan 't roer, en jij had de verantwoording of het zaakje lukken zou. Nou, het is fijn gelukt. En eet jij nou

maar gauw dat bordje leeg, dan ben je met een paar uur boven Jan.”

Evert eet en drinkt. Fijne, geurige thee drinkt hij. Die alleen al maakt een ziek mensch beter. Als het ontbijt binnen is, kruipt hij zijn kooi uit, voorzichtig om zijn hoofd niet voor de tweede maal te stooten. Een beetje duizelig voelt hij zich nog wel, maar als hij langs het trapje met de koper beslagen treden naar boven is geklommen, en de zeewind hem om de ooren blaast, voelt hij zich aanstonds heel wat beter. En als er voor den dokter wordt geblazen, vindt hij het heelemaal niet noodig zich te melden. Maar een korporaal haalt hem op, en de dokter voelt zijn pols. „Een beetje overspannen,” constateert hij. Hij geeft hem vrij van dienst.

Ook Jan heeft vrij dien dag; Evert en hij mogen gaan waarheen zij willen.

Hun eerste gang is naar de cantine om formulieren voor Roode Kruisbrieven, en daarna zitten ze elk over zoo'n formulier gebogen, zwaar peinzend hoe ze in vijf en twintig woorden naar Holland kunnen schrijven dat ze gezond en wel in Engeland zijn aangekomen, en hoe ze tegelijk zich kunnen zuiveren van de blaam dat zij, vurige vaderlanders, gediend hebben bij de Deutsche Kriegsmarine.

Als de brieven op de bus zijn, drentelen zij samen langs de kade. Een drukke oorlogshaven is het, waar zij zijn terechtgekomen. Er varen schepen in en uit. De meeste voeren de Engelsche vlag, maar er zijn ook verscheidene met de Nederlandsche driekleur in top. Oude bekenden zijn daarbij. Mijnenleggers, mijnenvegers en torpedobooten, die Evert vroeger in Den Helder heeft gezien. Er zijn ook trawlers uit IJmuiden en motorloggers uit Vlaardingen en Scheveningen, thans uitgerust met kanonnen en luchtdoelmitrailleurs, die hulpschepen der marine zijn geworden. Maar daarnaast zien de jongens tal van nieuwe schepen, meest van klein slag, die veel weg hebben van de Deutsche snelbooten. Het zijn motortorpedo- en motorkanonbooten weet

Evert, in Engeland gebouwd voor de Nederlandsche marine. En niet alleen te water waait de driekleur. Ook op de gebouwen aan de kade wappert de Nederlandsche vlag en Hollandsche bevelen klinken zoowel aan den wal bij een troep marcheerende matrozen als in sloepen, waarin twaalf jongens op de riemen zitten. Hoeveel fleuriger klinkt dat Nederlandsche „Haal op . . . gelijk” dan het blaffend Duitsch, waaraan zij in het laatste jaar gewend geweest zijn. En hoe heerlijk is het thans overal het feestelijke rood-wit-blauw te zien, nadat zij zich zoo lang aan het hakenkruis geërgerd hebben. Deze ontplooiing van Nederlandsche kracht zie je met vreugde en met blijde hoop. Ze loopen, ofschoon het helder en zonnig weer is, in hun oliejasen, omdat ze hun Deutsche uniformen aan niemand willen laten zien, en het eenige wat hen op dezen eersten dag in Engeland kwelt is het hunkerend verlangen om het marineblauw te dragen, en naar een plaats op een der schepen van de Nederlandsche vloot; om mee te vechten voor de vrijheid van hun land.

Onder het middagschaften komt een kwartiermeester op hen toe. „Evert Gnodde en Jan Koekman, jullie moeten aanstonds bij den kolonel komen.”

Jan en Evert gaan met een vroolijk hart. Zij hebben niets te vreezen van den kolonel. De loftuiting die zij gekregen hebben van den commandant der boot, die hen hier in de haven heeft gebracht, zal hij nog aandikken en hij zal hun een plaats bezorgen bij Harer Majesteits Marine.

De kolonel is een nog jonge man. Hij zit te werken aan een schrijfbureau en hij kijkt niet op bij het binnentreden van de jongens. Toen de korporaal hen aandiende, heeft hij slechts een vluchtig handgebaar gemaakt.

Evert en Jan zijn gewend aan wachten. Deutsche officieren hebben hen wel uren laten staan. Zij wachten rustig tot de kolonel zich tot hen richten zal. Een tikje trotsch. Hun harten popelen van verwachting. Als de kolonel zich eindelijk opricht

schrikt Evert van zijn strengen blik. Daar ligt eerder een dreiging in dan lof.

„Zoo, ben jullie de krijgsgevangenen,” begint hij koel.

Krijgsgevangenen?? Evert meende dat. . . .

„De Duitsche krijgsgevangenen,” verduidelijkt de kolonel zijn woorden.

„Wij zijn Nederlanders,” roept Evert onthutst uit.

De kolonel schudt het hoofd. „Iemand in die uniform,” zegt hij, wijzend op de Duitsche soldatenkleeding van Jan en Evert, „is geen Nederlander. Jullie bent in vreemden krijgdsdienst gegaan. Daardoor heb je je Nederlanderschap verloren. In dienst van den vijand heb je je begeven. Dat is landverraad.” Streng en hard is zijn stem.

Evert is wit als een doek. „Wij deden dat om hier te kunnen komen,” roept hij uit. „Omdat wij wilden vechten voor de Koningin.”

Een ironisch lachje plooit de lippen van den officier. „Omdat je vóór de Koningin wou vechten, vocht je tégen haar,” spot hij.

Evert krijgt het gevoel of hij voor zijn eer en leven vechten moet.

„Wij wilden nooit voor de Duitschers vechten. Wij zijn altijd tegen hen geweest. Vraagt U maar aan dominee Van Velden.”

„Dien heb ik gesproken,” antwoordt de kolonel koel.

Evert wordt wanhopig. Heeft de dominee dan niet verteld hoe het met hen stond? Heeft hij niet gezegd dat zij zijn ondergedoken, omdat zij het vertikten een hand voor de Duitschers uit te steken, hoe zij op alle mogelijke manieren geprobeerd hebben naar Engeland te komen, en hoe alles is mislukt, totdat zij eindelijk dienst namen bij de Duitsche marine, omdat dat de eenige weg was om tot hun doel te raken?

„Jullie hebt geconvoyeerd voor de Duitschers,” zegt de kolonel. „Oorlogshandelingen heb je verricht tegen je eigen land, en tegen onze landgenooten. Wanneer ik jullie behandel als Duitschers en als krijgsgevangenen behandel ik je zeer genadig.”

„Maar wij hebben toch een Duitsch schip veroverd,” valt Jan hartstochtelijk in. „Wij hebben U gevangenen bezorgd.”

„Dat is een verzachtende omstandigheid,” geeft de kolonel toe. „Daarom wou ik jullie als krijgsgevangenen beschouwen en niet als landverraders.”

Een verzachtende omstandigheid? Evert staat er verslagen bij. Is het niet meer? Is het niet het klinkende bewijs, dat zij alles riskeeren wilden voor hun vaderland, en dat zij ook wat *deden* voor het vaderland?

„Als krijgsgevangenen heb je het hier niet zoo kwaad,” schijnt de kolonel hen te willen troosten. „Die krijgen bij ons genoeg te eten, en ze loopen geen gevaren. Als krijgsgevangene ben je van den oorlog af.”

„Maar ik wil niet van den oorlog af,” roept Evert uit. „Wij willen er juist *in*. Daarom hebben wij alles gedaan om hier te komen. Daarvoor hebben wij zelfs deze vervloekte uniform aange trokken, en de verachting van onze vrienden, van onze ouders, van . . . — hier slikt Evert een paar woorden in — van ieder een op ons genomen. Wij wilden vechten. Zet ons maar vooraan in 't gevecht.”

De kolonel staat op. Het koele en strenge is opeens verdwenen uit zijn oogen. Hij steekt den jongens de hand toe, een hand waar een mouw met breede gouden banden achter is. „Nu zie ik, dat ik best vleesch in de kuip heb,” zegt hij met warmte in zijn stem. „Kranige kerels zijn jullie. Ik wensch je geluk met hetgeen je hebt gedaan. Van dit oogenblik behoort je tot de Koninklijke Nederlandsche Marine. Zorg jullie maar gauw dat je dat Duitsche pakje ruilt voor een fatsoenlijk matrozenuniform.” Hij drukt op een bel, waarna de korporaal verschijnt. „Breng hen naar den officier van administratie,” gelast hij, „en vraag mijnheer of die wil zorgen dat deze beide mannen vandaag nog in de sterkte worden opgenomen en gekleed.”

Salueerend gaan zij met hun drieën heen.

„Ik heb in doodsangst gezeten,” bekent Jan aan Evert als zij buiten zijn. En die zat even gloeiend in de rats.

„Ik dacht dat we op het allerminst in het concentratiekamp belanden zouden.”

„Jullie staat in blakende gunst,” onthult de korporaal. „Een hand geven aan een gewoon matroos doet de kolonel haast nooit, en met loftuizingen is hij verbazend zuinig.”

Dien middag wandelen Evert en Jan weer langs de kade, maar nu hebben zij geen oliejasen aan om hun kleren te bedekken. Een blauwe matrozenkiel dragen ze met een breeden braniekraag, en op hun hoofd pronkt de baret. Zoo moest men hen in Nederland kunnen zien; zoo moest Evert wandelen op Urk met Ali Romkes aan zijn arm! Wat zou zij trotsch zijn op haar jongen.

Uit den tuin van het commandementsgebouw komt een officier wandelen. De schildwacht presenteert voor hem het geweer. Het is de kolonel. Jan en Evert willen met een stram militair saluut passeeren. Maar hij houdt hen aan. „Zoo zie je d'r beter uit,” lacht hij. „En hoe bevallen deze kleren jullie?”

„We zijn er trotsch op,” antwoordt Evert.

„Draagt ze met eere,” zegt de kolonel.

Nu moesten de jongens feitelijk doorgaan, maar Evert waagt het om van deze uitgezochte gelegenheid gebruik te maken voor een vraag. „Wij hebben nog een vriend,” zegt hij. „Zou die ook bij de marine mogen komen?”

„De dominee,” veronderstelt de kolonel, dat hij bedoelt. „Wou je daar ook een matroos van maken?”

„Ik bedoel een ander, kolonel. Ik bedoel Walter!”

„Een Duitscher?”

„Ja,” zegt Evert.

Het gelaat van den kolonel wordt stroef. „De Duitschers zijn onze vijanden.”

„Maar hij heeft zich volkomen goed gedragen. Hij haat het Hitler-regime, en hij heeft ons geholpen bij het veroveren en het houden van de schuit.”

„Het kan niet,” beslist de kolonel. „Onze marine is alleen toegankelijk voor Nederlanders.”

„Moet hij dan naar een krijgsgevangenkamp?” vraagt Evert verontrust.

„Ik zie geen anderen weg.”

„Wordt hij dus opgesloten bij de Duitschers, die hij zelf mee gevangen heeft genomen?”

De kolonel begrijpt dat dit moeilijkheden geven zou.

„Ik zal zorgen dat dat niet gebeurt,” belooft hij. „Hij zal een bevoorrechte behandeling genieten.”

*

Dien avond gaan Jan en Evert passagieren. Hoe anders wandelen zij hier dan zij 't laatste jaar in Holland deden. In het bezet gebied werd een Hollandsch sprekende in Duitsch uniform overal met den nek aangezien. Je kon nergens zitten gaan of de menschen schoven uit je buurt, behalve een slag van volk, met wie Jan en Evert zich schaamden om te gaan. Hier loopen zij met de borst vooruit, trotsch op hun blauwe kielen en hun mutsen. De Engelsche burgers zijn vriendelijk tegen hen, en de Engelsche meisjes gemeenzaam met de Hollandsche matrozen.

Hoe anders wordt hier ook voor de militairen gezorgd dan daarginds.

Daar was je aangewezen op het Wehrmachtsheim, waar je overal en altijd op den harden kop van Hitler staarde, en waar de leestafel niets anders bevatte dan Goebbelaansche propaganda, waarvan een Nederlander walgde.

Hier is een Militair tehuis met een vriendelijken vader, en een hartelijke moeder, die de matrozen behandelen alsof ze hun eigen kinderen zijn. Hier worden bij orgel of piano Nederlandsche liederen gezongen. Het Wilhelmus of het liedje van Jan Koppelstok, of de Zilvervloot en Sarie Marijs. Hier worden ook Christelijke liederen gezongen. „Er ruischt langs de wolken” en

„Scheepje onder Jezus' hoede." Everts oogen worden vochtig als hij deze liederen voor het eerst na langen tijd weer zingt. Ze herinneren hem zoo sterk aan thuis. Tot driemaal toe laten Jan en Evert zich een kop chocola inschenken. Wat smaakt cacao toch heerlijk als je het in drie jaar niet geproefd hebt, en wat zijn Engelsche cigaretten lekker. Als je zoolang het Consi-bocht gerookt hebt, is een North-State een verrukking. Alleen wat zijn die cigaretten zwaar! Na twee of drie krijgen de jongens hoofdpijn en gaat het hun een beetje draaien in hun maag. Jan legt een peukje aan kant, en als Evert dat ziet, volgt hij aanstonds zijn voorbeeld, ofschoon zijn cigaret maar half is opgerookt.

„Gooi jullie in Holland zoo met tabak?" vraagt een matroos.

„Eh. . . . nee. . . ." zegt Jan, en verder komt hij niet.

Maar de matroos heeft het al ontdekt. „Je bent allebei wit om den neus. Je kunt niet meer tegen een goeie cigaret."

Jan en Evert lachen smalletjes en kijken toe, terwijl hun kameraad een nieuwen Player opsteekt en diep inhaleert.

Zij hebben voor vandaag genoeg gerookt.

Ze komen echter gauw weer bij en dan kletsen ze gezellig met hun nieuwe kameraden.

De Engelandvaarders zitten in het midden van een grooten kring, en de anderen vragen hun alles over het vaderland, waarvan de meesten reeds vier jaar en sommigen, die in '40 zoowat aan het einde van een Indische term waren, veel langer nog gescheiden zijn. Zij willen weten hoe de Nederlanders het hebben onder het Duitsche juk. En Evert en Jan vertellen hoe de Duitschers burgers op straat zetten, en arbeiders tot slaven maken; hoe zij het beste voedsel voor zich opeischen, en den rommel voor de Nederlanders laten; hoe zij hun kamers en barakken gloeiend stoken, terwijl de Nederlandsche vrouwen en kinderen verkommeren van kou. Over de martelingen in gevangenissen en concentratiekampen vertellen zij en over het rauwelings neerschieten van Nederlanders op straat en in hun woningen.

Dit verhaal van Nederlandsch lijden onder Duitsche tyrannie maakt de matrozen grimmig. Best mogelijk dat hun eigen familieleden gemarteld of vermoord zijn. Zij ontvangen af en toe een Roode Kruisbrief. Maar wat kan geschreven worden in vijf en twintig woorden, die de censuur passeeren moeten? De een heeft bericht ontvangen, dat zijn vader weg is en de ander dat een broer is overleden. Waar Vader heen is, in de gevangenis of in een concentratiekamp misschien, stond er niet bij en kon er ook niet bijstaan, omdat de censuur het schrappen zou. En of de broer is overleden door een Duitschen kogel was evenmin vermeld. Deze onzekerheid jaagt, na verhalen over Duitsche willekeur en wreedheden, de onrust bij de jonge strijders aan en doet de begeerte opvlammen om den slagboom van Duitsch geweld, die tusschen hen en Holland ligt, snel uit den weg te ruimen.

Pas tegen het avondappèl verlaten Jan en Evert het Tehuis. Op straat is het dan aardedonker. De verduistering is in Engeland even streng als aan den overkant van de Noordzee en in de vreemde stad staan de beide vrienden hulpeloos in den nacht. Hun nieuwe makkers kennen den weg naar de haven echter op hun duimpje. „Koersen jullie maar in ons zog,” zeggen zij. Met hun kameraden komen zij op tijd en veilig op het wachtschip, waarop de nieuwe matrozen van Harer Majesteits Marine voorloopig zijn geplaatst.

*

„Aangetreden!” commandeert de korporaal van de mariniers aan het kleinste klasje, dat hij ooit gehad heeft, en Jan en Evert komen in looppas aangerend, zooals hun dat geleerd is.

Het valt bij hun instructeur in verkeerde aarde. „Je hoeft hier de fratsen van de moffen niet te vertoonen,” foetert hij. „Overdoen, op z'n Hollandsch.”

Zij doen het op z'n Hollandsch over en zij moeten dien

dag allerlei nog heel veel keeren overdoen. Elk oogenblik foertert en scheldt de korporaal op moffenfratsen, die zij af moeten leeren. Hij is tenslotte rood van kwaadheid op de Duitschers, die zulke zotte exercities hebben.

Dat afleeren van de Duitsche manieren en het aanleeren van Nederlandsche commando's en handgrepen is echter ook zoowat het eenige wat hij hun leeren moet. Want ze kunnen exerceeren en met een geweer omgaan, en met den inwendigen dienst zijn zij redelijk op de hoogte.

Na een dag of wat kan hij hen reeds presenteeren aan den commandant van het wachtschip met de melding dat zij nu een paar redelijke Hollandsche matrozen zijn.

„Heb je nog voorkeur voor een bepaalden dienst,” vraagt de commandant aan Jan en Evert.

„Graag bij de snelbooten,” zeggen beiden.

De commandant fronst het voorhoofd. „Schnellboote is Duitsch, van M.T.B.'s en M.K.B.'s spreken wij.”

„Dan graag op een M.T.B., kolonel.”

„Dat is een zware dienst, hoor, en gevaarlijk ook.”

„Daarom juist,” verklaren de jongens.

Dit bevalt den commandant. „Als er een plaats open komt, zal ik aan je denken,” belooft hij.

„Mogen wij dan samen op één boot?” vraagt Evert.

„Jullie hebben noten op je zang. Zoo'n schuit heeft niet veel koppen. Er zijn niet dadelijk twee plaatsen vrij.”

„Hij in de machinekamer en ik bij den dekdienst,” pleit Evert. „Bij de Duitschers kregen we dat zelfs gedaan,” voegt hij er bij.

De commandant glimlacht. „Dan kan een Hollandsch commandant het toch niet minder doen, hé,” geeft hij zich gewonnen. „Ik zal probeeren of ik het zoo passen kan.”

★

Zoolang ze op het wachtschip zitten, hebben de jongens wal-

dienst. Ze exerceeren met een grooten troep op de kade en op het plein van het commandementsgebouw. Ze houden schiet-oefeningen met het geweer en met de mitrailleur op een schiet-baan aan het strand.

In de haven roeien ze in marinesloepen en daarbij houden de Hollanders er erg van om tegen Engelsche sloepen om het hardst te roeien. Dat is zwaar werk, want de Engelsche matrozen kunnen roeien en zij laten zich niet licht de loef afsteken door de Nederlanders. Het wachtschip heeft ook dikwijls wacht te leveren, niet alleen voor posten aan den wal, maar ook bij de schepen omdat de bemanningen na zwaren dienst op zee veelal verlof hebben wanneer hun schuit een poosje binnen is. Zoo schilderen Jan en Evert dikwijls bij een schip en zij doen dat in den vloten pas en met de kwieke wendingen, die bij de Koninklijke Marine regel zijn.

Tot dusver heeft Evert gedacht dat de Deutsche Wehrmacht, ze mocht dan vijand wezen, in alles ten voorbeeld kon worden gesteld aan de Nederlandsche, maar hij ervaart dat de Koninklijke Marine van de Kriegsmarine niets te leeren heeft. Het gaat hier met minder drukte en lawaai en zonder hanepas, maar zeker even vlot en kwiek. De discipline is niet zoo strak en vooral niet zoo kadaverachtig, maar in haar soepelheid is ze toch stellig even stevig. En wat de orde en de zindelijkheid aangaat, het wachtschip is een oud kavalje, nog uit den zeiltijd, maar elke hut blinkt er, in het volksverblijf vindt men geen stofje en van de dekken, die dag aan dag gezwabberd worden, kan men wel eten.

Scheeps- en waldienst en de wachten nemen vele uren in beslag, maar desondanks hebben Jan en Evert hun vrijen tijd.

Op een wandeling ontmoeten zij een officier. Zij groeten, zooals een marineman zijn meerdere moet groeten, maar deze officier brengt niet als tegengroet het militair saluut. Hij komt met uitgebreide armen op hen toe.

Evert en Jan staan een oogenblik beduusd. Welke officier is zoo familiair tegen matrozen?

„Ha, vrienden,” roept de officier, en dan wordt de verwondering van Jan en Evert er een van een ander soort. Dit is dominee Van Velden! Hoe is die een-twee-drie marineofficier geworden?

„Dacht jullie dat ik het minder deed dan jullie?” vraagt hij lachend om hun verwonderde gezichten. „Jullie bij de marine, ik ook hoor.”

Ze begrijpen er niets van. Zij waren al matroos. Een dominee kan toch niet in een handomdraai zeeofficier worden? Dan evenwel ontdekt Evert op den kraag van de officiersjas een gouden kruis, gevat in palmtakken. „U bent veldprediker geworden,” begrijpt hij.

„Vlootpredikant,” verbetert dominee. „Het mooiste werk dat een Nederlandsche dominee tegenwoordig doen kan, heb ik te doen gekregen. Gaan jullie mee naar het Tehuis?”

Dien avond zit in het Tehuis een groote kring matrozen om den dominee heen. Hij kan vertellen en hij kan anderen aan het praten brengen ook. Opgewekt wordt er gekeuveld en heftig wordt tegen den dominee gedebatteerd door jongens, die aan godsdienst en aan de kerk niet doen. Jan Koekman glimlacht stilletjes als die jongens zoo vurig tegen dominee Van Velden ingaan, en vooral als de dominee hen antwoordt. Hij pakt hen net zoo aan als hij indertijd hem aangepakt heeft, vriendelijk, luchtig, een beetje redetwistend, maar heelemaal niet zijn best doend naar het schijnt, hen van hun standpunt af te brengen, en op een gegeven oogenblik het gesprek over den godsdienst plompverloren afbrekend door zijn vinnigsten tegenstander uit te noodigen nu eens een potje te biljarten.

En dan trekt hij zoowaar zijn fraaie officiersjas uit, en staat in zijn overhemd tusschen de matrozen in, niet als een officier en ook niet als een dominee, maar als een makker onder makkers. Hij praat geen woord meer over godsdienst, doch hanteert

de queue vaardiger dan de matrozen dachten dat een zwartrok het zou kunnen. En tusschen het spelen door tapt hij moppen, die de jongens schateren doen. Deze dominee is van een zemelaar het tegenbeeld.

Als dominee Van Velden tegen sluitingstijd voorstelt, dat zij samen zullen zingen, kijken sommigen een beetje sip omdat zij niet van psalmen houden, maar hij geeft het Wilhelmus op, en dat zingt iedereen natuurlijk daverend en staande mee. Zij begripen allen best dat „Mijn schild en mijn betrouwen” zachter gezongen moet worden dan het eerste couplet. „Oorlof mijn arme schapen”, dat de dominee ook nog vraagt te zingen, kennen allen niet, doch er gaan snel boekjes rond, en onder het zingen daarvan zijn er wien het treft hoe dit oude lied uit den Spaanschen tijd past voor den Duitschen tijd, dien zij beleven. Onmiddellijk na het zingen vouwt de dominee de handen en niemand loopt dan weg. Er is zelfs geen die niet zijn oogen sluit. Dominee Van Velden denkt in het gebed aan hun ouders en broers en zusters, en aan hun meisjes thuis. Aan het Vaderland in nood denkt hij, en aan de jongens hier, die wellicht morgen in het vuur gaan. Hij bidt om bewaring voor de menschen thuis in de verdrukking die zij lijden, en voor de mannen van de vloot vraagt hij aan God om Christelijken moed, om stervensmoed ook, als die noodig wezen mocht.

Na het bidden is het zeer stil in de zaal. De dominee moet zelf het sein tot heengaan geven.

Eer hij het Tehuis verlaat loopt de man, die het felste heeft gedebatteerd, op dominee Van Velden toe en drukt hem de hand. „Ik dank u,” zegt hij warm.

„Tot weerziens, makker,” antwoordt de dominee.

Evert en Jan wandelen samen naar het wachtschip. „Wat een verschil,” zegt Jan, „deze avond en een avond in het Duitse Wehrmachtsheim. Zoiets als dit is daar volslagen onbestaanbaar. Hier voel je je heelemaal thuis.”

„Jij ook?” vraagt Evert iet of wat verwonderd.

„Jij niet dan?”

„Ik wel,” antwoordt Evert, „maar ik ben hierbij opgevoed.
Met jou staat het anders.”

„Dit is Nederlandsch,” zegt Jan met overtuiging. „Elk
Nederlander houdt hiervan.”

HOOFDSTUK II

Van 't wachtschip naar de M.T.B.

Het leven in de havenstad is fleurig en gezellig, maar dit is toch niet wat Jan en Evert zich van hun dienst bij de Marine hebben voorgesteld. Om voor hun Vaderland te vechten zijn zij naar Engeland gevaren en inplaats van te vechten, leiden zij hier een goed leventje. Zijn zij nu overbodig? Kan men hen in den strijd voor het Vaderland niet eens gebruiken? „Heb ik,” vraagt Evert zich soms af, „heb ik hiervoor nu de schande van het Duitse uniform gedragen, gebroken met mijn vader, en moeder en Alie zooveel verdriet bezorgd? Had ik niet beter thuis kunnen blijven of althans in de Wieringermeer als onderduiker?”

Zijn teleurstelling gaat knagen aan zijn levenslust. Hij heeft in de oefeningen niet meer het plezier van het begin. In het Tehuis zit hij soms met Vrij Nederland in zijn hand afwezig voor zich uit te staren. Jan tracht hem op te monteren. „Jij weet toch ook wel,” zegt hij, „dat in den oorlog niet ieder in de frontlijn staat en dat je nooit voortdurend in het gevecht bent. Onze tijd komt heusch wel.”

„Als het dan maar een beetje gauw is,” gromt Evert.

Des middags na afloop van den dienst komt de kwartiermeester gewoonlijk met orders van het bureau. Hij leest dan dikwijls namen af van mannen, die van het wachtschip overgaan naar de varende vloot. Den laatsten tijd worden er ook namen afgelezen van mannen, die na Evert en Jan op het wacht-

schip zijn gekomen, deze gaat naar een fregat, die naar een mijnenveger.

„Alweer niet,” moppert Evert. „Wij komen nooit aan beurt.”

Jan klopt hem op den schouder. „Onze eigen schuld, makker. Wij moeten wachten omdat wij zooveel noten op den zang hadden. Wij tweeën op een M.T.B. dat is niet aanstonds pas.”

Evert is het wachten moe. „Zouden wij dan maar niet gaan zeggen, dat het ons niet schelen kan op wat voor schuit we komen?”

„Waar beland je dan?” vraagt Jan die niet aanstonds over stag wil gaan. „Op een korvet of op een mijnenveger, moet je denken. Mijnenvegen is een saaie dienst en op een korvet doe je konvooiwerk. Daar hebben we bij de Duitschers lang genoeg in gezeten. We moeten wachten op een M.T.B., daarin zit meer muziek.”

Evert is het er mee eens. Hij is liever op een M.T.B. die den vijand opzoekt onder zijn eigen kust, dan dat hij op een korvet achter een konvooi aanhobbelt, kris kras over den Atlantischen Oceaan, zonder dat je ooit een haven binnenloopt. Maar hij wil varen. Zoo lang aan wal en nietsdoen, dat is geen leven voor een Urker. Een wiebelend dek moet hij onder de beenen hebben en werk omhanden.

„Heb nog een dag of wat geduld,” raadt Jan. „Onze beurt komt nog wel.”

Zij loopen hun wachtjes, doen hun exercities en zien de motorbooten uitvaren en weer binnenkomen. Ze varen in een wolk van schuim, dat hun boegen omhoog werpen en hun schroeven opwoelen. Bij het binnenloopen zijn ze soms gehavend en gedeukt, zijn er vaak gewonden en dooden aan boord, en is er ook wel eens een schip minder in de flottielje dan den vorigen avond uitvoer. Maar het risico aan het varen op de motorbooten verbonden, schrikt Evert niet af. Hij weet uit ervaring hoe deze muskieten van de zee telkens Deutsche konvooien overvallen en teisteren, en hij hoort er thans opnieuw van. In het donker

besluipen zij de konvooien om dan op het onverwachtst hun torpedo's te lanceeren en hun granaten op de Duitsche schepen af te vuren. Evert gloeit bij het verhaal van een geslaagden overval, en des te jaloerscher kijkt hij den volgenden morgen een flottielje na, die in een wolk van schuim het zeegat uitgaat, den vijand tegemoet.

Opnieuw verloopt een volle week. Telkens worden na den dienst namen afgelezen voor plaatsing op de schepen. Jan en Evert worden niet genoemd.

„Jullie hebben maar een lijn,” benijdt hen een matroos, die, nadat hij amper een week aan den wal geweest is, op een korvet geplaatst wordt.

„Een lijn?” vraagt Evert schamper. „Je versaggerijnt hier aan den wal.”

De ander kan zoo'n stemming niet begrijpen. „Je moet maar, zooals ik, twintig maanden op een schuit gezeten hebben altijd met konvooien mee, zonder ooit een haven aan te doen. Zelfs onze olie en victualie namen wij op zee van andere schepen over. Ik heb voorloopig m'n bekomst van het zoute water.”

„Ben jij een zeeman?” smaalt Evert. „Er is niets mooier dan op zee.”

„Wou je mijn plaatsje soms graag overnemen?” vraagt de ander. „Zal ik op het bureau voor je gaan vragen?”

„Wij willen samen varen, zie je,” krabbelt Evert terug, op Jan wijzend.

„O, er is op een korvet allicht ook nog een plaatsje vrij in de machinekamer.”

Maar ze gaan er niet op in. Zij wachten per slot van rekening toch maar liever op een plaats bij de motorbooten. En zij mop-pereen voortaan minder luid als plaatsing uitblijft.

Dan, op een avond, leest de kwartiermeester hun namen af. Evert Gnodde en Jan Koekman geplaatst op de M.T.B. 66. Zij moeten zich aanstonds melden in de kazerne van den dienst der motorbooten. Vannacht reeds moet de 66 varen.

Evert staat beduusd als hij de order hoort. Het overkomt hem nu toch nog onverwacht. En het gaat zoo haastig in zijn werk. Doch Jan danst van plezier en hij grijpt zijn makker bij den kraag van zijn matrozenkiel. „Kerel, hoe kun je nu kijken of je je laatste oortje hebt versnoept? Nou is het wachten waarover jij zoo gruwelijk hebt gemopperd immers afgeloopen? En kun je nu geen tien tellen?”

En dan raakt Jan over zijn verbouwereerdheid heen. Het dringt tot hem door dat hij eindelijk op een M.T.B. komt, dat hij de Noordzee opgaat en achter Duitschers jagen zal.

Hij danst met Evert en ze zijn zoo uitgelaten dat de kwartiermeester, die nog andere orders uit moet deelen, zichzelf niet kan verstaan vanwege het lawaai. Een knetterend bevel maakt snel een einde aan hun kromme sprongen.

Dan verdwijnen zij van het dek naar het volksverblijf, zoeken al hun bullen bij elkaar, poetsen wat er gepeetst moet worden en naaien losse knopen vaster aan hun kleeren. Als de baksmeester inspectie heeft gehouden, stoppen zij hun plunjezakken vol en stappen zij de hooge loopplank van het wachtschip af naar de kazerne van de M.T.B.'s.

Daar worden ze naar een zaal gebracht door een matroos, die een vinger op den mond legt om te beduiden dat ze doodstil moeten wezen, want alles slaapt, en zij moeten ook direct gaan slapen; om elf uur zal het overal zijn, en om twaalf uur vannacht gaat het flottielje varen.

Zij liggen weldra op hun stroozak, doch slapen wil niet. Daarvoor is het bed te vreemd, de tijd van slapen te ongewoon en de emotie veel te groot. Zij woelen beiden op hun krib, gooien zich nu op de eene en dan op de andere zijde, en kunnen den slaap onmogelijk vatten. Op het slot gaan ze fluisterend praten samen.

Als een matroos van de wacht op de zaal komt om de bemanning der flottielje, die vannacht moet varen, uit hun bed te porren, hebben zij nog geen oog geloken.

Andere matrozen van de 66 zijn hun gids naar de boot, die aan de duistere kade ligt. Ze schuifelen aan hun hand de loopplank over. Aan dek brandt slechts een flauw blauw lampje, maar onderin is licht. De commandant is nog niet aan boord. De schipper wijst den beiden nieuwelingen plaats en werk. Jan als hulp in de machinekamer, Evert voor den dienst aan dek. Ze komen beiden in de plaats van twee anderen, die door Duitse kogels zijn getroffen, de eene ligt in het hospitaal, de andere is dood.

Het wordt zoo tusschen neus en lippen door gezegd. De menschen op de M.T.B.'s zijn met den dood vertrouwd. Maar Evert huivert even.

Na enkele oogenblikken stapt de commandant, een luitenant ter zee der tweede klasse, aan boord.

„Allen present?” vraagt hij den schipper.

„Allen, commandant,” rapporteert die.

Dan klinkt een gedempte fluittoon uit het duister; het sein van den bevelhebber van de flottielje om te vertrekken. De motor in de boot gaat grommen.

Terwijl Evert een lijn inpalmt, die aan den wal is losgegooid, ziet hij een donkere schaduw in het midden van de haven snel voorwaarts gaan. Dat is de flottieljeleider. De 66 glijdt mee in de file, die vaag door wit schuim wordt geteekend.

In de haven gaat alles in een vlot doch rustig tempo. Maar buitengaats wordt de snelheid opgevoerd. De 66 springt op de golven als een hert. Telkens vangt de boeg zeer harde stooten op, en als de bodem op een golfrug ploft, schokt alles in de boot omhoog. En toch loopen ze nu nog slechts een dienstvaart van 25 mijl. Wat zal het dan zijn als de flottielje bij het bespringen van den vijand of in 't gevecht op zijn topsnelheid van 45 knopen loopt?

„Heb jij wel eens aan 't roer gestaan?” vraagt de commandant aan zijn nieuwen dekmatroos.

„Ik ben in het burgerleven visscher,” antwoordt Evert en daarmee weet de commandant genoeg.

Hij zet hem aan het stuurrad. „Je hoeft zijn heklicht en als je dat niet zien kunt zijn hekgolf maar in het oog te houden,” zegt hij, op den voorligger wijzend. „Ik zorg wel dat we hem bijblijven.” Hij houdt zijn hand op het instrument dat de snelheid regelt.

Te roer staan op een M.T.B. is heel wat anders dan op een botter of op een Duitsch hulpvaartuig. Haarscherp luistert dit schip naar het roer, de kleinste wending van het stuurrad doet het reeds uit zijn koers schieten. Overigens is het werk van den roerganger zeer eenvoudig. De leider der flottielje navigeert. Evert hoeft zelfs niet naar het kompas te kijken. Als hij het hek van de 65 maar in het oog houdt. Maar dat moet dan ook zonder een seconde onderbreking. Als hij absent was op het oogenblik, dat de 65 van koers veranderde, zou de flottielje aanstonds uit elkaar liggen.

Ze varen enkele uren in één richting. Noord-Oost, ziet Evert op het kompas. Thans zwenken ze iets over bakboord. De richting is nu Noord-Noord-Oost. Dit wordt een speurtocht onder de Nederlandsche kust. Evert tuurt in de oogenblikken dat hij de 65 even los durft laten naar het Oosten. Daar moet Holland zijn. Er is niets te zien. De vuren zijn gedoofd en het is te donker om de kust te onderscheiden. Evert weet echter waar ze zijn. Dit is hetzelfde vaarwater, dat hij een half jaar geleden heeft bevaren, toen evenwel in de scheeve positie van een Hollander in Duitschen dienst.

De marconist duikt, de koptelefoon om de ooren, uit zijn hut op en drukt den commandant een briefje in de hand. Die leest het bij het zwakke licht van het kompas.

„Voorligger loslaten,” zegt hij tot Evert. „Koers Noord-Noord-Oost, mitrailleurschutters en konstabels op hun post.”

De flottielje zwenkt op hetzelfde oogenblik uiteen. Zij gaan ten aanval.

De commandant van de 66 speurt scherp vooruit. „Zie jij wat?” vraagt hij Evert. Die ziet echter niets dan een paar vage witte vlekken op het donkere water: de hekgolven van de andere booten der flottielje. Geen vrachtbooten of Flakschepen der Duitschers kan hij vinden.

Opeens flitst op een M.T.B. een zoeklicht aan. Een forsche koopvaarder ligt in den kegel. Het zoeklicht flapt aanstonds weer uit, doch er is tijd genoeg geweest voor een van de M.T.B.'s om er een torpedo uit te jagen.

Evert's oogen boren in het donker. „Schip vooruit,” roept hij. Een donkere schaduw heeft hij voor den boeg ontdekt.

Het zoeklicht van de 66 flitst aan. In den bundel vaart een Flakschip. De commandant drukt op een knop van het dashboard en uit de stuurboordsbuis springt een torpedo. Aanstonds is het licht weer uit en tegelijk maakt de 66 een snellen zwaai. Een zware ontploffing rommelt in de verte.

Telkens schieten lichten aan en uit. Voortdurend rommelen explosies, donderen kanonnen, blaffen mitrailleurs. Iedere boot van de flottielje heeft een prooi besprongen.

Ginds is men evenwel ook wakker. Van hooge masten maaien felle bundels over zee, en zoodra een M.T.B. in zulk een kegel wordt gevangen, dondert het geschut en sproeien kogels uit de Duitse mitrailleurs.

De 66 heeft na het lanceeren der torpedo een wijden boog gemaakt en rent nu weer op het convooi aan voor een tweeden aanval. Op topsnelheid snijdt de boot in een wolk van schuim door het water. Het hek wordt diep omlaag getrokken door de zuiging. Op de boot schokt en slingert alles. De commandant, den afstandmeter voor de oogen, tuurt fel vooruit. Het zoeklicht flapt weer aan. Een druk op den knop. De tweede torpedo springt in zee en rent naar een Duitsch schip. De 66 buigt snel af om het vuur van den tegenstander te ontloopen.

Plotseling knippert Evert met de oogen. Een hevig licht verblindt hem.

„Roer stuurboord,” bijt de commandant hem toe en Evert geeft een ruk aan het rad die de boot in zijn ijende vaart bijna doet kapseizen. Het zoeklicht van den vijand schijnt Evert nu niet meer in de oogen. Het komt achterin. Maar zij raken het niet kwijt. De boot ligt in een schel en onbarmhartig licht. „Roer bakboord,” gelast de commandant nu weer, en nogmaals zwenkt de boot met zware slagzij. Zigzaggend probeert hij aan den vijand te ontkomen.

Het zoeklicht houdt de 66 echter vast, en de vijand schiet fel. Voor en aan weerszij van de boot spuiten fonteinën op, veroorzaakt door granaten. Harde tikken hoort Evert tegen het boord, er fluiten kogels om zijn ooren, het glas van het kompas vliegt kletterend kapot.

„Zoo hebben wij het eergisteren ook gehad,” gromt de commandant, meer tot zichzelf dan tegen Evert. „Ze schijnen ons te moeten hebben.” Er klinken steeds meer harde tikken tegen het boord, een luchtkoker slaat aan brokken. In een hagelbui van kogels en granaten varen zij. Eergisteren zijn twee man in zulk een bui getroffen. Gaat nu de heele boot er aan?

Zij raken niet uit het zoeklicht weg, maar de 66 wordt nu toch minder fel beschoten. De kogels en granaten vallen meer verspreid. Zij ontloopen het Duitsche vuur. Evert haalt ruimer adem. „Dat is voorbij,” verzucht hij.

„Juich niet te gauw,” waarschuwt de commandant. Nog eens slaan scherpe tikken op den scheepswand en vlak daarop klinkt uit de radiohut een gil. De marconist is, zittend voor zijn toestel, getroffen door een kogel uit een mitrailleur.

Het is een van de laatste treffers. Als de 66 nogmaals zwenkt, is hij uit den greep van het zoeklicht los.

Bij den marconist is het gelukkig slechts een vleeschwond. Een stevig verband stelt het bloeden, en daarna is hij fit genoeg om weer zijn toestel te bedienen. Twee man zijn ondertusschen

bezig de gaten te dichten, die de kogels in het boord geslagen hebben, en die de boot zooveel water deden maken dat de motorpomp het niet verzwelgen kon.

En dan gaat de 66 er opnieuw op af. De torpedo's zijn verschoten, maar met de kanons kan ingegrepen worden en misschien moet hulp geboden aan een vriend in nood.

Het is niet moeilijk het convooi thans weer te vinden. Twee groote schepen staan in lichtelaaie.

Doch eer de boot weer op het terrein van het gevecht is, brengt de marconist een order van den flottieljecommandant: Het gevecht afbreken en verzamelen bij de vlag.

Waar die vlag is, kan men zien aan lichtkogels, die de flottieljeleider in series afvuurt.

De 66 meldt zich weldra. Sommige booten zijn er reeds, andere volgen. Twee schepen ontbreken nog.

De leider roept de wegblijvenden per radio op. Aan boord van de 66 luistert men mee naar antwoord. Maar dat blijft uit.

Weer seint de flottieljeleider: 68 en 72 zich melden bij de vlag!

Nu komt er antwoord. Zwak is het sein en onregelmatig. Een behoorlijk radiogram komt er niet door. Maar men hoort althans dat iemand een teeken van leven tracht te geven. En kort daarna gaan in de verte roode kogels op. Een schip vraagt hulp.

„Commandant 66 wordt verzocht hulp te bieden,” seint de flottieljeleider.

De 66 vaart op de roode ballen aan, die af en toe in nieuwe series worden opgelaten. Het is de 72, die hulpeloos rondrijft, getroffen als ze is door een granaat in de machinekamer. Drie dooden heeft ze en vier gewonden. Bovendien heeft de vleugellamme boot nog schipbreukelingen aan boord van de 68, die dicht in haar nabijheid in brand geschoten en gezonken is.

De 66 neemt de boot op sleeptouw en keert dan naar het gros terug. De thuisreis wordt aanvaard.

Evert kan nu weer sturen op het heklicht van het schip, dat voor hem ligt. De navigatie is zoo heel gemakkelijk, maar koers

houden valt niet mee, want de 72 heeft ook schade aan het roer en giert bijwijlen leelijk. Ook is het met dezen lastigen sleep heel moeilijk de flottielje bij te houden.

De boot zakt af en in de duisternis kan Evert zijn voorligger al moeilijker in de gaten houden.

„Kan u niet bijhouden,” laat de commandant aan den flottieljeleider seinen.

„Vaar dan op eigen gelegenheid,” luidt het antwoord.

„Koers West-Zuidwest,” geeft de commandant aan Evert op.

„’t Kompas is stuk, commandant,” zegt de roerganger verlegen.

De jonge luitenant lacht. „Is een Urker zeeman voor dat gat te vangen?” vraagt hij spottend.

Evert voelt zijn wangen gloeien. Hij kijkt naar de sterren. De Noordster ziet hij dadelijk staan, en in een algemeen westelijke richting kan hij dus wel koersen. Maar zuiver West-Zuidwest te koersen zonder kompas, uitsluitend op de sterren, dat is hem te machtig.

De officier wijst hem een sterrebeeld aan den westelijken hemel. „Houd dat het eerste uur maar over stuurboordsboeg,” zegt hij, „dan vaar je goed.”

Als na dat uur het aangewezen sterrebeeld te ver verschoven is, wijst de commandant een ander, waarop Evert koersen kan.

Hij doet dat trouw. Maar als de dag begint te lichten en de sterren gaan verbleeken, is hij zijn richtsnoer kwijt. Hij vraagt den commandant hoe hij nu koersen moet en die haalt uit zijn kleine hut een noodkompas.

„Als u dat nu vannacht gegeven had!” roept Evert uit.

„Wil jij dan niet wat van den sterrenhemel leeren?” vraagt luitenant Brouwer hem.

Evert bloost. „Ja, o ja, commandant. Heel graag.”

Het is hoog en breed dag als de 66 met zijn kreupelen broer op sleeptouw de haven binnenloopt.

De andere schepen liggen al lang aan de kade; de dekken zijn

gezwabberd. Nieuwe torpedo's en granaten zijn aan boord genomen. Ze kunnen zoo weer op een nieuwe jacht uit.

„Hoe is je onze tocht bevallen, Urker?” vraagt luitenant Brouwer.

„Best, commandant,” antwoordt Evert.

„Niet afgeschrokken door het lawaai, toen ze ons zoo leelijk in den kijker hadden?”

„Die schrik is al weer uit de leden.”

De commandant klopt hem op den schouder. „Ik denk dat wij het samen zullen kunnen vinden,” zegt hij.

Evert's hart zwelt bij die pluim. Hij is blij dat hij op deze boot gekomen is.

Maar als brancards aanrijden om de gewonden van de 72 te halen, als er jongens van boord gedragen worden met lijkleek gelaat, in dikke bloeddoordrenkte zwachtels, als er doorkisten aan boord en later weer aan wal gedragen worden, voelt Evert zijn kleur wegtrekken. Dat zijn jongens net als hij. Zij zijn gisteren even moedig uitgevaren. Nu gaan die gewonden naar het hospitaal, en de anderen worden begraven in den Nederlandschen hoek van het zeemanskerkhof.

Over de 66 hebben de granaten ook gefloten. Het kompas, geen voet van hem vandaan, is verbrijzeld door een kogel. De dood is rakelings langs hem heengegaan.

Geef ons moed om te vechten voor ons vaderland en als het daartoe komen moet ook stervensmoed, bad dominee Van Velden in het Tehuis.

Moed om te vechten heeft hij wel. Maar om te sterven? Daarvoor is nog iets anders noodig. Evert weet niet of hij dien moed heeft.

HOOFDSTUK III

Averij in de machinekamer

De M.T.B.'s en M.K.B.'s zijn kleine en lichte scheepjes en ze hebben slechts een handvol volk aan boord. Een paar mannen in de machinekamer, enkele matrozen voor den dekdienst en enkele kanonniërs en schutters. Meer volk kan trouwens ook niet op zoo'n schuit verkeereren, want de geringe ruimte onderdeks wordt haast volledig ingenomen door machines. Er is amper ruimte om te slapen en voor een fiksche kombuis is er geen plaats.

Er is weinig comfort aan boord en bij ruw weer hebben de scheepjes vaak een harden dobber. De dienst is zwaar. Maar jonge zeelui die van varen en van vechten houden, die het niet erg vinden als zij tijdens een tocht bij stormweer door elkaar geslingerd worden als boter in een karnton en die niet blikken of blozen onder een onverwachte hagelbui van kogels, hebben schik in dezen dienst.

Evert houdt ervan; Jan ook. „Er zit muziek in,” zegt Jan. In de jacht op Duitsche schepen en ook in de machine, die hij nu bedienen moet. Een karretje om te zoenen, noemt hij het. Destijds op het Duitsche scheepje, meende hij al dat hij een knappen motor had. Maar wat was zoo'n machine, die de schuit een slak-kensnelheid van 8 knoopen gaf, in vergelijking tot den motor in de M.T.B., die de 66 met een vaart van 40 knoopen over het water rennen doet? Een man met een technischen knobbel kan hier zijn hart ophalen.

Na den eersten tocht, dien Jan en Evert hebben meegemaakt, gaat de 66 naar de werf om de gaten te laten dichten, die de Duitsche mitrailleurs er in geslagen hebben en een nieuw kompas te doen opstellen. In oorlogstijd werkt een Engelsche scheepswerf echter vlug. Reeds na twee dagen ligt de schuit weer klaar om uit te varen. Van de blessuren is geen ander spoor te zien, dan dat de verf op de plaatsen, waar eergisteren gaten waren, frischer is dan elders. De marconist is even snel genezen als de boot. Wanneer op den avond van den derden dag de boot weer uitvaart, zit hij ook op zijn vaste plaats te tikken met den morse-sleutel.

Het regent en een stevige bries uit het Noordwesten komt dwars in. De zee is ruw en de dwarse golven doen de boot zwaar rollen. Evert, die weer aan het roer staat, heeft moeite op de been te blijven en het valt hem verre van gemakkelijk het zwakke roode lichtje voor hem in het vizier te houden, want de boot wordt door wind en water telkens uit den koers gedrukt.

Het wordt een tocht zooals de vorige. Eerst gaat het in de richting van de Nederlandsche kust, die ze bereiken ter hoogte van de Schelde en daarna naar het Noorden. Verscheiden uren varen ze in diepe duisternis. Soms laat de flottieljeleider zijn zoeklicht speurend schijnen, maar in de bundels wordt niets dan bruisend schuim gevangen. Het wordt een lange jacht, waarop zich nergens wild laat zien. Tot aan het grauwen van den morgen varen ze zonder een vijand te ontmoeten. Ze zijn, ziet Evert bij het lumieren van den dag, dwars van Petten. Nu kunnen ze niet verder jagen. Als het vol dag wordt, zullen ze van den wal af worden waargenomen en dan liggen ze onder het bereik der kustartillerie. Ze moeten zee in steken en teruggaan naar hun basis.

Intusschen heeft de wind voortdurend aangehaald. De stijve bries is storm geworden. Bij het optornen langs de Nederlandsche kust met den wind wat voorlijker dan dwars, had de boot voortdurend last van brekers. Nu de zee op den terugtocht van

stuurboordzijde achterin komt, rolt de 66 als een blikje in de branding en weten de mannen somtijds amper of ze op hun hoofd of op hun beenen staan.

Koffie kan de matroos, die kok en hofmeester tegelijk moet wezen, onmogelijk zetten. Toen hij het probeerde vloog zijn ketel van het comfoor. Een slok water is alles wat de mannen kunnen drinken. Het brood blijft haast onaangeroerd. Zolang men meer op zijn hoofd dan op zijn beenen staat, heeft niemand trek aan eten.

Ondanks dat het volop dag geworden is, is het een toer om de flottielje in verband te houden. De voorligger is vaak achter een waterberg verdwenen en op het oogenblik dat Evert hem weer in de gaten krijgt, neemt de 66 zooveel water over dat alle zicht benomen is.

In het oppertje van den Engelschen wal kan men pas ademen en dan wordt de kok aanstonds bestormd door hongerige mannen, die om eten vragen.

„Nu nog zoo best bevallen?” vraagt de commandant, wanneer zij in de haven liggen, aan Evert, die zijn baadje staat uit te wringen.

„Dezen keer slecht,” bekennt die hartgrondig.

Dit sterk afkeurend oordeel valt luitenant Brouwer toch tegen. „Ben jij, een Urker, op zee geboren en getogen, zoo bang voor stormweer?”

„Dat beetje storm was net niks,” houdt Evert zich groot.

De commandant meesmuilt. „’t Was windkracht 12. Maar wat is je dan slecht bevallen?”

„Dat wij geen mof op ’t lijf gevallen zijn,” zegt Evert grimmig.

„Jij bent vechtlustig,” lacht de commandant.

„Dat word je als je onder de bezetting hebt geleefd, commandant.”

★

Het is ’s nachts visschen en ’s daags netten drogen bij den dienst der M.T.B.’s. Den avond na dien stormnacht vaart de

flottielje al weer uit. De storm is nu uitgewoed, de zee is afgeleecht en de lucht is glad geworden. Een heldere maan hangt aan den hemel en de oversteek dwars over de Noordzee is nu een pleziervaart. Het zicht over het lichtbewogen water, dat in het maanlicht glinstert, is zoo ruim, dat aan het speurend oog van de flottielje geen Duitsch konvooi ontkomen kan.

Ter hoogte van den Hoek waarschuwt Evert den commandant.

„Zie ik daarginds geen zwarte stippen?”

Die richt zijn kijker. Inderdaad, daar varen schepen.

De radio rinkelt reeds. De flottieljeleider beveelt een onverwilden snellen aanval omdat het konvooi mogelijk voor den Nieuwen Waterweg bestemd is en dan gauw binnen de pieren wezen zou.

De booten zwermen uit om een breede linie te gaan vormen. In de kalme dienstvaart wordt deze manoeuvre uitgevoerd, omdat ze zich niet aanstonds bloot willen geven. Zoolang te hevig zog hen niet verraadt, zijn de kleine, laag op het water liggende booten niet gauw zichtbaar onder het tegenlicht der maan.

Dan geeft de commandant het sein „Valt aan!” En nu bekomert zich er niemand meer om of hij gezien wordt, ja of neen. Onder hooge ruggen van wit zog rennen de honden op het wild af.

Commandant Brouwer heeft zijn prooi gekozen. Een Flakboot vooraan in het konvooi. Op 2000 Meter is de torpedo afgesteld. Door zijn afstandmeter houdt hij de Deutsche boot in het vizier en als die op schootsafstand is, drukt hij op den knop, die het projectiel uit zijn buis doet springen.

Een schuimbaan vliegt op het doel af.

Het is zooals de flottieljecommandant vermoedde. Het konvooi houdt op den Hoek aan. Binnen de pieren van den Waterweg probeert het te ontkomen.

Doch de jagers laten hun prooi niet los. Als de 66 opnieuw

positie kiest, ziet Evert dat de Flakboot, die daar straks hun doel was, zinkende is. De commandant heeft nu een tanker uitgekozen. In volle vaart stuift de 66 naar zijn tweede prooi. Evert heeft den schoorsteen van den tanker recht over den boeg. Maar plotseling werpt hij zijn roer om. Het gaat zoo onverwachts en hevig, dat een schutter van achter zijn mitrailleur weggeslingerd wordt en tegen de verschansing rolt.

Evert heeft het roer zoo haastig omgeworpen, omdat een andere motorboot recht op hen toe rende.

„Stomme kerel,” scheldt de commandant op zijn collega, maar de uitval besterft hem op de lippen, want op hetzelfde oogenblik hagelen de kogels op het dek.

Een Duitsche snelboot is op het gevechtsterrein verschenen. En deze is niet alleen. Er komen uit den Waterweg een heele reeks van hooge ruggen aangestormd. Snelbooten in wolken van wit schuim. En de 66 is van alle M.T.B.'s 't dichtst van allen bij den Hoek.

„Daar zitten wij netjes tusschen,” gromt luitenant Brouwer.

Zij ondervinden dat. Een tweede snelboot gaat de 66 met zijn mitrailleurs te lijf.

De aanval op het konvooi wordt afgebroken, want de flottielje heeft de handen meer dan vol om zich zijn aanvallers van het lijf te houden. Fel vuurt de 66 met zijn mitrailleurs terug. Al zwenkend en zwaaiend tracht hij beurtelings zijn vijanden te ontglippen en dan weer aan te vallen. De kogels fluiten en de lichtspoormunitie vliegt in vurige bogen door de lucht. Het water wordt wild van het gewoel van vele snelle schroeven. Een menigte snelbooten, een dubbele overmacht, heeft de flottielje aangegrepen.

„Terugtrekken,” seint de flottieljeleider.

Na gevechtscontact met schepen van elk ander type is het voor de M.T.B.'s gemakkelijk zich aan den strijd te onttrekken. Zelfs destroyers kunnen in snelheid niet tegen hen op en ze

bieden door hun kleinheid zoo weinig trefvlak dat ze, als ze zich slechts even uit de voeten kunnen maken, voor het vuur der groote schepen haast onkwetsbaar zijn.

In snelbooten hebben zij echter hun portuur gevonden. Die laten zich niet afschudden. Met dezelfde vaart als de M.T.B.'s zich bergen willen, stormen zij hen achterna. De 66 heeft de beide Deutsche booten, die het van meet af op haar munten, in haar zog.

Een matroos is weggeschoten van achter zijn mitrailleur, hij ligt te kreunen op een bank in de kajuit. Een konstabel heeft een schotwond in den rug gekregen. Naar de andere bank in de kajuit is hij gedragen. Men weet niet of hij leeft of dood is.

Zij loopen klappen op, maar ze deelen er ook uit. Een van de Deutsche booten achter hen maakt onverhoeds een vreemden zwaai, alsof de man aan het stuur de kluts kwijt is.

„De roerganger getroffen,” mompelt Evert bij een blik naar achteren.

Doch een ander heeft ginder gauw het roer gegrepen. De boot herstelt zich en rent opnieuw al schietend in hun zog.

In de machinekamer is de spanning tijdens het gevecht niet minder hevig dan aan dek. Toen de telegraaf het sein van: Uiterste vermogen! gaf, schakelde de korporaal-machinist aanstonds de hulpmachines in en kwam de olieman, die rust in de kajuit had, aanstonds toegeschoten. Het daverde en dreunde in de machinekamer en telkens kwamen nieuwe seinen. Halve kracht! Stop! Achteruit slaan! Volle kracht vooruit! Snelheid opvoeren, opvoeren!

De korporaal zit aan de handles, de olieman en Jan loopen voortdurend de kleppen en de kranen langs. Soms fluit een kogel dwars door de machinekamer. Een raampje van een patrijspoort vliegt aan splinters.

In de machinekamer voelt men den schok van wegschietende

torpedo's; hoort men het ontploffen van granaten rondom de boot, merkt men even duidelijk als aan dek, dat de 66 er leelijk tusschen raakt. De kogels uit de Duitsche mitrailleurs kletteren tegen den scheepswand; ketsen op ijzer; slaan een lamp aan gruzels.

„Sneller, sneller!” seint de commandant. De korporaal haalt uit zijn machine wat er uit te halen is. Alles schokt en schudt in de machinekamer en de motor raast met daverend geweld.

Weer rikketikken kogels. Jan duikt instinctief omlaag, scherp luisterend of de motor niet getroffen wordt. Gelukkig! geen gerammel of geknars.

Wel evenwel een gil. De korporaal valt op den vloer. Een schotwond in den rug.

De olieman neemt onverwijld zijn plaats in. Tezamen met een dekmatroos draagt Jan den gewonde weg. Als hij terugkomt staat de olieman te krimpen voor den motor. Hij is getroffen in den schouder. Ondanks de pijn probeert hij vol te houden. Het gaat niet. In een flauwte zakt hij neer.

Nu staat Jan alleen in de machinekamer. Thans is hij verantwoordelijk voor den motor; voor het schip. Van hem hangt nu voor een groot deel af of zij ontkomen zullen aan den vijand, die hen op de hielen zit.

De motor doet het best. Er is geen hapering of mankement. Jan smeert de assen en let op alle klepjes. Hij weet dat alles van den motor afhangt. Zwaar en zuiver gonst hij.

De commandant slaat een blik in de machinekamer. „Kun je 't redden?”

„Best, commandant,” zegt Jan trotsch.

Een oogenblik daarna kijkt een matroos naar binnen. „Jô, we winnen. De moffen zakken af.”

Jan gloeit van vreugde. Dat is te danken aan zijn motor; dat doet hij!

Buiten schot zijn ze evenwel nog niet. Een nieuw salvo treft

de boot. De kogels vliegen dwars door de machinekamer. Jan blijft ongedeerd en de machine ongeschonden. Ze drinkt haar olie rustig. Hij klopt op het blanke staal van den motor, zooals een ruiter zijn paard goedkeurend op den hals klopt. „Je doet het best, m'n jongen.”

Weer knetteren er schoten. Ze fluiten Jan om de ooren. En nu knarst en knerpt het plotseling verschrikkelijk in de machinekamer. Een kogel is door het loopend werk gevlogen. De motor slaat met schrille schokken af.

De schrik slaat Jan om 't hart. Averij! Leelijke averij. En hij, het hulpje in de machinekamer, die van den motor nog omtrent niets weet, staat daar alleen voor.

Met een vaal gezicht en handen, bevend van den schrik, onderzoekt hij de machine. Een kamrad en een pal zijn stukgeschoten. Hij kijkt in de reservekast. Er zijn onderdeelen. Maar eer de motor dan weer loopt!

De commandant komt kijken. „Kun je 't klaren?”

„Ja, commandant,” antwoordt hij resoluut.

Snel en zeker slaat hij den schroefsleutel om de moeren. Met kracht drukt hij den sleutel aan. Tevergeefs. De moer zit vast doordat de stang verbogen is. Nieuwen tegenslag. Eerst moet die stang weer recht worden gebogen. Boven Jan's hoofd ratelen de mitrailleurs en knetteren de geweren.

Als een matroos zijn hoofd in de machinekamer steekt en zenuwachtig vraagt: „Heb je den boel haast klaar?” scheldt Jan hem weg.

Wanneer de deur weer opengaat, trapt hij hem razend dicht. Doch nu is het de commandant. Met een rood hoofd en aan iedere haar een druppel zweet, laat Jan hem binnen. Doodongelukkig voelt hij zich, volstrekt buiten staat den motor ooit weer aan den gang te brengen, en nu geheel uit 't lood geslagen, omdat hij zijn commandant tegen het hoofd gestooten heeft.

„Kan de korporaal niet komen?” vraagt Jan, „of de olieman?”

De commandant schudt het hoofd. „De een ligt buiten westen. De ander kan geen lid verroeren. Red je het niet?”

„Nooit op tijd!” roept Jan wanhopig.

Doch luitenant Brouwer klopt hem goedsmoeds op den schouder. „Houd je kalm, jô, en overhaast je niet. Je speelt het best klaar. Wij zullen ons intusschen die moffen wel van 't lijf houden.”

Dan gaat hij weer naar boven.

En Jan werkt. De verbogen stang krijgt hij weer recht. De moer raakt los. Het kapotte kamrad en de afgebroken pal haalt hij uit de machine.

Het gaat nu aardig goed. Maar hoe lang heeft het oponthoud al niet geduurd en hoe lang zal het nog duren eer de boel weer loopt? Hoe lang kunnen ze het daarboven nog volhouden tegen de snelbooten, die met een hulpeloos drijvend schip spelen als een kat met een verlamde muis?

Jan zet het nieuwe kamrad op zijn plaats. Den pal ook. Hij schroeft de moeren aan. Het euvel is hersteld. Als nu de motor starten wil! Hij slaat aan. Contact!

De machinekamer is vol van een daverend, vreugdevol geronk. Jan ziet het aan, terwijl zijn bezweet en vuil gezicht straalt van voldoening. Doch dan ploft hij op zijn werkbank neer, doodop van doorgestane spanning. Hij kan niet meer.

Nog daveren de ontploffingen van granaten en hoort Jan harde klappen van kogels op het dek. Maar de motor giert en gonst en de boot springt van golf op golf. De 66 zàl ontkomen!

Jan staat weer voor de machine, regelt den olietoevoer en houdt de kleppen schoon.

Met innig genoeg kijkt Jan, achterover tegen den wand van de machinekamer leunend, van zijn werkbank naar den motor. Als gesmeerd loopt hij en de boot vliegt door het water. Zij winnen nu weer op den vijand; door snelheid winnen ze. Het schieten klinkt nu ver verwijderd. Geen kogels raken meer de boot.

Opnieuw komt een matroos voor het koekoeksgat. „We zijn de moffen kwijt!” juicht hij.

Jan straalt van vreugde. Hij, matroos-stoker tweede klas, een blauwen Maandag op een M.T.B., heeft den boel weer aan den gang gekregen. Hij heeft de schuit gered.

HOOFDSTUK IV

Schipbreukelingen

Een donderend lawaai.... gekraak.... gerommel.... Jan voelt zich opgeheven en weer neergesmaakt. Een felle tocht zuigt plotseling door de machinekamer. Het licht flapt uit. Water overstroomt hem. Jan springt op. Tot het middel staat hij in het water. Hij trapt de deur van de machinekamer open. Het water sleurt hem weg. Vergeefs tracht hij zich vast te grijpen aan het scheepsboord. Een touw glipt uit zijn handen. Het volgende oogenblik ligt hij in zee en zwemt wanhopig, terwijl vlakbij de 66 in de diepte zinkt.

Iets wits ziet Jan drijven op de golven. Hij zwemt er heen. Het is het reddingsvlot. Hij grijpt een van de lussen en werkt zich op het vlot. Dan kijkt hij in het rond. Dichtbij is nog een zwemmer. Hij roept hem en als de drenkeling toezwemt, trekt hij hem naast zich. Het is de commandant. Samen zitten zij op het wankel vlot, terwijl de Duitsche booten, in wolken van schuim voorbijstuiven en rondom hen wrakhout van de 66 drijft.

Zij zoeken naar drenkelingen. Met de kleine riemen, die aan het vlot bevestigd zijn, roeit Jan rond. Was ginds geen hoofd? Wordt daar geen hand omhooggestoken? Hij roeit erheen. Het is een man, één, die nog tracht te zwemmen, maar die bijna geen kracht meer heeft. Hij zinkt al weg. Diep buigend over den rand van het vlot weet luitenant Brouwer den zinkende juist te grijpen.

De drenkeling is bewusteloos. Jan moet helpen het slappe lichaam op het vlot te trekken. Dan zien ze dat hij ook gewond is. Uit het sluike haar vloeit bloed.

Luitenant Brouwer knipt zijn zaklantaarn aan om de wond te kunnen onderzoeken. Jan keert het lichaam om.

Samen zitten zij op het wankele vlot

„'t Is Evert!” roept hij uit. Bij het lantaarnlicht heeft hij zijn vriend herkend.

De commandant weet hoe hij eerste hulp verschaffen moet aan drenkelingen. Hij legt Evert voorover neer, het hoofd opzij en houdt de tong vast. „Druk jij nu op zijn rug,” gelast hij. Jan

doet het en een golf water stroomt uit Evert's mond. Dan legt de commandant hem op zijn rug en past kunstmatige ademhaling toe. Spoedig komt Evert bij. Van het ingeslikte water heeft hij nu geen last meer. Maar hij voelt zich nog duizelig. Het bloed vloeit uit zijn wond in het achterhoofd.

Op het reddingsvlot van een oorlogsschip is allerlei voorhanden. Luitenant Brouwer haalt een verbandtrommel van de bestemde plaats, wast de wond uit en zet vervolgens Evert's hoofd in een dik verband.

Terwijl de luitenant met Evert bezig is, zoekt Jan naar andere drenkelingen. Als hij op het donkere water iets ziet, dat op een zwemmer lijkt, roeit hij er heen, maar telkens blijkt hij zich vergist te hebben. 't Is enkel wrakgoed, wat er rond drijft. Zij drieën zijn de eenige geredden. En zijn zij wel gered? Op een klein vlot drijven zij in volle zee, in een gebied, waarin de Britsche vloot slechts vluchtig doordringt en van waaruit de M.T.B.-flottielje juist door den vijand is verdreven. Er zijn een aantal blikjes met noodrantsoenen op het vlot, drinkwater is er, en zelfs ook brandewijn, die door den commandant met vrucht wordt aangewend om Evert op te kikkeren. Maar de koude doet hen rillen in hun natte kleeven en tegen deze kunnen zij zich niet beschermen. Evert ligt te klappertanden. Als hij, verzwakt door bloedverlies, lang op het open vlot verkeerens moet, wordt dit zijn dood.

Zij hebben noodsignalen bij zich. Als straks de Duitsche booten terugkeeren naar den Hoek, kunnen zij daarmee hun aandacht trekken.

„Wou u dat doen?” vraagt Jan, als de commandant dien uitweg oppert. „Wou u dat wij ons aan de moffen overgaven?”

„Om hem,” zegt luitenant Brouwer, op Evert wijzend.

Evert heeft tot nu toe bijna niet gesproken. Hij voelde zich te moe en lag meest met gesloten oogen. Maar nu richt hij zich op. „Niet doen,” zegt hij verbeterd. „Nooit naar de moffen.”

Als na een poos geronk aanzwelt en een lange file snelbooten,

in schuim gehuld, voorbij jaagt, houden de mannen op het vlot zich stil en blijven ze ongezien. En daarna zetten ze het mastje op, dat zich op 't vlot bevindt, en hijschen ze het zeiltje.

De nachtelijke uren kruipen. Al erger nijpt de kou. Evert is weer in bewusteloosheid weggezakt. De anderen beuken telkens hun verstijfde armen. Ruimte om zich te vertreden is er niet op het kleine vlot. De zee is eenzaam. Behalve het ruischen van de golven hoort men niets. Geen gedruisch van schroeven, geen stampen van machines. En als de maan ondergaat, wordt het stikdonker.

Eindelijk begint de dag te grauwen. Een streep licht vertoont zich in het Oosten. Straks rijst de zon en dan kan men mijlen ver zien over de groene zee met blanke kuiven.

Op een Maartdag kan de zon hel en vroolijk schijnen en toch de wind venijnig koud zijn. Zoo is het heden. De zon helpt niets tegen de koude, die de mannen op het vlot in merg en been gedrongen is. Jan tracht op te staan, maar z'n beenen zijn verstijfd en zijn voeten klompen ijs geworden. Dus gaat hij maar weer zitten, ineengedoken als een ziek vogeltje, dommelend. De commandant zit ook te knikkebollen aan zijn roer. De schuit zeilt Zuidwest.

Slapen is een uitkomst. De slaap doet den tijd verglijden en de ellende vergeten. Als je droomt, kun je denken, dat je warm bent, dat je thuis bent, dat het vrede is. Als je droomt, kun je ook zoo overgljiden in den dood.

„Hei, ahoi! Schipper ahoi!!”

Suf kijkt Jan naar luitenant Brouwer, die staat te roepen en te schreeuwen en met een vlag zwaait.

„Een schip, Jan!” zegt de commandant. „Da's onze redding.”

Jans gedachten werken langzaam. Een schip? Redding? Het dringt tot zijn verkleumde hersenen niet door wat dit beteekent.

„Ga staan, jô,” maant de luitenant, „en zwaai mee. Hij moet ons zien.” Jan richt zich op. Zijn stijve beenen kan hij nauwelijks rechten en zijn rug staat krom. De eerste pogingen zijn tever-

geefsch en als hij eindelijk overeind komt, wankelt hij. Maar tenslotte staat hij toch en laat zijn rooden zakdoek waaien.

Daar is een zeil. Een visscherspink is het. Dwars van hun vlot zeilt ze. Als dollen zwaaien de luitenant en Jan, ze schreeuwen zich de kelen stuk.

Maar de schuit zeilt door. Blijkbaar zien de visschers het vlot niet en natuurlijk hooren ze hun stemmen niet. Wat zijn zwakke menschenstemmen op de wijde zee? De luitenant heeft aanstonds in de richting van de schuit gekoerst, maar dat helpt weinig. Een plomp vlot loopt niet hard voor een onnoozel lapje zeil.

Moedeloos laat Jan zijn zakdoek zakken. Maar de commandant wuift door en hij maant Jan om vol te houden. En dan trekt Jan zijn jas uit en houdt die boven het hoofd.

Eindelijk. . . . „Kijk, kijk!” roept de officier verheugd. „Ze draaien bij.”

Het schip komt op het vlot aan.

Een Goereesch visschersvaartuig is het, een hoogaars op garnalenvangst. De visscher gooit een lijn uit, die Jan met een „Goeie morgen” opvangt.

„Nederlanders!” roept de schipper aan het roer verrast. „Landslui zoowaar!” Dat had hij niet gedacht, toen hij uniformen zag. „Zou je die kerels niet eens helpen?” gebiedt hij ongeduldig aan zijn knechts, die te verrast zijn om aanstonds aan te pakken en niet zien dat de mannen op het vlot zoo stijf en verkleumd zijn, dat ze hun gewonden makker amper op kunnen tillen. Doch op de aanmaning van hun schipper springen ze op het vlot en dragen den gewonde aan boord. Ze helpen ook den luitenant en Jan om op hun schip te komen.

„Naar het vooronder!” stuurt de schipper de geredden. Hij geeft het roer aan een knecht en stookt de kachel op. „Want jullie sterven van de kou,” zegt hij.

Evert ligt op een bank. Met een scheut brandewijn tracht de schipper hem uit zijn bewusteloosheid op te wekken. Maar Evert reageert er amper op. Geholpen door zijn oudsten knecht ont-

kleedt de schipper hem en uit een kastje diept hij droge kleeven op, die hij hem aantrekt. Daarna legt hij hem in zijn eigen kooi.

Voor den luitenant en Jan zijn er aan boord geen droge kleeven meer. Maar deze schipper is vindingrijk en zeer hulpvaardig. Hij trekt zijn eigen blauwe trui en pilow broek uit. „Trek aan,” zegt hij tot luitenant Brouwer.

Die kijkt bevreemd. „Maar u dan?” vraagt hij.

De schipper haalt een oliepak te voorschijn en schiet dat aan. „Zoo red ik mij.”

En dan trekt de commandant de visscherskleeven aan, terwijl Jan van den knecht diens trui en broek krijgt.

„En nu jullie ook te kooi,” beveelt de schipper.

„Zoo?” vraagt de commandant en hij kijkt naar zijn broek waarop de schubben kleven.

„Wel wis en drie,” verklaart de schipper. „We benne hier niet bij moeder thuis.”

Ze kruipen onder de dekens. Lekker warm is het daar. Behaaglijk schurkt Jan zich.

De schipper zet koffie en schenkt twee kommen vol. „Drink op” zegt hij.

En als Jan even aarzelt omdat de koffie heet is, drijft de schipper hem aan: „Vooruit, zoo heet als het kan, of lust je geen surrogaat. Jullie worden lekkerbekken daar in Engeland.”

Zij drinken. Jan voelt het heete vocht verwarmend in zijn binnenste. Dan verdwijnt de schipper naar het dek en als hij een uur later terugkomt in het vooronder om te kijken hoe zijn patiënten het maken, slapen de luitenant en Jan diep.

★

Als Jan weer wakker wordt, ziet hij in de kooi aan den overkant Evert rechtop zitten, stomverwonderd om zich heen kijkend en nog verbaasder als hij Jan overeind ziet komen, gestoken in een blauwe schipperstrui. „Hoe hebben we het nou?” vraagt hij zijn makker.

„Hoe heb *ik* het nou?” vraagt Jan, op zijn beurt verbaasd dat Evert, naar 't schijnt springlevend, rechtop in zijn kooi zit. „Ik dacht dat je omtrent het hoekje om was.”

„Ik heb barstende hoofdpijn,” bekent Evert.

De schipper komt het vooronder binnen. „Wil jij wel eens haastig op één oor gaan liggen,” berispt hij Evert. En tot Jan: „Niet met hem praten, alsjeblieft. Een man met hersenschudding heeft rust noodig.”

Dan giet hij olie in een pan en gaat visch bakken op het kacheltje. De schollen sissen in de pan en na een poos ligt op een schotel een fiksche stapel goud gebakken visschen.

„Trek?” vraagt hij aan de mannen in de kooien. Zij water-tanden. Hij wil hun hun maaltijd te kooi geven, maar de luitenant en Jan zijn heerlijk doorgewarmd en voelen zich voldoende opgekikkerd om er uit te komen en aan tafel te eten. Evert krijgt zijn scholletje te kooi.

De commandant en Jan zitten tegenover elkaar aan tafel in het smal vooronder. Jan voelt zich min of meer verlegen, nu hij moet eten met den commandant. Op de M.T.B.'s was weliswaar ook slechts één ruimte om te eten, maar daar aten de commandant en de onderofficieren altijd eerst, en daarna de matrozen. Luitenant Brouwer zet hem evenwel op zijn gemak. „Geneer je niet. We zitten nu met recht in hetzelfde schuitje.” Ze eten gretig. Evert ook. Maar na het eten is hij onrustig. Hij woelt in zijn kooi en na een poosje komt hij overeind.

„Gaan we nu weer naar Holland?” vraagt hij.

„Wou jij dat dan niet graag?” schertst luitenant Brouwer.

„Zóó niet,” zegt Evert, „zóó niet. Ze nemen ons gevangen.”

De commandant ziet er geen ander gat in. De schipper gaat natuurlijk naar een Nederlandsche haven en dan moet hij hen overleveren aan de Duitschers. Krijgsgevangenschap is in elk geval verkieslijker dan verdrinken of omkomen van kou.

„Maar dat wil ik niet,” roept Evert uit. „Nooit meer in handen van de moffen. Ik kruip nog liever weer op het vlot.”

De commandant glimlacht om Everts felheid. Hij mag die fanatieke Engelandvaarders wel. Je kunt aan hen zien hoe verbeten Duitsche onderdrukking kalme Nederlandsche jongens maakt.

„Als we het deden,” schertst hij, „dan deden we het samen, Jan en ik. Een zieke kan niet op zoo'n vlot verkeerem.”

„Ik wil mee,” roept Evert uit. „Ik wil met jullie mee.” Hij richt zich op om uit het bed te springen; kreunend van pijn valt hij echter weer achterover.

De commandant gaat naar zijn kooi. „Maak je niet ongerust,” troost hij. „Wij blijven bij elkaar, zooveel als het aan ons ligt. Ga jij nu rustig slapen. Als je gauw beter bent, kun je des te eerder weer met ons naar Engeland terug.”

„Gaan we dan weer naar Engeland?” vraagt Evert met schitterende oogen.

„Welzeker,” antwoordt de officier. En op die toezegging gaat Evert rustig slapen.

Doch Jan ziet den commandant met vragende oogen aan. „Weet U nu wel een uitweg?” vraagt hij.

Luitenant Brouwer mist thans de zekerheid die hij aan den dag legde tegenover Evert. „We moeten zien er een te vinden,” zegt hij enkel.

Ze gaan naar boven. De hoogaars trekt zijn net voor de Goereesche duinen. In een grooten ketel koken de garnalen.

„Hoe lang blijf je visschen, schipper?” vraagt de luitenant.

„Dit is de laatste trek,” antwoordt de schipper.

„En dan?”

„Naar huis, meneer.”

„En wij?” vraagt luitenant Brouwer.

De schipper krabt zich achter het oor. „Als ik Engelschen verstop en de Duitschers krijgen me te pakken, krijg ik den kogel, meneer.”

„Wij zijn geen Engelschen,” valt Jan in.

De schipper kijkt hem loensch aan. „Dacht je dat de Duit-

schers mij geen blauwe boon zouden geven, als ze jou bij me vonden inplaats van een Engelschman?"

Jan zegt er niets op. Hij weet terdege goed dat actieve Nederlandsche strijders door de Duitschers met Engelschen en Amerikanen over één kam geschoren worden. De schipper zou zijn leven in de waagschaal zetten als hij hen verborg.

Het net wordt voor de laatste maal gelicht. Enkele oogenblikken springen de garnaaltjes op het dek. Dan worden ze gestort in het kokend water van den ketel.

De schuit zeilt onderwijl naar Stellendam.

De schipper schijnt een humeurig man. Mopperend en grommend ijsbeert hij door de schuit. Van de vriendelijkheid die hij straks aan den dag legde is niets meer over. Bij het naderen van de haven valt hij nijdig tegen zijn passagiers uit. „Verdwijnt jullie als de weerlicht in het vooronder.” Zij doen het en nauwelijks zijn ze daar of de schipper smijt hun de uniformen, die op de plecht te drogen hingen, achterna.

Jan kijkt zijn commandant met vragende oogen aan. Straks was de schipper een gul en hartelijk man en heeft hij alles gedaan om hen te helpen na de ontbering op het vlot. Nu snauwt en grauwt hij. En wat is hij van plan? Naar 't schijnt wil hij hen aanstonds aan de Duitschers overleveren.

De commandant is evenmin op zijn gemak. „Afwachten is het eenige wat we kunnen doen.”

Ze naderen de haven. Jan kan het voelen aan de rustige beweging van het schip. Straks is het stampen heelemaal voorbij en glijden ze langzaam over effen water. Ze gaan de haven in.

Schipper Leynse steekt zijn hoofd in het vooronder. „Kiezen op mekaër nou; anders krijg ik gemier met de moffen.” Meteen is hij weer weg.

Luitenant Brouwer is opgelucht. „Die man valt mee,” zegt hij. „Hij levert ons niet aan de Duitschers uit!”

Ze hooren klompen klossen op de plecht en op een houten aanlegsteiger. De visch wordt aan den wal gesjouwd.

Schipper Leynse duikt nog eens in het vooronder, nu om brood, melk en boter te brengen. „Daar staat koffie,” wijst hij op een trommeltje; en hier is de watertank. Zet jullie zelf maar en eet smakelijk. Als het donker is, kom ik jullie halen.”

„Wil je Engelschen. . . .” begint Jan, maar de visscher onderbreekt hem. „Jullie bent geen Engelschen en geen Hollandsche marinemannen ook. Visschers ben je, doodgewone visschers. . . . Ik zit een beetje met U, meneer,” onderbreekt hij zichzelf tegen luitenant Brouwer. „Die knaap daar in de kooi is op en top een visscherman en deze” — hij wijst op Jan — „kan er ook best voor doorgaan. Maar U bent veel te veel een heer.”

„Vandaag ben ik anders hard bezig een visscher te worden,” lacht de commandant met een blik op zijn trui en zijn broek, terwijl hij water op het vuur zet en het kachelkje opport. Schipper Leynse vindt die visschersmanieren van luitenant Brouwer toch maar zoo zoo. „Het zal in elk geval zaak zijn, dat U zich goed gedekt houdt,” meent hij.

Die belooft dat graag en schipper Leynse verdwijnt, na een extra stuk verduisteringspapier in den koekoek te hebben aangebracht. Jans oordeel over hem is heelemaal gewijzigd. Die schipper helpt hen onderduiken.

Bij het licht van een kleine olielamp wachten zij den avond af. Aan de haven wordt het stil.

Klompen klossen op den steiger en rommelen daarna op de plecht. Dat moet de schipper zijn om hen te halen. Doch na de klompen volgen andere stappen. Schoenen hooren zij boven hun hoofd, zware mannenstappen. Wie is er met den schipper meegekomen? Niet een der knechts. Die loopen ook op klompen. Politie soms?

Jan verbleekt. Bij het binnentreden van den schipper speurt hij argwanend wie er na hem komt. Het is een heer in burger.

„De dokter,” licht de schipper in. „Vertrouwd als goud, hoor. Hij komt naar onzen zieke kijken.”

De dokter buigt zich over Evert heen, maakt het verband los, bekijkt de wonde en voelt den pols. „Lichte hersenschudding,” constateert hij. „De wond beteekent niet veel en de narigheid op dat vlot heeft hij best doorstaan. Een paar dagen bedrust, dan is hij de oude weer.”

De dokter heeft zijn werk gedaan. Maar hij gaat nog lang niet weg. Veel te uitgezocht is deze gelegenheid om menschen die kersversch van den overkant gekomen zijn, te spreken. En dit zijn nog wel Nederlanders, eigen marinelui. Hij wil van alles weten. Over de verliezen en de vernieuwing van de vloot, over de Nederlandsche luchtmacht in Engeland en in het Verre Oosten; over het leven in de vrije wereld en over de invasie, vooral over de invasie, wanneer en waar die komen zal. Als hij na lang, meest met luitenant Brouwer, te hebben gesproken, eindelijk opstaat, houdt schipper Leynse hem bij zijn jas vast. „Die beide jongens kan ik best onderbrengen,” zegt hij, „maar deze meneer . . .” Hij zit nog steeds met luitenant Brouwer.

„Die wordt *mijn* gast,” valt de dokter aanstonds in. „Een vriend van me, een logé . . . Ik hoef er niet eens om te liegen als de Duitschers nieuwsgierig zijn.”

Tusschen Jan en schipper Leynse strompelt Evert half loepend, half gedragen den wal op. De dokter en de commandant verdwijnen voor hen uit in het duister. In het visschershuis wordt Evert door vrouw Leynse aanstonds in bed gestopt. Jan is dien avond in de woonkamer van den schipper het middelpunt van een stel knapen en meisjes, die hem, een man van de Marine, die uit zee is opgevischt, beschouwen als een wereldwonder.

HOOFDSTUK V

Alie krijgt een brief

„Waar zit jouw Engelandvaarder nou weer?” vraagt de oude postbode aan Alie Romkes, terwijl hij haar een brief aanreikt.

De kleuren vliegen naar haar wangen, zoodat de zilveren spelden van haar muts schitteren temidden van fel rood. Ze vergeet den brief aan te pakken, zoo verbijsterd staart ze op het couvert.

Het is zijn schrift, het groote ronde handschrift, dat ze altijd onmiddellijk herkent. Maar het is geen Roode Kruisbrief. Een groote witte envelop is het en er zit een postzegel op met den kop van Michiel de Ruyter. Die brief is hier in het land gepost. En Evert zit in Engeland.

„Wou je 'm niet hebben, zus?” vraagt Theun.

„Ja, ja. . . .” Ze grijpt den brief. „Ja. . . . maar. . . . hij zit in Engeland.”

„Daar hééft ie tenminste gezeten,” antwoordt Theun, die precies weet hoeveel Roode Kruisbrieven met strookjes van de Engelsche en Duitsche censuur hij Alie heeft gebracht. „Hij houdt nogal van zwerven, die man van jou. Misschien schrijft hij dat hij komenden Zondag thuis komt.”

Hij stapt het dwergtuintje voor het huis van Romkes, waarin anderhalve goudsbloem bloeit, uit en laat de deurbel van den bakkerswinkel aan den overkant van het straatje rinkelen. Daar heeft Theun niet lang werk, want voor den bakker zijn er alleen

een paar brieven van de Meelcentrale. Dat is post, waar geen muziek in zit, zooals in die voor het meisje, dat vroeger brieven kreeg van de Duitsche veldpost, toen uit Engeland en nu — hij heeft het poststempel nauwkeurig opgenomen — uit Rotterdam.

Alie staat als Theun den bakkerswinkel uitkomt nog altijd met een hoofd als een pioen en een hart, dat zeer onrustig klopt,

„Waar zit jouw Engelandvearder nou weer. . . .

te staren op de envelop. Evert in Holland. Is het dan niet waar dat hij naar Engeland gegaan is, geen knecht der Duitschers meer, maar nu een vechter voor de vrijheid van het vaderland? Heeft ze zich vergist? Is het een blijde, maar valsche droom geweest?

„Sta je daar nog, zus?” vraagt Theun, terwijl hij een nieuw

pak brieven uit zijn groote tasch opdiept. „Heeft ie je de bons gegeven soms?Eheh” — hij komt dichterbij en kijkt haar schelmsch uit zijn ooghoek aan — „Alie, mag ik vanavond met je uit?”

„Oe mêchtig!” schrikt Alie. — Theun is achter in de zestig. — Ze springt terug voor zijn aanhaligheid en draait hem haar rug toe.

Maar den brief durft ze niet open maken. Ze is al te bang dat hij een verschrikkelijke ontnuchtering zal brengen. Wat heeft ze zich de laatste maanden niet gedroomd van Evert. Dat hij in Engeland was. Dat hij daar bij de Marine diende of bij de luchtmacht. In haar verbeelding zag ze hem den eenen keer met een groote Engelsche vloot oversteken en hier landen, bij Den Helder, IJmuiden of in de buurt van Rotterdam. En als ze 's nachts de vliegtuigen van de Engelschen hoorde ronken hoog boven het eiland, dan dacht ze dat hij daarbij was, dat hij mee naar Duitschland vloog om daar te bombardeeren. In de stilte van haar zolderkamertje heeft ze de handen gevouwen en gebeden of God hem wou bewaren op de vlucht. En als ze tusschen het zware ronken van de Engelsche bommenwerpers het snerpend gieren hoorde van een Duitschen jager, dan joeg de angst haar door de leden. Als die mof het vliegtuig, waarin Evert zat, eens raakte. Er is een vliegtuig gevallen een paar weken geleden. Ze heeft het brandend wrak gezien uit het raampje van haar kamertje. Er waren vlammen aan de lucht, die plotseling naar beneden doken en in zee uitdoofden. Alie had dit meer gezien. Veel vliegtuigen van de geallieerden waren in het IJselmeer gevallen. En altijd had ze het vreeselijk gevonden. Maar nimmer waren haar angst en onrust zoo groot geweest als nu. Ze had dien nacht niet kunnen slapen. Steeds zag ze Evert voor zich in het brandend vliegtuig. En dan dacht ze aan dien Engelschen vlieger, die in het begin van den oorlog in het IJselmeer gevallen was, en die door Evert en zijn vader was gevonden en met hun botter naar Urk gebracht. Aan boord was hij gestorven. . . .

Zou het met Evert nu zoo ver zijn? Het wàs zoo ver, geloofde zij. Den volgenden morgen stond ze al heel vroeg aan de haven en dien dag was ze er wel tien keer heen geloopt. Maar de Duitschers hadden het wrak geborgen. Urker visschers mochten er niet bij komen. Haar moeder had haar om haar angst bestraft. „Kind, hoe zou hij het kunnen wezen? Hij is immers geen piloot.” Maar ze was haar angst pas kwijt geraakt toen zij een Roode Kruisbrief kreeg, gedateerd nadat dat vliegtuig was gevallen. Sinds stond het voor haar vast dat hij bij de marine was, niet bij de luchtvaart.

Nu weet zij het weer niet. De briefjes van 25 woorden telkens waren kort en vaag. Hij heeft nooit geschreven dat hij bij de Nederlandsche of bij de Engelsche marine was. Zij heeft het alles enkel maar gedacht. Misschien heeft zij heel wat anders uit zijn briefje gelezen dan hij bedoeld had. Misschien vaart hij nog op een Duitse boot en heeft hij alleen een verre reis gemaakt, naar Noorwegen, naar Frankrijk of naar Spanje, waar vandaan hij alleen Roode Kruisbrieven sturen mocht. Dan zou hij nog den vijand dienen, dan was zij nog een moffenmeid. . . . Neen, dat kan niet. Dat wil ze van Evert niet gelooven. Maar als hij in Engeland geweest is en nu weer in Nederland terug, dan kan het alleen zijn als gevangene, gevangene van de Duitschers. . . .

„Kind, wat zit je toch te teuten, maak die brief toch open,” zegt haar moeder.

En dan doet ze het eindelijk. Met bevende handen scheurt ze de enveloppe open. Ze leest. Haar wangen gloeien. Er wellen tranen in haar oogen. Ze verslindt den brief.

„Hij is bij de marine, bij onze eigen marine!” jubelt ze terwijl ze leest.

„Hij heeft een Duitse boot naar Engeland gebracht!” roept ze, verder lezend.

„Een dominee. . . dien dominee uit de Meer heeft hij uit de gevangenis gehaald!” juicht ze.

Hoe langer ze leest, hoe meer haar wangen gloeien en hoe

sterker de vreugde wordt, die uit haar wezen straalt. Haar hart heeft soms wanneer ze leest in welke groote gevaren Evert is geweest, maar het bonst van groote vreugde en trots, wanneer ze ziet hoe hij door alles heen gekomen is en wat hij heeft gedaan. Het is alles veel mooier en schooner nog dan ze heeft durven droomen. Hij is een held, haar Evert.

„Hoe komt die brief uit Rotterdam?” vraagt haar moeder.

„Dat weet Alie nog niet. Zoover heeft ze nog niet gelezen. Dit is de langste en mooiste brief, dien ze ooit van Evert heeft ontvangen. Ze heeft nu nergens zorg meer over. Een brief, zoo opgewekt en vol vertrouwen, heeft alle zorgen bij haar weggevaagd.

„Hij is nu weer in Nederland,” zegt ze als ze zoover is. „Maar niet in Rotterdam. Ergens anders zit hij. Hij schrijft niet waar.”

„Hoe is hij er gekomen?”

„Dat schrijft hij niet. Mag hij niet schrijven, zegt hij. Hij vaart op een klein oorlogsscheepje, daarmee komt hij vaak onder de Nederlandsche kust.”

„Onder de kust, maar toch niet in een Nederlandsche haven. Hoe kan hij nu in Holland komen?”

Alie weet er niets van. Het kan haar ook niet schelen. Evert leeft. Hij zit in Holland. Vrij! En hij gaat weer naar Engeland toe. Al gauw. Zij moet hem schrijven aan het adres, dat op den laatsten Roode Kruisbrief stond. En ze moet dezen brief aan zijn vader en moeder laten lezen. Die durft hij niet rechtstreeks te schrijven omdat zij wellicht in de gaten worden gehouden sinds hun zoon verdwenen is.

Alie leest nog verder. Van wat ze nu leest, vertelt ze aan haar moeder niets. Als die iets aan haar vraagt, hoort ze het niet. Het rood op haar wangen wordt nog dieper, het breidt zich uit tot in haar hals. En na het lezen staart ze lang naar buiten met oogen, vochtig van een stil geluk. De brief ligt op haar schoot.

Haar moeder stoort haar niet. Die weet nog hoe ze zelf was, wanneer ze brieven kreeg van haar man en daarvoor van haar

verloofde, wanneer die weken weg was op de visscherij. Evert is nu veel langer weg; hij is in gevaren erger dan de ergste stormen. En Alie is zoo lang in onrust over hem geweest. Het is goed tusschen die twee, kan zij aan Alie zien. Ze schenkt haar een kopje koffie in, dat Alie leeg drinkt zonder er bij te denken. En ze laat haar rustig den brief herlezen.

„Je moet hem nu direct bij Gnodde laten lezen,” raadt ze eindelijk.

Dan staat Alie op. Op haar muilen tript ze door de smalle straatjes. De zon schijnt op de bloemen van haar kraplap en doet de blauwe zijde glanzen; in het zilver van haar kap kaatst het zonnelicht. Maar haar wangen glanzen dieper dan de blauwe zijde en haar oogen schitteren heller dan het zilver. Rechtop en stralend loopt ze daar: Alie van Evert!

Er is een tijd geweest waarin zij de verschoppeling van het dorp was, en zelfs Gnodde haar niet zien wou, zooals hij van zijn zoon niets hooren wilde. Maar zij bleef gelooven dat Evert een ferme kerel was. Ze *wist* dat. Doch niemand deelde haar geloof. Niet een. Haar vriendinnen gingen haar uit den weg. Wanneer ze door het dorp liep werd er achter haar rug gebabbeld over haar. De jongens draaiden het hoofd af als ze haar tegenkwamen. Alleen Piet Wels was anders. Toen die eens thuis kwam met verlof en haar ontmoette, liep hij op haar toe. „Ha Alie, hoe maakt Evert het!” De S.S.-er, die door het heele eiland werd geschuwd, meende dat zij nu bij hem hoorde. Ze is hem voorbij geloopt zonder woord of blik. Die vriendelijkheid van den landverrader vond ze nog veel verschrikkelijker dan de afzijdigheid van de anderen. Ondanks dat ze Piet Wels straal negeerde kreeg ze den naam van moffenmeid. Dat is veranderd sinds de eerste Roode Kruisbrief kwam. En nu is het volslagen anders. Zij mag trots op Evert zijn. Een jongen als hij is er op Urk geen tweede.

Gnodde is thuis. Hij luistert naar wat Alie vertelt en naar de brokstukken, die zij voorleest uit den brief. Hij wipt achterover

op zijn stoel en hij vouwt zijn handen over de sluiting van zijn broek, terwijl zijn duimen draaien. Hij schuift zijn vilten hoed zoover naar achter dat hij van zijn kruin afvalt. Zijn baardig en verweerd gelaat wordt zonnig. Vaderlijke trots spreidt zich er breed op uit.

Dat doet zijn Evert, de jongen, voor wien hij zich eenmaal diep heeft geschaamd, omdat hij naar den vijand overliep. Nu hoort hij in bijzonderheden waarom hij dat gedaan heeft en hoe hij het gedaan heeft. Enkel om naar Engeland te komen en om zóó naar Engeland te komen. Met *zijn* schuit, zijn goeie ouwe U.K. 194, waar de Duitschers een moffenboot van hadden gemaakt. Die brengt hij naar Engeland en hij zorgt dat de schuit voortaan vóór Nederland gaat vechten, inplaats van tegen het vaderland, zooals hij, Evert, zelf ook voor Holland vecht. Knap werk is dat geweest van Evert, zeemanswerk. Welke jongen van zijn jaren zou het 'm leveren? Je moet een Urker wezen om dat te kunnen. Hij is trotsch op z'n jongen en ook een beetje trotsch op zichzelf. Want wie heeft Evert geleerd met een schip om te gaan? Hij, Albert Gnodde!

Op een motortorpedoboot vaart Evert, hoort Gnodde van Alie. Hij kent die dingen. Hij heeft zoo'n Engelschman wel gezien in '39, toen ze nog op de Noordzee vischten. Engeland en Duitschland waren al in oorlog. Nederland nog niet. Als een kanonskogel vlogen die dingen over het water. Eens heeft er een zijn schuit gepraaid. Hij wou een maaltje visch. Dat kon natuurlijk. Toen heeft hij het volk daar aan boord opgenomen. Allemaal jonge kerels, fiksche kerels. Onder zulk volk zat Evert nu dus.

„Maar hoe in de wereld kom je aan zoo'n langen brief?” vraagt hij aan Alie. „Ze mogen toch maar alleen die habbekrasjes schrijven van het Roode Kruis!”

„Hij komt niet uit Engeland. Evert zit hier.”

„Hier?” Daar begrijpt Gnodde niets van. Nog minder dan Thijs de postbode of Alie en haar moeder. „Hier? Waar zit hij dan?”

„Dat mag hij niet vertellen, schrijft hij.”

„Geen muis kan Holland in of uit,” zegt hij met de zekerheid van een man, die weet hoe het aan de kust en bij de zeegaten gesteld is.

„Wil ik je es wat vertellen,” gaat hij na een poos van peinzen door. „Hij is hier niet. Hij is hier nooit geweest. In Engeland heeft hij dien brief geschreven, of op zee, als je op zoo'n water-vlooi, die op de golven hipt en wipt tenminste schrijven kunt. Hij heeft dien brief aan een Hollander gegeven, aan een visschersschuit, die een eindje uit de kust aan het visschen was, misschien wel aan een Urker. Dat gebeurt meer. Onze eigen visschers hebben zoo een heeleboel brieven in het land gesmokkeld. Als Vrijdag de Noordzeevloot thuis komt zal ik er eens naar vragen.”

Hij doet het. Bij de aankomst van de botters klampt hij verscheiden visschers aan. 's Zaterdag, als de mannen bij den afslag staan te praten en te spugen, begint hij er weer over. Er is geen een die weet van een ontmoeting van een botter met een Engelsch schip de laatste weken. Ze zien tegenwoordig hoogst zelden M.T.B.'s. Die komen 's nachts en de visschers moeten binnen zijn voordat het donker wordt.

Gnodde vischt niet langer naar de herkomst van den brief. Wat kan het hem per slot van rekening schelen, waar Evert hem geschreven heeft. Dàt hij hem schreef is het voornaamste, en wàt hij schreef. Toen Evert bij de Kriegsmarine diende hield Gnodde er niet van om bij den vischafslag te staan. Hij meed de menschen omdat hij zich voor hem schaamde. Evert en Alie waren niet de eenigen, die last hadden van dien tijd. Gnodde ook. Veel meer dan hij liet blijken. Hij hield zich boos, maar dat was omdat hij z'n innerlijk verdriet verbergen wou. Hij wou Evert's naam niet hooren. Maar in stilte bad hij voor hem elken avond, vóór hij de dekens over de ooren trok. Hij vond het zoo verschrikkelijk dat zijn jongen, Evert, op wien hij meende dat hij huizen bouwen kon, naar den vijand was geloopten.

Dat is veranderd na de eerste Roode Kruisbrief. En nu kan hij heelemaal met eere tusschen de andere visschers staan. Hij hoeft zich voor zijn jongen niet te schamen. Wablief, wie heeft een zoon als hij, die een heel schip uit de klauwen van de Duitschers haalt, die al de moffen op die boot gevangen maakt en die een dominee verlost uit Scheveningen?

's Zondags zit Gnodde in de kerk op zijn gewone plaats, op de voorste bank der gaanderij. Alie zit midden in het vrouwenvak. De dominee bidt zijn lang gebed, waarin elken Zondag bijna hetzelfde wordt gezegd. Een visscher, die de heele week in weer en wind is en 's nachts alleen maar hazentokjes maken kan tusschen het lichten van den kuil, wordt wel eens slaperig onder dat gebed en een meisje, wier hart steeds bij haar jongen is, kan het niet verhelpen dat haar gedachten wegzwerfen uit de kerk.

. . . . Wij danken U, Heere, voor de goede tijding, die wij deze week over een van onze jonge leden hoorden, met zijn ouders en met (even hokt de stem op den kansel, zoekend naar het volgende woord) met zijn verloofde. Bewaar hem in den oorlog. Geef dat hij mee mag werken aan onze bevrijding. Schenk de victorie spoedig, Heer

Een man schokt in zijn bank omhoog. Een meisje knijpt de oogen dichter en buigt haar hoofd diep opdat een ander haar hooge blos niet ziet. Zijn verloofde, zegt de dominee. Zoover is het nog lang niet! Ze vergeet dat snel. De dominee bidt voor Evert; heel de gemeente bidt voor hem. Alie bidt van heeler harte mee.

HOOFDSTUK VI

Kort oponthoud

Tien dagen zitten Jan en Evert met hun commandant op Stellendam en geen Duitsche haan heeft er nog naar gekraaid. Toch bewegen zij zich vrij op straat en zitten er troepen op Goeree. Luitenant Brouwer wandelt alleen of met den dokter door het dorp en de jongens verrichten voor schipper Leynse karweitjes aan den wal, gaan wel met hem het zeegat uit op de garnalenvangst en kuieren op vrije uren met Stellendamsche jongens. Het heele dorp weet wie de vreemde snuiters zijn en hoe ze bij hen verzeild zijn geraakt. Maar even verbreid als het geheim bij de bevolking is, even secuur blijft het tot haar beperkt. Een visschersplaats heeft geen geheimen voor zijn eigen menschen, doch voor vreemdelingen is ze gesloten als een pot. Geen vreemde en vast geen Duitscher zal er ooit van hooren.

Evert, den morgen nadat hij bij de Leynse's heerlijk had geslapen reeds aardig opgekikkerd en na een blauwen Maandag weer heelemaal de oude, ontdekt een goeden kant aan zijn onvrijwilligen terugkeer naar het vaderland. Hij kan nu zijn ouders en zijn meisje omstandig en precies vertellen waarom hij inder-tijd het Duitsche uniform heeft gedragen, dat hij nu bij de Marine dient, dat hij op een schuit vaart die veel lijkt op een Duitsche snelboot, maar waar een Nederlandsche vlag op staat. In een langen brief aan Alie schrijft hij, dat hij voor het oogenblik weer in Nederland verzeild is, maar hoe dit is gebeurd verzwijgt hij

en ook omtrent de plaats waar hij nu zit, moet hij haar in het ongewisse laten. „Ik ga trouwens weer gauw naar Engeland,” schrijft hij, „en hoop daar dan een Roode Kruisbriefje van jou te vinden.” Als hij den brief af heeft en hem naleest, wordt Evert getroffen door de stelligheid, waarmede hij heeft geschreven over zijn terugkeer naar Engeland. Mocht hij dat wel zoo schrijven? Hij weet geen enkel middel om over de Noordzee te komen. Ook luitenant Brouwer weet geen uitweg en schipper Leynse evenmin. Toch laat hij staan wat hij geschreven heeft. Hij gelooft vast dat hij weldra weer in Engeland zal zijn.

Op den elfden dag nadat zij op Goeree zijn aangekomen, wordt boven het eiland een Engelsch vliegtuig neergeschoten en uit de wolken dalen parachutes neer. Acht parachutes zijn door een Duitsche luchtwachtpost geteld, maar slechts één piloot wordt er gevonden, een man, die bij zijn val een been gebroken heeft en door een Duitsche patrouille wordt gesnapt op het oogenblik dat de dokter van Stellendam bezig is het been te spalpen. Hij wordt krijgsgevangen gemaakt. De anderen blijken echter met de Noorderzon verdwenen.

De Duitschers nemen het geval hoog op. Er wordt een razzia gehouden op het eiland. Alle boerderijen worden doorzocht en in de dorpen vooral de huizen van de visschers. Die razzia levert voor de soldaten, die ze moeten houden, heel wat op. Ze worden bij den een getraceerd op chocola of koffie, bij den ander op sigaretten of sigaren en dan zoeken de soldaten gewoonlijk niet verder dan de kamer, waar ze het lekkers krijgen. Geen piloot komt bij zulk zoeken boven water. Doch de hooge Duitsche heeren geven het niet op. Na een week verschijnt er plotseling een ploeg Groenen op het eiland en die zoeken anders dan de soldaten van de weermacht. Zij speuren scherp, ook in de woning van den dokter, en als zij daar een man vinden, die een militair voorkomen heeft, meenen zij een goeden slag te slaan. De man spreekt evenwel uitstekend Nederlandsch, zonder eenig Engelsch accent en als zij z'n persoonsbewijs vorderen, legt hij dat aanstonds over:

Willem van den Berg, advocaat en procureur te Sommeldijk.
En dan laten de groenen hem loopen.

Op de kaai van Stellendam monsteren de speurhonden van de Gestapo een groep jongens, die daar met de handen in de zakken staan te rooken. Niemand blikt of bloost echter en de Groenen kunnen onmogelijk bevroeden dat onder die visschersjongens in blauwe trui en bukskinbroek er zijn die in Stellendam niet thuis hooren. Zij gaan voorbij. Op dat oogenblik is er echter één jongen die achter zijn makkers wegschuift, alsof hij zich verbergen wil. Een van de politiemannen ziet dat en hij krijgt aanstonds argwaan. Hij loopt toe en als de jongen daarbij schichtig rondziet of hij ook weg kan komen, is de Groene zeker van zijn zaak. Dat is een van de piloten.

„Je naam,” snauwt hij.

Doch nu heeft de jonge visscher zich hersteld. „Evert Gnodde,” antwoordt hij resoluut en hij spreekt de g zoo scherp uit, als alleen een Nederlander het kan.

Maar de argwaan van den politiemann is eenmaal opgewekt. „Je persoonsbewijs,” eischt hij. Evert reikt het over. Als woonplaats staat er Stellendam op en visscher als beroep.

De Duitscher grijnst. „Dat ding ziet er veel te schoon uit voor een visscher.”

„Ik heb het pas gekregen,” antwoordt Evert naar waarheid.

„Je bent geen visscher.”

„Moet ik dat bewijzen?” biedt Evert aan.

De Duitscher grijnst weer. „Hoe zou je dat bewijzen kunnen?” Hij houdt de handboeien al klaar.

Aan de kade ligt een schuit, waarop enkele visschers bezig zijn met azen. Ze rijgen garnalen aan de hoeken.

„Laat mij dat eens doen,” stelt Evert aan den Duitscher voor.

Die kijkt naar het werk der visschers. Handig hanteeren zij de dunne lijnen en de kleine scherpe haakjes. Snel slaan ze de haakjes aan en netjes vlijen ze het geaasde want in den bak. Alleen wie dit werk door en door gewend is kan het zoo doen.

„Goed,” geeft hij toe, „probeer jij dat maar eens.”

Een van de visschers schuift van zijn bankje om voor Evert plaats te maken. En die slaat het aas zoo handig aan den haak en legt de lijntjes zoo vlot en keurig naast elkaar, dat de Duitscher eindelijk overtuigd is dat deze jongen een Nederlandsche visscher is.

Op heel Goeree-Overflakkee zoeken de Groenen tevergeefs. Geen enkele piloot is er te vinden. Tegen den Nederlandschen marechaussee windt de groene commandant zich op. „De Engelschen zijn er en ze moeten voor den dag komen of het geheele eiland zal zwaar boeten.”

Een forsche wachtmeester kijkt den boozen Duitscher rustig aan. „Jullie hebben verkeerd gezocht,” vertelt hij hem vertrouwelijk. „In een andere richting had je moeten zoeken.”

„Waar dan?” vraagt de Duitscher fel.

„Daar,” zegt de wachtmeester en zijn arm wijst naar zee. Doch de Duitscher verkiest geen grapjes. Hij wordt boos. „Heusch,” gaat de wachtmeester voort. „Heusch, die piloten hebben rubberbootjes aan hun parachutes met motoren er in. Daarmee zijn ze bij nacht naar zee gegaan en toen overgestoken.”

„Quatsch,” snauwt de Duitscher.

De wachtmeester trekt met zijn schouders. Als de Groene hem niet gelooven wil, moet hij het zelf maar weten. „Je kunt je niet voorstellen wat die Engelschen allemaal hebben,” plaagt hij den Duitscher nog. „Bij hun uitvindingen zijn die van jullie niets.”

De Groene draait zich nijdig om.

„Kijk,” zegt de wachtmeester achter zijn rug. „Daar heb je warempel die piloten.”

„Waar?!” vraagt de Duitscher.

De politiemann wijst naar omhoog, naar vliegtuigen wier condensatiestrepen zich duidelijk afteekenen tegen de blauwe lucht. „Daar zijn ze alweer uit Engeland terug.”

De officier wordt razend. „Als je mij voor den gek houdt reken ik jou in.”

De wachtmeester blijft doodbedaard. „Ik heb u alleen maar een tip gegeven, waar u de Engelsche piloten zoeken moet.”

Scheldend loopt de Duitscher weg en onverrichterzake verlaat de heele troep het eiland.

Zoodra het sein op veilig staat, komen de Engelsche piloten te voorschijn uit de ondergrondsche schuilplaatsen, waar ze dagen achtereen gezeten hebben. Het was daar donker, maar het heeft hun aan geen ding ontbroken, zelfs niet aan doktershulp voor een man met een gekneusden enkel en een anderen met een gebroken pols.

Luitenant Brouwer, Jan en Evert ontmoeten hen in een holle boerenkeuken en daar beraadslagen zij hoe ze met z'n allen uit Holland weg en weer in Engeland kunnen komen.

Een der piloten heeft uit het vliegtuig een radiozendapparaat gered. Dat zal hen misschien kunnen helpen. Als zij contact konden krijgen met Engeland of een Engelsch schip, dan zou er wellicht hulp kunnen komen.

De marconist kent de Britsche code. Voor afluisteren der gesprekken door de Duitschers bestaat derhalve geen gevaar. Maar de Duitschers kunnen wel merken, dat er wordt uitgezonden en ze zouden kunnen peilen wáár dit was. Uiterst voorzichtig en zeer spaarzaam moet het toestel worden gebruikt.

Het wórdt evenwel gebruikt. De marconist roept Engelsche stations en geallieerde schepen op. Geruimen tijd tikt hij telkens weer dezelfde seinen. Doch er komt geen bescheid.

Dagen achtereen probeert hij vruchteloos contact te maken. Dan komt de wachtmeester waarschuwen: „De Duitschers hebben gemerkt, dat ergens een geheime zender aan het werk is.”

Deze boodschap brengt de piloten in het nauw. Wanneer zij hun apparaat niet meer kunnen gebruiken, is de kans op ontsnapping welhaast uitgesloten.

„Ik heb hun verzekerd dat er op het heele eiland geen geheime zender is,” gaat de wachtmeester voort, „en dat de seinen die

zij hebben opgevangen natuurlijk van een Engelsch schip geweest zijn, een M.T.B. of zoo, die langs de kust voer."

„En namen ze dat?" vragen de piloten.

De veldwachter maakt een twijfelachtig gebaar. „Ze zijn er mee heengegaan, maar of ze niet verder zullen zoeken?"

Dien avond staan Jan en Evert buiten de boerderij op wacht om te waarschuwen als er mogelijk Duitschers naderen met radio-peilapparaten. Daarbinnen tikt het toestel en wacht de marconist op antwoord. Het blijft uit. Zijn zender is klaarblijkelijk te zwak om in Engeland gehoord te worden en een geallieerd schip schijnt niet meer in de buurt te komen. Nogmaals en telkens weer laat hij zijn toestel de oproeptekens geven, doch altijd luistert hij tevergeefs. Moedeloos wil hij zijn apparaat weer in de schuilplaats bergen. Doch luitenant Brouwer vraagt hem het toch nog eenmaal te probeeren. En voor de zooveelste maal op dezen avond wordt Engeland opgeroepen.

En dan. . . „Ik hoor wat!" roept de marconist. Er tikt iets in de koptelefoon.

De spanning stijgt tot het uiterste. Het kan ook een Duitscher zijn, die op Engelsche oproeptekens heeft gereageerd. Doch als het tikken in de telefoon aanhoudt, gaat het gelaat van den marconist van vreugde blinken. „Hij kent de code!" roept hij uit. Driftig tikt hij met den morse-sleutel en in afgebroken stooten komt het antwoord.

„'t Is een marineboot," vertelt de marconist. „Hij vaart hier langs de kust."

„Zeg hem dat tien man hier om hulp verzoeken," beveelt de gezagvoerder van het gevallen vliegtuig.

De morse-sleutel hamert en het antwoord tikt in de telefoon.

„Hij vraagt op welke manier die hulp moet worden geboden."

De vliegtuigcommandant ziet vragend in het rond. Hij weet het niet.

„Morgen tegen middernacht zullen wij in een boot op deze

hoogte zes mijl uit de kust zijn," instrueert luitenant Brouwer resoluut.

De marconist hanteert zijn sleutel weer en morse-teekens brengen het bescheid. „Hij zal om twaalf uur present zijn," vertaalt de marconist de code.

„Dank hem bij voorbaat voor zijn hulp," gelast de commandant.

Terwijl hij tikt zijn buiten snelle stappen; de deur vliegt open. „Daar komen de Duitschers aan!" roept Evert buiten adem. „Berg je!"

In een oogwenk zitten allen in hun schuilplaats. Ook het radiotoestel en zelfs de koppen waaruit de gasten gedronken hebben, zijn verdwenen. De stoelen, waarop zij zaten, staan netjes op een rij tegen den wand. De deur is op slot.

Er wordt luid op de deur gebonsd. De boer gaat kijken. „Wat voor herrie is me dat op den laten avond," gromt hij bij het open doen.

De Duitschers loopen hem omtrent omver, met zoo'n haast stormen zij de keuken binnen. Maar daar is niets verdachts te zien. Alleen een vrouw en kinderen, die rustig om de tafel zitten.

„Waar is het apparaat?" blaft een Feldwebel op hoogen toon.

De boer kijkt hem dom aan. „Het apparaat? Wat voor apparaat bedoelt meneer?"

„Om radio uit te zenden!"

Nog dommer kijkt de boer en ook verbaasd. „Zoo'n mast als er bij Kootwijk staat?" vraagt hij. „Zoek U dat hier?"

„Houd je smoesjes voor je," barst de Duitscher uit. „We hebben je gepeild."

„Mij gepeild?" Het gaat den boer boven zijn pet. „Wat is dat nu weer, meneer?"

„Den heelen avond is hier uitgezonden."

De boer schudt het hoofd. „Ik weet heusch niet wat meneer bedoelt."

Drie Duitse soldaten staan achter hun opgewonden chef.

„Jullie een bakje troost, jongens?” vraagt de boerin.

De Duitschers smakken met hun tong. Boven koffie gaat er niets voor een Duitsch soldaat.

Terwijl de Feldwebel nog ruziet met den boer, zitten zij met een dampenden kop koffie en zij lekken zich hun lippen als zij proeven dat er room in zit.

Voor den Feldwebel heeft de boerin niet ingeschonken en zij maakt ook geen aanstalten dat te doen als hij begeerig naar de koffie kijkt. Wel snijdt zij een plak koek voor de soldaten.

„Geef hem ook een bakje, moeder,” zegt haar man.

„Als hij eerst fatsoenlijk tegen jou is,” luidt haar spits bescheid.

De Duitscher mompelt wat en heeft daarbij een zuurzoet lachje. Hij gelooft, dat hij te hard van stapel geloopt is. Het is te dwaas om te onderstellen, dat deze domme boer een geheimen zender zou bedienen, en de koffie ruikt lekker. Hij gaat zitten op den stoel, dien de boer hem toegeschoven heeft en drinkt de koffie met lange teugen en zichtbaar welbehagen.

Daarna doorzoeken de soldaten schuur en stal op de manier van menschen, die het wel gelooven. In korten tijd zijn zij gereed en weg.

Het knerpen van hun fietsen op den grindweg is nauwelijks weggestorven of de Engelsche en Nederlandsche onderduikers zitten weer in de keuken.

„Dat radio-dingetje hield ik nu toch maar van tafel,” raadt de boer.

„We hebben het niet meer nodig,” stelt luitenant Brouwer hem gerust. „We waren er juist mee klaar.”

„Je houdt je gasten ook niet lang meer,” voegt Evert er aan toe. „Morgen gaan we met z'n allen weg.”

„Wablief?” vraagt de boer, die het gesprek in het Engelsch vóór de komst der Duitschers niet heeft kunnen volgen. „Bevalt het jullie dan niet goed bij ons?”

„Hebben we je nog geen last genoeg bezorgd?” vraagt luitenant Brouwer.

Ze maakt geen aanstalten voor den Feldwebel in te schenken.

„Naar wien gaan jullie nu toe?” vraagt de boer inplaats van dat hij antwoord geeft. Er klink eenige geraaktheid in zijn stem.

„Zij naar hun Koning en wij naar onze Koningin,” zegt Evert.

Nu hoort de boer het in Keulen donderen. „Hoe denken jullie dat klaar te spelen?”

Bij deze vraag kijkt Evert ook bedenkelijk. De afspraak: morgenavond zes mijl uit de kust, was straks wel gauw gemaakt, maar hoe moeten ze daar komen?

„Schipper Leynse moet ons helpen,” zegt luitenant Brouwer.

„De visschersschepen moeten vóór donker binnen wezen,” maakt Evert bezwaar.

Met Jan en Evert wandelt de luitenant naar Leynse's huis.

„We wilden morgen met je mee naar buiten,” zegt hij.

„Dat kan,” is Leynse's bereidwillig antwoord.

„En buiten ons nog zeven man,” gaat Brouwer voort.

„Die vliegers?” raadt de schipper.

„Juist.”

Leynse licht zijn pet op, die hij noch op zijn schuit, noch in zijn huis ooit afzet, dan enkel om te bidden en bij het slapen gaan en krabt er onder. „Daar vraag je me nogal wat, meneer. Dit is er natuurlijk om begonnen die kerels weg te helpen. De Duitschers maken me koud als ze me snappen.”

De luitenant ontkent het niet. Hij weet welke groote risico's de visscher op zich neemt.

„Het is niet dat ik niet helpen wil,” gaat schipper Leynse voort. „Maar tien man tegelijk aan boord da's heel wat. En als een mof ons snapt, verraden die kerels zichzelf met hun brabbeltaaltje. En dan krijg ik de kous op mijn kop. Jullie gaan in krijgsgevangenschap, ik word tegen den muur gezet.”

Evert en Jan durven evenmin aan te dringen als de luitenant.

De schippersvrouw heeft er tot dusver zwijgend bijgezet.

„Wat moet er eigenlijk gebeuren?” vraagt zij nu.

„We hoeven alleen naar zee gebracht te worden,” antwoordt luitenant Brouwer. „Daar worden we afgehaald. Per radio is de

afpraak gemaakt." Schipper Leynse schommelt met zijn stoel, trekt sterk aan zijn pijp en blaast dikke wolken rook naar de lamp, die hij met strakke oogen nastaat.

„Wanneer worden jullie afgehaald?" vraagt hij opeens.

„Morgennacht."

„'s Nachts moet ik binnen wezen," zegt Leynse met een gebaar of het een afgedane zaak is.

„U kunt toch averij aan den motor krijgen," vindt Jan als uitkomst.

„Dan moet ik op mijn zeilen binnenkomen," antwoordt Leynse.

„Als er geen wind is, gaat dat niet," zegt Evert.

„Er is morgenavond wèl wind," verzekert Leynse, die altijd een dag vooruit vertellen kan, wat voor weer het wezen zal.

Het is een poos stil in het vertrek. De klok aan den wand tikt nadrukkelijk. Het is over tien. Vóór den verboden tijd, vóór elf uur dus, moeten de Engelschen aan boord zijn. Luitenant Brouwer noch de jongens weten hoe dat moet.

„Wij zouden Uw schuit naar buiten kunnen brengen," oppert luitenant Brouwer. „Dan hebben wij Uw schuit gestolen en kunnen de Duitschers U niets maken."

„Maar ik ben mijn scheepje kwijt," gromt Leynse.

„Schade wordt vergoed," zegt luitenant Brouwer.

De schipper haalt zijn schouders op. „Wat heb ik in dezen tijd aan geld. M'n schip is mijn broodwinning."

Evert zucht. Dat schipper Leynse, die hem zoo prachtig heeft geholpen, nu zoo wrang is. Hij wanhoopt aan het slagen van de ontvluchting. Leynse staat op, gaat in de deur van zijn woning naar de lucht staan kijken, krabt als hij binnenkomt weer onder zijn pet en zegt dan: „Wat jullie uithalen wilt, is jullie zaak. Ik weet nergens van. Denk erom dat wij altijd 's morgens half vijf varen. Als je op een ander uur de haven uitvaart, loopt het in de gaten. Dan hebben de moffen je zoo bij de kladden."

De onderduikers staan een oogenblik verbluft. Dan gaan hun oogen stralen. Zoo is Leynse nu altijd. Eerst doen alsof hij nergens mee te doen wil hebben en dan de gulste medewerking schenken. Zij danken den schipper hartelijk, maar die wijst allen dank af. „Jullie hebben me niet te bedanken. Ik steek geen hand voor jullie uit. Ik slaap alleen wat langer.”

De onderduikers moeten haastig gaan om de Engelschen op te halen en aan boord te brengen. Leynse stapt met hen mee de deur uit, om een luchtje te scheppen, naar hij zegt. Hij heeft al den tijd, want hij slaapt morgen lang. „Jullie maken me nu zoo maar rentenier,” schertst hij en men kan niet hooren of zijn humor bitter is of gul.

In de duisternis geleiden luitenant Brouwer, Jan en Evert elk een groepje Engelschen naar het vaarttuig. Bij de haven worden ze opgeschrikt door het geluid van spijkerlaarzen.

Het zijn Duitschers, die lichtelijk aangeschoten uit een kroeg komen en naar hun kwartieren gaan. Ze kijken niet eens naar de lui, die ze passeeren.

Het voorondertje van de hoogaars raakt meer dan vol. Vier man kruipen in de kooien, de anderen zitten op de smalle banken en slapen met het hoofd tegen den wand of op de tafel.

Even vier uur wekt luitenant Brouwer Jan en Evert en gaan de drie Hollanders naar het dek om klarigheid te maken voor het vertrek. Als Evert op den steiger staat om de touwen los te maken, nadert in de duisternis geklos van klompen. Hij slaat er geen acht op. Het zullen andere visschers zijn, die naar hun schuit gaan.

Doch een hand drukt zijn schouder en dat geeft hem een schok. Is dit verraad? Ontrust kijkt hij naar drie gestalten, die bij hem stilstaan, en in de duisternis moeilijk te onderscheiden zijn.

„Wacht even met dat touw,” zegt een bekende stem.

Het is schipper Leynse en in de beide anderen herkent Evert nu zijn knechts.

„U daar?” vraagt hij verbaasd.

„Mag ik niet op mijn eigen schuit,” gromt Leynse.

„Ik dacht. . . .” stamelt Evert.

„Ik wil mijn schuit niet kwijt en ook m'n daghuur niet. We moeten zien of we wat kunnen vangen.”

„Maar onze vrienden!” roept Evert uit, ontsteld omdat het ontsnappingsplan op het laatste oogenblik in duigen valt.

„Laat die zitten waar ze zitten,” zegt Leynse, „en jij aan boord, gauw wat.”

Evert springt op de schuit. Hij snapt nog niets van Leynse's plannen. Maar zijn onrust is door diens laatste woorden veel verminderd.

Naar het vooronder kijkt de schipper niet en een verklaring van zijn houding geeft hij niet. Hij gaat aan het roer staan en de hoogaars zeilt de haven uit. Het net gaat buiten boord en men vischt zooals men alle dagen doet. Het wordt een mooie heldere voorjaarsdag. De Engelschen laten zich zonnen op de plecht, behalve als een ander schip na in de buurt komt. Dan kruipen zij in het vooronder tot de kust weer veilig is. Het treft goed dat er nevens de garnalen flink wat scholletjes en botjes in het net verzeilen, want schipper Leynse heeft nooit zooveel visch moeten bakken als vandaag, nu tien grage monden er van mee genieten.

Tegen den avond varen de andere Stellendamsche visschers huiswaarts en luitenant Brouwer, Jan en Evert vragen zich af wat Leynse doen zal. Een man, die niet wou ingaan op een voorstel om zijn vaartuig te verkoopen, die zelfs geen daghuur missewou, zou die zijn leven wel riskeeren door met Engelschen aan boord op zee te blijven op een uur dat hij in de haven wezen moet? De uitvlucht van motor-averij kan inderdaad niet opgaan, want er staat een bolle bries en de andere schuiten gaan met afgezetten motor op hun zeilen naar de havens.

Leynse maakt echter geen aanstalten om naar huis te varen. Hij houdt ver uit den wal. Als de schemering valt, vervaagt de kust heel spoedig. Een poos vischt hij nog door, maar als het uur van de afspraak nadert, haalt hij het net aan boord en laat hij de hoogaars onder klein zeil in het donker kruisen. De schipper doet wat hij gisteren geweigerd heeft. Hij brengt de vliegers naar hun redders. Evert luistert scherp of hij het gegrom van motorbooten hoort, maar enkel het kalme ruischen van de zee is om het schip, en in het want een licht gefluit van wind.

Het middernachtelijk uur is reeds verstreken en nog heeft zich geen Engelsch schip vertoond. Dan hoort hij echter het zwaar en snel zwellend ronken van een M.T.B. Verheugd komen de Engelschen aan het dek. Maar het geluid komt niet uit het Westen, vanwaar men het verwacht. Uit het Noorden nadert het. Evert staat in spanning op de plecht te turen in de richting van het geluid. Is het vriend of vijand? Een M.T.B. of een Duitsche snelboot?

„In het vooronder!” gelast schipper Leynse aan zijn passagiers. Alleen Evert, die visschersplunje draagt, mag boven blijven. Het ronken komt dichterbij. Een witte boeggolf is in het donker reeds te onderscheiden. Een fel zoeklicht flappt aan, dat de zee afspeurt en weldra het visschersvaartuig in zijn kegel vangt. Dan draait de naderende boot, vaart minderend, bij. Nog houdt de spanning aan. De oogen van de visschers, verblind door het scherpe zoeklicht, kunnen het schip daarachter onmogelijk onderscheiden. Is het een Duitsch patrouilleschip? Dan zijn ze er gloeiend bij.

„Hallo! Here is the British navy!” ¹⁾ klinkt een stem uit het donker. Dat breekt de spanning. De deurtjes van het vooronder vliegen open. Engelschen en Nederlanders jubelen gelijkelijk om hun redding. Evert vangt het lijntje op, dat de Engelschman hem toegooit. De schepen liggen weldra boord aan boord. Voordat

1) Hier is de Engelsche marine.

de piloten en marinemannen overstappen, schudden zij Leynse en zijn knechts de hand.

„Veel dank en tot ziens.”

Den dank neemt Leynse aan. Maar van het tot ziens wil hij niet weten. „Hebben jullie er op tegen dat wij meegaan?” vraagt hij.

Evert heeft zijn mond wijd open.

„Jullie mee? Mee naar Engeland?” vraagt Jan.

„Niets op tegen!” roept luitenant Brouwer uit. „Elke Engelandvaarder is ginds welkom. En jullie, zeelui van je vak, vooral. Maar je schip Leynse, je schip.”

„Daar krijg ik toch betaling voor?” vraagt Leynse en hij maakt een beweging of hij bij een onbevredigend antwoord nog terug wil stappen.

„Natuurlijk,” haast de luitenant zich. „Maar . . .”

Het is hem haast te wonderlijk. Gisteren wou deze schipper noch zichzelf, noch zijn vaarttuig wagen naar het scheen. Vanmorgen leek het dat hij nog geen daghuur missen kon en nu geeft hij alles voor de goede zaak, zichzelf en zijn schip.

Vóór hij overstapt op het Engelsche schip, gooit schipper Leynse echter het anker overboord. „Als het een beetje wil, moet ik mijn schuitje straks weervinden, weet je.”

„Denkt u dat die schuit hier liggen blijft tot het einde van den oorlog?” vraagt Evert.

„Tot de invasie,” antwoordt Leynse met een knipoog.

„Uw vrouw en kinderen,” werpt Jan er tusschen, „weten die ervan?”

„Da's voor mekander, vrind. M'n oudje en ik hebben dit gisteravond allemaal goed overlegd.”

„Alright?” vraagt de commandant van de M.T.B.

„Alright,” luidt het antwoord. Allen zijn bij hem aan boord. De zware motor gonst, de schroeven geeselen het water. Zij koersen naar het Westen.

HOOFDSTUK VII

Het Bronzen Kruis

De 66 is naar den kelder en bij den dienst der M.T.B.'s zijn niet onmiddellijk nieuwe plaatsen open. Evert en Jan belanden weer op het wachtschip en terwijl zij weinig omhanden hebben, kijken zij toe, hoe schipper Leynse en zijn beide knechts les krijgen in de eerste beginselen van het exerceeren en van het schietvoorschrift. Het is een noodopleiding, die alleen het allernoodzakelijkste van den militairen dienst bijbrengt aan menschen, te oud om allround marineman te worden, maar die als ervaren zeelui geknipt zijn voor den dekdienst op een trawler, die als patrouilleschip of mijnenveger voor de Marine vaart. Op zoo'n schuit zitten schipper Leynse en zijn knechts weldra.

Evert en Jan krijgen na korten tijd opdracht zich te melden op de Flores. Evert kijkt zuinig bij die order. Hij kent de Flores niet, maar het is in elk geval geen M.T.B., en het zal wel een groot schip zijn. Op een groot schip is een matroos een nommer, terwijl op de 66 de matrozen zelfs gemeenzaam waren met den commandant. En dan, een M.T.B. vaart en vecht en een groot schip ligt meestal voor den wal.

Jan heeft gehoord, dat de Flores een kanonneerboot is, die eerst in Indië en later bij de landingen in Italië meegestreden heeft. Straks, bij de invasie, zal zij stellig weer in actie komen, meent hij.

„Bij de invasie,” schampert Evert. „Die komt nooit.”

„Ze is ophanden,” verzekert Jan.

„Verleden jaar was ze ook ophanden, en van den winter, en in Maart. Kletspraatjes zijn het allemaal. Er komt niets van.”

„Nu komt ze gauw,” houdt Jan vol. „Er worden groote manoeuvres gehouden.”

„Dat is kinderspel,” hoont Evert, die in een nare bui is, omdat hij naar de Flores moet.

De Flores ligt niet in de haven waar Jan en Evert tot dusver zijn geweest. Ergens aan de Engelsche zuidkust heeft zij ligplaats. Per spoor moeten zij erheen. Het is hun eerste reis door Engeland en zij maken haar op een mooien voorjaarsdag. De trein rijdt door een fleurig lentelandschap. Tegen glooiende heuvels strekken zich frisch-groene weiden uit, die wit en geel doorspikkeld zijn van madelieven en boterbloemen. Ze sporen ook door groote bosschen, waar beuken pronken in hun pas ontplooid lommer, en kastanjes hun kaarsen hebben opgestoken. Veel meer dan de lente domineert de oorlog evenwel in Engeland. De lucht is alom vol met vliegmachines en de wegen zijn vol troepen. Tanks en pantserauto's razen daar, kanonnen denderen achter tractors; groote vrachtauto's vol met soldaten rijden in onafzienbare colonnes.

Over een groote heide sporen zij. Op een heuvelrand zijn honderd witte wolkjes en boven het denderen van den trein hooren zij het gedonder van geschut. Tanks rollen over de heide in rijen van twintig en dertig en vele golven diep. Pantserafweergeschut blaft daartegen in. Jagers scheren boven de tankmacht en laten hun mitrailleurs knetteren. Achter de tanks rukken duizenden infanteristen op. Het heeft er alles van of hier een groote veldslag gaande is.

„Noem je het nu nog kinderspel?” vraagt Jan aan Evert, die uit het raam van zijn coupé hangt om te kijken naar dat militaire schouwspel.

„Neen,” antwoordt die. „Dit is geweldig. Als dat allemaal de Noordzee oversteekt!”

„Wij gaan het er brengen met de Flores,” zegt Jan vroolijk.

De haven waar de Flores ligt, is een van de grootste marinebases. Hun vorige haven, flink in vergelijking met Den Helder, was hier nog maar een kleuter bij. Slechts enkele grootere schepen lagen daar. Meest waren het mijnenleggers, mijnenvegers, korvetten en torpedobootten. Hier liggen evenwel kolossussen der Britsche vloot. Voor het eerst ziet Evert slagschepen, breed en hoog met geweldige kanonnen, als een groot en zwaar bewapend fort. En naast de Rodney en de Nelson liggen kruisers, rank ondanks hun grootte van 10.000 ton, met een zeeg als van een jacht en drie- en vierlingstorens op het vóór en achterdek. Torpedojagers liggen bij dozijnen in de haven.

Ze moeten lang zoeken naar de Flores en als ze haar eindelijk vinden, schamen ze zich haast. Wat is dit Nederlandsche schip gering in vergelijking tot de trotsche bodems van de Britsche vloot.

Eenmaal aan boord valt het schip toch niet tegen. Het is bijna zoo groot als een torpedojager, en heeft drie zware kanonnen en een flinke batterij van lichte stukken. De bemanning telt honderd dertig koppen. De afstand tusschen officieren en bemanning is er wat grooter dan op de 66, maar ook hier heeft de oorlog hoog en laag dicht bij elkaar gebracht en als op den eersten avond Jan en Evert, omdat zij Engelandvaarders zijn, vertellen moeten van het vaderland, dan zit de officier van de wacht in den kring van luisterende matrozen.

Een paar dagen na zijn plaatsing is Evert met een makker op de brug aan 't koper poetsen. Het is een arbeid waarbij je makkelijk praten kunt.

„Was dat nou allemaal waar,” vraagt de matroos, „wat je vertelde?”

„Wat bedoel je,” vraagt Evert.

„Dat jullie zoo hemel en aarde bewogen hebben om in Engeland en op de vloot te komen.”

„Waarom zou het niet waar zijn?”

„Omdat jullie dan stapelgek bent!”

„Bedankt voor het compliment,” zegt Evert oogenschijnlijk rustig, maar innerlijk bezeerd.

De matroos pakt uit: „Stapelgek vind ik je om bij je ouders en je meisje en uit je land vandaan te loopen en hierheen te komen. Had je het thuis niet goed? Had je er niet genoeg te eten en te drinken? Kon je in elk geval niet bij dien boer, waar je gezeten hebt, gebleven zijn?”

„Jawel,” zegt Evert. „Maar ik wou hierheen. Bij de marine wou ik. Vechten voor mijn vaderland.”

Andries Tak lacht hoonend. „Vechten voor je vaderland! Wat een dikke woorden. Jij bent natuurlijk een zwart schaap in Holland.”

Evert hoort het in Keulen donderen. „Ik?” vraagt hij. „Ik een zwart schaap? Iederéén wil wat Jan en ik gedaan hebben. Honderdduizend jongens zouden, als zij konden, oversteken om te vechten. Jij,” valt hij bitter uit, „jij bent een schurftig schaap als je niet als een duivel vechten wilt om de moffen uit ons land te werken.”

„Maak dat de poes wijs,” smaalt Andries. „In Holland heeft iedereen aan vechten en den dienst een broertje dood. In een dolle bui heb ik geteekend voor de marine. M'n makkers zeiden, dat ik een ezel was.”

„Toen werden we nog niet genegerd door de Duitschers,” antwoordt Evert.

„Is dat negeren zoo erg?” vraagt de ander ongeloovig. „De Duitschers die ik ken, waren allemaal heel schappelijke kerels.”

„Als ze den baas over je kunnen spelen zijn 't krengen,” antwoordt Evert driftig. „Heb jij ooit beleefd dat de menschen in een kast kruipen om naar de radio te luisteren en de deuren op

slot doen vóór ze een krantje lezen gaan? Kun jij je voorstellen dat er vreemde kerels komen, die onze menschen uit hun huizen jagen en er zelf in wonen gaan? Die ons spek, onze visch, ons fruit en onze groenten opeten; die zichzelf vetmesten terwijl de Nederlanders hongerlijden? Die onze kolen opstoken en bij gloeiende kachels zitten, terwijl onze vrouwen en kinderen en zieken verhippen van de kou? Kun jij je voorstellen dat onze jongens uit de fabrieken en scholen, uit treinen en trams gesleept worden, op straat bij den kraag gepakt en 's nachts uit hun bed gelicht om naar Duitsche fabrieken gejaagd te worden en daar als slaven, *als slaven!* te werken, en granaten te draaien, waarmee wij hier beschoten worden? Neen vriend, dat kun je je niet voorstellen. Want als je het begrijpen kon, dan zou je niet zoo zwammen als je nu doet. Dan zou je het verstaan, waarom Jan en ik zijn uitgeknepen uit dat slavenkamp en waarom wij tegen dat moffentuig willen vechten, op leven en dood. Als jij je dat voor kon stellen zou je net zoo wild zijn om te vechten als wij allemaal. En als je er anders over denkt, dan ben je een prul, een kakkerlak, niet waard om Hollander te heeten."

Andries Tak is min of meer onthutst door Evert's drift, maar nij geeft zich niet direct gewonnen. „Denk je dat ik dat allemaal geloof?” wil hij afdingen. „Je maakt je veel te dik, makker.”

„Weet je wat jij noodig hebt?” vraagt Evert bitter. „Drie maanden in bezet gebied! Dan ken je je „schappelijke kerels.” Dan weet je hoe ons volk getrapt, geknauwd, genegerd wordt. Dan ben je als je nog pit in je lijf hebt en merg in je botten net zoo razend als ik en dan zul je alles doen om de moffen uit ons land te slaan.”

„Jij bent een Urker, hè?” zegt Andries met een koelen spot. Evert knikt.

„De Urkers liepen altijd vreeselijk hoog met 't lieve vaderland en met de Koningin,” gaat Andries voort. „Ik kom een beetje

uit den rooien hoek. Wij maakten ons nooit zoo druk met deze dingen."

„Heb je Jan gehoord," vraagt Evert.

Andries knikt.

„Was die minder fel aangebrand dan ik?"

„Ik geloof dat hij nog feller was," zegt Andries.

„Hij komt uit een gezin waar ze zoo rood als kreeften waren."

„Je maakt mij niets wijs makker," hoonlacht Andries.

„Zooals hij en ik zijn ze allemaal," vervolgt Evert. „Rood of roomsch, niets of christelijk, tégen de Duitschers en vóór de Koningin. Er zijn natuurlijk bange wezels, die naar Duitschland gaan, wanneer ze opgeroepen worden, omdat ze niet durven onderduiken. Maar alle ferme jongens willen vechten. Je zult eens zien hoe alles meedoet als wij straks Holland binnenrukken en hoe het vrijwilligers stroomen zal om Indië te bevrijden."

„Maar dan is Holland op z'n kop gezet!" roept Andries uit.

„Dat is het," zegt Evert, „heelemaal. De Duitschers hebben het op zijn kop gezet. Ze hebben ons murw willen slaan, maar precies het omgekeerde is het gevolg geweest. Hoe erger ze ons traptten, hoe vuriger wij werden. Wij weten nu wat vrijheid waard is. En we willen vechten tot de laatste mof uit 't land geklopt is om weer vrij te zijn."

„Zoo praten de officieren ook," zegt Andries. „Maar ik dacht dat dat taal van de heeren was, niet van het gewone volk. Waar ik het goed heb, daar is mijn vaderland, zeiden ze vroeger."

„Wij zijn genezen van die ziekte, allemaal," luidt Evert's antwoord.

Er klinken stappen op het trapje naar de brug. De bootsman kijkt hoe zijn matrozen werken. Andries wrijft duchtig op het komphuis en Evert zorgt dat de afstandmeter glimt. Ze fluiten er een zeemansdeuntje bij.

Everts ongeduld aangaande de invasie is lang en dikwijls op

de proef gesteld, maar tegen eind April lijkt het er toch op dat de groote aanval nu beginnen zal. De haven waar de Flores ligt, is tjokvol schepen en naar hij hoort, is het in de andere havens van Zuid-Engeland net zoo gesteld. Een machtige oorlogsvloot is hier geconcentreerd en een nog grootere transportvloot. Ontelbaar zijn de landingsschepen met platte bodems en groote kleppen aan de stevens.

In een groote haven vol schepen is veel zeevolk, maar het marineblauw gaat nog verloren in het khaki van de landmacht, zoo talrijk zijn de troepen. En tusschen de Engelschen en Amerikanen, die het leeuwenaandeel van de soldaten uitmaken, heeft Evert ook anderen gezien. Verscheiden Polen, maar ook mannen, die een oranjeleeuw op den bovenarm dragen: Nederlanders van de brigade Prinses Irene.

Geweldig is het materiaal der troepen. Bij de stations en op alle pleinen van de stad staan menigten van auto's, tanks, kanonnen; zelfs locomotieven en spoorwagens staan gereed verscheept te worden. En dit alles is bestemd om op de *tweede* reis te worden meegenomen. Want alle vrachtschepen zijn nu reeds tot de waterlijn met oorlogstuig beladen. Aan deze voorbereidingen is meer dan duidelijk te zien, dat de invasie voor de deur staat en een nader bewijs ligt in de maatregelen, die de regeering heeft genomen. Geen muis mag Engeland uit, geen brief verlaat het eiland.

Men fluistert op de Flores, dat het schip bestemd is voor conveyeren van de invasievloot en dat het deel moet nemen aan het bombardement der Duitsche kustverdediging.

Evert is in zijn schik als hij dit hoort. Het verzoent hem bijna met het feit dat hij op deze schuit beland is inplaats van op een M.T.B. Hij zal deelnemen aan de invasie. Misschien zal hij behooren bij de bevrijders van het vaderland.

Er heerscht alom een zekere nerveuze spanning.

Het groote oogenblik waarop zoolang gewacht is, staat nu, voelt men, voor de deur. De invasie kan elk oogenblik beginnen.

Nog moet men wachten; nog staan millioenen werkeloos. Het zal niet lang meer duren. De maan is vol geweest. De nachten zullen weldra donker zijn. Dan zal de groote vloot gaan varen.

Evert kruipt iederen avond in zijn hangmat met de gedachte dat er dezen nacht alarm zal zijn. Soms ligt hij uren wakker, wachtend op de reveille. En ook overdag als hij aan het exerceren is, of dekdienst doet, spitst hij telkens de ooren of nog geen sein weerklinkt.

Maar iederen morgen is het overal op den gewonen tijd en elke dag verstrijkt in ongeduldig wachten.

★

Het is nieuwe maan geweest. Er staat 's avonds reeds weer een sikkelsikkel aan den hemel. Als de invasie komen zal, moet het vandaag of morgen zijn.

De maanschijf groeit. De duisternis biedt geen bescherming meer aan een vloot, die onverhoeds den vijand op het lijf moet vallen. En tot de invasie is het niet gekomen.

Evert en Jan zijn zeer teleurgesteld. Zij vinden het op de Flores nu een saaie boel. Het schip komt nooit los van den wal. Behalve het huishoudelijk werk is er niet veel te doen. Iemand die op een M.T.B. geweest is, altijd op zee en dikwijls in gevecht, vindt zulk een waldienst gruwelijk vervelend. Een man, die den vijand van zijn vaderland te lijf wil en snakt naar Nederlands bevrijding, verbijst zich bij dit dralen.

In Mei zal het wezen, vertelt men onder de soldaten. De volgende donkere maan, dan zal het zijn. Evert gelooft het niet. Te vaak is hij in zijn verwachtingen bedrogen dan dat hij nog vertrouwen heeft in zulke profetieën. Te diep is hij bij de laatste donkere maan teleurgesteld dan dat hij nog gelooft in de invasie. Het zijn allemaal praatjes en het is alles bluff. Engeland durft den oorlog op het vasteland niet aan. Het is bang voor de Duitse legers. De Atlantische wal is hem te sterk.

★

Op een morgen geeft de commandant van de Flores order dat er extra schoon schip gemaakt moet worden en dat de plunje en het leerwerk een aparte beurt moeten hebben.

Evert moppert bij die order. Bij gebrek aan beter werk wordt er alle dagen reeds gezwabberd en gepoetst dat het een aard heeft. Wat voor gekheid is het om het nu nog eens extra goed te doen.

„Er komt hoog bezoek,” vertelt de bootsman.

„Wie?” vraagt Evert.

De bootsman weet het niet, en als Evert het aan een van de officieren vraagt, zegt die alleen dat het een admiraal moet zijn. Dit maakt Everts stemming er niet beter op. Met zwabberen en poetsen moeten de maats hun tijd doodslaan en de admirals met kippig toe te zien of er geen smetje op een plank zit en geen knoop scheef aan een jas genaaid is. Er valt waarachtig beter werk te doen in oorlogstijd.

De commandant van de Flores houdt voorinspectie. Hij monstert de matrozen in het voorbijgaan. Voor Evert blijft hij staan. Die, strak in de houding, wordt onrustig bij dit scherpe onderzoek. Twee knopen heeft hij vanmorgen aan zijn jas genaaid en hij meende dat bij allebei de ankertjes recht op stonden. Is het nu toch niet goed geweest?

„Heb je geen betere schoenen?” vraagt de commandant.

„Nee mijnheer,” antwoordt Evert, maar hij begrijpt er niets van, waarom de commandant dit vraagt. De schoenen zijn gelapt, maar heel, en goed gepoetst.

„Dan moet je een paar nieuwe schoenen hebben,” beschikt de commandant.

Hij keurt zijn baadje. „Dat is niet veel,” zegt hij, „daar moet je ook een nieuw voor hebben. Zorg dat je om twaalf uur je nieuwe spullen aan hebt.”

Als de commandant de volgende matrozen monstert, bekijkt Evert zijn baadje. Is daar een nieuw voor nodig? Zijn makkers' kleren zien er heusch niet beter uit, en daarvan zei de comman-

dant niets. Enfin, als men hem in de todden steken wil, hij zal geen captie maken.

Jan heeft net zoo'n beurt gehad als Evert. Hij moet een nieuwe broek en baret halen. „Zouden ze wat met ons uit willen halen,” vraagt Evert, „dat wij zoo mooi worden uitgedost?”

„Misschien moeten we op visite bij de Koningin,” grapt Jan.

Des middags rijden auto's langs de kade en houden voor de Flores halt. De wacht komt in het geweer. Het bootsmansfluitje snerpt. Aan het dek staat de bemanning aangetreden. De eerste officier staat aan den valreep, de commandant is aan den wal voor de ontvangst. Evert gluurt naar het bezoek, maar hij kan weinig zien. In het tweede gelid staat hij en bovendien half achter een dikken ventilatiekoker. Hij ziet veel goud op mouwen glinsteren en vangt een glimp op van den admiraal, een bebrild gelaat, zeldzaam jong voor zoo'n hoog officier. Vóór hij echter goed toezien kan, doet het bevel „Geeft acht” hem in de houding springen en strak vooruitzien. Van het bezoek kan hij nu alleen voetstappen en stemmen hooren.

„Evert Gnodde,” roept opeens de commandant.

„Present,” antwoordt Evert, geschrokken door het onverwachte.

„Treed jij eens uit 't gelid.”

Hij doet het.

„Kom eens hier.”

Evert treedt naar voren met een kloppend hart. Wat wil de commandant van hem? Vanmorgen die groote aandacht bij de inspectie. En nu roept hij hem bij den admiraal.

Bij den eersten stap, dien hij naar voren doet, wordt Evert rood als een pioen. Die admiraal! Hij herkent het jong gezicht achter de brilleglazen. Dat is de Prins! Prins Bernhard!

„Jan Koekman!” roept de commandant.

Jan komt; hij moet naast Evert staan.

„Zijn dit de Engelandvaarders?” vraagt de Prins.

„Om U te dienen, Hoogheid,” antwoordt de commandant.

„Wanneer ben je uit Nederland gekomen?” vraagt de Prins aan Evert.

„Drie weken geleden, Hoogheid.”

„Drie weken geleden?” De Prins kijkt op een papier, dat hij in de hand houdt. „Klopt dit?” vraagt hij den commandant.

„Toen kwamen ze voor den tweeden keer, Hoogheid. Dit,” hij wijst op het papier, „slaat op hun eersten overtocht.”

„Maak jullie dagwerk van die Engelandreizen?” vraagt de Prins lachend aan Evert.

„We waren verongelukt, Hoogheid,” stamelt Evert. „Toen kwamen wij weer in Nederland terecht. Het was heusch de bedoeling niet. En wij hebben alles gedaan om zoo gauw mogelijk weer hier te komen.”

De Prins wuift lachend met de hand. „Je hoeft heusch geen verontschuldigen te zoeken. Heb je dien tweeden keer wéér een Duitsch schip meegebracht?”

Evert spert zijn oogen wijd open. Weet de Prins daarvan?

„Ik heb gehoord,” gaat Prins Bernhard voort tot de beide jongens, op een toon zoo luid dat de geheele bemanning het kan hooren, „ik heb gehoord, hoe kranig jullie je hebt gedragen. Een politieken gevangene uit de gevangenis in Scheveningen bevrijd, een hulpschip van de Duitsche marine buitgemaakt en zeven gevangenen binnengebracht. Jij, Evert Gnodde, hebt bij dit werk de leiding gehad. En jij, Jan Koekman, hebt je makker krachtig bijgestaan en je bovendien zeer loffelijk gedragen bij de averij in je machinekamer en bij de redding van overlevenden van een verongelukte boot. Het Bronzen Kruis is aan elk van jullie toegekend en H.M. de Koningin heeft mij opgedragen je het eereteken op de borst te spelden.”

Evert duizelt. Hij hoort de stem van den Prins als uit een wondere hoogte en wijde verte. Heeft zelfs de Koningin gehoord wat hij gedaan heeft? En schenkt die hun nu een onderscheiding, het Bronzen Kruis van Verdienste!?

„Hoezee,” jubelen de matrozen achter hem. „Hoezee voor Evert Gnodde en Jan Koekman.”

Het dwarrelt Evert. Hij kan niet eens een „dank U” stamelen. Met een rood hoofd en de oogen neergeslagen, als schaamde hij zich voor zijn onderscheiding inplaats dat hij er trotsch op is, neemt hij zijn plaats in het gelid weer in.

Hierna spreekt de Prins tot de bemanning in het algemeen. „Groote gebeurtenissen zijn op til,” zegt hij. „Binnenkort zult gij geroepen worden om mee te doen aan de grootste militaire operatie uit dezen oorlog. Om de bevrijding van Europa, om de bevrijding van ons vaderland gaat het. De Koninklijke Marine heeft vier jaar lang getoond, dat zij haar groot verleden waardig is. De Flores heeft zich voortreffelijk geweed in harde gevechten bij Sicilië en bij Salerno. De Koningin en het vaderland verwachten dat gij U straks weer dapper zult gedragen. En ik weet dat die verwachting niet beschaamd zal worden. Leve het Vaderland! Leve de Koningin!”

„Hoezee,” juichen de Jantjes.

„Hoezee,” brult Evert mee.

„Leve Prins Bernhard,” roept de commandant. En nu juichen de Jantjes nog eens zoo hard en lang en schreeuwt Evert zoo hard dat zijn stem overslaat.

Wanneer de Prins vertrokken is en de bemanning uit het gelid ontslagen, dromt alles om Jan en Evert heen. De officieren zijn de eersten om hen geluk te wenschen met hun onderscheiding; de anderen doen het daarna. Niet een blijft achter. Een eere-teeken van de Koningin en nog wel door Prins Bernhard uitgereikt, het is een hooge eer. De commandant maakt er een feest voor allen van door een Zondagsch maal te laten schaften.

Dien avond gaan Jan en Evert den wal op. Als pauwen pronken ze met hun orde temidden van hun makkers. Evert is in een opgeruimde, overmoedige stemming.

„En nou gaan we er op los!” roept hij uit.

„Er op los?” vraagt Jan, „Waarheen?”

„Naar den overkant natuurlijk. Voor de invasie.”

„Ik meende, dat jij niet geloofde aan een invasie,” doet Jan verwonderd.

„De Prins heeft het gezegd.”

Zijn vrienden lachen om de rotsvaste overtuiging waarmee de man, die gisteren nog bij hoog en laag beweerde dat er niets van een invasie komen zou, thans spreekt.

„En als de Prins het zegt, is dat natuurlijk het eind van alle tegenspraak,” schertst Andries.

„Natuurlijk,” antwoordt Evert argeloos.

„Vanzelf, als je ook een lintje van den Prins gekregen hebt.”

„Daarom niet,” stuift Evert op. „Omdat de Prins een kerel is, dáárom.”

„Dat hoef je niet zoo kwaad te zeggen,” plaagt Andries nog. „Dat Prins Bernhard een man is uit één stuk wisten we allemaal wel. Maar jij denkt nu opeens dat 't morgen invasie wezen zal, omdat je op Urk met je lintje pronken wilt.”

„Je daast.”

„Geneer je niet, hoor,” gaat Andries onverstoorbaar door. „Je mág grootsch wezen op dat blikje. Je Jannetje geeft er je vast een extra pakkerd voor.”

Alles lacht en Evert, zich gewonnen gevend, lacht met hem mee. Maar hij blijft vol van de invasie, hij gelooft nu onwrikbaar, dat het heel gauw wezen zal.

„Met deze donkere maan,” verzekert hij. „Je zult 't zien.”

HOOFDSTUK VIII

D-dag

De volle maan van Mei is gepasseerd. Elken nacht wordt de gouden sikkkel aan den hemel smaller. Tenslotte is er enkel tegen 't morgenkrieken nog een kleine schijf, die nauwelijks licht geeft. In deze donkere nachten moet de invasie komen.

Ze zál komen. Engeland zit dichter dan een muizenval. De opeenhooping van troepen in het Zuiden is enorm. Voor het gewone werk heeft niemand meer interesse. De groote aanval van het geweldige geallieerde leger op Duitschland gaat beginnen.

„Nog één, twee dagen,” gelooft Evert, „dan zal het zijn.”

Den anderen dag begint het hard te waaien uit het Zuidwesten. Een storm wordt het. Zelfs in de havens wordt het water ruw, en tegen de pieren beuken wilde golven.

Met leede oogen ziet Evert het weer aan. De oorlogsschepen malen niet om storm en ruwe zee. Maar de lichte en platboomde landingsvaartuigen zullen het moeilijk hebben als ze bij dit weer de zee op moeten. En voor de transportvloot is het onmogelijk te landen aan de open stranden van de West-Europeesche kust, nu de Zuidwester met zoo'n kracht in den wal blaast. Hij hoopt vurig dat de storm snel bedaart.

Maar hij luwt niet. De wind blijft fluiten door het want en de zee blijft brullen tegen de basalten glooiing, dagen achter-een.

Moet nu ook deze donkere maan voorbijgaan, de laatste die

het nog een paar uur duister maakt? Want de volgende donkere maan in Juni valt in het allerlangst der dagen. Dan worden de nachten niet donker. Als het nu niet doorgaat zal het zeker Juli, wellicht Augustus en misschien zelfs September worden, eer er iets van de invasie komen kan. En dan is het herfst en stormt het alle dagen.

Eindelijk gaat de storm liggen, komt er breking in de lucht en slecht de zee af. En de nieuwe maan is nog slechts een scherpe sikkel, die amper licht geeft en vroeg ondergaat. Het kan nog. Het *moet* nu zijn en het *zàl* nu zijn. Geen enkel militair verlof wordt meer verleend. De troepen zijn geconsigneerd in de barakken en op de schepen. Men verwacht het sein om uit te varen ieder oogenblik. Alles trilt van spanning.

Doch dag na dag verstrijkt alweer met wachten. De sikkel aan den hemel groeit. Nog is het in den vroegen morgen donker, maar dit is dan ook de uiterste termijn waarop de vloot nog in de duisternis kan landen. Als de invasie thans niet doorgaat kan er in onbepaalden tijd onmogelijk iets van komen.

Op de heele vloot heerscht die gedachte. De officieren loopen zenuwachtig heen en weer; de machinisten duiken telkens in de machinekamer ten einde na te gaan of alles klaar is om uit te varen op 't eerste sein. Evert wijkt nauwelijks van den bolder, van welken hij, zoodra het vertreksein komt, den tros losgooien moet. Alles staat gespitst op het aanvatten van de groote onderneming, waarop jaren is gewacht en die de vrijheid aan de onderdrukte volken en de overwinning aan het recht zal schenken.

Dien avond klinkt een fluitje op de Flores. Elk denkt: „nú zal het zijn.” Doch er komt: „Alarmtoestand opgeheven.”

„Gaan jullie maar te kooi, jongens,” voegt de commandant er aan toe. „Er komt voorloopig niets van.” Hij, die een week lang geen been buiten boord heeft gezet en de laatste nachten niet uit de kleeren is geweest, gaat den wal op, naar de societeit, om met de andere officieren zijn hart te luchten. En Evert trapt in blinde woede tegen den bolder.

Het aflasten van de invasie heeft een slechten invloed op het moreel van leger en marine. Zóó klemmend en met zooveel overtuiging zijn zij opgeroepen tot den strijd. Zoo vurig was hun vechtlust en zoo zeker hadden zij er op gerekend dat eindelijk de groote slag geslagen worden zou, de zege op Hitler en zijn Nazi-kliek behaald, de oorlog tot een eind gebracht. En nu blijkt alles loos alarm te zijn geweest.

Een sneltrein, wiens vaart tot het uiterste is opgedreven en dien men dan met één slag stil laat staan, springt uit de rails.

Evert is uit 't lood geslagen. Zijn hoofd is leeg, zijn lijf is murw. Lusteloos en half doet hij het werk dat hem wordt opgedragen; slap voert hij de exercities uit. De onderofficieren kijken niet zoo krap, omdat zij zelf ook den lust in 't werk verloren hebben, maar Evert maakt het toch te gortig. De bootsman foetert hem uit, omdat hij de sloep zoo klungelig heeft vastgemaakt, dat ze los geraakt en afgedreven is en op dat standje geeft Evert hem een grooten mond. Zoolang Evert bij de Marine is, heeft hij nog geen straf gehad, maar nu zal 't er van komen.

Hij moet voor den commandant verschijnen.

„Hoe heb ik het nu met je, Evert?” vraagt die.

Evert zegt niets.

„Nonchalant en brutaal ben je geweest? Dat ben ik van jou niet gewoon.”

Onverschillig haalt Evert de schouders op. Slungelig staat hij voor den commandant. Die fronst het voorhoofd. Tot dusver was hij vriendelijk, hij heeft gedacht aan een misverstand tusschen den bootsman en dezen voorbeeldigen matroos. Aan diens kwajongensachtige houding ergert hij zich evenwel. „Weet je niet hoe je je jegens mij gedragen moet?”

Evert mompelt iets onverstaanbaars en gaat wat rechter op staan. Maar weldra zakt hij weer in zijn laksche houding.

Nu wordt de commandant echt boos. „Je bent onbeschoft, Evert. Dat past niet bij een drager van het Kruis.”

Evert trekt er zich niets van aan.

„Ik straf je met veertien dagen provoost.”

Die zware straf doet Evert opschrikken. Hij springt in de houding. „Veertien dagen in de bak?” vraagt hij ontsteld.

De commandant merkt de verandering bij hem. „Waarom gedroeg je je daarnet zoo onbehouwen?” vraagt hij.

Evert slikt iets weg, maar geeft geen antwoord.

De commandant voelt dat er bij den jongen iets schort.

„Waarom was jij daarstraks zoo onverschillig?” vraagt hij nog eens.

„Omdat. . . . omdat ik de pest in heb,” barst Evert plotseling uit.

De commandant glimlacht om den uitval. „En waarom heb je dan zoo het land?”

Evert wordt rood tot in zijn hals. Stom dat hij zich zoo blootgegeven heeft. Hij klemt de tanden op elkaar.

„Wel,” dringt de commandant aan. „Waarom?”

„Omdat er geen steek van die invasie komt,” flapt Evert er uit.

De commandant knikt begrijpend. „Ei zoo, wringt daar de schoen? Wel, er zijn meer die door dezelfde oorzaak een beetje uit het lood zijn.”

„Geloof u er dan nog aan?”

„Vast en zeker,” antwoordt de commandant. „De Prins heeft 't toch gezegd? Op jouw glorie-dag nog wel. Ben jij dat vergeten?”

„Nee, nee,” stamelt Evert, „maar. . . .”

„'t Komt alles voor mekander, Evert. Als je maar geduld hebt.” De commandant geeft hem een wenk dat hij kan gaan.

Gedurende de tweede helft van het gesprek stond Evert kaarsrecht in de houding. Hij salueert thans zeer correct en draait zich hakkenklappend om. Als hij den deurknop in de hand heeft, roept de commandant hem weer terug.

„Is die rare bui van jou nu over?” vraagt hij.

„Heelemaal, commandant,” zegt Evert.

„Dan doen we zoo!” De commandant scheurt het rapport in snippers.

★

De maan wast weer. Licht zijn de korte zomernachten. De spanning in Zuid-Engeland is verslapt. *Als* de invasie ooit ondernomen wordt, dan toch voorloopig vast niet.

Tegen volle maan komt er ruw weer. Zes weken geleden gaf een storm sterke spanning. Velen gelooven nog dat het slechte weer de oorzaak is geweest dat de invasie toen niet is doorgegaan. Thans doet de harde wind de gedachte aan invasie slechts des te grondiger verdwijnen.

Evert doet zijn dagelijksch werk. Zwabberen en exerceeren en veel oefeningen met het geschut. Jan poetst en wrijft in de machinekamer en onderhoudt het vuur, dat de Flores, evenals alle andere schepen voortdurend onder de ketel heeft, teneinde elk oogenblik gereed te zijn om uit te varen, al komt er daar nimmer een bevel toe.

Op de transportvloot heerscht 5 Juni groote drukte. Troepen gaan aan boord. In lange colonnes komen ze aanmarcheeren, in onafgebroken files gaan ze, beladen met hun zware ransels, de sloopstrappen op.

Toen Evert dit de eerste maal zag heeft het een trilling door zijn lijf gejaagd. Dit zou de invasie worden! Maar het was een oefening. Vandaag is het natuurlijk weer een oefening. Bij volle maan en bij slecht weer kan best een inschepingsoefening gehouden worden, maar nooit een overtocht. Evert ziet die oefening onverschillig aan en gaat omlaag. Uit zijn kastje haalt hij een boek. Met een spannend boek sla je het best den tijd dood. Dan kan je je chagrijn misschien een poos vergeten. Hij leest een langen tijd. . . .

„Kerel, zit jij *hier*? Kun jij je kop bij een verhaaltje houden? Kun jij dat nù?” ’t Is Jan, die in het volksverblijf gedoken is en daar Evert vindt.

„Wat is er aan de hand?” vraagt Evert aan zijn opgewonden vriend.

„We gaan er op los! Het is invasie!”

„Wie zegt dat?”

„Iedereen.”

„Iedereen . . . ,” schampert Evert. „Iedereen heeft 't al honderd keer gezegd.”

„Maar nou is 't zoo. De vrachtbooten zijn allemaal stikvol soldaten.”

„Da's meer gebeurd,” zegt Evert koel.

„De slagschepen gaan de haven al uit.”

„Een oefentochtje,” blijft Evert koppig.

„De jagers maken los.”

Nu wordt het Evert toch te machtig. Hij slaat zijn boek dicht en gaat Jan achterna naar boven. De heele haven is in actie. Dikke rook stijgt uit de schoorsteenen der schepen. Sleepbootjes trekken hakkepoffend de zware kruisers van de kaden los. Op den wal marcheeren nog steeds troepen aan, maar veel dekken staan reeds vol soldaten, die joelen en zingen van Tipperary en van de wasch, die aan de Siegfriedlijn te drogen wordt gehangen. En iedereen is aangestoken door een vecht- en aanvalsgesest.

Maar de wind fluit in het want. De zee is vol met witte koppen. De golven bruisen tegen de basalten glooiing. En het is morgen volle maan. Deze gelegenheid is voor een overtocht volslagen ongeschikt. Dit is een grootscheepsche manoeuvre, gelooft Evert.

Het bootsmansfluitje snerpt. „Aantreden op het achterdek,” gelast de schipper.

De bemanning verzamelt zich op het achterdek. Temidden van zijn officieren treedt de commandant voor het scheepsvolk. Hij leest een brief voor, een dagorder van generaal Eisenhower. „D-dag *), de groote dag, waarnaar gij allen uitgezien hebt, is gekomen. Wij gaan ten aanval om West-Europa te bevrijden en

*) „D-day” - Decision-day - dag van de beslissing, van de invasie.

Duitschland te verslaan. Ik reken er op dat alle geallieerde strijdkrachten, te land, ter zee en in de lucht hun plicht vervullen zullen. Voorwaarts! Wij zullen overwinnen!”

Evert krijgt een schok. Dus toch! Dus nu! Al zijn pessimisme is verdwenen. Plotseling zijn z'n weifelingen weg. Het gaat er nu op los. Het is invasie. Holland wordt bevrijd.

Hij springt Jan om den hals. Met andere makkers dansen zij over het dek. Heel de bemanning is uitgelaten aan het joelen. Een veer, die vele maanden tot het uiterste gespannen was, is plotseling los gesprongen.

Maar als het bootsmansfluitje snerpt en er bevelen klinken, staan allen op hun post; bij de bolders, aan het gangspil, voor de vuren en aan 't roer.

De schroeven woelen het water op in de nauwe ruimte tusschen schip en kade, de kabels worden losgeworpen. In een lange file schuift de Flores langzaam de haven uit, om op de reede het anker te laten vallen en daar te wachten op den tijd dat zij haar plaats op de flank van de transportvloot in moet nemen.

Er staat een hooge zee. De Flores rijdt wild op haar ankers. Voor dit schip en zijn bemanning is het niet erg. Zij kunnen allebei een zeetje hebben en Evert voelt zich recht lekker bij dit slingeren en stampen en bij het proeven van zout water op zijn tong. Een zeeman is hier in zijn element. Maar hoe maken het de landrotten op de landingsschepen, die als notedoppen op de golven dansen? Toen de schepen nog binnen de pieren waren, stonden er nog soldaten op dek, maar thans zijn die verdwenen, weggevlucht voor overkomend water. Benedendeks zitten ze droog, maar benauwd. Een vloot met zeezieken vaart over zee.

Het wordt donker. De zee is grauw en hol. Het regent. In die kille duisternis vaart een geweldige armada. Honderden, duizenden schepen zijn dicht opeengehoopt. Want uit alle andere havens van Zuid-Engeland loopen evenveel of nog meer schepen uit dan uit de haven, die de Flores heeft verlaten. Evert herinnert zich wat hij heeft gelezen in een Hollandsch-Duitsche krant in

de weken, toen hij op Goeree was. Het was een antwoord op de vraag waarom de Duitsche duikbooten niet veel van zich lieten hooren. Het lag niet aan onmacht, zei die krant. Met opzet werden ze achtergehouden om op het beslissende oogenblik te worden ingezet. Wanneer de geallieerden de invasie waagden, dan zouden de U-booten toonen wat zij konden.

Als de Duitsche marine de lucht heeft van dezen overtocht en haar duikbootvloot thans op den loer ligt, vindt zij haar uitgelezenst jachtterrein. In deze opeenhooping van schepen treft iedere torpedo doel. En elke bom die uit een vliegtuig wordt geworpen ook. Als de Luftwaffe eens een grootscheepschen aanval deed. . . . De gedachte geeft Evert een onbehagelijk gevoel.

Een zwaar geronk is er voortdurend in de lucht, duidelijk hoorbaar boven het gestamp van de machines van de Flores. Evert weet dat dit de eigen luchtvloot is. Zwermen jagers vormen een paraplu boven de schepen, die alle Duitsche bommenwerpers verre houden moet. Zoo scheren rondom de groote vloot ook, als honden om de kudde, de destroyers en torpedobooten, op wier dekken de matrozen bij de rekken met de dieptebommen staan. De verdediging is sterk.

Maar Duitschland is ook sterk en voor beide partijen staat thans alles op het spel. Als de Duitschers hun lucht- en onderzeevloot inzetten, kan ieder oogenblik de hel losbarsten. . . .

Langzaam vaart de invasievloot over de woelige zee. De traagste landingsboot geeft het tempo voor de snelste schepen aan. In den zwaar bewolkten maannacht ziet men donkere schimmen boven vuil schuim aan stuur- en bakboord, voor en achter.

Waar vaart de vloot naar toe? Evert weet het niet. Weinigen kennen de bestemming van de armada. Hij merkt alleen, dat het in Zuidelijke richting gaat. Klaarblijkelijk wordt het een landing op de Fransche kust.

Evert ervaart het als een teleurstelling. Zoo vurig had hij gehoopt, dat het op Holland aan zou gaan: op IJmuiden of op

Hoek van Holland. Of zijnentwegen op Flakkee. Nu wordt Frankrijk bevrijd. En wanneer komt de beurt aan Nederland?

Er groeit een nieuw geronk in de lucht. Doffer, zwaarder dan dat van de jagers, die sinds het vertrek uit Engeland voortdurend boven de schepen zwermen. Is dit de vijand? Maar de jachtvliegtuigen blijven rustig hun bochten draaien en nergens knettert afweervuur. En dan ziet Evert op breede vleugels veel zware vliegmachines. Als grauwe reuzenvogels trekken ze over de schepen en vliegen hun vooruit. Zware vrachtvliegtuigen zijn het, wier motoren donker ronken en achter hen komen andere vliegtuigen aan, geluidloos zwevend. Dit is geen vijand. Dit is een eigen vloot. De luchtlandingsdivisies gaan over in vracht- en zweefvliegtuigen. Parachutisten zullen aanstonds naar beneden springen en zweefvliegtuigen zullen op Fransche weiden dalen.

Tot dusver zijn alle landingen zoowel uit zee, als uit de lucht, in donkere nachten begonnen. Deze luchtvloot vliegt in een maannacht naar haar doel. Andere luchtlandingen geschieden steeds bij fraai, stil weer. Thans stormt en regent het. Evert huilt, terwijl hij op de voorplecht op den uitkijk staat en het is niet enkel van den killen wind en van het koude water, dat hem bij elken buizer zwaar bespat.

De Flores verlaat de file op de flank van de transportvloot en vaart recht op de kust aan. De slagschepen zijn reeds begonnen met het bombardement. Het vlamt en davert over het water als zij uit hun geweldige kanonnen vuren en doffe explosies dreunen in de verte wanneer de zware granaten ontploffen op de kust. Millioenen kilo's staal worden zoo op de Duitsche stellingen geslingerd. En andere millioenen kilo's storten uit de bommenwerpers er op neer. De Flores stoomt met een menigte van andere lichte schepen voortwaarts

„Uitkijken naar een rood-wit-blauwe boei,” luidt de order voor de dekmatrozen. Zij kijken scherp uit. Er liggen vele boeien in het water van onderscheiden kleuren. Langzaam stoomen zij van boei naar boei.

„Een rood-wit-blaauwe!” klinkt het over dek.

„Welk nummer?” vraagt de commandant.

„Nummer één!”

„Wij hebben nummer twee!”

Na een poosje ligt de Flores geankerd in een lange rij van oorlogsschepen, elk aan zijn boei, die dezen nacht door duikbooten zijn gelegd. De lichte schepen bestoken kleine doelen, als kazematten, uitkijkposten en mitrailleursnesten. Als de geheele vloot in actie is, is het of de zee uit al haar golven vuur spuwt en de hel al haar verschrikkingen heeft losgelaten. Het flitsen van de vlammen, het gedreun, gedonder, en geknetter is alsof honderd hevige onweders tegelijk zijn losgebarsten. Inplaats van frissche zeelucht snuift men scherpe kruitdamp in. En op de kust is 't een verschrikkelijk vuurwerk. De aarde schijnt daarginds in brand te staan. De Atlantische Wal wordt onder vuur en staal bedolven.

Zal het helpen? Evert heeft van zijn Duitsche instructeurs verhalen over dezen wal gehoord. Onneembaar was hij, zeiden zij. Zelfs het ontzaglijke Engelsche en Amerikaansche scheepsgeschut zou tegen dezen gordel van beton en staal, van kustkanonnen en soldaten niets vermogen. Hij had aan de Nederlandsche kust iets van den wal gezien: een menigte van zware kazematten, verscholen onder het duinzand en dicht bezet met mitrailleurs; zware geschutsopstellingen door meterdik beton beschut en met vernuft gecamoufleerd; dichte mijnevelden. In Nederland was deze kustverdediging reeds formidabel. In Frankrijk moest ze evenwel, naar de instructeurs vertelden, nog onvergelykelyk veel sterker zijn en aan de Kanaalkust het allersterktst. En hierop wordt de aanval nu gericht.

HOOFDSTUK IX

De invasie

Een diffuus licht breekt talmend door in het Oosten; de grijze ochtend van een regendag komt langzaam aan. De zee wordt wijder.

Dit is het oogenblik waarop de landing aanvangt. Uit de bescherming van de oorlogsschepen schuiven landingsvaartuigen naar voren en varen op de witte branding aan, die vóór de kust woelt en raast. Zij naderen het strand.

Het bombardement van de geallieerde vloot en luchtmacht op de Deutsche stellingen is vreeselijk geweest. Maar thans blijkt dat het niet afdoende was. De Deutsche batterijen, die uren zwegen, geven plotseling weer vuur. Hun granaten slaan in zee en doen het water als fonteinen bruisen. Tusschen de landingsbooten slaan ze in. Ze raken die. Van de Flores is te zien, hoe een boot plotseling in vlammen staat, hoe een tweede kapseist, een andere als een aangeschoten paard den steven wendt.

Tot dusver leek het of de invasie een militaire wandeling zou worden. Geen duikboot had een aanval gelanceerd; de Luftwaffe liet zich niet zien. De Deutsche kustverdediging deed weinig tegen de gepantserde oorlogsschepen. Maar thans gaat het heet toe. En naarmate de landingsbooten de kust dichter naderen, wordt de regen van kogels en granaten, die op hen neerdaalt, zwaarder. Lichte snelvuurkanonnen en mitrailleurs mengen zich tusschen het zwaar geschut. Het blaft en knettert van de kust.

Steeds meer landingsschepen gaan naar den kelder, branden als fakkels, of drijven stuurloos rond, omdat het varend personeel blijkbaar is doodgeschoten.

Opstoomen! heeft de Flores last gekregen, en de landing dek-

Ze waden door het water naar den wal

ken. De boot stoomt op. Ze vaart zoo dicht naar het strand als haar diepgang het gedoegt. Over de landingsbooten heen vliegen haar granaten naar de heuvels, waarachter de kanonnen van de Duitschers zijn verscholen.

Het heeft geen merkbaar resultaat. De kogelregen op de landingsschepen blijft even dicht. Ook om de Flores spuiten waterzuilen op.

Van het schip af kan men het verloop der landing zien. Er mogen dan twintig, dertig booten zijn verongelukt, andere dozijnen varen door. Ze breken door de branding heen en rennen op de kust aan. Uit op het strand gezette booten springen de soldaten. Zij waden door het water naar den wal. Doch velen vallen vóór ze op het strand zijn. Wat aan den wal komt is een armzalig troepje. Hier en ginds een enkeling, die op het strand blijft liggen. Getroffen, of te bang om voort te gaan?

Straks, als de tanks er zijn, dan zal het beter gaan. Er varen tank-landingsbooten langs de Flores. Wanneer ze in den gordel van het geconcentreerde Duitsche vuur geraken zinken ze als baksteen. Toch breken enkele door en laten bij het strand hun kleppen neer. Er rijden tanks den wal op. Daar blijven ze echter liggen als gestrande schepen. Wrakken van schepen en van tanks; soldaten op het strand, die òf dood zijn òf uitgeput, of die zich niet verroeren durven vanwege het Duitsche vuur: ziedaar het beeld van de invasie. Het lijkt erop dat ze in de kiem zal smoren.

De Flores spuwt vuur uit al haar stukken. Hoog over haar heen slingeren de slagschepen hun geweldige granaten. Geallieerde bommenwerpers gooien hun zwaarste projectielen uit.

Het helpt alles schijnbaar niets. Onverminderd hagelen de Duitsche kogels op de landingstroepen. Er wordt op het strand een slachting aangericht. En voortgang is er niet.

Het geweldig apparaat van Engeland en Amerika stuwt steeds meer troepen naar het strand. Verliezen mogen niet geteld, omdat de aanval onder geen beding mag stokken. Kost wat kost moet deze invasie slagen.

De zee is vol van landingsbooten, die op het strand aanjagen. Maar hoe dichter deze stroom wordt, des te verwoestender werkt het Duitsche vuur. Een menigte van wrakken ligt in

de branding. En nòg meer verlamde tanks liggen als wrakken op het strand.

Een landingsboot, die straks langs de Flores naar den wal gestoomd is, maakt vreemde capriolen. De schuit ligt dwars in zee en slingert zwaar. Het dek staat vol soldaten, maar het heeft er alles van dat er geen mensch aan het roer staat. Intusschen hagelen er granaten op en om de schuit. Ze is klaarblijkelijk het mikpunt van een Duitsche batterij.

Inplaats van vooruit te gaan, zakt de boot af. Langzaam komt ze op de Flores toe geslingerd. Er worden noodseinen van het dek gegeven, maar het zijn vreemde seinen. Men zwaait met jassen inplaats dat de bekende noodvlag wordt vertoond.

De seiner op de brug der Flores vraagt met zijn vlaggen wat het landingsvaartuig wil. Er komt geen ander antwoord dan dat er nog verwoeder met jassen wordt gezwaaid. Het Nederlandsche marineschip stoomt op en de commandant praat de landingsboot door zijn scheepsroeper. Een verward geschreeuw is het antwoord. Wanneer de Flores een lijn opgooit, grijpen honderd handen ernaar, maar niemand vangt haar. Pas bij den derden worp wordt zij opgevangen en dan laten de lui ginds den tros nog glippen vóór hij vastgezet is.

„Wat voor kakkerlakken zijn het daar,” gromt Evert, terwijl hij voor den vierden keer een lijn opgooit, die dwars over het landingsschip vliegt en die ze ginder dus wel moeten grijpen. Nog harder moppert hij, als hij haastig den kurkzak buiten boord moet werken omdat de kerels ginds, nu ze eindelijk hebben vastgemaakt, zoo woest trekken dat de beide schepen elkander veel te hevig zouden zoenen.

Het blijkt dat er op de boot alleen Amerikanen zitten uit het Midden-Westen, die vóór ze naar Engeland overstaken nog nooit de zee hadden gezien en van wie niemand weet wat varen is. De grootste helft is zeeziek. Het Engelsche marine-personeel, dat de boot moest overvaren, is van dek geschoten.

„Willen jullie terug?” vraagt de commandant van de Flores.

„Ik wil vooruit,” antwoordt de Amerikaansche luitenant. „Geef me een paar zeelui, die deze schuit in Frankrijk brengen.”

„Vrijwilligers voor!” roept de commandant.

Er staat onmiddellijk een rij gereed.

De commandant kiest Evert als een der eersten uit. „Jij hebt meer op een kleine schuit te roer gestaan. Stuur jij de boot.” Er stappen nog een paar matrozen van de Flores over. Zij maken handig los en stooten af.

Evert staat aan het roer van de landingsboot. Hij moet even wennen aan het vreemde stuurrad en onderzoeken hoe het met den stroom staat. De vloed trekt sterk langs de Fransche kust en tracht de boot steeds weg te zetten. Best te begrijpen dat een landrot met zoo'n dwarsen stroom geen raad wist. Een zeeman is er weldra aan gewend. De boot loopt op de branding aan.

In die branding krijgt de schuit het krap. Het water woelt en bruist en overstelpt de boot. Door stooten op de banken krijgt ze zware schokken. Het roer rukt wild in Everts handen. Maar dit is nog bij lang het ergste niet. Het Duitsche vuur is veel verschrikkelijker dan de woeste zee. Kogels kletteren tegen de pantserplaten, die den roerganger beschermen. Ze slaan gaten in de boorden en in het dek. Kanonnen en mortieren spuwen hun granaten. Rondom spuiten fonteinen op. Dit is een helsch concert, waarin het gedonder van de branding slechts de tweede viool speelt.

Links en rechts zijn landingsbooten. Eén staat in brand, een andere zinkt. Evert ziet plotseling vlak naast zijn schip een grauw gezicht met holle oogen. Het is alsof een geest hem aanstaart uit het graf. Onmiddellijk is het weer weg. Maar andere lichamen duiken uit de branding op. Slap slingerende hoofden, dwaas zwaaiende armen en beenen. Ze rijzen op uit het water en duiken er in onder. De dood is hier rondom en hij dreigt uit duizend krochten. En ginds, voorbij de branding, wordt het nog erger. Hoe dichter aan den wal, hoe heviger het schieten van de

Duitschers. Op het strand is het een poel van vuur en sulfer.

Als Evert het roer maar even draait zal de boot onmiddellijk zwenken en loopt ze uit de branding weer terug in zee. Dan raakt ze uit de hel.

Doorzetten! Nooit opgeven! Deze schuit moet naar den wal. De landing moet gelukken. Everts vuisten klemmen om het roer. De spieren van zijn armen staan gespannen. Hij drijft zijn vaartuig door de branding heen.

Evert is alleen aan dek. Alle anderen zijn naar beneden, om eenigszins beschermd te zijn voor de Deutsche projectielen. Hij vaart temidden van fonteinen van ontploffende granaten en tusschen wrakken van gezonken landingsbooten door. De zee is hier bedekt met lijken.

Hij kokhalst van ontzetting en het is hem of zijn keel wordt toegeknepen van angst, omdat hij geen kans ziet zijn opdracht uit te voeren. Hij krijgt de schuit nooit op het strand.

Opnieuw heeft hij een sterke neiging om het roer te wenden. Als hij terugkeert, brengen de jongens beneden er misschien het leven af, wanneer hij doorvaart jaagt hij hen recht in den dood.

Links en recht varen echter andere landingsbooten. Hoeveel er zinken, er komen er toch nog altijd door. Daar staan Amerikanen en Engelschen aan het roer. Die houden vol. En zou hij dan versagen? Zou een Nederlander achter staan bij een Engelschman of een Amerikaan? Nooit! Voorwaarts!

Er davert een ontploffing op de boot. Een treffer! En een leelijke. Achter dichten rook, die Evert alle uitzicht beneemt, is gejammer en gekrijt. De boot trekt vreemd aan het roer.

Wanneer de rook een weinig optrekt, ontdekt Evert een groot gat in het dek en een scheur aan stuurboord in den scheepswand. Het water stroomt naar binnen. De schuit is zinkende.

De luitenant komt boven. „Is het afgelopen?” vraagt hij aan den man aan het roer.

„Wij varen nog,” geeft Evert antwoord. „Probeert u of u het gat kunt stoppen. Dekens helpen het best.”

De luitenant verdwijnt en Evert houdt recht op de kust aan. Als het even mogelijk is zal hij de schuit er brengen.

Maar is het mogelijk? De kop zakt dieper en dieper. Hij steekt ternauwernood een handbreed boven water uit. Wanneer hij nog een palm zakt zal de schuit den grond in gaan.

De luitenant verschijnt weer. „We hebben het gat gestopt,” zegt hij. „Zou het gaan, denk je?”

„Jawel, luit.”

De luitenant kijkt naar den wal. „Hoe lang nog, denk je?”

De kust is heel dicht bij. „Nog een kwartier, luit.”

De boot zinkt niet dieper. Maar ze licht ook niet. Uiterst moeizaam wringt ze zich door het water. Als een slak kruipt ze. Het kwartier is twee maal om en nog zijn ze niet op het strand.

„Haal je 't?” roept de luitenant uit een luik.

De kop is weer dieper gezakt. De boot is als een zeer vermoeide en zwaar gewonde zwaan, die er na aan toe is den strijd op te geven en den kop onder water te steken.

„Ja, luit,” antwoordt Evert echter kort.

Als hij recht toe recht aan kon varen dan haalde hij het stellig. Maar hij moet nog om een gezonken boot heen koersen en hij moet de versperring mijden, die de Duitschers vlak voor de kust hebben gelegd en die nu het halftij is tusschen wind en water zichtbaar is.

Het wordt een moeilijke strijd tegen het Duitsche vuur en tegen het water, dat weer met kracht naar binnen dringt, nadat het de dekens half uit de scheur geperst heeft. Zou een paar honderd meter voor het doel de schuit nog zinken en zouden dan de mannen daar beneden allemaal verdrinken moeten?

„Heere, help mij!” bidt Evert, terwijl hij aanstuurt op een smalle opening tusschen het wrak van een gezonken boot en een mijn, die groenig glanst in het grijze water.

Dit is een hachelijke vaart. De stroom, die uitermate fel is

voor de kust, zet de schuit met kracht op zij en in zijn halfgezonken toestand is deze zeer onhandelbaar. Als de schuit nadat ze het wrak is gepasseerd iets te ver afzakken zou, loopt ze op de mijn en dan vliegt alles in de lucht. Maar er is geen tijd om een beter gat te zoeken in de kustversperring.

Evert zet door. De boeg schuurt rakelings langs den mast van de gezonken boot. Als hij er langs is zet de stuurman zijn vaartuig bijna dwars in het water om de mijn te mijden. Toch zakt het af. Van vlakbij dreigt de mijn. Evert kan hem bijna met de handen raken. En nòg drijft de boot af, dichterbij het monster toe. De achterstevan zal hem stellig raken. Evert sluit de oogen in afwachting van de explosie.

Waarlijk. De boot glijdt aan het gevaar voorbij, zeult op het strand aan, stoot op den grond.

De soldaten, die nu als katten over boord gaan, waden tot hun hals toe door het water. Hun geweren houden ze hoog boven het hoofd.

Aan boord is nu niets meer te doen. Wie er blijft doet dienst als schietschijf. „Mogen we mee aan wal?” vraagt Evert aan den luitenant, mede namens de andere mannen van de Flores.

„Wel ja, kom jullie mee,” antwoordt de luitenant.

Als een der laatsten waadt Evert naar het strand.

*

Rillend in zijn natte plunje hurkt Evert in een kuil, die door een ander is gegraven, waarschijnlijk door den Amerikaan, die naast hem ligt met een klein rond gaatje in het voorhoofd, waar een weinig bloed uit is gevloeid. Al langer dan een uur ligt Evert hier in den killen zeewind, die hem in zijn natte kleeren koud maakt als een steen. Hij ligt hier en zijn makkers zitten links en rechts, in kuilen als deze, of schuilend achter stukgeschoten tanks, of naast elkander zittend in een loopgraaf, die ze over-

*

haast gedolven hebben. Allen zien pimpelpaars en grauw van kou, en van den humor en den strijd lust die er straks aan boord nog waren, is geen schim meer over.

Zoo staat het met de levenden. De dooden liggen om hen heen. Op de vloedlijn ligt een dichte rij van lijken. Een golf heeft ze aan land gegooid, een andere golf trekt er een aantal weer terug. Zoo'n rollend lijk is miserabel om te zien. Er liggen ook veel lijken op het strand. Van mannen die gevallen zijn, terwijl ze dekking zochten. Als ze voorover liggen is het zoo erg niet. Dan schijnt het dat ze slapen of zich dekken voor het vijandelijke vuur. Maar velen liggen op hun rug. Hun trekken zijn vertrokken en hun gebroken oogen staren star omhoog. Tenminste als ze oogen hebben. Rechts van Evert ligt er een van wien het hoofd is stukgeschoten: een bloederige massa is het. En achter zijn kuil ligt een romp, zonder hoofd en zonder beenen, waaraan nog één arm hangt. Je moet niet naar deze dingen kijken. Als je het doet begint je maag te draaien en moet je braken. En de gewonden zijn nog erger. In een kuil een meter of wat verder ligt een jonge man, die straks verschrikkelijk jammerde. Nu kreunt hij zacht. Het is vast erg met hem. Evert heeft naar hem toe willen gaan. Maar toen hij zijn hoofd boven den rand van den kuil stak begon een mitrailleur te tikken en stoof het zand op van de kogels, die er insloegen. Hij heeft het later nog eens geprobeerd. Weer floten hem de kogels om de ooren. Er moet ginds een mitrailleur schutter zitten, die hem in de gaten houdt.

Is dit nu de invasie, de groote, koninklijke aanval van de geallieerden op de vesting Europa? Straks op zee, toen leek het koninklijk. De armada der geallieerden stoomde onweerstandelijk op. Het bombardement was overweldigend. Van de Flores af zag je de Fransche kust in vlammen staan. In dien laaienden brand moest alles vernietigd zijn, dacht je. De Westwal was kapot vóór de eerste landingsboot op het strand schoof. Welk een illusie! Alle heuvels spuwen vuur. Met bommen en granaten overstelpen de Duitschers alles wat aan wal wil komen. En als

iemand een kop boven den rand van zijn greppel steekt knetteren mitrailleurs.

De compagnie, die hij hierheen gevaren heeft, ligt verstrooid. Geen mensch weet waar de commandant zit. Best mogelijk is hij al gesneuveld. Best mogelijk dat zijn lijk bij de vele lijken ligt, die heen en weer rollen op de vloedlijn, of dat hij een van de gewonden is, die om water roepen, of kreunen van de pijn of schreeuwen met wilde, woeste kreten, omdat ze gek geworden zijn. Evert huivert, van kou en van ontzetting; en omdat hij geen uitkomst ziet.

Nieuwe instrumenten mengen zich in het helsch concert. Met donker geluid gieren zware granaten vlak over de hoofden van de mannen op het strand. Evert kruipt dieper in zijn kuil. Als een bang vogeltje steekt hij het hoofd tusschen de knieën. Maar als hij merkt waar dit vuur vandaan komt, wordt hij razend. Het komt uit zee. Hun eigen vloot gaat hen beschieten. Zijn ze ginds krankzinnig? Ze weten toch dat zij hier liggen onder zwaar Duitsch vuur. Of willen ze de bataljons hier het genadeschot maar geven, omdat de invasie toch mislukt is?

De bommen treffen echter niemand op het strand. Vlak over de hoofden van de landingstroepen gieren ze en ze slaan in op de voorste heuvels. Dat is precies wat gebeuren moet. Het zware vuur der vloot lag iets te ver landinwaarts. Het liet, uit vrees dat anders eigen volk geraakt zou worden, de voorste Deutsche stellingen onverlet. Dit nieuwe schip schiet scherper. Het legt zijn vuur vlak vóór de eigen troepen. Over den rand van zijn kuil tuurt Evert naar den heuvel voor hem. Straks steeg daar telkens een klein wit wolkje op, de kruitdamp van een mortier, dat met een kromme baan zijn bommen naar de troepen op het strand schoot. Nu is die plek gehuld in dichten rook en als die optrekt, komt het witte wolkje niet terug. Dat Deutsche stuk is het zwijgen opgelegd. En nu krijgt een ander nest de beurt. Ook dat wordt uitgeroeid. De eene na de andere Deutsche stelling

krijgt een beurt. En grondig wordt met ieder afgerekend. De schuit, die hen nu hulp biedt, schiet verduiveld goed.

Er komt beweging in de troepen op het strand. Fluitjes snerpen. Commando's klinken. Hier en ginder springen mannen op en rennen naar een andere schuilplaats. Evert kruipt ook uit zijn kuil. Het gaat moeilijk, want zijn leden zijn verstijfd. Maar na drie stappen stroomt zijn bloed weer. Hij voegt zich bij zijn Amerikaansche kameraden achter een kapotgeschoten tank.

„Guns in orde?” vraagt een onderofficier.

Allen onderzoeken zij hun spuiten, vegen zand weg waar dat noodig is.

„Houdt je klaar, boys!”

Onmiddellijk volgt het aanvalssein.

Het Deutsche vuur leeft op onder den stormloop. Fel rikketikken weer de mitrailleurs. Een man vóór Evert zwaait wild met zijn geweer en stort dan neer. Maar de aanval wordt niet onderbroken. In sprongen gaan zij voorwaarts. Zij stormen de heuvels op. Een Duitscher laat zijn machinegeweer nog rikketikken als Evert op den rand van het mitrailleursnest staat en grijpt dan naar zijn dolk. Een geallieerde handgranaat is echter vlugger.

In een betonnen bunker, waar een Deutsche maaltijd nog op tafel staat, monstert de luitenant zijn troep. Bijna de helft ontbreekt. Maar de andere helft is waar ze wezen moet. „Well done, boys!” prijst de luitenant zijn jongens. „Ginds komt de compagniescar aan met jullie ransels. Vlug droge kleeven aan. En dan weer verder.”

★

Van de stookplaat, waar hij uren achtereen hard heeft gewerkt, duikt Jan Koekman op om aan dek een oogenblik uit te blazen. Het is daar alles rook en smook. De loopen der kanonnen gloeien van het lang en overmatig vuren. „Hoe staat het aan den wal?” vraagt hij aan Andries.

„Kijk zelf,” zegt de matroos.

Ze liggen dicht bij het strand voor anker.

Tanks rollen voorwaarts. Soldaten staan op en rennen naar de heuvels. Er komt schot in den aanval.

Eindelijk! Tevergeefs heeft uren lang de vloot getracht de baan te breken voor het leger. Het scheen dat de Duitsche stellingen onkwetsbaar waren en dat de invasie in de kiem zou smoren. Maar nu hebben de fobs *) de boel voor elkaar. De fob van de Flores heeft zijn vuur prachtig geleid. Het eene Duitse nest na het andere heeft hij precies verkend en zijn plaats nauwkeurig aan de Flores opgegeven. Het inschieten ging telkens gauw: honderd yards verder, vijftig naar rechts. Als de Flores eenmaal beet had, troffen alle schoten doel. En dan lieten de drie 15 cm's van dat doel niets over. Het was alleen oppassen op de eigen troepen. Maar aan de Flores, die bij Catania en bij Salerno op doelen had geschoten geen honderd yards van de eigen troepen, was dit werk toevertrouwd. Zoo is de tegenstand gebroken. De landingstroepen kunnen voorwaarts gaan. Op een heuveltop waait de Union Jack. De voorste troepen gaan de eerste kammen over.

Jan slaat Andries op den schouder. „De boel is in de bus. We winnen, makker!”

Andries is nog steeds de scepticus. „Winnen?” smaalt hij. „Je maakt je blij met een dooie musch. Wat hebben we aan wal? Een

*) Fobs (Forward observing bombardment) zijn officieren die bij gecombineerde operaties van zee-, lucht- en landmacht, het vuur der oorlogsschepen op doelen aan wal leiden. Ieder schip, dat aan het bombardement deelneemt heeft zijn eigen fob. De officier die door enkele mitrailleursschutters wordt beschermd, zoekt een uitkijkpost in of vóór de voorste linies. Hij heeft bij zich een uitstekenden kijker, een afstandmeter, een kaart met dezelfde indeeling in genummerde vakjes als ook de artillerie-officier aan boord er een voor zich heeft, en een radiotelegrafie-apparaat, waarmee hij voortdurend contact heeft met zijn schip. De fob geeft aan het schip zijn doel op, corrigeert de proefschoten en meldt den uitslag van de salvo's.

paar duizend man en een handvol tanks. Niks te beteekenen tegen het Duitsche leger.”

„Er gaan veel meer aan wal.”

„Hoe?” vraagt Andries. „Met die schuitjes soms, die daarginds voor Pampus liggen?” Hij wijst naar de kapotgeschoten landingsbooten.

„We hebben veel meer landingsbooten.”

Andries lacht smalend. „Laten we er duizend hebben. Dan zetten we daar een paar regimenten mee aan wal. Niks waard als de Duitschers hun troepen bij elkander trekken.”

„We hebben onze vloot,” werpt Jan tegen. „Die heeft ook hier de Duitschers opgeruimd. De vloot helpt onze jongens overal door.

„Dacht je?” spot Andries. „Als Europa twintig kilometer diep was, dan zouden we klaar zijn. Zoover kan de vloot het leger dekken. Maar 't zal Hitler een zorg zijn als wij een beetje in de duinen zitten. Nee, makker, we moeten havens hebben. Zonder havens wordt het niks. En we hebben geen havens. Een stuk strand hebben we. Het is niks waard. We zitten mijlen van Cherbourg en Havre.”

Het verwart Jan en zet een domper op zijn vreugde. De invasie kan toch niet ondernomen zijn zonder dat alles overdacht en overwogen was? Maar hij kan niet ontkennen dat Andries gelijk heeft. De zware kanonnen en de Churchilltanks kunnen nooit aan wal gebracht worden aan het strand van Arromanches. Als de geallieerden geen havens hebben kan de invasie nimmer slagen.

*

Groote stoomers varen op de kust aan: koopvaarders en oorlogsschepen. De Nederlandsche kruiser Sumatra is er ook bij. De Sumatra? Vaart die schuit weer? Was ze dan niet afgetuigd? De Flores heeft geschut van de Sumatra overgekregen, ter vervanging van de oude kanonnen, die bij Catania en Salerno vol-

ledig op-geschoten zijn. De oude kruiser ziet er vreemd uit zonder zijn geschut. Er naderen ook sleepbooten met groote caissons achter zich, vierkante kolossen, als waren het deelen van een droogdok.

Wat moeten die schepen onder de kust? Ze willen ze toch niet laten aanleggen aan de zandige kust en in de wilde branding van de Seinebaai? De schepen zouden er stranden en kapot slaan en de mannen zouden allemaal verdrinken.

De Flores stoomt weg om een nieuwe opdracht te vervullen. Maar na verloop van tijd keert de kanonneerboot terug naar de plaats, waar de groote schepen in den wal geloopt zijn. Met recht: ze liepen in den wal. Sommige liggen dwars in de branding; andere hebben zware slagzij; er zijn verscheidene, wier dekken amper boven water uit steken. Ook de Sumatra is gezonken. Zijn brug, schoorsteen en commandotoren steken boven het water uit.

Met wijd gesperde oogen zien de jongens van de Flores het tooneel aan. Wat voor rampen hebben zich hier afgespeeld! Dit is nog veel verschrikkelijker dan hetgeen zij straks gezien hebben. Ginds liggen wrakken van lichte landingsbooten, hier evenveel van groote schepen.

Maar het was ook krankzinnig om deze schepen op het strand te jagen. Een doodgewoon matroos kon begrijpen dat dit mis moest loopen. Hoe konden Eisenhower en Montgomery dit bevelen? En wat is te verwachten van een leiding, die zoo zinloos menschenlevens en materieel verknoeit?

De Flores stoomt, voorzichtig en voortdurend peilend, een weinig dichtër naar den kluwen van gezonken schepen. En dan verbaast Jan zich over de drukte, die bij die wrakken heerscht. Er ratelen lieren en stoom wolkt omhoog. Er varen booten weg en vele andere booten varen toe. Is men nu al begonnen met het bergingswerk? Maar er is op het oogenblik toch dringender werk te doen dan wrakken op te ruimen? Het zijn, merkt Jan, ook heelemaal geen bergingsbooten, die er heen gaan. Volgeladen

transportschepen varen er naar toe en leeg komen ze er vandaan.

„Snap jij wat die booten bij die wrakken moeten?” roept Jan naar Andries, die bij hem aan de reeling komt.

Zijn makker lacht hem uit. „Bij die wrakken? Ze varen naar de haven, makker.”

„Je daast, vent.”

„Kijk uit je doppen, makker. Ze hebben daar straks een haven gemaakt, met kaden en loswallen, zoo goed als er nog nooit een in elkaar gezet is.”

Jan zet groote oogen op. Een haven? Ja, waarlijk! Een haven van aan den grond gezette pontons. Dat waren de kolossen die vanmorgen naar den wal werden gesleept. En de gezonken Sumatra en andere oude schepen liggen in een wijden kring om die pontons heen. Ze vormen een boog, die zee en branding breekt, en waarachter de transportschepen in rustig water kunnen lossen. De pontons liggen aan elkaar gerijd en zijn met zware dekken onderling verbonden. Tanks, auto's en kanonnen rijden over de geïmproviseerde kade zoo naar het strand.

„Dat is sterk,” zegt Jan in oprechte bewondering en hij kijkt toe, hoe de transportschepen in de nieuwe haven aanleggen, hoe uit hun diepe ruimen de caissons en keukenwagens, de vracht- en ambulanceauto's omhoog geheschen worden en op de kaden neer-gezet en hoe ze aanstonds wegrijden naar den wal.

„Prachtig gaat het,” roept Jan uit. „Nou hebben we Le Havre en Cherbourg niet noodig. Nou komen we door den Atlantik-wall heen. . . .”

„Daar *zijn* we al door!” zegt een opgewekte stem achter de twee matrozen.

Jan en Andries kijken om. Het is de commandant, wiens oogen glanzen van voldoening. „In een paar uur waren we er door,” vertelt hij nader. „Onze troepen staan reeds in Bayeux.”

„Door den Atlantischen wal??” vraagt Andries vol verbazing.

„En die was hier het allersterkst!” roept Jan uit.

„Onze luchtmacht en onze vloot zijn tóch nog een beetje sterker.”

Jan kan het niet verwerken. De Atlantische wal, de verdedigingsgordel, waaraan de Duitschers vier jaar lang met al hun macht hebben gewerkt, waarvoor alle betonmolens van West-Europa hebben gedraaid en waarvoor tienduizenden Franschen, Belgen en Nederlanders tot dwangarbeid geprest zijn, de wal, op wiens onneembaarheid Duitschland gepocht heeft: daardoor zijn de Geallieerden in een enkelen stormloop heengebroken.

HOOFDSTUK X

Het geheimzinnige wapen

Na den heeten strijd op het strand is Evert spoedig weer teruggekomen op de Flores. De eerste dagen na 6 Juni was het druk op de oorlogsvloot. Toen werd de Flores heden hier en morgen daarheen gezonden om vuur te geven op punten, die de fob aanwees of die door een Spitfire werden opgegeven. En als een vliegtuig het vuur leidde, leefde de bemanning nog veel meer mee dan anders. Want de fob stuurde zijn radiogrammetjes, die alleen de marconist en de artillerie-officier te zien kregen; de kanonniers richtten de vuurmonden op de lengte en breedte, die deze wees, het salvo ging af wanneer hij op zijn pijpje blies. Het resultaat hoorde de bemanning later wel eens, als er tijd was om te praten. Maar de piloot deed het per radio-telefoon en de luidsprekers lieten zijn aanwijzingen luid over het schip weerklinken. Dat was: Links boven in vakje zooveel staat een 75 mm batterij. Geef eens een schot! Er volgde een schot. Je bent te ver, klonk uit de radio. Vijftig yards terug. Een salvo. Allright! vertelde de piloot, poeier nou maar raak. En dan schoot de Flores met zijn volle batterij, net zoo lang tot de piloot vertelde dat het nu genoeg was, omdat er van de Duitsche batterij geen steek meer over was. Eens raakte de waarnemer in de Spitfire bijna zijn kalmte kwijt. Hij had een heele pantserdivisie in zijn kijker, die dicht opeen gesloten langs een weg reed. Eén schot vroeg hij, nadat hij het doel had opgegeven. Niet meer, opdat ze niets in de

gaten krijgen. Het eerste schot was goed. „Ga nou je gang maar!” zei de stem uit de lucht. En daarop schoot de Flores met al zijn stukken zoo fel en lang dat de loopen gloeiend werden en de vodden in brand vlogen, waarmee de kanonniërs de nieuwe granaten in de kamers schoven. Maar daarna was die pantserdivisie dan ook volledig uit elkaar geslagen. Vijftien centimeter scheepsgeschut heeft een vernietigend effect op tanks en pantserwagens.

Zoo hielp de Flores en hielpen al de schepen van de vloot het landingsleger op gelijke wijze als ze het in de eerste vreeselijke uren op het strand geholpen hadden, telkens als de geallieerden stuitten op tegenstand van Duitsche troepen, die na de verrassende breuk van hun fameuzen wal van alle kanten waren opgetrommeld en in Normandië saamgetrokken. Verscheidene kilometers landinwaarts werden de Anglo-Amerikaansche legers door de scheepskanonnen nog gedekt.

Tegen het einde van Juni werd een belangrijk deel der vloot naar Cherbourg gedirigeerd om bijstand te verleenē bij den grooten aanval op die vesting. De Amerikaansche en Engelsche slagschepen slingerden hun zwaarste granaten naar de forten en de Flores had, evenals in de nacht van de invasie, kleine doelen voor zijn rekening moeten nemen.

De vloot had hier meer en zwaarder werk dan op 6 Juni, want zij moest bij deze oorlogshaven niet alleen door saboteerende dwangarbeiders in oorlogstijd aangelegde en daardoor dikwijls min solide versterkingen vernielen, doch ook Fransche forten, jaren geleden deugdelijk gebouwd en zwaar bewapend. Deze forten waren niet in een paar uren buiten gevecht te stellen, zelfs niet door de enorme vuurkracht van de geallieerde vloot.

De oorlogsschepen liepen voor Cherbourg ook grootere risico's, want de forten schoten fel terug. De slagschepen hadden daar den minsten last van, omdat zij uit het zicht der forten bleven, maar de lichtere schepen moesten naderbij komen voor

het beschieten van kazematten, batterijen en commandoposten en lagen daarbij onder het zware vuur der kustartillerie.

Eens had de Flores opdracht twee kazematten te vernielen. Reeds toen ze opstoomde, gingen Duitsche batterijen haar bestoken. De granaten vielen voor den boeg en achter het hek. Van rustig schieten kon niets komen. Op topsnelheid voer de boot zigzaggend heen en weer, om het Duitsche vuur te ontlopen, en voor de artilleristen van de Flores was het uitermate moeilijk om tijdens deze snelle en gedurig wisselende vaart hun kleine doelen goed te raken. Dicht bij de kust kreeg men het hard te verduren. Een zware granaat kwam vlak naast het schip terecht. De luchtdruk deed de schuit een zwaren schuiver maken. Een paar matrozen sloegen tegen het dek en een mitrailleurschutter tuimelde uit zijn zitplaats naar beneden. De man had een gebroken been. Even later barstte een schrootkartets boven de Flores en regenden de brokken op het schip. Een officier op de brug kreeg een scherf in den schouder; een matroos een treffer in den rug. Een bootsman werd de voet verbrijzeld. De ziekenboeg kreeg drukte. En daarop sloeg een voltreffer een gat in het dek, vernielde het volksverblijf en maakte zeven dooden. En tóch volbracht het schip zijn opdracht. De kazematten zwegen nadat de Flores ze bepoeiërd had.

Jan en Evert vonden dat ze er vies van gelust hadden, maar de oude rotten van de Flores vertelden, dat ze er bij Italië vaak net zoo erg of nog benauwder tusschen gezeten hadden als deze keer. Het was daar veel harder vechten geweest dan voor Normandië en vooral bij Catanië hadden ze leelijk last gehad van de Luftwaffe. Ze moesten daar de Duitsche stellingen bombardeeren, waarmee de helling van de Etna vol zat. De Messerschmidts en Stuka's, wier nadering je anders altijd prachtig met radar kon waarnemen, kwamen hier achter den berg weg. Daardoor kon je ze niet registreeren op het radar-apparaat en natuurlijk ook niet zien. Zoo zaten ze boven op je eer je ze had ontdekt. Ook de Duitsche artillerie, die in alle mogelijke kloven en nissen van

den berg bijna onvindbaar en best gedekt stond opgesteld, maakte het de Flores en haar zusterschip de Soemba, danig lastig. De commandant is er van de brug geslagen en het schip zwaar toegetakeld. Maar het hield zee en bij Salerno, waar de troepen aan wal een poosje leelijk in de kneep gezeten hebben, was het weer present. De mannen van de Flores zijn trots op de twee sterren op oranje-lint, die zij met die campagnes hebben verdiend. En deze operaties voor de Fransche kust brengen er de derde ster bij.

Na den val van Cherbourg heeft de marine niet veel meer te doen gehad. Een andere haven werd voorshands niet aangevallen en de strijd in Normandië heeft zich allengs te ver van de kust verwijderd dan dat de lichte schepen nog kunnen ingrijpen. Alleen de slagschepen laten soms hun bulderend geluid nog hooren om steun te geven aan de Engelschen en Canadeezen in de buurt van Caen. De lichte schepen dienen nu uitsluitend voor de beveiliging van de transportvloot, die staag doorgaat met het aanvoeren van voorraden en troepen naar de kunstmatige havens in Normandië.

Die beveiliging is echter nauwelijks meer noodig. Het Duitsche luchtwapen wordt gemakkelijk door de geallieerde luchtmacht in bedwang gehouden en de Duitsche marine haalt bijzonder weinig uit. In de eerste donkere nachten na de invasie zijn enkele divisies snelbooten tusschen de geallieerde schepen opgedoken en hebben daar wat schade aangericht. Meer dan muskietensteken zijn dit echter niet geweest. Zoodra de geallieerde oorlogsschepen hun zoeklichten lieten spelen, gingen de snelbooten er onder een hagel van granaten als de wind vandoor. Sinds de nachten lichter zijn geworden en de patrouilledienst bij de Seine-monding zeer verscherpt is, hebben de snelbooten nauwelijks een nieuwen aanval durven ondernemen. De groote Duitsche oorlogsschepen, die in het begin van den oorlog herhaaldelijk stoute raids hebben ondernomen, schuilen, sinds de Bismarck ten onder is gegaan, ergens in de Noorsche fjorden. En van de U-booten merkt men niets.

Eens waren die de schrik der zeeën en de roem der Duitsche vloot. Maar nadat zij hun groote kans in den nacht van 5 op 6 Juni hadden verspeeld, doordat de Duitsche informatiedienst volkomen faalde, hebben ze slechts een enkele schuchtere poging gedaan om de transportvloot aan te vallen, en daarbij zijn ze ongenadig afgestraft.

Vanmiddag heeft Evert een Duitsche radio-uitzending aangedraaid. Dat mag op de Flores. Toen Andries het voor 't eerst in Evert's bijzijn deed en het toestel hard had aangezet, terwijl patrijspoorten en deuren openstonden, had Evert hem verschrikt gewaarschuwd: „Kerel, pas op. Iedereen kan het hooren!” Maar Andries had schaterend gelachen: „We zitten hier niet onder de moffen, hoor. Bij de Koninklijke Marine mag je luisteren naar wat je wilt.”

Met dat al wordt er hoogst zelden naar Duitsche uitzendingen geluisterd. De Jantjes zijn niet gediend van het gezwets uit Goebels' leugenfabriek. Bij de Duitsche marine werd veel meer naar de streng verboden Engelsche radio geluisterd dan op de geallieerde vloot naar de toegestane Duitsche.

Vanmiddag evenwel, toen Evert alleen was in het verblijf, waarin het radiotoestel stond en hij voor het oogenblik geen raad wist met zijn tijd, heeft hij Bremen aangezet en naar een nieuwsuitzending geluisterd. Daarin is gesproken over de nieuwe Duitsche wapens, de V I en over andere, die nog zullen volgen. Het volgend wapen zal een wapen van onze marine zijn, beweerd de stem uit Bremen. Het zal een revolutie brengen in den zeeoorlog. Onzichtbaar en onhoorbaar zullen onze strijdmiddelen de vijandelijke vloten besluipen en dood en verderf aanrichten. Duitschland heeft met het toepassen van dit nieuwe wapen met opzet lang gewacht. Het wilde het niet gebruiken vóór de invasie was begonnen. Nu, nu Engeland en Amerika hun troepen op het vasteland hebben staan en voor hun aanvoeren meer dan ooit afhankelijk zijn van de verbinding overzee, nu zal het nieuwe wapen worden aangewend. En dan zal weldra blijken,

dat de invasie de strop is, waaraan John Bull aanstonds zal bengelen. . . .

Evert heeft geglimlacht om de propaganda. Goebbels is verlegen om wat nieuws. Zijn Atlantische Wal is bezwaken. Zijn V I haalt veel te weinig uit. Hij heeft een nieuw zoethoudertje nodig voor zijn Duitschers, die al duidelijker beseffen dat zij den oorlog gaan verliezen.

Het is een fraaie zomernacht. De sterren twinkelen en de maan hangt als een overrijpe appel aan den hemel. Zilverige glansen vlieten over het kalme water van de Seinebaai, waarop de Flores zachtjes deint. Evert heeft wacht. Een kalme wacht is het en hij staart droomerig over het water. Onder de maan liggen de scherpe silhouetten van verscheidene oorlogsschepen. Bij de kust zijn de gedempte lichten van de nieuwe havens, waar ook dezen nacht de drukte heerscht, die daar bij licht en duisternis onafgebroken voortduurt. Lieren snorren, takels piepen, winches knarsen. En altijd door is er het zoemen, ronken, stampen van velerlei motoren. Sinds de invasie is het aan de eertijds stille kust der Seinebaai zoo druk als in de grootste wereldhavens.

Leunend tegen een kanon denkt Evert aan de bluf van Bremen over nieuwe wapens en spottend lacht hij eens. Hier ligt nu de geallieerde vloot, rustig voor anker; een menigte van oorlogsschepen en een massa koopvaarders, die op hun beurt van lossen wachten. Nacht op nacht heeft ze reeds zoo gelegen. Voor schepen, die onzichtbaar en onhoorbaar konden naderen, is dit een zeldzaam jachtterrein. Maar ze zijn niet gekomen en ze komen niet, ze komen nooit. Het is gezwets van Goebbels.

Alleen gezwets? Van de V I heeft hij eerst ook gedacht dat het humbug was, maar later heeft hij de uitwerking gezien. Op het alleronverwachts slaan de bommen in. De aanvallen zijn niet zoo zwaar als in '40—'41, maar ze zijn menigvuldiger en onverwachter. Er gaat geen luchtalarm aan vooraf. Plotseling ligt een huis in puin of een kerk of een school. . . . Het is verwoesting in

den blinde, een oorlog tegen vrouwen en kinderen. Steeds meer vliegende bommen vallen op Londen, terwijl afweer nauwelijks mogelijk is. Het was toch niet ten eenenmale loos alarm en gezwets van de V I. En nu komt het nieuwe wapen der Duitsche marine.

Evert schudt de gedachten van zich af. Als je des nachts alléén op wacht staat ga je piekeren. Wat voor wapen zouden de Duitschers kunnen maken dat iets vermag tegen de geweldige geallieerde vloot? Hij gaat een deuntje fluiten. . . .

Een doffe dreun scheurt door de stilte. Een waterzuil rijst op. Witte stoom schiet uit een monitor omhoog, die breekt en zinkt. Een tweede ontploffing, ver van 't vorig schip verwijderd, volgt, en Evert ziet een kruiser branden.

De rust op zee is plotseling verbroken. Aan alle kanten knetteren mitrailleurs. Jagers rennen heen en weer. Dieptebommen explodeeren met geweld. Van den vijand is echter niets te hooren of te zien.

Na een derde zware ontploffing zinkt opnieuw een schip.

De herinnering aan het radionieuws van hedenmiddag brandt in Everts brein. Hij lacht niet meer. Dit is het nieuwe wapen, onhoorbaar en onzichtbaar, maar schrikkelijk in zijn werking. Drie schepen zijn in weinige minuten in de lucht gevlogen en hoeveel zullen er nog volgen? Wanneer zal op de Flores een ontploffing dreunen en zal het schip met alles wat er op is in de lucht geslingerd worden? Zittend achter een mitrailleur speurt hij het zeevlak af. Er moet toch iets te zien zijn van de aanvallers. Als het een duikboot is, moet een periscoop of schuimbaan hem verraden. Nergens kan hij echter eenig doel ontdekken.

Opeens laat Evert zijn mitrailleur knetteren. Hij heeft iets waargenomen op het vlakke water. Was het een periscoop, de gladde romp van een torpedo, of was het slechts een ader van den stroom, een lichtspiegeling, een schuimvlek soms? Hij weet het niet. Maar hij schiet. Hij laat de kogels hagelen.

Er klettert iets als brekend glas en er springt iets uit het water op. Het duikt aanstonds weer onder.

„Ophouden met vuren,” beveelt de commandant.

De Flores vaart op de plaats toe, waar het vreemde voorwerp zichtbaar was. Er drijft iets tusschen wind en water.

Een sloep gaat uit. Men slaat een strop om het vreemde voorwerp. Het schijnt een torpedo. Maar bij het opvijzelen blijkt het een duikbootje te zijn, onnoozel klein, met een torentje van glas, dat nu gebroken is door Evert's schieten. In dat miniatuur-torentje zit een man. Hij heeft een klem aan den neus, bevestigd aan een flesch met zuurstof, een apparaat, zooals bij de Nederlandse marine ook gebruikt wordt als de matrozen duiken moeten. Het water, dat zijn stukgeschoten koepeltje gevuld heeft, heeft hem geen kwaad gedaan maar zijn voorhoofd vertoont een kleine kogelwond; hij is dood. Hij wordt nadat het glas nog verder stukgeslagen is, uit zijn stoel gelicht en aan boord gedragen.

De bootsman in de sloep wil het duikbootje laten glippen, nu de matroos er uit is. Maar de commandant komt tusschenbeiden. „Houdt vast en hijscht op!” beveelt hij. „Daar hebben wij het nieuwste Deutsche wapen!”

Als het bootje op dek ligt, verdringen allen zich om het te zien. De glazen kap bevat een complete stuurinrichting. Zittend in het torentje kan één man de roeren en den motor bedienen. De ruimte was, vóór Evert's mitrailleur de glazen kap kapot schoot, hermetisch dicht. Het zuurstofapparaat moest den bestuurder lucht verschaffen.

De matrozen hebben het over het nauwe hokje, waarin de Duitscher heeft gezeten; ze vinden het een hondenbaan om in zoo'n doodkistje het zeegat uitgestuurd te worden. De officieren zoeken echter naar het geheim van het nieuwe wapen. Een bemande torpedo, waarbij de bestuurder met het projectiel de lucht in vliegt, is het niet, want er is geen explosieve lading in. En evenmin is de torpedo uit een lanceerbuis weggeschoten. Het vaartuigje heeft geen lanceerbuis; het is daar trouwens veel te

klein voor. Maar hoe schiet het scheepje dan? De commandant onderzoekt de handles. De eene is om den electromotor aan te zetten, te regelen en te stoppen. Verschillende andere zijn voor de navigatie. Maar er zijn enkele handles, waarvan hij de beteekenis niet thuis kan brengen. Hij beweegt ze heen en weer, en ontdekt tenslotte dat ze correspondeeren op een paar haken onder aan het vaartuigje. Dan heeft de commandant het door. Onder dit duikbootje heeft een projectiel gezeten, dat de man in het glazen kastje moest lanceeren. Je kunt haast zeggen dat de eene torpedo de andere droeg en wegschoot. Daar heb je het geheim van het nieuwe Deutsche wapen.

„Een gevaarlijk ding!” zeggen de matrozen tot elkaar. Drie schepen zijn in een ommezien door deze lilliputters in den grond geboord.

„Een vinding, die de Engelsche admiraliteit heeft afgekeurd,” zegt de commandant van de Flores tot zijn officieren, op het Deutsche wapen doelend. Evert hoort het. De Duitschers zijn dan verstandiger geweest dan de Engelschen dat zij dit wapen wel ontwikkeld hebben, meent hij.

„Ziet U er wat in?” vraagt een der officieren aan den commandant.

„Niet veel,” antwoordt die.

„Niet veel? Maar er zijn drie schepen mee getorpedeerd en hoeveel zullen er nog volgen!” De chef van de machinekamer spreekt net als de matrozen straks.

„En daar ligt het nieuwe wapen nu,” zegt de commandant rustig, „op zijn eerste reis verongelukt.”

„Dit,” werpt de officier-machinist tegen, „dit eene. Wie weet hoeveel er om ons heen krioelen? Wie weet hoeveel er in gindsche havens liggen?” Hij wijst naar de kust van Frankrijk.

De commandant laat zich geen schrik aanjagen. „Bij de eerste verrassing heeft het wat kunnen uitwerken,” antwoordt hij. „Nu wij weten, waar wij mee bestookt worden, zullen we natuurlijk tegenmaatregelen nemen.”

Als de dag aanlicht, doen de mijnenvegers hun dagelijkschen trek. Elken morgen zoeken zij om mijnen, die mogelijk door Duitsche vliegtuigen zijn neergelaten of door onderzeeërs uitgezet. Zij halen zelden iets op, omdat er bijna nimmer mijnen zijn gelegd, maar zij trekken trouw hun baantje, want het „safety first” wordt bij de Engelsche marine ook in oorlogstijd betracht. En dezen keer krijgen zij beet, ook al zijn 't geen mijnen, die ze opvisschen. Drie duikbootjes van hetzelfde type als er een aan boord van de Flores is geheschen, worden opgehaald. Alleen is hier de glazen kap nog heel en ligt er in elk van de stuurkastjes een ineengedoken man met het zuurstofapparaat nog voor het gelaat. Op de mijnenvegers worden de glazen kappen losgeschroefd. Twee man weet men nog bij te brengen. De derde is overleden. De bootjes zijn onbeschadigd. Hun zinken was niet te wijten aan het afweervuur van de geallieerde vloot. Zij waren gezonken omdat hun motor uitgewerkt was vóór ze hun haven weer hadden bereikt. Als de Engelsche mijnenvegers hen niet hadden opgevischt, zou de kleine stuurkast met de glazen kap de doodkist van al de bestuurders zijn geweest.

„In de V I hebben de Duitschers een slecht surrogaat voor hun verloren luchtvloot,” hoort Evert den commandant tot zijn officieren zeggen. „Dit is een even slecht surrogaat voor hun verloren duikbootvloot. Vlak bij een haven kunnen ze er mee opereeren en hoe dan nog? Als wij Le Havre hebben, doen zij ons niets meer met dit speelgoed.”

Evert wil zich graag op laten monteren, maar de commandant spreekt hem nu toch te luchtig. De V I is inderdaad een surrogaat, dat bij de oude Luftwaffe niet halen kan, maar het doet kwaad genoeg. Zoo kunnen ook deze dwergen in het duikbootenrijk veel last bezorgen aan de vloot.

HOOFDSTUK XI

In Oranjestad

Hooggezeten, bovenin een autobus met een verdieping, rijden Evert en Jan door Londens straten. De Flores ligt in het dok om gerepareerd te worden van deuken en blutsen, opgelopen bij het vechten in het Kanaal en zij hebben een paar dagen vrij. Ze liggen dicht bij Londen en nu willen ze de stad eens zien, die in '40—'41 zoo zwaar gebombardeerd is door de Duitschers en waar thans de raketbommen over worden uitgestrooid. Ze willen ook eens in Oranjestad kijken, het huis der Engelandvaarders in de Britsche hoofdstad.

Londen is geen ruïne. De stad is te geweldig om vernield te worden, zelfs door de Luftwaffe en de V I. Maar zwaar gehavend is ze wel. Overal gapen gaten in de huizenrijen. Er zijn pleinen, waar je heelemaal geen plein verwachten zou en waar ook nooit een plein bedoeld geweest is. Groote gebouwen staan soms eenzaam midden in een vlakte; straten breken plotseling af in ijle open ruimten. Zoo zijn geheele brokken weggeslagen uit de stad. De wijken, die in '40—'41 zwaar geteisterd zijn, zijn oude wonden, van bloed en vuil gezuiverd en door den tijd gedeeltelijk geheeld. Daar is geen puin en vindt men geen ruïnes. Gebouwen, die niet al te zwaar geschonden waren, zijn hersteld; wat onherstelbaar was, is opgeruimd en op de open vlakten, die

daardoor ontstaan zijn, groeit nu gras of graan temidden van de wereldstad.

De verse wonden zijn geslagen door de V I's. Ze zijn minder groot en diep dan die van de Blitz, toen duizenden bommen in enkele uren tijds op Londen vielen. Geen wijken liggen nu in puin, maar wel vele gebouwen. Van deze huizen ligt het puin nog hoog opgestapeld, en staan somtijds de muren nog overeind, dakloos, met gapende kozijnen en resten van halfverbrand en half verregend huisraad. En rondom zoo'n vernield gebouw zijn overal de dakpannen afgerukt en is het glas verbrijzeld vaak in wijden omtrek.

Tijdens den rit loeien de sirenes. Luchtgevaar! De bus rijdt door. De wandelaars op straat doen er niet anders om. Londen trekt zich van luchtgevaar niets aan.

Er is een zwaar geknetter in de lucht. De jongens kijken naar boven; ze zien een vliegtuig zweven boven Londen. Het type is hun onbekend; er komt rook uit den staart.

„V I,” licht een Engelschman naast Jan en Evert de Nederlanders in. Meteen kijkt hij weer in de krant, die hij zooeven bij het instappen heeft gekocht. Het frontnieuws boeit hem meer dan de raketbom.

Evert en Jan zien het gevleugeld projectiel verdwijnen achter huizen. Na een moment weerklinkt een zware knal. De vliegende bom is ontploft.

De man met de krant kijkt even op, maar leest meteen weer onverstoorbaar door. Anderen onderbreken ternauwernood hun praatje. Niet de minste consternatie geeft de ontploffing in de bus.

„IJsoud zijn ze hier,” zegt Evert tegen Jan.

Een man recht tegenover hen knipoogt. „IJsoud word je als je den heelen oorlog in Londen hebt gezeten.”

Zij zijn verrast. Hollandsch in een bus in Londen!

De man lacht om hun verwonderde gezichten. „Ja, ja, een Nederlander, al kunnen jullie het aan mijn hoed niet zien, zoo-

als ik het zie aan je baretten. Maar zoo'n ontmoeting is niet vreemd, hoor. Londen zit vol Nederlanders."

Een groote grijze wolk stijgt op boven de stad. Gele vlammen lekken er doorheen. Brandspuiten rennen luid bellend door de straten in de richting van den brand.

De jongens stappen uit en de Nederlander, die hen heeft aangesproken, doet het ook. „Hier langs," wijst hij een nauwe straat, „dan zijn we er zoo."

Een groot kantoorgebouw is door de V I getroffen. De vlammen slaan uit alle bovenramen. Het dak brandt als een fakkel. De brandweer belegert het gebouw als was het een fort, maar zij wacht nog met spuiten omdat een menigte van mannen en van meisjes, alle met de platte helm der luchtbescherming op het hoofd, druk in de weer zijn met het naar buiten dragen van boeken en papieren. Het gaat alles rustig en ordelijk toe. Niemand is uit het lood geslagen. Toch is deze klap van de V I hard genoeg aangekomen. Niet alleen dat het gebouw er aan gaat, er zijn ook slachtoffers. Baren gaan langs Jan en Evert. Er liggen meisjes op: haar voeten steken onder lakens uit. Van onder die lakens hoor je soms een zacht gekreun en vaak ook niets. Roode Kruis-auto's rijden de dooden en gewonden weg.

„Ik was hier tijdens de Blitz in '40—'41," zegt de Nederlander. „Bij wat er toen gebeurde is dit kinderspel. Heele wijken stonden tegelijk in brand. Heele straten waren na een bombardement verdwenen. Meer dan duizend dooden vaak . . . De Engelschen bleven er onbewogen bij. Ze klaagden niet; ze kwamen niet in opstand. Alsof het zoo hoorde gingen ze elken avond naar de underground om daar als haringen in een ton te slapen in kille en tochtige tunnels, terwijl de Duitschers Londen bombardeerden. Soms konden ze den volgenden dag de straat niet vinden, waarin ze hadden gewoond en van hun huis was niets meer over dan wat puin. Ze klaagden niet; ze kwamen niet in opstand. Ze werden er slechts harder tegen in. Na een zwaar bombardement gaven zich de meeste jongens op als vrijwilligers voor het leger

en de vloot. . . . Het Engelsche volk is taaier dan het onze."

„Meent u?" vraagt Jan.

„Wij gaven ons over toen Rotterdam gebombardeerd werd," antwoordt de man, die het blijkbaar slecht kan zetten dat het Nederlandsche leger zoo gauw de wapens neergelegd heeft.

„Dat was toen," zegt Jan. „In '40. Toen waren de menschen bang. De oorlog kwam zoo onverwacht. We waren niets gewend. Maar nu! Hoe erger de Duitschers ons onderdrukken, hoe dwarsser het volk wordt. Hoe meer er van de ondergrondsche neergeschoten worden, hoe meer er mee doen aan het verzet."

De koudbloedigheid der Engelschen is toch wel groot. Er suist een andere V I over hun hoofden en in de verte davert een tweede explosie. Het vileyne van dit nieuwe wapen is dat het elk oogenblik van dag of nacht verschijnen kan en dat je er geen gis op hebt waar het neer zal storten. De piloten van de Luftwaffe trokken er zich ook niet veel van aan of hun bommen terecht kwamen in een volkswijk of op een wapenfabriek. Maar bij dit domme wapen kun je volstrekt niet zeggen waar het neer zal komen.

Het laatste stuk van hun tocht naar Oranjestad maken zij te voet. Het leven in de stad gaat ondanks luchtgevaar en oorlog zijn normalen gang. Veel vrouwen wandelen op straat, zoo rustig of ze de ontploffingen niet hoorden en of er geen V I bestaat. De winkels zien er fleuriger en vooral gevulder uit dan in Nederland, waar na de Deutsche plunderingen alles leeg is. Er wandelen ook een massa militairen. Zooveel soldaten zijn er nog in Londen dat men zich afvraagt of het wel waar is dat de laatste weken millioenen over het Kanaal gestoken zijn. Veel auto's snorren langs de straten en geen heeft een puist in den nek of een doodkist op den rug, want alles rijdt hier op benzine en dus zijn generators of reservoirs voor samengeperst gas in Engeland niet noodig.

Een groote Nederlandsche vlag waait in een drukke straat van Londen. De driekleur is Jan en Evert den laatsten tijd niet

vreemd. Iederen morgen gaat op de Flores het rood-wit-blauw omhoog. Op zee zien ze de Nederlandsche vlag veelvuldig. Maar aan den wal is alles Engelsch en Amerikaansch. Hier in het hart van Londen is de driekleur een verrassing en verkwikking. En in Oranjehaven is het of zij plotseling in Holland zijn.

Groote portretten hangen aan den wand met de Koningin, Prinses Juliana en Prins Bernhard. Verscheidene foto's zijn er van de prinsesjes. Met oranje is de zaal versierd en de geur van oliebollen komt de jongens bij het binnentreden tegemoet; rondom is druk gepraat in het Nederlandsch. Volk van allerhande slag bevindt zich in Oranjehaven. Er zijn veel militairen, zoowel van de brigade Prinses Irene als van marine en luchtmacht. De piloten dragen het uniform van de R.A.F. en de soldaten die van het Britsche leger, maar allen hebben op de bovenmouw den Oranjeleeuw, die hen als Nederlanders kenmerkt. Naast eenvoudige soldaten en matrozen zijn er ook officieren. Dezelfde mengeling als bij de militairen is er bij de burgers. Eenvoudige kerels zijn daarbij met grof gelaat en ruwe handen, blijkbaar arbeiders in de wapenfabrieken, doch ook journalisten, verbonden aan de B.B.C. en aan Vrij Nederland en ambtenaren die op ministeries werken, zoomede zeer veel zeelui van de koopvaardij. Er zijn ook vrouwen: meisjes, werkzaam op kantoren, vrouwelijke chauffeurs en conducteurs en veel verpleegsters van het Roode Kruis. Hoe verscheiden ook van rang of stand en van ontwikkeling, het zijn allen Nederlanders en daardoor voelen zij zich aan elkaar verbonden. In het bezet gebied wordt die band van het Nederlandschap ook sterk gevoeld, weten Jan en Evert. De rangen en de richtingen, die daar vóór '40 dikwijls al te scherpe scheiding maakten, worden thans overheerscht door het besef dat men als Nederlanders één is. Doch sterker nog dan daar trekt bij ballingen de band van het bloed. Zooals men voor den oorlog op een buitenlandsche reis blij was een landsman te ontmoeten en des te blijder, naarmate men verder van het vaderland verwijderd was, zoo zijn de Nederlanders nu zij het vader-

land onmogelijk bereiken kunnen, blij elkaar te hebben. En er is nog meer. De mannen en vrouwen, die in Oranjarahaven samenkomen, worden gedreven door hetzelfde ideaal. Zij hebben den vasten wil zich geheel te geven voor de vrijheid van hun vaderland. Daarvoor zijn de Engelandvaarders over de Noordzee gekomen, Duitsche snelbooten en kustbatterijen trotseerend, nadat ze de Gestapo te slim waren geweest. In sleepbooten, visscherspinken en plezierjachten, soms in roeiboortjes, weinig meer dan kano's, zijn velen overgestoken. Anderen hebben gezworven door België en Frankrijk om via Spanje en Portugal te ontkomen. Uit Zweden kwamen velen, nadat ze als verstekeling of als matroos van Delfzijl naar de Oostzee gevaren waren. Er zijn ontvluchten uit Duitsche krijgsgevangenschap, die van Stanislau over de Karpaten zijn getrokken en door den Balkan gezworven hebben om Turkije te bereiken. Ieder heeft een ander avontuur gehad, maar allen hadden zij dezelfde drijfveer. Zelf vrij te komen van het Duitsche juk en hun volk daarvan vrij te maken.

Een meisje komt op Jan en Evert toe. Ze draagt het uniform van het Roode Kruis. „Ken ik jou niet?” vraagt ze aan Evert.

Hij staart haar tevergeefs aan. Zij is hem vreemd en hoe kan een meisje in Engeland hem kennen?

„Ben jij Evert Gnodde niet, van Urk?”

„Ja,” antwoordt hij bedremmeld en verrast. „Ja, maar . . .”

„Ken je mij dan niet meer?”

Hij zoekt vergeefs naar een bekenden trek. Dit vlotte meisje dat zich zoo gemakkelijk beweegt en dat een Frieschen tongval heeft, is toch geen Urkerin?

„Lies Folkertsma” zegt zij.

Nu herkent Evert haar. „Nee maar, Lies! Wij hebben op school in één klas gezeten.”

„Juist,” beaamt Lies. „En wij hebben samen verstoppertje gespeeld in die heerlijke gangetjes van Urk. En ik heb Alie Romkes later wel van huis gehaald en aan haar moeder gevraagd of zij met mij mocht wandelen, terwijl jij in het naaste straatje stond

te wachten om met haar om Top te kuieren. Hoe gaat het met haar?"

„Patent," kan Evert zeggen, „tenminste vier weken geleden nog. Van dien tijd was de laatste Roode Kruisbrief, dien ik van haar gekregen heb."

„Aha, wisselen jullie zulke brieven met elkaar. Nog niet verloofd?" Zij heeft zijn leegen ringvinger gezien.

„Als ik terugkeer in vrij Nederland vieren we een dubbel feest. De bevrijding en onze verloving. Kom jij ook op de fuif?"

„Voor mij is 't feest driedubbel. Ook nog de thuiskomst in 't vaderland, nadat ik zóó lang weg geweest ben."

„Hoe kom je hier eigenlijk?" informeert Evert. „Ben je ook naar Engeland gevaren?"

Zij knikt en hij kijkt haar bewonderend aan. „Te deksel, halen meisjes die kunstjes ook al uit?"

Ze lacht oolijk. „Ik kwam van den anderen kant," zegt zij.

„Uit Indië?"

„Uit Kaapstad."

„Uit Kaapstad?" verbaast Evert zich.

Zij lacht weer. „Ja, dacht je dat de Engelandvaarders alleen over de Noordzee gekomen waren? Er zijn hier Nederlanders uit de heele wereld. Zie je dien daar, in dat blauwe uniform? Hij was bij de Bataafsche in Perzië. Nu is hij officier bij de R.A.F. En dien infanterist daarginds? Een boer uit Argentinië. Uit de Vereenigde Staten en uit Canada zijn er hier verscheidenen en uit Oost-Indië, Suriname en Curaçao natuurlijk ook."

Evert ziet tusschen de blanke en blonde Nederlanders verschillende donkere en bruine typen, halfbloeden uit den Oost, volbloed Javanen ook. Men merkt hier dat het Koninkrijk der Nederlanden grooter is dan het grondgebied aan de Noordzee. Men kan hier zien dat ook in bruine boezems harten kloppen voor Koningin en Vaderland. Maar hij weet nog niet hoe Lies Folkertsma in Kaapstad is verzeild. Hij vraagt er naar.

„Als je vader opzichter bij havenwerken is, behoort je tot een

vliegende familie," antwoordt zij. „Toen onze Urker tijd voorbij was, nadat de Zuiderzeewerken daar klaar waren, hebben we in Indië gewoond, in Soerabaja, waar een nieuwe oorlogshaven werd gegraven. We waren er net op tijd vandaan, voordat de Jappen kwamen. Daarna had Vader werk in Kaapstad en vandaar ben ik hierheen gekomen om verpleegster te worden bij het Nederlandsche Roode Kruis.”

Een heer loopt door de zaal. Hij maakt een praatje aan onderscheiden tafeltjes. Bij het meisje en de beide jongens blijft hij staan. Hij ziet de lintjes op Jan en Everts baadjes.

„Ei, ei, het Bronzen Kruis. Hoe hebben jullie dat verdiend?”

„Zoomaar gekregen,” antwoordt Evert.

Doch daarmee neemt de kleine heer met de groote snorren geen genoegen. „Zoomaar verleent de Koningin het Bronzen Kruis nooit. Wat is er gezegd, toen jullie dat lintje kreeg?”

„We hadden een Duitsch schuitje hier gebracht.”

De snorren gaan op en neer en de buik van den kleinen man komt naar voren.

„Hé, ben jullie die knapen, die 'm dat geleverd hebben? Een Duitsche convooier binnengebracht met bemanning en al. Kranig werk was dat. Dubbel en dwars hebben jullie je lintje verdiend.”

De beide jongens kleuren bij dien lof en onder Lies' eerst verwonderde en daarna bewonderende blikken.

„Wie is dat toch?” vraagt Evert aan het meisje, terwijl de heer verder wandelt om bij een volgend tafeltje een praatje aan te knopen. Hij meent dat de man hem niet heelemaal vreemd is. Heeft hij hem eer gezien? Zag hij soms ergens zijn portret? En heeft hij die eigenaardige hooge en krakende stem met het Friesche accent niet eer gehoord? Hij kan het niet thuis brengen.

„Het is de minister-president,” licht Lies in.

En dan kleuren zij nog meer. Zoo'n pluim van den minister-president, da's heelemaal om van je stuk te raken.

„Hooge Pieten komen hier,” zegt Jan, terwijl hij het zweet afwisch, dat op zijn voorhoofd parelt.

Hoe hoog de personages in Oranjehaven mogen wezen en van hoe onderscheiden oorden van de wereld zij ook mogen komen, het doet aan de gezelligheid geen schade. Lies vraagt over Urk en Evert vertelt. Zij verhaalt van Indië in de dagen vóór de overweldiging door Japan en van Zuid-Afrika in oorlogstijd. Ze wisselen hun oorlogsavonturen uit. Het gesprek wordt somtijds afgebroken door vaderlandsch gezang dat, aan één tafeltje aangeheven, door allen overgenomen en daverend gezongen wordt. Er wordt chocola en thee gedronken en men smult in Engelsche biscuits en Hollandsche oliebolletjes. Na een lied gonst aanstonds weer het geanimeerd gesprek.

Opeens gaan vele menschen staan; het eerst bij den ingang van de zaal, doch anderen volgen snel dat voorbeeld. Het wordt stil in de zaal. En daarna zingt men het Wilhelmus.

Evert en Jan, wien het gezicht op den ingang door palmen is benomen, zingen strak in de houding mee, maar zij weten niet wat er aan de hand is.

Door de palmen heen ziet Evert glimpen van een vrouw, die bij den ingang stilstaat. Hij krijgt een schok, want hij begrijpt en als het volkslied uitgezongen is, wordt zijn vermoeden zekerheid. De Koningin schrijdt door het midden van de zaal, neigend naar links en rechts.

Evert houdt den adem in. Het is jaren geleden dat hij de Koningin gezien heeft. Hij was toen nog een kleine jongen. Met Vader en Moeder was hij op een boot vol Urkers naar Amsterdam gereisd bij gelegenheid van een Koninginnefeest. Een statige dame heeft hij toen gezien in een witten mantel, met een hoed met groote struisveeren, die vriendelijk knikte naar de Urker groep. Thans is de Koningin in 't zwart. Haar haar is zilvergrijs geworden, haar trekken veel verouderd; van moeite en lijden spreekt haar gegroefd gelaat. Maar er ligt ook een groote, zachte vriendelijkheid op uitgespreid.

Het is stil in de zaal als de Koningin haar doorwandelt. Nie-

mand beweegt zich. Doch als de Koningin is gaan zitten voor in de zaal, zingen allen het zesde couplet van het Wilhelmus: Mijn schild en mijn betrouwen. . . .

Ontroerend is dit zingen. Vooral het slot van het vers. De tyrannie doorwondt elks hart en zij bidden allen God of Hij die wil verdrijven. Evert's stem smooit. In Jan z'n oogen is een vreemde glinstering. Lies gebruikt haar zakdoek.

Gerbrandy spreekt. Hij betuigt de onwankelbare trouw van al de Nederlanders hier aan het Koningshuis en aan het Vaderland, voor welks bevrijding zij voornemens zijn te strijden, als het moet tot in den dood.

Zulke woorden heeft Evert meer gehoord. Ze worden dikwijls losweg uitgesproken en onnadenkend toegejuicht. In vreedstijd is het gemakkelijk om van trouw tot in den dood te spreken. Thans echter zijn de woorden zwaar geladen. Het is oorlog. Een harde strijd voor de bevrijding van het vaderland staat vlak voor de deur en allen hier hebben zich verbonden aan dien strijd actief deel te nemen; velen zijn nu reeds dagelijks in het vuur.

Zoo is het gejuich dat op 's ministers rede volgt geen loos geroep. Daar ligt ziel en leven in. Evert's stem slaat er bij over, Jan zwaait zijn armen boven het hoofd.

De Koningin is gemeenzaam met de Engelandvaarders. Zij wandelt, evenals de minister straks gedaan heeft, door de zaal van groep naar groep en spreekt met ieder. Zij komt ook bij het tafeltje der jongelui.

„Al lang hier?” vraagt de Koningin aan Jan.

„Omtrent een half jaar, Majesteit.”

„En hoe was het thuis?”

Jan denkt dat de Koningin op Holland doelt. „Het is daarginds ons oude, goede land niet meer,” zegt hij.

„Dat zal het weer worden,” zegt de Koningin. „Als wij beiden, als allen hier weer thuis zijn, in het bevrijde vaderland, dan wordt het ginds weer goed. Dat duurt niet lang meer, zullen we

hopen . . . Maar ik bedoelde hoe het bij jou thuis ging, bij je vader en moeder. Leven je ouders nog?"

„Ja, Majesteit.”

„En zijn ze gezond? Geen armoe thuis? Is je vader niet naar Duitschland?"

„Dat doet hij nooit,” schiet Jan fel uit. „Nooit zal hij voor de moffen werken.”

„Een ferm vader heb jij,” glimlacht de Koningin. „En een ferm zoon heeft hij. Met zulke mannen als je vader en jij wordt het nieuwe Nederland straks opgebouwd. We zullen hopen dat je ouders en jij elkander spoedig in het vrije vaderland ontmoeten mogen. God zegene je.”

Tijdens den rondgang van de Koningin gaat het onderling gesprek aan de andere tafeltjes voort. Zoo wil de Koningin het. Men moet haar beschouwen als een bezoeker onder de bezoekers, een Engelandvaarster onder de anderen. Maar het praten is toch minder luid. Eerbied en schroom zijn overal, zoolang de Koningin zich ophoudt in Oranjestad.

Jan Koekman blijft opmerkelijk stil, nadat de Koningin met hem gesproken heeft. Hij is nog afgetrokken, ook als zij het gebouw verlaten heeft en het gesprek alom weer gonst en er gul gelachen wordt. Terwijl Evert en Lies druk praten, zit hij terzijde. „Schort er wat aan?” vraagt Evert, wien het zwijgen van zijn vriend tenslotte treft.

Hij wil het ontkennen en zoekt een uitvlucht, maar Lies lacht. „Ik geloof, dat hij nog vol is van de Koningin.”

En als de oorzaak van zijn verstrooidheid dan toch doorzien is, geeft Jan het toe. „Ja,” zegt hij, „’t is de Koningin. Je weet het, ze hadden bij mij thuis niet veel op met het Oranjestad. Mijn vader vond het apekool, dat de menschen zoo hoog liepen met een vrouw. Ik heb den laatsten tijd ook nog wel eens gemeend, dat er wat overdrevens zat in jullie geestdrift voor de Koningin. Nu heb ik het anders ondervonden. Je wordt warm van binnen als de Koningin er is. Bij het zingen van het Wilhelmus kreeg

ik een brok in mijn keel en bij het „Leve de Koningin!” kon ik mijn oogen niet drooghouden. Maar het allermooiste vond ik, toen zij met ons praatte, dat zij vroeg naar thuis, naar m'n vader en m'n moeder. Een Koningin is zij, een echte Koningin. Maar zij is meer. Zij is ook een Moeder, een lieve Moeder.”

Evert en Lies hebben er geen woorden op. Ze kunnen slechts instemmend knikken. Zooals Jan het zegt, voelen zij het ook. De tegenstelling met vroeger is bij hen alleen zoo scherp niet, omdat zij in liefde voor de Koningin zijn opgevoed. Maar ook zij voelen zich thans inniger verbonden aan de Koningin dan ooit. Toen zij in glorie en weelde leefde, was de afstand soms wat groot. Nu zij een ballinge is, verdreven uit haar land, eenzaam in Londen, gescheiden zelfs van de prinsessen, nu de zorg voor haar verdrukte volk en voor haar strijdende soldaten en matrozen op haar gelaat geteekend staat en zich aan haar stille waardigheid diep medelijden paart, nu is zij Koningin, zeer zeker, de majesteit straalt onverminderd uit haar wezen, maar is zij tevens een lieve Moeder voor haar volk en meer dan ooit tevoren voelt haar volk zich met haar één.

★

Een officier gaat spreken. Hij heeft het over een luchtlandingsleger, dat in wording is. Het zal worden samengesteld uit de reeds bestaande Engelsche en Amerikaansche luchtlandingsdivisies, ook Polen komen er bij. En er is plaats voor een bepaald aantal Nederlandsche vrijwilligers. De beste soldaten en matrozen kunnen in het keurkorps worden opgenomen.

Jan stoot Evert aan onder het spreken van den officier. „Doen?” vragen zijn oogen.

Evert haalt de schouders op. Hij is zeeman. Nergens voelt hij zich beter thuis dan op een schuit. Met Jan is dat anders. Die wordt nog altijd wit om den neus als het schip wat heftig slingert. Wat dat aangaat was hij dankbaar, toen hij op de Flores kwam, omdat die vaster lag dan de watervlooien van den M.T.B.-dienst. Maar hier heeft hij weer tegen op den eentonigen

dienst van konvooieren en op den uitkijk liggen, zonder dat er uitzicht is op actie. In dit laatste is Evert het met z'n makker eens. Na Normandië en Cherbourg is het werk weer saai geworden. Evert heeft echter weinig lust om de Marine, waarnaar hij zoo lang en sterk gepopeld heeft, thans weer te verlaten.

De officier gaat verder. Er is een bijzondere drangreden voor Nederlanders om zich te melden bij het luchtlandingsleger, want het is niet onmogelijk dat dit leger een groote rol zal spelen bij de bevrijding van het vaderland. De Duitschers hebben indertijd Nederland met parachutisten overvallen. Het zou kunnen zijn, dat de geallieerden Holland door de lucht bevrijdden. Zij willen graag een aantal Nederlanders bij de paratroepen, opdat zij tolk- en ordonnansendiensten kunnen doen.

Opnieuw stoot Jan zijn vriend aan. „Wat zeg je d'r nu van?” vragen zijn oogen. En Evert is thans niet zoo koel als straks. Hij is naar Engeland gegaan om mee te helpen aan de bevrijding van het vaderland. Wanneer het op Holland aangaat wil hij daar graag bij zijn.

„Maar de vloot doet ook mee,” zegt hij tegen Jan. „'t Gaat bij ons land natuurlijk net als in Normandië. De luchttroepen, achter de duinen en wij er voor. En ik weet nog niet wie dan het beste werk doet.”

Jan houdt evenwel taai vast aan zijn idee. „Laten we in elk geval eens met dien officier gaan praten,” zegt hij.

Ze gaan naar voren, Jan gretig, Evert half onwillig.

„Weet U het zeker dat de parachutisten naar Nederland gaan?” vraagt Jan.

„Eisenhower en Montgomery hebben me hun geheimen niet verteld,” glimlacht de officier. „Ik grond mijn veronderstelling op mijn overtuiging dat luchtlandingstroepen nergens beter tot hun recht komen dan in ons waterrijke vaderland.”

„De marine doet natuurlijk ook mee,” verwacht Evert.

„Misschien . . .” aarzelt de officier. „Misschien. Het is ook mogelijk dat eerst Frankrijk en België bevrijd worden en Neder-

land daarna van het Zuiden uit. Een nieuwe landing zal niet worden ondernomen als het niet noodig is. Als je een werkzaam aandeel in de bevrijding hebben wilt, denk ik dat je bij de parachutisten betere kansen hebt dan op de vloot."

Jan is al lang gewonnen. Hij wil graag bij de luchttroepen. „Jô, laten we het doen,” pleit hij bij Evert.

Die weifelt. Hij denkt aan den tijd toen hij nog op den botter voer in 't eerste oorlogsjaar. Toen hoorde hij de Engelsche vliegtuigen boven zijn hoofd ronken en verlangde hij er naar te mogen vechten in zoo'n vliegtuig. Nu heeft hij de kans. Wel niet als piloot maar toch gaat hij met een vliegtuig. Nu is hij evenwel bij de Marine en het water is zijn element.

„Wij komen natuurlijk niet in aanmerking,” poogt hij Jan af te houden. „Uitgelezen kerels zijn noodig voor dit keurcorps.”

„Ja,” spreekt de officier, die het gehoord heeft, mee. „We moeten kerels hebben met durf en initiatief, die op hun eentje kunnen vechten als het noodig is. Kerels, die het nooit opgeven, al vechten ze ook dagen achtereen, omsingeld door den vijand.”

„Zulke helden zijn wij niet,” zegt Evert, meenend dat hij nu met eere vrij is.

„Zulke kerels zijn jullie juist,” antwoordt de officier, wijzend op het kruis op hun borst. Hij maakt zich al gereed hun namen in te schrijven.

Jan zegt den zijnen en dan geeft Evert zich ook op. Als zijn naam er staat, is hij over zijn aarzeling heen. Nu is hij er trotsch op lid te worden van het keurcorps der geallieerde legers.

Underground en trein brengen Jan en Evert naar de havenstad terug. Op de werf is alles „black out”, maar achter zorgvuldig afgedekte ramen snorren de draaibanken en sissen de laschapparaten. In den laten avond wordt er op de werf nog druk gewerkt.

Bij flauw blauw licht moeten Jan en Evert hun weg zoeken tusschen hooge gebouwen en stapels ijzer door en enkele malen

moeten schildwachten hun den weg wijzen, eer zij de Flores vinden.

Dan echter hebben zij de loopplank en komen ze aan dek. Ze dalen de trap af naar het volksverblijf, waar hun makkers reeds slapen en hun hangmatten door vriendenhanden opgehangen zijn. Ze liggen spoedig op één oor.

Evert kan evenwel den slaap niet vatten. Hij is nu weer in twijfel of hij wel goed gehandeld heeft door zich op te geven. Hij gaat dit schip verlaten. De zee zegt hij vaarwel. Landkrab wordt hij. Zal hij dat kunnen, hij, die van zijn twaalfde jaar af altijd gevaren heeft? Zijn onderduikerstijd viel hem lang, omdat hij niet op zee was. Op 't wachtschip was hij ongedurig, omdat hij aan den wal moest blijven. In de weken vóór de invasie was hij mopperig, omdat de Flores nooit het zeegat uitging. En nu geeft hij het varen er vrijwillig aan Evert gooit zich op zijn andere zijde met zoo'n vaart, dat hij bijna uit zijn slingerende hangmat rolt. Wat haalt hij zich voor muizenissen in zijn hoofd? Hij is aan het luchtlandingsleger niet getrouwd. Straks vaart hij weer op zee. Het ging er vandaag alleen om dat hij kiezen moest tusschen konvooi en wachtdienst op de Flores, saai en eentonig en opwindende avonturen bij het luchtlandingsleger in Holland. Stilzitten of aanpakken. Van verre toekijken dat anderen Nederland bevrijden of zelf aan die bevrijding meedoen. Hij heeft de goede keuze gedaan en zal er geen rouw over hebben.

HOOFDSTUK XII

Bij de Roode Duivels

Jan en Evert hebben hun marineblauw geruild voor de roode baret van de Britsche paratroepen. Naar die baret en naar de felheid, waarmee ze in Afrika en in Italië gevochten hebben, heeten deze troepen Roode Duivels.

Bij de Duitschers hebben de twee vrienden een harde opleiding gehad en bij de Nederlandsche marine zijn ze allesbehalve met fluweelen handschoenen aangepakt. Maar van de keursoldaten bij dit corps wordt nog veel meer gevergd. In gloeiende zomerhitte moeten zij door doornig struikgewas en mul zand rennen. Door slooten gaan zij heen, al reikt het water hen ook tot den hals en zakken ze tot aan hun kuiten in de slik. Een diepe stroom kan de parachutisten niet eens tegenhouden. Als zij niet verder kunnen waden, zwemmen ze. In stikdonker worden zij diep in een bosch alleen gelaten en ze moeten maar zien er uit te komen met behulp van een kaart, een zakcompas en een zaklantaarn met blauw licht. Bij oefeningen van deze laatste soort heeft Evert op bijna al zijn makkers een streep voor. Een zeeman is gewoon op een kompas te koersen. Maar hij ervaart dat het op zee gemakkelijker is om koers te houden dan in een bosch, waar je telkens over stronken struikelt of vast loopt in dicht, doornig struikgewas.

De Roode Duivels moeten van zessen klaar zijn en vertrouwd met alle wapens. De jongens leeren een handmitrailleur hanteeren

en ze worden geoefend in vechten op het mes. Evert, die aan boord reeds achter licht geschut gezeten heeft, is snel vertrouwd met de mortieren, die door de lucht worden meegevoerd. Jan's technisch hart gaat open als hij een jeep mag rijden of in een lichte tank mag kruipen, want zelfs auto's en pantserwagens voert het luchtlandingsleger in zweefvliegtuigen mee en iedere soldaat moet meester zijn op alle wapens bij de paratroepen in gebruik.

Op Aldershot wordt de werkelijkheid van den oorlog den soldaten zeer nabij gebracht. Er wordt bij de oefeningen met scherp geschoten uit mitrailleurs en uit geschut. De duikbommenwerpers, die met daverend geweld op oprukkende parachutisten neerstorten, laten explosieve bommen vallen. Granaten uit mortieren ontploffen bij hun linies. Zonder ongelukken loopen oefeningen, waarbij zoo druk met vuur gespeeld wordt, zelden af. Maar het geallieerd opperbevel acht dit risico geringer dan dat de soldaten, als zij in den werkelijken oorlog komen, het hoofd verliezen zouden door kanonnenkoorts.

Na de voorbereidende oefeningen op den grond komt het oogenblik, waarop de parachutisten de lucht ingaan om zich te oefenen in het springen uit het vliegtuig. Dit is, behalve zijn eerste luchtsprong, ook Evert's eerste luchtreis. Doch hij ziet niets van de heuvels met de bosschen en de weiden diep beneden zich, noch van de rivier die zich blank kronkelt tusschen blauw en groen, of van de heide, die paars begint te bloeien.

De sprong, dien hij zal moeten maken, de val in duizelende diepte, die daarop volgen zal, beklemmt hem. Een prop zit in zijn keel en een band knelt om zijn maag. Hij scheldt zichzelf uit om zijn bangheid. Hij was toch nooit bang. Bij storm op den botter niet, bij het avontuur in de gevangenis niet, noch bij den overtocht met het Duitsche schip. En evenmin tijdens de heete gevechten op de 66, of onder het vijandelijk vuur in de Seinebaai en voor Cherbourg. Nu is hij wel bang. Nu breekt het koude zweet hem uit. Hij wou dat hij niet in het vliegtuig was

gestapt, dat hij zich nooit voor dezen dienst had opgegeven. Straks zal hij weg moeten loopen. Dienstweigeren of deserteeren is beter dan dit ondergaan. Maar hij is ingestapt. De sergeant hoefde niet eens te bevelen. Zooals een schaap naar de slachtbank gaat, zoo is hij op deze slachtbank toegelopen. Maar hij springt straks niet. Hij doet het niet. Hij stort zichzelf niet in het verderf. Hij blijft zitten op zijn stoel en als men hem er af wil sleepen zal hij slaan en trappen.

Evert probeert zijn vrees weg te redeneeren. Hij heeft de parachute op den rug en de draad die straks het valschermscherm moet doen ontplooiën is klaar om aangehaakt te worden. Als hij springt gaat de parachute vanzelf en juist op tijd open. Gevaar dat ze aan het vliegtuig haken blijft, bestaat niet. Je valt een poosje, je krijgt een schok op het oogenblik dat het valschermscherm zich ontplooit en daarna zweef je als een vogel, heeft de instructeur gezegd. Hij heeft ook duizend maal gezien, dat het zoo ging. Hij heeft de jongens neer zien komen, ongedeerd. Het ergste wat hen overkwam was een geschramde arm of een verstuikt been wanneer hun sprong heel ongelukkig was. En ze zeiden allemaal dat 't niets was. Doch Evert's angst wordt er geen kruimel kleiner door. Straks moet hij opstaan en dan moet hij springen in een diepte, waarvan hij den bodem niet kan zien. Plotseling staat voor hem het gelaat van Allan Johnston, den Engelschen vlieger, die op het IJselmeer verongelukte en dien zij uit den cockpit van zijn vliegtuig hebben gehaald. In het vooronder van den botter heeft hij met hem gesproken; hij dacht dat Allan wel weer beter worden zou. Maar een stroom van bloed gulpte uit zijn mond en vóór de botter hem in de haven had gebracht, was hij dood.

Toen was Allan gevallen. En straks valt hij. Iedere minuut, elke seconde brengt hem dichterbij het oogenblik, waarop hij springen moet. De sergeant geeft straks een wenk. Dan wordt het luik in den vloer van het vliegtuig weggeschoven en zie je recht in de verschrikkelijke diepte, waarin je springen moet. En

dan moet je hurken voor dat gat en op een sein je laten vallen. Dood moet je je dan laten vallen.

Het meerendeel der parachutisten heeft reeds vaak gesprongen. Zij vinden zulk een oefening gewoon. Maar Evert loopt de eene koude rilling na de andere langs den rug. Hij doet het niet. Hij pleegt geen zelfmoord. Nooit springt hij.

De sergeant staat op. Het luik open, beduidt hij. Vier man sjoeren den halven bodem van de kist op zij. Evert ziet door het gat de diepte gapen. Dat gat jaagt hem angst aan en het trekt hem tegelijkertijd. Hij wil er niet heen en toch wordt hij er heen gezogen. Het zweet parelt op zijn voorhoofd en tegelijk rilt hij van kou.

Zijn makker tikt hem op den schouder. „Aanhaken!”

Evert weet best wat hij doen moet. De lijn, die aan zijn parachute vast zit, moet hij bevestigen aan de rail, die langs de zoldering van het vliegtuig loopt. Als hij straks springt zullen de dunne touwtjes breken, waarmee die lijn aan de parachute verbonden is en dan zal het valscherp zich juist op tijd ontplooiën. Niet te vroeg, opdat het scherm niet aan het vliegtuig haken blijft en evenmin te laat. Maar hoe goed hij weet hoe hij moet handelen, hij doet het niet. Hij kan het niet. Al zijn leden zijn verlamd.

Zijn vriend helpt hem. Hij maakt de lijn voor Evert vast.

Een rood lichtje flitst af en aan.

Nog één minuut. . . .

Vier man zitten om de opening heen, gereed te springen. De sergeant wenkt de anderen om achter deze vier te hurken. Evert staat ook op.

Zijn vaste plan om het niet te doen ten spijt schuifelt hij thans mede in de rij. Wezenloos doet hij het. Zijn angst is niet verminderd, zijn tanden klapperen, het gelaat van den dooden Engelschen piloot kan hij niet kwijt. Toch schuifelt hij verder zooals een schaap achter andere schapen op de slachtbank aan-

loopt, waar de slager staat met 't scherpe mes. Achter de voorsten hurkt hij.

Het roode licht wordt groen.

„Go!” roept een makker en hij springt. Nergens is hij meer te zien.

„Go!” roept een tweede. Ook deze is verdwenen.

De derde en de vierde volgen.

Evert klemt zich krampachtig vast aan een beugel in den vloer van het vliegtuig.

Hij wil niet; hij durft niet; hij doet het niet.

Een hand klopt kameraadschappelijk op zijn schouder. Het is de sergeant. Hij is niet jong meer, zijn haar grijst. „Houd je maar taai, my boy”, zegt hij vaderlijk. „Het valt heusch mee. Je parachute zit stevig op je rug, je haak zit vast, je zweeft zoodadelijk als een wolkje in de lucht.”

Het bemoedigt Evert geen zier. Zijn gelaat is koud; geen bloed is er meer in zijn wangen en zijn lippen; hoorbaar klapperen zijn tanden. Hij beweegt zichzelf niet, hij wordt bewogen door een vreemde macht. Die trekt hem naar het gat. Als hij vlak aan den rand is, weet hij opeens niet meer of de statische lijn wel goed vast zit. Hij wil zich omkeeren. . . .

Maar reeds is hij gevallen. De felle luchtstroom die onder langs het vliegtuig waait, heeft hem er uit gerukt. Hij tuimelt met een gil. Het vliegtuig is onmiddellijk ver weg, de aarde diep beneden. Sneller valt hij. Hij sluit de oogen. Dit is het einde. . . .

Een ruischend geluid is boven hem: hij ziet de zijden parachute zich ontplooiën. Doch hij valt door. Steeds sneller. De parachute werkt niet! Hij valt te pletter. . . .

Opeens een schok. Zijn borst wordt ineengedrukt. Onder zijn oksels vlijmt de pijn. Benauwd slikt hij. Dit vallen is verschrikkelijk. Doch de schok is aanstonds over en de benauwdheid en de pijn duren slechts een oogenblik. Hij zweeft. Rustig zweeft hij. Hij kijkt om zich heen. Links en rechts van hem, boven en beneden drijven andere parachutes. Hij zweeft tusschen de wol-

ken; door een gat ziet hij groene en blauwe en bruine vlekken. Is dat de aarde? Zijn dat de bosschen en de weiden en de heide? En dat kronkelende witte daar, is dat de rivier?

Evert's vrees is plotseling weg. Hij voelt niet eens een duizeling zooals hem wel eens heeft bevangen, wanneer hij in het topje van den mast zat en naar beneden keek. Dit zweven in de lucht, in de frissche koelte, die op deze hoogte heerscht, is aangenaam. Hij zweeft de wereld langzaam tegemoet. De bosschen en de weiden groeien, de rivier wordt breeder; een zwarte visch glijdt over het water; een stoomboot moet dat zijn. En ginds ziet hij een blokkendoos. Dat is een stad. Als donkere vlekjes liggen boerderijen midden in de weiden. Kleine stipjes groeien aan tot koeien en tot paarden. En eindelijk kan hij op het bruin en paars der heide ook figuren onderscheiden, tanks en kanonnen in de vage schutkleur waarin ze zijn geverfd, soldaten in khaki en in groen.

Hoe kon hij straks zoo angstig zijn? Het is zooals de instructeur gezegd heeft: een parachutist zweeft als een vogel. Veel prettiger is dit kalme zweven dan het vliegen in een vliegtuig, dat je doof maakt met zijn daverende motoren. Inplaats van vrees heeft Evert nu een gevoel als van triumpf. Ver boven het aardsch gewriemel voelt hij zich verheven.

Beneden zich ziet Evert parachutes aan den grond. Zij liggen overzij als groote parapluies, die neergelegd zijn om te drogen. En nu beklemmt hem toch weer een zekere vrees. De aarde komt snel op hem toe. De harde heigrond dreigt. Hij neemt de valhouding aan, die hem geleerd is. De schok valt mee. Het is als een sprong van een scheepsboord op den wal. Even duikt hij in elkaar, dan veert hij op en staat recht op zijn beenen. En aanstonds gespt hij, naar het voorschrift, zijn valscherms los, om zich te reppen naar de vlag, die een der eerste springers bij zich had en die hij nu laat wapperen, ten teken dat het daar verzamelen is.

„Hoe is het jou bevallen?” vraagt Evert aan Jan na afloop van de oefening.

„Reusachtig!” bluft Jan.

„Zat je dan heelemaal niet in de kneep?”

„Nou niet meer.”

„En in 't eerst, vóór het springen?”

„O man,” bekennt Jan, „ik rilde als een juffershondje.”

Het blijkt dat beiden in den piepzak zaten.

Als ze voor de tweede maal een sprong uit het vliegtuig moeten maken, zijn ze opnieuw beklemd, ofschoon bij lange niet zoo erg als den eersten keer. Na vijf of zes keer oefenen springen ze even rustig uit het vliegtuig als hun makkers.

Die makkers zijn allen Engelschen. Bij een Engelsche compagnie zijn de beide Nederlanders ingedeeld. Het geeft hun de gelegenheid om het steenkolen-Engelsch, dat zij in de maanden sinds zij overstaken hebben leeren spreken, te verbeteren tot een behoorlijke omgangstaal. Het maakt ook dat zij hun bondgenooten beter leeren kennen. Frissche, sportieve, dappere kerels zijn de leden van het keurkorps. Zij knipperen niet met de oogen als zij bij de voortgezette oefeningen dalen onder het gedaver van geschut en terwijl de kogels om hun ooren fluiten. Zij klagen niet als ze een vol etmaal in de weer moeten zijn, loopend en rennend, ploeterend door moerassen, dringend door doornhagen, zoodat hun lijf vol schrammen is, hun kleeren aan flarden gaan en de modder op hun lichaam korst. Zij kankeren niet als de keukenwagen uitblijft en zij een vollen dag moeten teren op een blikje noodrantsoen. Alleen zijn ze een tikje hooghartig en er diep van overtuigd dat er geen volk ter wereld is, zoo krachtig, moedig en beleidvol als het Britsche. En in de gesprekken met Jan en Evert laten zij zich soms een beetje geringschattend uit over Nederlanders, ook over Nederlanders in den oorlog, omdat het leger zich zoo spoedig overgaf en omdat in Indië even haastig werd gecapituleerd.

Evert bijt zich op zijn lippen als er zoo gesproken wordt. Hij

weet dat in Mei '40 niet de grootste bladzijde in de Nederlandse geschiedenis geschreven is. Hij herinnert zich hoe razend hijzelf was, toen hij het bericht van de overgave hoorde en hij wil tegen zijn Engelsche vrienden niet klagen dat hun hulp is uitgebleven, want hij meent dat Nederland niet minder dan Engeland in gebreke is gebleven om zich voor te bereiden op een Duitschen aanval. Maar als men ook over de verdediging van Nederlandsch-Indië geringschattend spreekt, dan stuift hij op: „Wie heeft bij Singapore het spit afgebeten? Onze vliegers, omdat jullie luchtmacht er niet was! Wie heeft de Japansche vloot opgehouden en gehinderd toen ze naar het Zuiden drong? Onze marine! Wie heeft zich opgeofferd in de Javazee? Onze vloot! Wij moesten het tenslotte opgeven, zooals ook jullie het opgeven moesten in Hongkong, in Singapore, in Birma. Maar door ons verweer is zooveel tijd gewonnen dat Australië behouden is gebleven.”

En dan steekt de Engelschman, die wat van Holland zei, Evert ruiterslijk de hand toe. „You are a jolly good fellow” ¹⁾, zegt hij. „Jullie marine en je luchtmacht hebben best gevochten en voor jullie verzet in het bezet gebied heb ik respect.”

Natuurlijk zijn al hun nieuwe makkers Jan en Evert vreemd. In 't begin hebben ze moeite de Engelsche namen te onthouden.

Op een dag stelt zich een Johnston aan hen voor, William Johnston.

„Hé,” zegt Evert. „Dien naam heb ik meer gehoord.”

„Allicht,” meent de ander. „Hij is zoo algemeen in Engeland als Jansen bij jullie.”

„Ik heb een piloot gekend, die zoo heette. Kan dat familie van je zijn?”

„Nee,” zegt de ander. „Ik heb geen familie, die piloot is.” Hij wil over wat anders beginnen.

Maar Evert laat het onderwerp niet los. „Je lijkt op hem,” zegt hij. „Jullie hebt hetzelfde hooge voorhoofd en denzelfden

¹⁾ Je bent een beste kerel

rechten neus. Ik geloof ook dat je dezelfde oogen hebt, al heb ik die van dien anderen Johnston slechts even open gezien, voordat hij overleed."

„Mijn oudste broer is bij de R.A.F. geweest," zegt William Johnston. „Maar dien kun je niet ontmoet hebben. Hij is al jaren dood."

„Hoe lang?" vraagt Evert.

„Sinds '40. Gevallen op een vlucht naar Duitsland."

„Was het in den zomer?" vorscht Evert verder.

„Ja."

„Heette hij Allan?"

„Weet je iets van hem?" vraagt William gretig.

Evert haalt zijn portefeuille voor den dag, zoekt tusschen brieven, haalt er tenslotte een foto uit, gevlekt door het water. Hij reikt haar William over.

„Mijn broer!" zegt die getroffen.

„Heb jullie geen bericht gekregen?"

„Een Roode Kruisbrief uit Holland. Een visscher had hem gevonden. Hij was begraven te . . ." Hij herinnert zich den naam niet aanstonds.

„Op Urk," vult Evert aan. „Mijn vader was die visscher. Ik was aan boord." Hij vertelt hoe het dien nacht is toegegaan.

„Je moest eens met mij mee naar huis gaan," stelt William voor. „Mijn ouders zullen dit graag willen hooren."

Dat weekend gaat Evert met William mee. In een buitenwijk van een fabrieksstad staat het met klimop begroeide huis, dat Evert op een van de foto's, die hij in de portefeuille van den piloot vond, reeds heeft gezien. Hij herkent ook de ouders van Johnston van een der kiekjes. Zij begroeten hem heel hartelijk.

Evert vertelt hoe hij het vliegtuig heeft zien vallen in het IJselmeer en hoe zijn vader, zijn broer en hij Allan als eenig overlevende uit den cockpit hebben gehaald. Ze dachten dat hij niet al te zwaar gewond was en ze waren aanstonds naar Urk gevaren om doktershulp te halen, maar voor ze in de haven waren

was het einde plotseling gekomen. „Voordat hij stierf, wou hij nog met mij spreken,” zegt Evert, „maar ik kon hem niet verstaan. Toen heeft hij gezongen, met een gebroken stem. Ik kende de wijs en ik zong zachtjes met hem mee in 't Hollandsch. Nearer my God to Thee, zong hij.”

Allen zijn ontroerd. „Heeft mijn jongen dat gezongen?” vraagt Allan's moeder diep bewogen.

„Het was het laatste,” antwoordt Evert. „Hij is vredig heengegaan. Hij was bereid.”

Boven de open haard tikt een klok; onder een boiler suist een kleine gasvlam; door de open tuindeuren dringt het ritselen van populieren in de kamer door. In den kring der Johnstons is het stil na Everts woorden. De moeder pinkt een traan weg. Maar door haar droefheid breekt een zachte vreugde heen. Haar oudste zoon is Boven.

„Je schreef dat hij op Urk begraven is,” zegt de vader na een pauze.

Evert zoekt in zijn portefeuille en reikt een foto over.

Ze zien een graf met bloemen. Op een grooten steen, tusschen woorden die voor hen onleesbaar zijn, staat de naam van Allan Johnston. De foto gaat van hand tot hand. Allan's vader staart er lang op.

„Wie heeft daarvoor gezorgd?” vraagt hij tenslotte, doelend op den grafsteen.

„Wij allen. Het heele dorp nam deel aan zijn begrafenis. Er waren vele honderden op het kerkhof. De dominee bad het „Onze Vader” in het Engelsch.”

Er is opnieuw een lange stilte.

„Hoe kwamen jullie er toe om dat te doen?” vraagt Johnston dan. „Die eer, die zorg. Allan was voor jullie toch een vreemde?”

„Hij was een bondgenoot,” zegt Evert.

Dien Zondag gaat Evert met de Johnstons naar de kerk. In het portaal is een groote marmeren plaat in den muur gemetseld. Een lange rij van namen is daarin gebeiteld. Een van de bovenste

is Allan Johnston. Gevallen voor het vaderland, staat boven de rij namen.

Die doodenlijst maakt Evert stil. Engeland heeft geen bezetting te verduren. De Engelschen gaan niet in concentratiekampen of gevangenissen; zij worden niet in slavernij gevoerd en er worden hier geen burgers als honden in de straten neergeschoten. Maar velen vallen in den oorlog. De Johnstons verloren hun oudsten zoon; er is haast geen familie, die niet is getroffen. Aan jonge levens offert Engeland meer dan Nederland. Bij den aanvang van den dienst leest de dominee nieuwe namen af van leden der gemeente, die in den strijd gevallen zijn. In zijn gebed gedenkt hij het leed van de families.

De predikant bepaalt zich echter niet tot rouwbeklag. Hij laat uitkomen dat deze jonge mannen vielen voor de vrijheid en de grootheid van Old England en voor de vrijheid van Europa in den strijd tegen het Germaansche heidendom. Voor het Christelijk geloof en voor de nationale vrijheid zijn geen offers, hoe zwaar ook, te groot.

„. . . Heere God, geef Gij ons volk de kracht om gewillig al dit leed te dragen en den strijd voort te zetten tot het zegevierend einde. Zegen onze wapenen. Schenk de overwinning aan ons en onze bondgenooten, opdat er vrijheid zij en recht en de uitkomst juiche tot Uw eer”

Evert's hart wordt warm onder dit gebed. Hij is hier in een vreemd land en hij hoort een vreemde taal. Maar van den preekstoel klinkt een gelijk geluid als thuis. In Nederlandsche kerken worden de dingen wat meer versluisd gezegd, de feiten niet zoo bij den naam genoemd, omdat het mogelijk is dat daar verraders in de kerk zijn en omdat de Gestapo er aanstonds klaar staat een dominee te grijpen. Maar de *geest* in Engeland en Nederland is eender. Dezelfde stalen toon klinkt door den rouw om lieve dooden heen. Zoo zwaar kan het leed niet drukken of aan de bede om leniging paart zich het gebed om moed en kracht, om vol te houden in den strijd. Geen vrede wordt begeerd, indien

hij niet brengt vrijheid en gerechtigheid. In dezen oorlog kent het Christendom geen aarzeling en geen geschipper en is het zichzelf gelijk in alle geallieerde landen. De dominee op dezen kansel spreekt in een andere taal hetzelfde uit als dominee Van Velden in de Meer.

*

Het luchtlandingsleger is klaar voor den strijd. Evert en Jan zijn over alle angstgevoelens heen. Zij maken zich ook geen zorgen hoe het zal zijn als zij neergelaten worden midden tusschen vijandelijke troepen inplaats van op een oefenterrein. Boven de heide van Aldershot hebben de kogels om hen heen gefloten; terwijl zij naar beneden zweefden en zijn zij neergekomen op land, dat door granaten werd geploegd. De Duitschers zullen hun het vuur niet eens veel heeter kunnen stoken dan het hier gestookt is.

Stellig zal het er nu gauw op los gaan. De geallieerde legers zijn in opmarsch. De slag in Normandië, die acht weken duurde zonder dat er een beslissing scheen te komen, is gewonnen en deze zege is groot. De Amerikanen breiden zich als sprinkhanen over Frankrijk uit. Zij hebben de Duitse legers gevierendeeld en Parijs genomen. De slagvelden van Noord-Frankrijk, waar in '14—'18 de Duitschers en de geallieerden vier jaren lang verbeten vochten, zonder dat de eene partij de andere uit haar stellingen kon werpen, worden door de stormachtig voorwaarts rukkende pantsertroepen in weinig dagen gepasseerd. Terwijl de Amerikanen hun opmarsch maakten naar Parijs, hebben de Engelschen en Canadeezen vast gezeten in de buurt van Caen. Thans breken zij ook door en stormen voorwaarts. Zij nemen Rijssel en rukken België binnen. Aanstonds komt Nederland aan de beurt, het land van plassen en rivieren, waar een luchtlandingsleger de hoogste troeven uit kan spelen. Evert hunkert naar den strijd. Hij verkeert in eenzelfde spanning als vóór de invasie. Alleen heeft hij thans geen hinder van de twijfelingen, die hem toen vervulden. Thans is hij er volkomen zeker van dat de ge-

allieerden krachtig en met spoed zullen handelen en dat zij al de wapens, die zij hebben, in den strijd zullen werpen. En als de troepen van het luchtlandingsleger in hun kazernes en kampe-
menten geconsigneerd worden en de geheele luchtvloot van dit leger voortdurend klaar moet staan om op te stijgen, spitst Evert telkens de ooren om op het geluid van de sirene, die het alarmsein moet geven, aanstonds present te zijn.

Doch nu ontwikkelen de Engelschen een snelheid die vermeld doet staan. Zij stormen dwars door België en bevrijden Brussel en Antwerpen op één dag. Het verluidt, dat zij de Nederlandsche grens zijn gepasseerd en dat Breda bezet is. Men spreekt van een ineenstorting van het Duitsche leger en zegt dat de oorlog heel gauw aan een eind zal zijn. In elk geval wordt Nederland vast met dezelfde vaart bevrijd als België.

Evert en Jan zijn blij. Het vaderland wordt vrij! Maar in die blijdschap mengt zich spijt. Zij nemen geen deel aan de bevrijding. Het luchtlandingsleger komt niet in actie. Het hoeft niet deel te nemen aan den strijd, omdat de Duitsche weerstand reeds gebroken is. Evert en Jan hebben op het verkeerde paard gewed. De brigade Prinses Irene zal haar zegevierenden intocht in de Nederlandsche steden doen. De marine vaart met vlag en wimpel en met het geusje op den boeg de Nederlandsche havens binnen. En alles gaat hun neus voorbij. Zij worden in Denemarken of in Duitschland of misschien in 't geheel niet in den strijd geworpen. De officier die op dien avond in Oranjestad beweerde dat het luchtlandingsleger in Nederland het spit afbijten zou, heeft het glad mis gehad. Inplaats dat zij de eersten zijn om den Nederlandschen bodem te betreden, zullen zij van de bevrijding van het vaderland niets zien.

Als zij daaraan denken, trekken zij een lang gezicht, als menschen, die het spel verloren hebben.

„Well boys, wat nu? Moeten jullie pruilen nu het op Holland aangaat?” Het is de grijze sergeant, hun instructeur, die lachend voor de jongens staan blijft.

Zij voelen zich betrappt en schamen zich. Nu het zoo best gaat, mogen zij zich over niets beklagen. „Neen, neen, wij pruilen niet. We zijn dankbaar, dat het zoo prachtig gaat. Alleen”

„Bang dat je vechten moet? Dat valt me van je tegen.”

Hier komen ze met felheid tegen op. Ze zijn volstrekt niet bang. Het is heel wat anders dat hun dwars zit.

„Well, wat?” vraagt de Engelschman.

„Omdat ze al klaar zijn ginder. Er zijn geen troepen uit de lucht meer noodig.”

De sergeant fronst zijn wenkbrauwen. „Klaar ginder? Jullie land is toch een waterlandje, niet?”

Evert knikt.

„Zijn onze tanks al over de rivieren heen?”

„Ze staan er voor,” meent Evert.

„Dan is 't nu onze beurt,” zegt de sergeant. „Wij moeten het leger over de rivieren helpen.”

Jan en Evert doen er het zwijgen toe. Je moet zoo'n snorrebaard niet tegenspreken. Maar ze gelooven hem maar half. De opmarsch van generaal Dempsey is veel te onstuimig dan dat hij door Waal of Rijn zou zijn te stuiten.

Dien avond luisteren Jan en Evert met spanning naar de radio, die gisteren met zooveel geestdrift en verwachting over den opmarsch in Noord-België en Nederland heeft gesproken. De B.B.C. zegt er nu niets van. Ze heeft het over harden strijd in Midden-België en Noord-Frankrijk.

Jan en Evert gelooven dat men met opzet zwijgt. De opmarsch gaat zoo snel, dat de Duitschers hun verbindingen verloren hebben en niet meer weten waar hun eigen troepen zitten. En nu helpt de geallieerde radio hen natuurlijk niet uit den droom. Die praat over strijd in België en Noord-Frankrijk, streken die al lang veroverd zijn, alleen om de leiding van de Weermacht nog meer in verwarring te brengen. Nu hoor je niets, maar aanstonds komt er daverend nieuws. Best mogelijk dat de bevrijding van

Rotterdam, Den Haag en Amsterdam in één triomfantelijke dagorder wordt gemeld.

Doch als ook de volgende dagen in 't geheel niet van Nederland gerept wordt en op ernstigen toon van versterkten Duitschen tegenstand in België wordt gesproken, dan dringt het besef door dat in den roes der zegepraal overspannen verwachtingen gewekt zijn. Breda is niet bevrijd, de Nederlandsche grens is niet eens overschreden. De opmarsch van het tweede leger was als de stoot van een floret, wiens punt Antwerpen bereikte, maar die thans tot het gevest in het lichaam van den vijand is gedrongen, en dus niet verder kan. Eerst moet België aan beide zijden van de smalle wig gezuiverd worden en dan pas is de beurt aan Nederland.

*

„Wat heb ik je gezegd?” begint de sergeant, als hij na weinige dagen de beide Nederlanders weer ontmoet. „Het wacht in Holland tot wij komen.”

„Is er een order?” vraagt Evert gretig.

„Nog niet,” antwoordt de onderofficier. „Ik wéét ook niets. Maar je kunt het op je vingers nagaan. Wij moeten de boys van Dempsey over de rivieren helpen. Brugwachters worden wij. Vandaag of morgen gaan wij door de lucht naar Holland. Wat zullen jullie meisjes kijken, zeg, als je uit de wolken naar haar toe komt zeilen.”

De spanning leeft weer op bij Evert. Ze stijgt veel hoger dan tevoren. De Britsche legers liggen aan de Nederlandsche grens. Als zij oprukken, moet tegelijk het luchtlandingsleger aan de overzijde der rivieren zijn om de bruggen te bezetten vóór de Duitschers ze in de lucht lagen vliegen. Elk uur kan de order komen: inschepen voor de vlucht naar Holland.

Er gebeurt van allerlei dat de verwachtingen van den sergeant bevestigt. De groote transportvliegtuigen draaien proef. De zweefvliegtuigen, die het gros der troepen en al het materiaal

moeten vervoeren, staan in lange rijen voor onmiddellijk vertrek gereed. Geen man mag het kampement verlaten. Zelfs het gehuwde burgerpersoneel, dat in de stad dicht bij het vliegveld woont, moet blijven. Elk oogenblik kan de sirene loeien, die het sein geeft in te stappen en op te stijgen.

Doch opnieuw blijft het alarm uit. Dezen dag en den volgenden dag. „U hebt het mis gehad, sergeant,” zegt Evert als hij den instructeur ontmoet.

De onderofficier kijkt naar de lucht, waarlangs de wolken jagen. De eerste herfststorm is zeer vroeg losgebroken.

„Jij bent zeeman van je vak, is 't niet?” vraagt hij aan Evert. „Vind je dit weer geschikt?”

„Nee,” moet hij bekennen.

Twee dagen later is het mooi weer. Zonnig en stil. Je fraaiste vliegweer. Het blijft die week mooi weer en de bataljons van het luchtlandingsleger blijven geconsigneerd om klaar te zijn bij elk alarm. Doch dat alarm wordt niet gegeven.

Op het oorlogsterrein is een opmerkelijke stilstand ingetreden. Het front, dat zoo vervaarlijk in beweging was, schijnt plotseling bevroren. En het luchtlandingsleger, geschikt om een gestokten opmarsch weer op gang te brengen, wordt niet gebruikt.

De tijd verloopt met wachten. Er worden oefeningen gehouden in het kamp, maar er is weinig animo. Al te duidelijk dragen zij het kenmerk, dat ze bedoeld zijn om den tijd te dooden. De avonden zijn lang en leeg. De rechte stemming voor lectuur en spel ontbreekt. Op den vrijen Zaterdag kan zelfs een voetbalwedstrijd tusschen Engelschen en Polen amper de aandacht boeien en Jan en Evert zien tegen den Zondag op, dien zij in het kamp passeeren moeten. 's Morgens zullen zij naar het kerkje gaan in het dorpje dicht bij het kamp. Voor een kerkdienst mag men een paar uur 't kamp verlaten. Maar daarna moeten zij onmiddellijk terugkomen en maar zien hoe ze hun dag zoekbrengen. Zij weten met hun leegen tijd geen raad.

*

Dien Zondagmorgen wordt de reveille luid en lang en op een ongewoon vroeg uur geblazen.

Op de chambree van Jan en Evert duiken slaperige koppen uit de dekens op. Zoo vroeg reveille op Zondag? Er zijn er die, mopperend op een hoornblazer, die vergeet dat het Zondag is, hun hoofd weer op het kussen leggen.

De hoornblazer blaast de reveille opnieuw en voor de derde en vierde maal. Veel vaker dan andere morgens laat hij zijn hoorn schetteren. Hij komt in de barak en laat de wanden trillen van het geluid dat uit zijn hoorn komt. En na den morgenroep blaast hij een paar maten uit een aanvalsmarsch.

„Schei uit met dat getoeter,” moppert een soldaat, die op Zondagmorgen uit wil slapen.

Evert is rechtop in zijn krib gaan zitten. Hij kijkt het venster uit. Het plein voor de barak is vol met officieren; de deuren van de hangars staan wijd open; een motor, die wordt voorgedraaid, begint te razen.

Hij wrijft zich de oogen uit. Het is vandaag toch Zondag. Hij kijkt op zijn horloge. Vijf uur. Om vijf uur Zondagmorgen heerscht er drukte op het vliegveld, grooter dan op door-de-weeksche dagen en wordt de reveille dringender dan ooit geblazen. Hier is wat aan de hand. „Boys, we gaan op Holland af!” roept hij over de chambree.

Op dit oogenblik blaast de sirene luid en dringend het alarmsein.

HOOFDSTUK XIII

Alie ziet vreemde vogels

Alie Romkes kijkt het venster van haar kamertje uit. Over dennenbosschen ziet ze. Daarachter is het blinkend zand van kale heuvels naast het paars van heidevelden en aan den anderen kant is de stad met hooge torens. Van deze hoogte, van de zolderkamer van een villa, die op een heuvel is gebouwd, kun je ook de heldergroene weiden zien aan den overkant van de rivier. De rivier zelf is onzichtbaar. Ze ligt te diep en te dicht aan den hoogen heuvelrand. De fraaie bogen van de groote brug zijn echter duidelijk te zien.

Sinds een paar maanden is Alie hier. Het is in de groote Geldersche villa heel anders dan in de kleine visschershuisjes op Urk. Daar wonen ze met z'n allen in één kamer en slapen de kinderen allemaal op zolder, waarbij wat oude vischnetten scheiding maken tusschen de meisjes en de jongens. Hier zijn wel twaalf kamers voor een gezin van vier. Daar staan de huisjes in een gangetje met burens voor en achter en aan beide zijden, zóó dichtbij dat je elkander door het raam omtrent de hand kunt geven. Hier staat de villa midden in het bosch en is het naar den naasten buur omtrent tien minuten loopen. Dáár had moeder het vloerkleed opgenomen en leefden ze op den kalen vloer, omdat het kleed tot op den draad versleten was en er geen kijk was op vernieuwing, zoolang de oorlog duurde. Hier liggen prachtige Perzen, waarop je veerend en onhoorbaar loopt en waaraan je

niet kunt zien of ze één of tien of twintig jaar gelegen hebben. Thuis dronk men den laatsten tijd uit kopjes zonder oor of uit emaille kinderkroesjes, omdat al het aardewerk gesneuveld was en nergens nieuw te krijgen. Hier staan de kasten vol met het fraaiste Engelsche aardewerk, Chineesch porcelein en oud Delftsch blauw. Niet dat een adellijke familie voor het oorlogsleed gespaard blijft. Eén zoon is marine-officier; reeds sinds een jaar is niets van hem gehoord. De tweede zoon zit ergens op een boerderij sinds hij als student geweigerd heeft te teekenen. Maar zelfs in het vijfde oorlogsjaar is er in dit rijk gezin aan voedsel geen gebrek. Er loopen kippen in het hok bij het wagenhuis; en in den stal staat naast de rij- en rijtuigpaarden een koe en liggen varkens in een afgeschoten hok.

Alie heeft het hier goed. Drie meisjes zijn er en deze kunnen het werk gemakkelijk aan. De barones is vriendelijk. Soms komt zij 's avonds bij de meisjes in de keuken zitten. Soms, als de andere meisjes weg zijn, noodigt zij Alie binnen. Je hebt het best getroffen met je dienst, heeft moeder Romkes haar geschreven, nadat ze in een brief verteld had van haar leven hier. En Alie is het daar geheel mee eens.

Maar tòch. . . . In Alie's hart is een groote ongedurigheid. Ze haakt steeds naar wat anders. Het is of ze altijd op iets wacht en vaak voelt ze zich eenzaam. Het is in de villa ook zoo anders dan op Urk. Daar kende je iedereen en ieder kende jou. Daar had ze een menigte vriendinnen en veel familie. Tegen schemeravond ging ze dikwijls naar haar grootmoeder; met die kon ze gezellig praten. En altijd waren haar moeder en vader en alle verwanten om haar heen. Urk was één groote familie, waar wel eens geruzied werd, maar waar je ook veel steun vond en waar je nooit alleen hoefde te zijn. Hier is Alie vaak alleen. Onder het werk gaat het best, want dat doet ze met plezier. Ze houdt er van om de parketvloeren te boenen zoo dat ze er zich in spiegelen kan en het vele koper te poetsen dat het blinkt als goud. Maar 's avonds. Als Martha en Fokje lezen is het zoo stil in de keuken.

De Zondagavond is het ergst. Dan zijn de andere meisjes naar huis. Zij kan niet naar huis. De reis is veel te ver en het reizen te gevaarlijk nu de vliegtuigen van de geallieerden de treinen ieder oogenblik beschieten.

Ze is dankbaar als de barones haar binnenroept en de muziek, die daar vaak wordt gemaakt — piano en viool — vindt ze heel mooi. Maar ze wordt er toch niet vroolijk door. De muziek maakt haar week en bedroefd. En bij de adellijke familie voelt zij zich, hoe vriendelijk ze ook zijn, niet thuis. Nog eenzamer dan in de leege keuken is ze in de salon.

. . . . Als je er niet over kunt, kom dan naar huis, heeft haar moeder haar geschreven en soms heeft ze een onweerstaanbaren drang om weer naar Urk terug te gaan.

Maar ze weet immers al te goed dat dit haar niet zal helpen. Ook thuis was ze ongedurig. Daarom is ze juist weggegaan, omdat ze steeds wat anders wou en nooit voldaan was. Evert! Dat is het. Naar hem verlangt ze. Zonder hem kan ze niet leven. En hij is nu al zeer lang weg. Toen hij onderduiker was, ontmoetten ze elkander nog wel eens. Naar Enkhuizen, Hoorn of Medemblik reisden ze elkander tegemoet. Ze heeft ook wel eens geloogd op de boerderij, waar hij een onderdak gevonden had. En geregeld schreven ze elkander lange brieven. Toen kwam plotseling die brief, waarin hij schreef dat hij bij de Duitse marine dienst genomen had. Het was of ze een trap kreeg bij het lezen er van. Dat was het begin van een verschrikkelijken tijd.

De eerste Roode Kruisbrief uit Engeland had daaraan een eind gemaakt. En de brief uit Rotterdam had alles radicaal veranderd. Kort daarna had ze weer een brief gekregen, poststempel Sommelsdijk. „Vanavond ga ik weg,” stond in dat korte briefje. „Als het lukt krijg je mijn volgende brief uit Engeland.”

Toen wist ze zeker dat hij in Holland was geweest. Als matroos van de marine in Holland. Hoe het kon heeft ze nooit geweten. Dat het gevaarlijk was begreep ze zeer terdege. En die woorden „als 't lukt” haakten zich in haar vast. Het kon ook

niet gelukken. Er was de grootste kans dat het mis moest gaan. Je kon immers het land niet uit. Dat had Evert jaren geleden ondervonden. Naar den beloofden Roode-Kruisbrief heeft ze uitgezien, weken, maanden achtereen. Hij kwam niet. Toen heeft ze vast gemeend dat Evert dood was of gevangen. En gevangen bij de Duitschers was omtrent even erg als dood.

Tenslotte kwam er toch een brief. Het bekende formulier van het Roode Kruis. „Een beste reis gehad; maak het uitstekend; hoop je gauw weer te zien.” De brief was negen weken onderweg geweest. Dit bericht heeft Alie uit den put gehaald. Ze was weer blij. Zijn hoop van haar gauw weer te zien deed haar hart popelen van verwachting. Nadien was evenwel de tijd verstreken en Evert kwam niet en ze hoorde ook niets meer van hem. Die Roode Kruisbrief was de laatste.

Toen is de onrust weer teruggekeerd bij Alie; de vrees dat zij hem nooit weer zien zou bekreep haar telkens weer. Bij de invasie leefde haar hoop nog eens op. Nu zou Evert spoedig komen. Maar de Engelschen en Amerikanen bleven maar zitten in Normandië. Er was geen uitzicht op bevrijding van Nederland. Ze werd weer stil en zenuwachtig. „Je moet er eens uitgaan,” zei haar moeder. „Je hebt verandering noodig.” Zoo is ze hier gekomen. Het was een verandering. De nieuwe omgeving heeft haar goed gedaan. Maar haar onrust over Evert achtervolgt haar toch.

Vanmorgen is het Alie's kerkbeurt. Ze plooit den zwarten zijden doek met dunne franje over haar schouders en maakt hem op de borst vast met een gouden speld. De toef haar, die uit haar hulletje naar voren springt, kamt ze recht en glad. En met het dikke kerkboek met zilver beslag in de hand gaat ze den tuin uit en den weg op naar de kerk. Ze is een rank figuurtje, waarnaar de menschen hier graag kijken. De boeren en boerinnen, zelf Zondags allen diep in het zwart, knikken haar vriendelijk toe. Ze vinden haar met haar blanke hul, waardoor het zilveren oorijzer blinkt, en met de gouden spelden, die kuiltjes in haar wangen

boren en met het glanzend zijden schouderdoekje, dat de bonte kleuren van den kraplap toch niet heelemaal verbergt, een feestelijke verschijning. En de menschen uit de villa's kijken met evenveel interesse naar het Urkerinnetje, dat luchtig voorttript op haar zwarte leeren muiltjes.

Alie let vandaag niet op de menschen, ze let niet op de bosschen en de hei en ze ziet het eekhoorntje niet eens springen van de eene kruin op de andere. Ze heeft te veel zorg om Evert.

Een maand geleden is haar hoop sterk opgeleefd. De Amerikanen sloegen zich door de Duitsche linies heen en waaierden uit over Frankrijk. De Engelschen en Canadeezen braken uit bij Caen. Ze drongen België binnen en renden op één dag dwars door dat land. Toen heeft Alie's hart geklopt met felle slagen. De bevrijders kwamen. Evert kwam.

In die eerste dagen van September leefden allen op de villa in een roes. De vlag lag klaar om hoog in top te gaan, zoodra de Britten kwamen. Het oranje lag gereed om het op de borst te spelden bij het naderen van de eerste tank. Dien Maandagavond, toen de radio, die in den kelder stond, vertelde dat de Engelschen Breda genomen hadden is er een rondedans gesprongen in de villa. En 's Dindags hoorden ze dat de opmarsch van de geallieerden onstuimig voortging. Ze waren aan de Maas, ze waren er al over. De Waal was gepasseerd! Met enkele uren zouden ze hier zijn. Toen heeft de baron met eigen handen bossen Afrikanen uit den tuin geplukt, van die oranje bloemen een grooten tuil gemaakt en die bij het hek geplaatst vóór aan den weg. De Nederlanders, die dat zagen, riepen: „Oranje boven!” alsof er geen Gestapo meer in het land was en de Duitschers zeiden niets. Ze scholden en ze vloekten, ze commandeerden en ze dreigden niet. Ze lieten het hoofd hangen en pakten hun boeltje bij elkaar. Ze wisten dat hun Derde Rijk vergaan was.

Die Dinsdag. Dolle Dinsdag! Een stroom van vluchtelingen trok langs den weg. Op auto's en op paard-en-wagens en soms te voet vluchtten zij naar het Oosten. Ze droegen geen insigne

meer en hadden geen zwart uniform meer aan. Maar desondanks wist ieder wat slag lui het waren. Op dezen vreugdedag voor Nederland vluchtten de N.S.B.-ers. En alle anderen wachtten in blijde spanning. Alie wachtte ook. Nog popelender dan de anderen. Zij wachtte op haar Evert.

Er kwam dien dag van werken niets. Elk oogenblik stond Alie voor het raam van haar zolderkamertje, dat het verste uitzicht bood van het geheele huis, om uit te zien of de Engelsche tanks nog niet naderden op den grooten weg aan den overkant van de rivier. En dan weer was ze in den kelder, om aan den baron, die voortdurend luisterde aan het radiotoestel dat daar verscholen was, te vragen of er nog geen nader nieuws was. Er was geen nieuws. De B.B.C. en Radio Oranje zwegen grondig over wat er in Nederland gebeurde. De baron werd er niet door ontmoedigd. „Dat gebeurt met opzet,” zei hij. „De Duitschers mogen niet weten waar de geallieerde spitsen zijn. Zij moeten heelemaal de kluts kwijt raken. Je zult het zien: opeens rollen de tanks hier langs.”

Maar de avond kwam zonder dat een tank verschenen was. En in dien nacht bleef alles stil: op den weg en aan de radio. Den anderen dag was er ook niets te zien. En Radio-Oranje was plotseling al haar geestdrift kwijt: Geduld, geduld. . . . zei nu de stem uit Londen.

Des middags liep een officier van de S.S. voorbij de villa. Hij droeg het hoofd weer in den nek en had de borst vooruit. Hij zag den grooten tuil oranje bloemen bij het hek en hij werd rood van drift. Hij heeft ze omgetrapt en hij donderde tot den baron: „Haal weg dien rommel of dit nest gaat in den brand!” Toen heeft de baron de bloemen weggedragen. En de barones heeft het oranje dat ze klaar gelegd had, weer in de kast geborgen. En Alie heeft vlag en wimpel in een kist gelegd.

Tien dagen is dat geleden en sedert is er niets gebeurd. De Engelschen liggen nog in België. Bij het Albertkanaal is hun groote

opmarsch vastgelopen. Holland wacht. Alie wacht. Zuchtend gaat ze de dorpskerk binnen.

In de kerk is het goed in oorlogstijd. Hier voelt een eenzaam kind zich opgenomen in den grooten kring van de gemeente. En als de dominee bidt voor de Koningin dan voel je je als Nederlanders één. Zijn kalme stem geeft rust aan een geslingerd hart, maar vooral zijn woord dat God regeert en dat Hij uitkomst geven zal op de wijze en den tijd, dien Hij bepaald heeft, stemt tot kalmte en berusting. En dan het zingen, dat sterke zingen van een volle kerk.

Ik blijf den Heer verwachten,
Mijn ziel wacht ongestoord,
Ik hoop in al mijn klachten
Op Zijn onfeilbaar Woord....

Op den terugweg loopt Alie luchtiger dan op weg naar de kerk en heeft ze meer oog voor de omgeving. Een stralende herfstdag is het. De zon schijnt warm. Duiven koeren in het bosch. Een Vlaamsche gaai hipt voor haar uit van boom naar boom en zijn veeren glanzen zwart en wit en blauw. Uit een boschrand kijken de heldere oogjes van een konijn Alie nieuwsgierig aan. Wanneer ze dichterbij komt, keert het diertje haar zijn staart toe en hipt het naar zijn holletje. De hei is prachtig paars, nu ze in vollen bloei door de Septemberzon beschenen wordt. De hemel welft zich boven de aarde in het puurste blauw. En het is verrukkelijk stil. Een hommelt hoor je zoemen. Een leeuwerik hangt onzichtbaar in de lucht te zingen. Kun je gelooven dat het oorlog is?

Geronk verscheurt de stilte. Het zwelt snel aan. Een lucht-vloot nadert uit het Westen. Het is een bijna dagelijksch gebeuren. Iederen nacht davert Holland van het geronk der R.A.F. en bijna elken dag vliegt de Amerikaansche luchtmacht als een groote vlucht van reuzenvogels, wier blanke vleugels verblindend

schitteren in de zon, over Nederland naar Duitschland. Met vreugde hoort en ziet Alie altijd de eskaders vliegen. Zij weet dat deze vleugels de geallieerden naar de overwinning voeren. Maar op dit oogenblik grijpt het geronk haar aan. Het stoort den vrede van den Zondag. En meer dan anders denkt ze aan hetgeen er in Duitschland gaat gebeuren wanneer deze vliegtuigen daar gaan bombardeeren. De menschen vluchten daar in kelders, terwijl hun huizen uit elkaar gereten worden door de bommen. Misschien worden ook die kelders uit elkaar gescheurd. Het moet, het moet. . . . Duitschland moet verslagen worden wil de wereld in vrijheid kunnen leven. Maar het is verschrikkelijk.

Het geronk vervult thans de geheele lucht. Alie ziet de vlieg-machines komen. Ze vliegen recht van het Westen naar het Oosten. Dit wordt een aanval op Hannover of Berlijn.

Kijk, de luchtvloot zwenkt. Ze buigt af naar het Noorden. Gaat ze Soesterberg aanvallen? De zwenking wordt een volle boog. Een aanval op Deelen misschien?

Achter de luchtvloot zijn zwarte vlekjes. Wolkjes van ontploffende granaten? Daarvoor blijven ze te lang hangen. Langzaam dalen ze omlaag. Parachutisten! weet Alie opeens. Daar springen mannen naar beneden. Waarom? Er staan geen vliegtuigen in brand. Er is geen luchtgevecht geleverd. Geen schot is er gelost. En toch parachutes. Steeds meer. Tien, twintig, telt Alie er, en nog steeds ontplooien er zich meer. Dit kan geen springen zijn uit aangeschoten vlieg-machines. De lucht hangt vol met parachutes. Dit is een landing uit de lucht!

De parachutes dalen. Er raken er den grond. Bij de ineenzakende ballons ziet Alie in de verte mannen loopen op de hei.

Er komen meer vliegtuigen. Een enorme luchtvloot nadert. Hoeveel parachutisten zullen naar beneden springen? De vliegtuigen strijken omlaag. In wijde kringen draaien zij al lager. Moeten parachutisten niet van groote hoogte springen?

Vreemde dingen spelen zich hier af. Terwijl de helft van de

vliegtuigen ronkend stijgt, dalen de andere nog lager, zonder geluid, zwevend als reuzen-meeuwen. Gaan deze vliegtuigen hier landen? Maar dat kàn toch niet. Hier is geen vliegveld. De heide is vol pollen en kuilen en overal staan kleine zilverberkjies. Een vliegtuig dat daar landt moet aanstonds duikelen. Ze landen niet. De pooten met de wielen zijn niet uitgestoken. Zoo dadelijk trekken de piloten hun kisten weer op.

Maar dit gebeurt niet. En wat zijn dit vreemde vliegtuigen. Waar zitten hun motoren? Waar zijn hun schroeven?

De vliegmachines landen toch. Ze strijken op hun buik neer in de hei. En nu krioelt het ginder op eenmaal van soldaten. Nu rijden er zelfs auto's rond. Ademloos kijkt Alie toe. Overal op den weg staan kerkgangers dit vreemde schouwspel aan te zien. Een fietser raast voorbij: „Daar heb je de Engelschen!” juicht hij. „We worden vrij!”

Het geeft Alie een schok. Vrij? Nu vrij? Ze rent naar huis zoo haastig dat haar lange rokken om haar beenen fladderen. Ze rent de kamer binnen, waar de baron, de barones en de freules zitten, en ze jubelt, zonder dat ze zich om étiquette of vormen iets bekommert: „Daar zijn de Engelschen! Wij worden vrij!”

HOOFDSTUK XIV

Luchtlanding op de Veluwe

Wijd open staan de deuren der hangars. Aan alle zijden donderen motoren. Tractors sleepen de zweefvliegtuigen, reeds lang met wapens, voedsel en munitie volgeladen, het veld op. De groene regimenten komen aanmarcheeren.

Het bataljon parachutisten, waar Jan en Evert bij behooren, zal het eerst de lucht ingaan. Zij zullen de landing van het gros der troepen, dat in zweefvliegtuigen dalen zal, dekken en voorbereiden.

Als de troepen nog niet voor de helft verzameld zijn, zitten Jan en Evert reeds in hun vliegtuig en rijdt dit naar zijn startbaan. De motoren donderen; de propellers slaan gras en modder op; het vliegtuig rent de startbaan af, neemt een paar sprongen en scheert dan schuin omhoog. Tijdens het rondje, dat de machine boven het vliegveld draait, ziet Evert eerst hoe groot de vloot is, die gereed staat op te stijgen en op den korten vliegtocht boven Engeland ontdekt hij dat dit groot getal nog met zichzelf vermenigvuldigd worden moet om te komen tot het aantal vliegmachines, dat vandaag van alle vliegvelden naar Holland oversteekt. Het schijnt dat Engeland bedekt is met groote vogels, wier wijd gespreide vlerken blinken in de zon van dezen stralenden Septemberdag.

Ze komen boven de Noordzee. Evert ziet de grijze golven, versierd met witte kammen. Dit is voor het eerst dat hij boven

zee vliegt. Een vreemde gewaarwording is het voor een zeeman zoo hoog boven het water te zijn en zoo snel er over heen te glijden. De kust, die zij zoo juist passeerden, is in een oogwenk ver en vaag geworden. Engeland is nauwelijks meer te zien. Buiten de Engelsche kustwateren is het leeg op zee. Een enkele torpedojager en een flottielje M.T.B.'s is alles wat er vaart. Koopvaarders komen niet in dezen hoek van de Noordzee. De havens van de Seinebaai, die in één nacht gemaakt zijn en Cherbourg zijn nog steeds de eenige aanvoerhavens voor de geallieerde legers. Thans nog. Het zal niet lang meer duren of Rotterdam gaat open. De operatie van vandaag zal de monden van Schelde, Rijn en Maas voor de geallieerden openbreken.

Vooruit worden de Nederlandsche duinen zichtbaar. Blonde plekken zijn het, door een witten ring van schuim gescheiden van de grijze zee. De koppen van de Zeeuwsche eilanden springen ver vooruit. Evert wijst zijn makkers op Goeree. Stellendam ligt kleintjes gedoken achter het haventje, waarin de visschersschuiten op een hoopje liggen.

Er wordt geschoten. Weerszijden van het vliegtuig ziet Evert wolkjes van ontploffende granaten. De Flak probeert haar krachten. Het deert de luchtvloot niet. Op de groote hoogte, die zij heeft gekozen, is zij voor de Flak bijkans schotvrij. Als er geen jagers komen, wordt het een pleziervlucht. En mochten die komen, mocht Goering nog jachtvliegtuigen hebben en mocht hij ze op tijd kunnen verzamelen, dan nog geen nood. De transportvloot wordt door Spitfires omstuwd.

De vloot passeert de kustlijn. Zij blijft op dezelfde groote hoogte vliegen. Aanstalten om te springen worden er nog niet gemaakt. Zal het bij Rotterdam of Dordrecht zijn, of bij den Moerdijk, in dezelfde omgeving waar in '40 de Duitsche parachutisten neergekomen zijn?

Ze gaan dieper het land in. Reeds vliegen ze boven het Hollandsch Diep; boven de Biesbosch en de Tielerwaard. En nog gaat het verder. Waar gaan ze heen in vredesnaam? Hoe diep

landinwaarts moeten zij een bruggehoofd gaan vormen? Hoe ver vóór het geallieerde front zullen zij worden afgeworpen?

De kapitein gaat staan. De lang geheim gehouden opdracht deelt hij thans aan de mannen mee. Op de Veluwe moeten zij dalen. Als verst vooruit geworpen troepen hebben zij tot taak de Rijnbruggen bij Arnhem te bezetten en bezet te houden tot generaal Dempsey met zijn tankmacht uit België zoover is opgerukt. De Engelsche soldaten hooren de order koel aan. Zij weten niet precies wat de operatie inhoudt, omdat ze de kaart van Nederland niet zoo nauwkeurig kennen. Maar Evert en Jan wisselen blikken. België—Arnhem, dat is een lange weg. Generaal Dempsey moet een enormen sprong maken als hij van het Kempensche Kanaal over den Rijn wil komen. En als de bruggen van Maas en Waal de lucht ingaan, hoe zullen dan de tanks bij Arnhem kunnen komen? Maar zij moeten er voor zorgen dat dat niet gebeurt: de Amerikanen bij Maas en Waal, zij aan den Rijn. De paratroepen zullen de bruggen nemen en houden tot Dempsey's tanks er over rollen.

Jan kent de omgeving. Hij ziet de Waal, de Betuwe, den Rijn. Wageningen onderscheidt hij, Renkum. „Wij zijn er zoo”, kan hij zijn makkers waarschuwen.

Reeds trekt de piloot een bocht. Met afgezetten motor glijdt de machine naar omlaag. De Spitfires schrijven groote achten om haar heen. Het roode lampje knippert het sein: nog vijf minuten. De jongens sjoeren het springluik open. Evert laat zich plonsen in de luchtzee, zooals hij de laatste maanden reeds zoo dikwijls heeft gedaan. De wind vaagt hem weg. Zijn parachute ontplooit zich.

En dan is er de groote stilte na het gedaver en geronk in het vliegtuig. Hij zweeft zoo statig als een meeuw. En ditmaal boven eigen land. De blauwe dennenbosschen en de paarse heide van de Veluwe zijn onder hem. Ginds blinken in de zon de zandverstuivingen. Hij ziet Arnhem, wijd uitgebreid aan het glin-

sterende water van den Rijn. Groen ligt de Betuwe aan den overkant.

Even schiet het door Evert heen, dat hij hier zweeft als een schietschijf voor de Duitschers, machteloos tot tegenweer en dat er alle kans is dat het Arnhemsch garnizoen nu reeds is uitgerukt en de mitrailleurs aanstonds gaan knetteren.

De gedachte wil slechts vaag opkomen en ze verzwindt aanstonds. Gevaar? Geen schot wordt er gelost. De witte schermen zweven rustig naar beneden. Als vogels, die zich spelend laten zeilen op den wind.

Evert kan de huizen beneden zich onderscheiden. Villa's in ruime tuinen, landhuisjes aan een breeden weg, boerderijtjes tusschen korenvelden. Hij kan de menschen zien. Er gaan veel menschen langs den weg. Wandelaars zijn het. Er wandelen boeren en boerinnen in zwarte kleren en met zware boeken in de hand. En op het land werkt er niet een. Het is Zondag herinnert Evert zich. Die menschen komen uit de kerk.

Geen oogenblik heeft hij, nadat de reveille hem zoo driftig wekte en hij de drukte in het kamp zag, er aan gedacht dat het Zondag is. Nu schokt de tegenstelling hem.

Die menschen komen uit de kerk. Ze hebben psalmen gezongen, en een preek beluisterd. Gebeden hebben zij. Jan en hij hadden plan gehad om hedenmorgen ook ter kerk te gaan, naar het Engelsche kerkje in het dorp vlak bij het kamp. Maar inplaats daarvan stapte hij in het vliegtuig, en nu behoort hij tot de strijdmacht, die in het hart van Holland de Zondagsrust verstoort en den oorlog op het felst zal doen ontbranden.

De heide is vlak onder Evert. Langs een beekje strijkt hij heen. Hij trekt zijn beenen op om nergens aan te haken. Met een lichten schok komt hij op den grond terecht. Een paar slagen rolt hij om en om. En dan is hij plotseling in felle actie. Hij gespt zijn parachute los, rolt met enkele makkers een gekleurden lap uit als grondmerk voor de zweefvliegtuigen, die aanstonds moeten dalen. De lap is amper uitgerold of de sergeant stuurt hem naar

den rand van het heideveld, waar een rijweg loopt en waar een onverhoedsche overval kan dreigen. Hij graaft een gat, dat dekking biedt en van waaruit hij met zijn handmitrailleur den weg bestrijken kan. Andere parachutisten hebben links en rechts van hem stelling genomen. In een oogwenk is een groote ruimte op de heide afgezet en gevrijwaard tegen een plotselingen overval en is door helgekleurde lappen de omtrek aangegeven van het brok hei, waarop de gliders moeten landen.

Lang laten die niet op zich wachten. Terwijl de parachutisten nog bezig zijn de voorbereidingen te treffen, ronken de zware motoren van de sleepvliegtuigen reeds boven hun hoofd en vlak daarop is de hemel vol sierlijk planeerende zwevers, wier piloten zoeken naar een plaats voor dalen. De eene vogel na den anderen strijkt neer en gelijktijdig is de hei vol groene uniformen van soldaten, die naar de stellingen der parachutisten snellen om het ijl cordon om het geïmproviseerde vliegveld te versterken. Mortieren, lichte tanks, jeeps, keukenwagens, ambulance-auto's, alles wat een leger noodig heeft, is door de lucht aangevoerd en rijdt nu uit de vliegtuigen de heide op. De koks gaan al aan het koken; de hospitaalsoldaten richten lazaretten in. Wat een uur geleden nog een stille heide was, is thans een druk soldatenkamp: midden in Nederland, dat vier jaar lang gezocht heeft onder het hakenkruis, gaat nu de Britsche vlag omhoog.

De Duitsche weerstand is zeer zwak. De overtocht en het landen der divisie zijn nauwelijks gehinderd. Op den straatweg die de hei doorsnijdt, verschijnen enkele auto's, blijkbaar een patrouille, die opdracht heeft de parachutisten op te sporen. Wanneer de Duitschers zien welk een macht zich op het heideveld ontplooit, gaan zij er ijlings weer vandoor en nog sneller wordt hun vlucht als een paar Tommy-guns gaan knetteren. Het luchtlandingsleger breidt zich over den Veluwezoom uit als een olievlek. In de bosschen, die de heide omzoomen, nestelen de Britten zich, Wolfheeze en Oosterbeek bezetten zij. De dorpen rondom Arnhem geraken alle in hun macht en zij rukken naar

de stad op. Daar stuiten zij evenwel op sterken tegenstand. De toegangen tot Arnhem zijn zwaar versterkt en worden goed verdedigd. De aanval loopt hier vast.

Het zal niet lang zijn, gelooft ieder. De Roode Duivels slaan zich overal doorheen. Maar het zal toch morgen worden vóór ze Arnhem binnenrukken.

Tegen den avond worden stellingen betrokken. Everts compagnie zoekt een steunpunt in een groote villa, die een langen weg bestrijkt.

„Ik vraag U wel excuus dat ik U last berokken,” zegt de kapitein tegen den bewoner van het huis.

Die echter wil van geen verontschuldigen hooren. „Vier jaar lang hebben de Duitschers ons gekoeieneerd,” zegt hij. „Ze stapten onze huizen binnen of zij de eigenaars waren en joegen ons er uit. Wij hebben hen vervloekt. Maar U bent hartelijk welkom. Hebt U gegeten?”

De kapitein en zijn officieren aten van den keukenwagen.

Maar de Nederlander wil de Engelschen in elk geval wat aanbieden. Hij daalt in zijn kelder af en komt terug met een stuk of wat bestoven flesschen. „Die heb ik nog bewaard van vóór den oorlog,” zegt hij, „en zoo goed opgeborgen, dat de Duitschers ze niet hebben kunnen vinden. Doet U me het genoeg, dat we samen drinken op de overwinning.”

De kapitein vindt het goed. Maar het drinken gaat haastig en in zeer bescheiden mate, want het is nog geen tijd voor fuiven. Men moet er rekening mee houden, dat er elk oogenblik Deutsche versterkingen kunnen komen en dat een scherp gevecht ontstaat.

„Ik moet laten graven in Uw tuin,” zegt de kapitein tot den bewoner van de villa.

„Graaf maar raak,” geeft die royaal verlof, „al maken jullie van mijn huis een fort. Al zou het in elkaar geschoten worden! Als mijn land maar vrij wordt, heb ik het er graag voor over.”

De tuin wordt omgewoeld. De spaden der soldaten glimmen in het vallend duister. Als het volslagen donker is geworden

werken zij nog voort en hoort men uit den tuin het doffe ploffen van opgeworpen zand.

Evert heeft den heelen middag heen en weer gefietst op een rijwiel, dat een Nederlander hem in zijn handen heeft gedrukt: „Alsjeblieft, gebruik het voor de goede zaak.” Als ordonnans bracht hij orders weg en tijding aan. De Duitsche tegenstand neemt gedurig toe, blijkt uit die tijdingen. Uit de verte komt gerommel van geschut.

„We krijgen het toch moeilijker dan het vanmiddag leek, kapitein,” zegt Evert tot zijn commandant.

Die glimlacht rustig. „Wat te gemakkelijk verkregen wordt, wordt weinig gewaardeerd.” Hij wil zijn krachten wel eens meten met de Duitschers. Maar hij is benieuwd hoe het bij de bruggen staat.

Als het donker is geworden houdt in deze buurt het vechten op. De helft van de soldaten staat in de pas gedolven loopgraven in stelling; de andere helft kan in de villa rusten. Het is met Everts ordonnansenwerk nu ook gedaan. Moe valt hij in een van de fraaie kamers op een divan neer.

„Aardige meisjes hier in Holland,” zegt een der makkers tegen Evert.

„O ja?” Evert heeft meer behoefte aan slaap dan aan een praatje en meisjes kunnen hem op 't oogenblik geen steek schelen.

„Er zijn hier een stuk of wat in huis. Eén bracht ons koffie.”

„Zoo,” gromt Evert slaperig. Zijn oogen vallen dicht.

„Ze zag er uit als op een Hollandsch plaatje,” gaat de ander voort. „Van boven alle kleuren van den regenboog en lange zwarte rokken.”

Evert draait zich op z'n zij.

„Een deksels aardig snoetje had ze ook.”

„Je bent smoorverliefd. Maar ik wou dat je je mond hield.”

„Zoo'n Hollandsch mutsje,” gaat de Engelschman onverstoorbaar door, „staat coquet. Een toef haar kwam er van voren uit en er zitten spelden aan, die kuiltjes in haar wangen boren.”

De slaperige Evert zit opeens rechtop op den divan. Spelden, die kuiltjes in de wangen boren, dragen Urkerinnen alleen.

„Had ze korte mouwen,” vraagt hij fel, „en droeg ze om haar hals kralen met een gouden slot?”

De Engelschman schatert om zijn plotselinge felheid. „Ben ik verliefd? Jij bent tot over je ooren stapel nog voor je haar gezien hebt.”

„Is 't zoo?” vraagt Evert koppig.

„Ja, en ze droeg een jak als een kuras.”

„Een Urkerin!” roept Evert uit. „Dat moet een Urkerin zijn!”

„Een occarien?” schatert de Engelschman. „Nee, een occarino is het niet. Je kunt er niet op blazen. Wel mee zoenen.”

„Waar is ze? Ik moet haar zien.” Hij denkt niet meer aan slaap of moeheid.

De ander giert van het lachen. Zoo over de ooren dol had hij nooit gedacht dat deze Hollander, die in Engeland naar geen meisje keek, ooit worden kon.

„Waar is ze?” herhaalt Evert zijn vraag.

„Ik denk in de keuken.”

„En waar is de keuken?”

„Gang links, derde deur rechts.”

Evert is al weg. De eerste deur, die hij opent, is van een kast. De tweede deur brengt hem in een kamer, waar de baron en de barones met een paar officieren zitten. Met een rood hoofd stottert hij een verontschuldiging, en hij wordt kwaad op zijn maker, die hem wat op de mouw gespeld heeft. Maar dan ontdekt hij dat hij in zijn overhaasting de verkeerde gang ingeloopt is. En eindelijk komt hij in de keuken. Daar zijn een paar meisjes bezig groenten schoon te maken en aardappelen te schillen. Burgermeisjes zijn dit echter. Geen Urkerinnetjes.

„Ik dacht . . . ik meende,” stottert Evert, die zijn komst in de keuken niet weet te rechtvaardigen.

„Ben jij een Nederlander!” roepen beide meisjes uit, stomverbaasd Hollandsch te hooren, omdat zij van al de soldaten, die

dezen middag om hen heen zijn, geen woord hebben verstaan.

„Ja maar” Het is Evert niet begonnen om een praatje met meisjes van den wal. Hij is op zoek naar een Urkerinnetje. „Ben jullie hier alleen? Is er nog niet een meisje, een van Urk?”

Op dat oogenblik rinkelen kopjes achter Everts rug. Een meisje, dat een groot blad draagt, komt uit het halfduister van de gang.

„Take care please,”¹⁾ prevelt ze in het Engelsch dat ze vandaag heeft geleerd.

Maar deze soldaat gaat niet op zij op haar verzoek. Hij staart haar aan alsof hij een verschijning zag. „Alie!” stoot hij uit.

Dan valt een blad vol kopjes kletterend op den vloer.

Het meisje, dat dat ongeluk begeaat, kijkt er niet eens naar. „Evert!” jubelt ze. En Alie valt hem snikkend om den hals.

★

Dien nacht slaapt Evert in een van de salons der villa tusschen twintig makkers op den grond. Een Perzisch tapijt is voor een parachutist een goede matras, vooral als hij er een geborduurd hoofdkussen verkrijgt, dat de barones zelf heeft gebracht, niet enkel voor den uit de lucht gevallen vriend van Alie, maar voor al de Tommies. Al de kussens in haar huis heeft ze bijeengezocht en op divans, banken of den vloer slapen de jongens heerlijk. De vuile laarzen, vol versche modder uit de loopgraven, waarmee de soldaten door haar kamers loopen, hebben haar niet gehinderd. „Van de Duitschers kon ik niets verdragen,” antwoordde ze, toen een van de soldaten excuus maakte omdat hij haar fraaie meubels vuil maakt, „van jullie alles.” Te middernacht — de meisjes zijn te bed — kookt zij haar laatste melk om den jongens die op post staan een kop koffie te bezorgen. En als de soldaten 's morgens uit hun keukenwagen porridge krijgen, staat zij gereed met een groote schaal vol pruimen.

¹⁾ Let U even op

Bij dat ontbijt, dat staande in den tuin genoten wordt, ziet Evert Alie weer. Een oogenblik slechts na de onvergetelijke uren, die ze gisteravond samen hadden. Ze zaten op een bank in den achtertuin. De loopgraven waren vlakbij en schildwachten

„Alie!” stoot hij uit

liepen voortdurend heen en weer. Dat was geen ideale plaats voor een jong paar. Maar in de overvolle villa was geen hoekje vrij en buiten den postengordel konden zij niet gaan vanwege Deutsche sluipschutters. Gelukkig konden de Engelsche vrienden de zon in het water zien schijnen. „Wij zien en hooren niets,”

verklaarden zij, en ze draaiden het paar op de bank dan ook hun rug toe.

Nu is er voor liefdesspel geen tijd. De kanonnen zijn aan het woord. Bij Arnhem en in de richting van den IJsel davert het geschut. Evert wordt hier en ginder heen gezonden om orders en voor het onderhouden van contact. Hij ziet Alie niet meer.

Omtrent den toestand bij de groote Rijnbrug brengt hij een melding aan zijn commandant. De troep, die haar bezetten moest, is doorgebroken en tot aan de brug gekomen, die hij nu met zijn vuur bestrijkt. Op de brug of erover kon hij evenwel niet komen.

De kapitein fronsd bij dit laatste het voorhoofd.

„Is het erg?” vraagt Evert, licht ontrust.

Het voorhoofd van den officier is al weer effen. „Welneen,” antwoordt hij, „wij komen er vandaag wel.”

Maar de Engelschen krijgen dien dag andere zorgen aan hun hoofd. De Duitschers, gisteren verrast, toen geallieerde troepen daalden op een gebied, waar zij zich veilig waanden als in Abraham's schoot, hebben zich thans van hun schrik hersteld en van her en der rukken troepen aan om de parachutisten te overmeesteren vóór zij verbinding met hun landstrijdkrachten hebben.

De Harskamp, Millingen en Oldebroek, al de oefenkampen van de Duitschers op de Veluwe stroomen leeg. De garnizoenen van Ede, Amersfoort en Utrecht gaan naar Arnhem.

Hierop hebben de Engelschen gerekend. Hun spionnagedienst, door Nederlanders onderhouden, heeft hun precies verteld hoeveel en welk soort troepen de Duitschers hadden in Midden-Nederland. Het was meest tweede rangs of half geoefend volk, waartegen de Roode Duivels het wel kunnen klaren. Alle aanvallen worden met felheid afgeslagen.

Tegen den middag doemt evenwel uit het Noord-Oosten een vijand op, op wien niet is gerekend. Granaten overstelpen de Britsche stellingen. Tanks stormen aan. Een complete pantserdivisie rukt tegen de paratroepen op.

Dit is een leelijke verrassing. Want pantsertroepen heeft de spionnagedienst in de omgeving van de Veluwe niet gemeld. Tegen zulke zwaarbewapende en modern uitgeruste troepen krijgt de lichtbewapende luchtlandingsdivisie een harden dobber.

„We krijgen 't krap, kapitein,” zegt Evert.

„We zullen het wel klaren,” meent de kapitein. „Ook tegen tanks en artillerie. Als . . .” — er is iets anders dat hem verontrust — „het weer staat mij niet aan.”

Dat verbaast Evert. Het is een fraaie Septemberdag. Haast zomersch zacht is het; de zon schijnt warm door een transparanten nevel. Het bosch geurt, zooals een bosch in den vroegen herfst kan geuren, vochtig-zoet.

Die nevel doet het. Hoe luchtig ze mag liggen op de bosschen en hoe goudglanzend het zonlicht er doorheen mag schijnen, voor de geallieerde luchtlandingstroepen is de mist fataal. Hij belemmert den aanvoer van munitie en versterkingen uit Engeland, hij belet vooral de geallieerde jagers om af te rekenen met de Flak, die van Soesterberg, Schiphol en overal wordt aangevoerd om los te branden tegen nieuwe landingen van paratroepen.

Men luistert dien morgen met elkander aan een radiotoestel, dat de eigenaar van de villa uit een geheime kast te voorschijn heeft gehaald. Evert juicht omdat Valkenswaard genomen is. De kapitein krijgt een strak gelaat, wijl Eindhoven nog niet is gepasseerd. Maar hij laat geen bezorgdheid blijken. Opgewekt en moedig is hij tegenover zijn omgeving.

Dien middag komt er bericht dat een Duitsche tankafdeeling nadert op den weg die door de villa wordt bestreken. De compagnie krijgt de opdracht haar zoo mogelijk te keeren.

„Het wordt hier vechten, mijnheer,” zegt de kapitein tegen den baron. „Ik vrees dat Uw huis er niet zonder schade af zal komen. Het kan er best straks niet meer staan.”

„Hindert niets,” antwoordt die in soevereine onverschilligheid omtrent zijn have en goed, „als we 't maar winnen.”

„Het wordt tijd, dat U Uw huis verlaat,” vervolgt de kapitein.

Zonder klagen gaat de familie heen. Zelfs de vrouw draagt opgewekt haar lot, ofschoon het bijna zeker is dat alles wat ze heeft, verwoest zal worden. „In den kelder staat nog wat lekkers voor U en de jongens,” zegt ze bij het weggaan tot den kapitein.

De soldaten helpen kleeren en kostbaarheden in veiligheid te brengen. Evert draagt de groote koffer, waarin Alie haar bezittingen gepakt heeft. Naar Oosterbeek gaat de familie.

In de dorpsstraat moeten ze afscheid nemen voor het oog van ieder. Wat kan het Alie schelen? Ze kust Evert onstuimig. Hij drukt haar zoo stijf aan zijn borst dat zij geen adem halen kan. Ze heeft het moeilijk, maar ze schreit niet en ze dwingt hem niet bij haar te blijven. „Ga met God,” fluistert ze aan zijn oor. „Hij moge je bewaren. En als we elkaar niet weerzien: gisteravond waren de mooiste uren in mijn leven. God was goed dat Hij ons die gegeven heeft. We weten nu dat we elkaar in elk geval terug zien in den hemel.”

Evert kan er nog moeilijker een eind aan maken dan zij.

De korporaal maant zachtjes: „Evert, tijd!” En dan vermant hij zich. Zij gaat den tuin in van de familie, waar ze onderdak gevonden hebben. Onder het weggaan keert hij zich telkens om en wuift naar haar, totdat een kromming van den weg hen aan elkanders oog onttrekt.

HOOFDSTUK XV

Wachten op hulp

De Duitse tanks verschijnen aan het einde van den weg. Van een groot type zijn ze, zwaar gepantserd en met grof geschut bewapend. Ze rijden op zonder te vuren, blijkbaar geen oogenblik vermoedend dat de villa door Engelschen bezet is. En die verraden hun aanwezigheid niet. De kapitein heeft zijn manschappen streng verboden vuur te geven. Een aantal motorrijders, die de tanks voorafgaan, stuiven voorbij, zonder dat zij van de goed gecamoufleerde Britsche stellingen iets bespeuren. Tot driehonderd meter naderen de tanks. Ze rijden recht op dichte heesters aan en ze zien het pantserafweergeschut niet, dat daar achter is verscholen.

„Vuur!” commandeert de kapitein, en plotseling schieten al zijn stukken.

De Duitse spits is door het verrassend vuur vernield. Een aantal tanks ligt kapotgeschoten op den weg en een oogenblik zijn de Duitschers volslagen in verwarring. Dan echter rukken de achterste tanks op, de vernielde als dekking bezigend en daarover heen vurende. Granaten slaan in het huis. Glas rinkelt naar beneden. Brokken muur vallen omlaag. In de kamers wolken stof en puin omhoog. In de loopgraven en achter de benedenmuren, die met zandzakken versterkt zijn, zitten de Engelschen evenwel nog goed gedekt en als de tanks vanachter de stukgeschoten wagens te voorschijn komen en voorwaarts willen gaan,

dan vuurt het afweergeschut weer even fel en blijven ook deze tanks liggen.

Doch de aanvallers zijn sterk en zij vechten zeer verbeterd. Nieuwe tanks stormen vooruit, zoo snel dat het afweergeschut geen tijd tot schieten heeft. Van vlakbij vuren zij en hun granaten hakken groote gaten in de muren en vernielen de stellingen der Britten. Een doorbraak dreigt.

„Handgranaten eronder!” beveelt de kapitein. De soldaten slingeren hun granaten. Rondom de tanks spat vuur. Meer handgranaten worden naar de tanks geworpen. Een wand scheurt open; een wagen brandt; als het benzine-reservoir barst, laaien hooge vlammen op. Duitsche soldaten springen er uit. Zij vallen onder kogels uit Britsche karabijnen.

Achter de tanks zijn infanteristen opgedrongen, hevig schietend en handgranaten slingerend. Het wordt een heftig vuurgevecht op korten afstand, gevolgd door een stormaanval der Duitschers. Ze dringen door tot in den tuin. Met het mes wordt daar gevochten. In hun vernielde loopgraven staan de Britten pal. En in een scherpen bajonetaanval drijven zij hun tegenstanders uit den tuin.

Tegen dit verbeterd vechten geven de Duitschers het tenslotte op en trekken zich terug. De weg raakt leeg. Alleen de wrakken van de stukgeschoten tanks en lijken blijven liggen.

Evert klopt de modder van zijn kleeren. Zijn handgranaten is hij alle kwijt; zijn mitrailleur is gloeiend van het felle schieten; zijn mes is rood van bloed.

„Ga je mee in huis?” vraagt hij den Engelschman, die naast hem vocht. De man antwoordt niet. Hij ligt met het geweer in den aanslag over den loopgraafrand gebogen.

Evert klopt hem op den schouder. „Toe jô, het is afgeloopen.”

Doch hij blijft liggen met de handen aan 't geweer. En als Evert beter toekijkt, ziet hij dat zijn maat dood is.

In de villa is het een ravage. Alle ruiten zijn gebroken en de plafonds ingestort; er gapen groote gaten in de bovenmuren en

de kamers zijn vol puin en stof en scherven. Op een divan ligt een soldaat met afgeschoten arm, die hevig bloedt. Een dokter bindt den arm af. Op den vloer een andere, die om water roept. „Hij mag geen water,” zegt de dokter. „Het zou z'n dood zijn.” Evert, die z'n veldflesch al voor den dag gehaald had, bergt die weer op, en de soldaat gaat door te roepen dat hij sterft van dorst. De kapitein heeft zichzelf een pleister op het bevuild gelaat geplakt. Hij kreeg een schampschot aan de kaak. Op den weg liggen doode en gewonde Duitschers. Wanneer een auto van het Deutsche Rode Kruis verschijnt, zetten de Engelsche soldaten hun karabijnen aan den voet. Van onder hun oogen halen de hospitaalsoldaten dooden en gewonden weg. De Duitschers, die bij den stormaanval in den tuin gewond geraakt zijn, gaan met de Engelsche gewonden naar het Britsche lazaret.

*

Optrekken naar de Rijnbrug tot versterking van de troepen, die daar in een schoolgebouw positie hebben genomen en tezamen met die troepen trachten de brug te nemen.

Zoo luidt de opdracht aan Everts compagnie.

Zij rukken Arnhem binnen.

Het is geen intocht met vliegende vaandels en slaande trom. Met de stenguns op de heup en een handgranaat in de vuist gaan de mannen voorwaarts. Ze loopen dicht langs de huizen, rennen van boom naar boom, van de eene portiek naar de andere en sluipen behoedzaam naar een straathoek, altijd gereed om los te branden en toe te slaan.

Veel Arnhemmers zijn reeds gevlucht. Vele anderen zitten in hun kelders. Op straat vertoont geen burger zich. Maar vanachter kelderramen en soms ook uit de kamers knikken ze de Tommies toe, vertrouwelijk en aanmoedigend.

De oorlog woedt in de stad, granaten ontploffen in de huizen, straten branden; nu hier, dan daar barst plotseling een gevecht

uit. De stad is bekneld tusschen twee sterke machten, en dreigt in deze botsing te verpulveren.

Als Evert in een portiek staat te wachten tot zijn makkers die aan den overkant van boom naar boom gaan, met hem op één hoogte zijn, springt achter hem een deur uit 't slot. Hij draait zich om, gereed een handgranaat te werpen. Doch het is geen Duitscher die de deur geopend heeft. Een burger is het, die „Good luck” wil wenschen aan den Tommy op zijn stoep. Als Evert in goed Hollandsch antwoordt: „Dank je wel en van hetzelfde!” valt de burger haast om van verrassing.

„Ben jij een Nederlander?”

„Dat hoort u,” antwoordt Evert met een glimlach.

„Kan ik wat voor je doen?” biedt de ander aan.

„Wat drinken,” antwoordt Evert, die versmacht van dorst.

Een oogenblik daarna komt de Arnhemmer terug met een glas water en een paar peren. „Stop die bij je”, zegt hij. Evert drinkt het glas in één teug leeg en stopt de peren in zijn zak. Maar meteen moet hij verder, want zijn makkers hebben hem intusschen ingehaald en zijn hem nu reeds voor. Samen rennen zij naar den hoek en hun kogels fluiten door een volgende straat naar een groep Duitschers die zich snel terugtrekt.

Zoo vorderen zij met sprongen en als zij op een nieuwen hoek zijn, kunnen zij den hoogen boog der Rijnbrug zien.

Daar echter knettert hun een hagelbui van kogels tegemoet. Een barricade ligt dwars in de straat; een aantal huizen zijn met zandzakken versterkt. De Duitschers hebben hier een goed voorbereide en zwaar bemande stelling.

De parachutisten zoeken dekking in een winkel, waarvan de ramen reeds door schoten zijn verbrijzeld. Van hieruit richten zij hun mortieren op de barricade, waarvan de brokken en het puin de lucht invliegen. Een hevig vuur met mitrailleurs en karabijnen volgt en dan beveelt de kapitein te stormen. De mannen rennen er op los en slingeren handgranaten. Van achter de resten van hun stelling blijven de Duitschers vuren. Er sneuvelen

Dan beveelt de kapitein te stormen . . .

vele Britten. Maar de anderen stormen door en achter hun kapitein springen zij onder een luide aanvalroep in de stellingen der Duitschers.

Deze stelling is genomen en de brug is nu vlakbij. Doch amper is de troep bijeen of er dreunen zware wielen in een zijstraat: tanks komen den hoek om. Granaten barsten in de pas gewonnen stelling; mitrailleurkogels regenen onder de Engelschen. Ook van de andere zijde naderen tanks. Een groote overmacht valt aan. De positie is onhoudbaar. De kapitein beveelt zijn mannen zich terug te trekken in een groot kantoorgebouw.

Daar, achter dikke muren, hebben zij een goede dekking. Ze sleepen lessenaars op zij en hun zware schoenen vertrappen acten en effecten. De ruiten slaan zij met hun kolven stuk om schietgaten te hebben. De vijand vuurt op hen. Kogels verbrijzelen de matglazen ballons van het electrisch licht en rijten het plafond aan stukken. In een oogwenk is het deftige kantoor een chaos.

De Deutsche troep, die hen heeft aangevallen, wordt steeds versterkt. Aan twee zijden van het gebouw staan tanks die hevig schieten. Infanteristen vallen in den tuin aan. Deze aanval is veel heviger dan dien zij gisteren in de villa te verduren hadden. Voortdurend daveren de explosies van inslaande granaten. Brokken van de bovenmuren worden weggeschoten en vallen dreunend op en door de zoldering. De parachutisten vechten in het puin.

„Geef je over”, brult een luidspreker in erbarmelijk Engelsch.

Een gehuil van hoon en woede gaat op in het kantoorgebouw. Niemand denkt aan overgave.

De Duitschers werpen steeds meer troepen in het vuur en al dichter wordt hun kogelregen. Bedolven worden de Engelschen onder neerstortend puin.

Eindelijk zwijgt het geschut, maar dit beteekent geen verademing. Zij doen een stormaanval. De ruïne spuwt vuur en uit alle gaten in de muren knetteren Tommyguns en Brenngeweren.

De stormaanval loopt dood. En dan krijgen de benauwde

Engelschen eindelijk wat lucht: de Duitschers geven het voorloopig op.

Terwijl de eene helft der compagnie op post blijft, vindt de andere helft in de kelders van het bankgebouw gelegenheid om wat op haar verhaal te komen. Zij drinken uit hun veldflesschen en stillen hun honger met een noodrantsoen, dat ze in hun broodzak hebben.

Als hij gegeten en gedronken heeft, kijkt Evert om zich heen. Er zijn stalen deuren in den kelder en muren van zeer zwaar beton. Een kluis is er met vele safeloketten. Evert vindt, als hij al zoekend rondloopt, in een hoek een radiotoestel. Het is blijkbaar in de kluis geborgen, om te kunnen luisteren, ondanks het Duitsch verbod.

Hij draait Londen aan om berichten aangaande den oorlog te vernemen, en velen komen om hem heen staan, want ieder brandt van nieuwsgierigheid naar den voortgang van het tweede leger. Eindhoven is bevrijd, zoo meldt de B.B.C. en generaal Dempsey heeft een sprong gemaakt naar Nijmegen.

„Dat komt dichterbij”, zegt de kapitein opgewekt. „Nu is er kans dat wij het houden”.

De gelaten van de Tommies, bezweet en vuil van het zware vechten in het puin, glunderen van goede hoop.

Dien nacht blijven ze in het bankgebouw, telkens de helft op post, de anderen rustend in den kelder. De vijand doet geen nieuwe poging het gebouw te nemen.

Den volgenden morgen schreeuwt de luidspreker opnieuw: „Geef je over!”

Hetzelfde hoongelach van gisteren is het antwoord van de Engelschen.

„Als je je niet overgeeft, rooken we je als ratten uit je hol”, brult de luidspreker.

„Ze moeten eerst maar zien den brand er in te krijgen”, gromt een der mannen, die zijn linkerarm in verband heeft, omdat hij

door een kogel is getroffen, en die nu met de rechterhand alleen de karabijn hanteert.

Zoo denken de anderen ook. Hoe zullen de Duitschers brand kunnen stichten? Elk die het gebouw zou naderen, wordt neergelegd. Niemand probeert het trouwens. En brandbommen zullen zij tijdig weten weg te werken. De mannen lachen om het Deutsche dreigement.

Na eenigen tijd hooren zij echter geknetter en geknap, zij ruiken brandlucht, ze zien rook. Hij komt niet uit het gebouw, waarin zij zitten. Het naast en bovenwindsch gelegen pand hebben de Duitschers in brand gestoken, in de verwachting dat de vlammen zullen overslaan.

Verstikkend wordt de rook. Loeiend slaan de vlammen uit het dak van het belendende perceel. Benauwend heet wordt het in 't bankgebouw. En aan het dak gaan kleine vlammen lekken.

Met brandbluschapparaten, die in de bank gevonden zijn en een straal op de waterleiding gaan de Engelschen het vuur te lijf. Het helpt aanvankelijk. Maar de wind drijft telkens nieuwe vlammen aan. De snelblusschers zijn weldra leeggspoten. Het schrale straaltje uit de waterleiding faalt. Het dak vat vlam, de zolderbalken branden. Als het dak instort, zal plotseling het heele gebouw in lichte laaie staan.

Buiten wachten de Duitschers op de uitgerookte ratten. Maar de Engelschen houden vol in rook en onder vlammen. Zij geven zich niet over vóór hun haren zegen en hun kleeren schroeien.

Evert heeft een post bij een raam aan den achterkant van het gebouw, dat uitziet op den tuin. De brand bedreigt hem als alle anderen, doch overigens is het rustig in dezen hoek. Er zitten Duitschers in den tuin, maar zij hebben in vele uren niet geschoten. Ze hoeven niet te schieten; hun prooi valt hun vanzelf wel in den schoot. De compagnie in het bankgebouw moet zich overgeven als ze niet levend wil verbranden. Evert moet in Deutsche krijgsgevangenschap.

Plotseling knetteren er buiten schoten. Evert gluurt over het

kozijn. Hij ziet geen vijand. Er fluiten ook geen kogels om hem heen. Het is geen aanval op het gebouw. In den tuin wordt gevochten. De Duitschers, die daar zitten, worden van achteren aangevallen. Er heerscht een heftig handgemeen. Dit is ontzet. Hun makkers schieten hen te hulp!

Er komen mannen door de struiken heengesprongen. Maar het zijn geen Engelschen. Burgers zijn het, met geweren in de vuist en wit-oranje-banden om den arm van 'n blauwen overall. Zij banen zich een weg naar het gebouw.

„Waar is de commandant?” vraagt een van hen. De kapitein duikt uit den rook op, 't hoofd in een doek, vanwege een wond, die hij door vallend puin heeft opgelopen.

„Wij zijn van de binnenlandsche strijdkrachten,” zegt de Nederlander. „Kunnen we u van dienst zijn?”

De kapitein wijst om zich heen. Het is alles puin. Boven hun hoofden brandt het reeds. „Er is hier niet veel meer te helpen,” zegt hij.

„We zouden ons samen een weg naar uw hoofdmacht kunnen banen,” zegt de binnenlandsche strijder. „Langs achterstraatjes zal dat gaan. Wij kennen den weg. Maar snel. In den tuin zijn wij nu nog de baas. De Duitschers kunnen elk oogenblik versterking brengen.”

De kapitein aanvaardt het aanbod.

Door tuinen en steegjes leiden de binnenlandsche strijders de soldaten. Soms stuiten ze op een Duitse patrouille. Ze slaan er zich doorheen. Zoo komen ze in de buitenwijken. De Nederlanders leiden hen naar het Britsche kamp.

★

De compagnie is, zij het met verliezen, weer uit de hel van Arnhem weggekomen. Maar de troep bij de Rijnbrug kreeg geen versterking en hij krijgt het daar zeer benauwd. De Duitschers vallen hem telkens opnieuw met groote felheid en overmachtig

vuur aan. Zij willen kost wat kost de Engelschen van de brug verdrijven.

Het mag niet gebeuren, zegt Generaal Urquhart, de commandant der Luchtlandingsdivisie. Als wij de brug al niet veroveren kunnen dan mogen de Duitschers haar toch ook niet hebben. Wanneer straks Generaal Dempsey met zijn tanks komt moet de noordelijke oprit tot de brug in geallieerde handen zijn. En dan kan een geconcentreerde aanval worden ondernomen: Dempsey uit het Zuiden, de paratroepen uit het Noorden. Een tweede poging dient dus ondernomen om steun te bieden aan de kleine groep, die nu al drie dagen stand houdt in het schoolgebouw vlak bij de brug.

„Onze compagnie hoeft er niet aan mee te doen,” zegt de kapitein tot zijn soldaten als hij hun van de plannen van den generaal vertelt. „Wij hebben het al heet genoeg gehad in Arnhem,” meent hij. „Maar als er vrijwilligers zijn . . .”

Als één man treedt de compagnie naar voren. Zij willen meedoen. Teruggeslagen worden en dan bij de pakken neerzitten, dat past bij Roode Duivels niet.

Zij gaan er weer op af, met andere compagnieën samen. Het wordt een slag als gisteren. Straat na straat en huis na huis wordt door de Duitschers met verbeterheid verdedigd, maar met nog meer verbeterheid veroverd door de Britten.

Zij naderen de brug, ze kunnen haar zien; de school waarin hun makkers zitten ook.

De school Het is een ruïne. Geen ramen en geen deuren zijn er in; geen dak er op. Een deel der muren is half ingestort. De kozijnen, die nog overeind staan, zijn verkoold van het vuur. De kerels ginder moeten het nog tweemaal erger hebben dan zij gisteren in het kantoorgebouw. De Roode Duivels trachten door te breken naar hun makkers.

Maar de Deutsche tegenstand is hier geweldig. Het wordt vechten in loopgraven, haastig gedolven in een plantsoentje, achter barricaden, opgeworpen dwars over de straat; beide par-

tijen verschansen zich in huizen. Telkens trachten de Britten door te breken, maar even dikwijls worden zij teruggeslagen. Vlak voor het doel blijven zij tenslotte liggen. Ze kunnen er niet door.

In de ruïne van de school wordt een kleine vlag vertoond. Half achter een brok muur staat ginder een soldaat te seinen. Hij tracht zich te onttrekken aan de oogen van de Duitschers, maar wil dat de Engelschen hem zien. „Munitie op . . .” seint hij.

Het is hem niet gelukt te seinen zonder dat de Duitschers het merken. Mitrailleurs bepoeieren het brok muur, waar de seiner achter schuilt en de vlag verdwijnt.

Doch op een anderen hoek van de ruïne verschijnt de vlag opnieuw. „Dek onzen terugtocht,” seint men verder.

De kapitein van Everts compagnie hoort het bericht met ongenoegen. Moet die positie worden prijs gegeven? Het strijdt met heel den opzet van de operatie. Maar de school is een ruïne en de jongens ginder hebben tienmaal meer gegeven dan van hen geëischt mocht worden.

„Wij dekken u,” laat hij terugseinen. En daarna komt uit de puinhoop het sein: „Begrepen. Dank u.”

De compagnie van Evert voert haar vuur weer op. Mortieren knallen, mitrailleurs en automatische geweren ratelen. De vijand zet zich schrap. Dit is de inleiding op 'n nieuwen aanval van die verschrikkelijke Roode Duivels, denken zij. De school vergeten zij een oogenblik. Dat nest is immers toch reeds uitgerookt.

Opeens zwijgen de vuurmonden der Engelschen. De Duitschers staan gereed met mes en bajonet om den verwachten stormloop op te vangen.

Doch inplaats van van voren krijgen zij van achteren Roode Duivels op den nek. Uit de school stormt een troep soldaten recht op hun stellingen aan. Over hun barricades springen zij.

De Duitschers zijn een oogenblik onthutst. En daardoor krijgt

de onnoozel kleine troep die hen op 't lijf valt gelegenheid om door te breken.

Twintig man bereiken de stellingen der Britten. Ze tuimelen in de armen van hun vrienden. Uitgeputte kerels zijn het. Het wit van hun oogen contrasteert schel met het zwart van hun beroet gelaat; hun haren en hun kleeren zijn geschroeid door het vuur. Van moeheid kunnen zij niet staan. Twintig overlevenden! Tweehonderd van hun makkers liggen dood in de ruïne van de school. Hospitaalsoldaten dragen deze twintig weg, omdat zij niet meer kunnen loopen.

★

Zóó hebben de Duitschers één Engelsch slot van de Rijnbrug afgeslagen. En het tweede slot, gevormd door de verdediging van den weg langs welken de pantserdivisies naar de brug oprukken willen, kraakt onder het vuur der 88 millimeters. De loopgraven zijn omgewoeld door de granaten, de huizen waarin de Britten zich verschansten, zijn ruïnes; er zijn veel dooden en gewonden. En er is in 't geheel geen dekking meer. Het heeft geen zin zich hier te laten slachten. De Engelschen trekken zich terug uit Arnhem op hun hoofdverdedigingslijn ten Westen van de stad.

HOOFDSTUK XVI

Oosterbeek

„Is alles nu vergeefs geweest?” vraagt Evert na den terugtocht aan zijn kapitein, die door zijn kijker naar de stad tuurt, waar de Duitsche tanks binnenrollen.

„Het hangt er van af hoe het bij de Waal gesteld is,” geeft hij Evert antwoord op zijn vraag. „Als daar de boel in orde is, redden we het misschien nog. Maar anders. . . .”

Hij wijst naar de Duitsche tanks. „Die gaan de Betuwe in. Als zij bij de Waalbrug zijn vóór Generaal Dempsey haar in handen heeft, krijgen we die niet eens.”

„Hebben wij die brug dan nog niet?” vraagt Evert. „Gister waren onze Boys toch al in Nijmegen.”

De kapitein schudt het hoofd. „Wel in de stad, maar niet op de brug en er is nog geen bericht gekomen.” Hij maakt zich ongerust. „Vlot is de Waalbrug in elk geval niet veroverd. Als de Duitschers haar maar niet hebben opgeblazen.” Hij draait zijn kijker naar het Zuiden, maar hij kan de Betuwe niet zien. Er is een heuvel tusschen. „Klim jij eens op dien uitkijktoren,” zegt hij tegen Evert. „Daar is een verkenningsspost. Vraag eens of zij iets waargenomen hebben aan den overkant van de rivier.”

Evert staat boven op den toren. Beneden zijn een park, een speeltuin en een vijver. In dien tuin hebben in den pas voorbijen zomer kinderen gespeeld; in het park luierden vacantiengangers;

op dezen toren klommen menschen, die genieten wilden van het uitzicht op Arnhem en de Betuwe. Hij doet zijn boodschap.

„Kijk zelf,” zegt de waarnemer, die hier op post staat tot den ordonnans. Ver kan men niet zien. De transparante nevel van de vorige dagen hangt er nog. Door een ijl waas glimt onder diffuus zonlicht de spiegel van den Rijn. De groene Betuwe duikt weg in lichten mist. De groote weg naar Nijmegen is toch een eindweegs af te zien. Leeg is die weg. In dit beperkt gezichtsveld is van het tweede leger niets te ontdekken.

„Voorloopig zien we alleen maar Duitschers,” zegt de onderofficier, die dezen post bezet en hij wijst naar de wegen, die van het Noorden en Oosten naar Arnhem leiden. Karavanen van auto's rijden daar; tanks en kanonnen, vooral kanonnen, 88 millimeters. „Gemeene dingen zijn dat. We zullen daar nog last mee krijgen.”

Zijn woorden worden prompt en zeer rechtstreeks bewaarheid. Een zware bom suist door de lucht. Het is de eerste van een reeks, die in de omgeving neerkomt. Een der granaten slaat in in de fundeering van den uitkijktoren, zoodat de top zwaar schudt. Een tweede vernielt een aantal schommels in den tuin. Andere granaten vliegen zoo rakelings voorbij dat de luchtdruk Evert bijna van de sokken blaast.

„Het is om ons te doen,” begrijpt de onderofficier. „Ze hebben onzen uitkijkpost ontdekt. We moeten hier vandaan.”

„Niets te zien van het Tweede Leger,” meldt Evert aan zijn kapitein.

„Ik weet het,” antwoordt deze somber. „Er is geen kijk op dat ze komen. Ze hebben de Waalbrug nog niet.”

„Nòg niet!?”

„Neen,” zegt de kapitein mismoedig. „De heele boel ligt in de soep.”

Evert begrijpt er geen steek van. Dat zij hier de Rijnbrug niet te pakken kunnen krijgen is geen wonder. Zij staan alleen als paratroepen en de Duitschers voeren van alle kanten tanks en

kanonnen aan. Maar ginds werken de parachutisten met het Tweede Leger samen en de Duitschers kunnen er geen versterkingen brengen.

„Zij kunnen haar toch wel te pakken krijgen!”

„Misschien wel,” antwoordt de kapitein. „Maar dan krijgen ze een kapotte brug. De Duitschers laten haar nu natuurlijk in de lucht vliegen.”

„Dan zitten we hier in een muizenval,” roept Evert ontsteld.

„Ontdek je 't ook?”

Everts moed vloeit weg. Zijn schouders zakken naar beneden.

„Kop op,” vermant de kapitein zich. „De Roode Duivels zijn voor één gat niet te vangen.”

★

Dien avond leeft de heele wereld mee met den strijd om de brug over de Waal bij Nijmegen, maar de Roode Duivels, die bij Arnhem vechten, het intenst. Wie een radiotoestel te pakken krijgen kan, luistert. De officieren van den staf zitten in het hoofdkwartier om een toestel heen; de soldaten hebben in hun onderkomens gezocht naar radio's, door de burgers verborgen voor de Duitschers. In de loopgraven zitten de mannen aan hun veldtoestellen, ondanks het gevaar dat Deutsche sluipschutters op het geluid af zullen schieten. Elk moet weten hoe het bij de Waalbrug gaat.

.... De noordelijke oprit is in handen van Amerikaansche para's....

Dit verrast de Roode Duivels. Hoe zijn de Amerikanen daar gekomen? Ze zijn geland ten Zuiden van de brug. Zijn er dan troepen in de Betuwe? Maar dan is het ontzet voor hen, de mannen van Arnhem, dichterbij dan zij vermoedden.

.... De Duitschers houden de brug en den zuidelijken oprit nog bezet...., vertelt een nieuwe melding door de radio.

Ei, de zaak is dus nog niet in orde.

.... Amerikanen en Engelschen trekken al vechtende door Nijmegen naar de brug....

Sommigen maken zich met deze melding blij, maar ervaren militairen trekken de schouders op. Wat geeft dat vechten in de stad? Nu de Amerikanen slechts den noordelijken toegang tot de brug beheerschen en niet van beide kanten tegelijk de slag geslagen is of bij verrassing de brug genomen, kunnen de geallieerden haar misschien wel in handen krijgen, maar slechts als een ruïne. De Duitschers hebben niets meer aan de brug. Zij blazen haar dus op.

.... De brug is nog steeds heel...., bericht de radio.

De officieren van den staf schokschouderen. De Duitschers wachten met het vernielen tot het laatste moment. Zij laten de geallieerden zich doodvechten voor een buit, die hun op het laatste oogenblik toch wordt ontnomen. Misschien wachten de Duitschers met den druk op de knop tot het oogenblik, waarop Dempsey's tanks over de brug rollen om die meteen in de lucht te doen vliegen en zoo twee vliegen in één klap te slaan.

.... Tot aan het plantsoen vlak bij de brug zijn de Anglo-Amerikanen doorgedrongen. Zij vallen aan met messen....

Nu raakt de staf toch ook in spanning. Zoo vlak bij het doel. Zou het dan toch mogelijk zijn de brug te krijgen?

.... Het is een vreeselijk bloedbad bij de brug. De S.S. verdedigt de brug met een satanisch fanatisme....

„Ze krijgen 'r!” roept een der jonge officieren.

„Ze gaat de lucht in,” voerspelt een snorrebaard.

In een nerveuze spanning wachten allen aan de radio. De nadere berichten blijven uit. De B.B.C. speelt een soldatenmarsch en geeft daarna berichten over den strijd in Noord-Oost Frankrijk, waar niemand oor voor heeft.

„Hoe zou het er nu mee staan?” vraagt een der officieren.

„Afgelopen man,” gromt de snorrebaard. „Het ding is in de lucht gevlogen toen onze kerels er den eersten voet op zetten.”

Een vliegenier vertelt voor de B.B.C. van avonturen op een

vlucht naar Duitschland. De luisteraars bij Arnhem schelden hem uit. Zij willen nieuws uit Nijmegen.

Daar komt een extra-nieuwsbericht: De brug is ons en zij is ongeschonden!

In de kamer van den staf, zoowel als in de kelders en de kuilen, waar de jongens zitten, barst een luid gejuich los. Alle leed, gevaar en tegenslag, die zij de laatste dagen hebben onder- vonden, zijn opeens vergeten. De Waalbrug is veroverd! Dempsey's tanks rijden de Betuwe in. Nu krijgen zij de Rijnbrug ook!

De snorrebaard, die straks zoo vast voorspelde dat de brug in brokken vliegen zou, kan er niet bij. „Driedubbel overgehaal- de uilskuikens zijn die Duitschers,” roept hij uit. „Ze maken zichzelf van kant door ons die brug cadeau te geven.”

Doch later meldt de radio, dat er een andere oorzaak is, waar- om de brug niet opgeblazen werd. De Duitschers hebben wel degelijk op het knopje gedrukt, dat de brug in de lucht moest laten vliegen. Maar er gebeurde na dat drukken niets. En dat kwam omdat er tevoren iets gebeurd was. Jan van Hoof, een Nijmeegsche jongen, was naar de brug geslopen. Hij had de schildwachten verschalkt en was doorgedrongen tot de pijlers en tot de ladingen dynamiet, die daar verborgen waren. Hij had dat dynamiet verwijderd en zoo de brug gered.

„Een kerel, die Hollander!” gromt de snorrebaard, als hij dit hoort.

★

Evert staat in de loopgraaf. De Duitschers laten hen een oogenblik met rust na een moeilijken nacht, waarin het Engelsche kamp voortdurend met granaten overstelpt is. In een granaat- trechter heeft Evert den nacht doorgebracht. Vochtig was het en koud. Soms druide de regen. Van slapen kon geen sprake zijn, omdat hij ieder oogenblik zijn lijf moest bergen voor een ontplof- fende granaat en altijd vaardig wezen voor den strijd op karabijn en mes. En nu is hij doodop van het veelvuldig vuren en het altoos gespannen uitzien naar vijanden, die voorwaarts sluipen

door kreupelhout en varens. Sinds de landing heeft hij trouwens nagenoeg geen slaap genoten. Honderd uren achtereen hebben de soldaten vrijwel onafgebroken en dikwijls heel zwaar moeten vechten. Hij is nu moe en hij heeft honger. Een half blikje nood-

Jan van Hoof had zoo de brug gered.

rantsoen was alles wat vanmorgen aan elken man kon worden uitgereikt, het was niet half genoeg voor het ontbijt en men moet er den geheelen dag mee toe. Want voedsel en munitie zijn hun niet gebracht en zijn ook heden niet te verwachten, want het weer is nog ongunstiger geworden voor aanvoer door de lucht.

De transparante nevel, waar de zon, zij het omwaasd, doorheen lichtte, heeft plaats gemaakt voor een grijze lucht met lage wolken, waaruit bij wijlen regen druift.

Geen eten en geen hulp, want Dempsey's tanks, die naar elk verwachtte, thans zouden ingrijpen in den strijd bij Arnhem, zijn niet gekomen en van de artillerie van het Tweede Leger is niets gehoord. En niemand weet waarom de hulp uitblijft.

Evert kijkt naar zijn makkers in de loopgraaf. Zij hangen even lusteloos en moe tegen de borstwering als hijzelf. Vuil en veromfaaid zien zij er uit. Baarden van bijkans een week maken de ongewasschen wangen stoppelig. Geronnen bloed van schrammen en wonden, die ieder opgelopen heeft, maakt hen afstootelijk. De uniformen zitten onder vuil en drek en zijn gescheurd en uitgerafeld.

Na vijf dagen vechten in zand en puin en brandende ruïnes is er niets meer over van den zwier, dien het keurcorps had, toen het omhoog steeg voor zijn vlucht naar Nederland. De mannen zijn de uitputting nabij.

*

Achter het wolkendek is geronk van vliegtuigen. Evert slaat er nauwelijks acht op. Den geheelen dag zweven er vliegmachines, jagers en verkenners, boven het kamp, Duitsche en Engelsche. Bij dit miezerige weer doen de eerste weinig kwaad en bieden de laatste weinig hulp.

„Hoor je dat?” zegt een van zijn makkers in de loopgraaf, terwijl hij oprijst uit zijn sloome houding. Evert weet niet wat de man bedoelt.

„Dacota's!” zegt hij, „daar komt hulp.”

Evert veert er van op. Hij herkent de vliegtuigen ook aan het ronken der motoren. Dacota's, die brengen voedsel en misschien ook versterkingen.

Op dit oogenblik gaat het rondom het kamp aan alle kanten knetteren en knallen. De Flak begint te schieten. Toen de parachutisten Zondag daalden, was er omtrent geen luchtafweer. Nu

schijnen de Duitschers Arnhem's omgeving te hebben volgezet met luchtdoelartillerie.

Spitfires lachen om de Flak. Hoog vliegende bommenwerpers worden er zelden door getroffen. Maar de groote en langzaam vliegende Dakota's zullen het hard te verduren hebben, vooral nu zij onder het lage wolkendek moeten komen om hun parachutes in het kamp te kunnen laten vallen en hun gliders aan den grond te zetten.

Uit de grijze lucht maakt zich een vliegmaschine los. Het is een Dakota, die een serie valschermen laat dalen. Roode, gele en groene parachutes zijn het: munitie, voedsel en medicamenten. Het vliegtuig ronkt, nadat het zijn lading kwijt is, over de Engelse stellingen heen, terwijl de granaten van de Duitschers er omheen ontploffen. Rustig gaat het in de rechtsche bocht om den terugtocht naar Engeland te aanvaarden. De soldaten in de loopgraven wuiven naar hun makkers daarboven en die groeten terug, vroolijk, onverschillig voor het Deutsche vuur. Doch vóór het vliegtuig uit het gezicht verdwenen is, vertoont zich bij den staart een kleine vlam, die snel groeit. Het is getroffen. Brandend verdwijnt het in de wolken.

Andere vliegtuigen werpen hun parachutes af en sommige vliegen ongedeed voorbij. Maar het Flakvuur dreunt en dondert en overal teekenen tegen het grijze zwerk zich kleine, witte wolkjes van ontploffende granaten af. Verscheidene toestellen ziet Evert brandend naar beneden storten.

Hoe anders gaat het thans dan Zondag. Toen is hun groote luchtvloot nauwelijks aangevallen en had zij bijkans geen verliezen. Dit transport wordt echter zwaar gehavend.

De parachutes zweven omlaag. In schuine richting zweven zij, gedreven door den wind. Zoo gaat het altijd. Evert is bij een parachutesprong ook dikwijls een heel stuk afgedreven. Bij het springen en bij het afwerpen van parachutes wordt steeds rekening gehouden met kracht en richting van den wind.

Maar dezen keer zijn windkracht en windrichting niet goed

geschat of zijn de parachutes te haastig uitgeworpen. Evert ziet ze loodrecht boven zich en toch nog vrij hoog in de lucht. En hij zit in de voorste linie. Hij zou ze met de handen willen grijpen en naar beneden trekken. De parachutes drijven voorbij, de medicijnen, waarom de gewonden zoo verlegen zijn, komen niet in het kamp terecht. De levensmiddelen belanden bij den vijand.

Er komen gliders uit de wolken. Sierlijk planeeren de zweefvliegtuigen. Dozijnen zijn er. Dat is versterking. De Poolsche brigade komt te hulp. Zij zal landen op dezelfde heide, waar Zondag de Engelschen zijn neergekomen.

Maar hoe anders verloopt deze landing dan de eerste. Toen ging het gemakkelijker dan bij manoeuvres. Geen zweem van Flak of Messerschmidts was te ontdekken. Nu knettert en knalt het Duitsche afweervuur van alle kanten en gieren Duitsche jagers als felle valken door de lucht.

De vloot van zweefvliegtuigen wordt uit elkaar geslagen. Hier en ginder stort een toestel als een aangeschoten vogel neer. Sommige brandend, andere met gebroken vleugels neerstortend als een steen. En in elk toestel zitten meer dan honderd Polen! Het wordt een droevige ravage van brandende en gebroken wrakken op de heide.

De vliegtuigen, die den grond bereiken, worden daar ontvangen met een dichten kogelregen. Want de heide is niet in handen der Engelschen. Zij zitten slechts aan één kant. Aan den anderen rand van het open veld hebben de Duitschers hun mitrailleur-nesten en zij vuren fel.

Onder dien kogelregen springen de Polen uit hun vliegtuigen en laten zich languit vallen in de hei. Het veege lijf te bergen is het eenige wat zij kunnen onder dit vreeselijke vuur.

De Duitschers zetten een aanval in. Zij overdonderen de verschrikte Polen, die niet weten waar hun hoofd staat, nu zij op alle mogelijke manieren worden aangevallen. Sommigen steken de handen omhoog. Anderen vechten zich dood met bajonet en mes. Een aantal vlucht in doodsangst naar de Britsche linies. Het

is een poovere rest van de trotsche brigade, die enkele uren geleden in Engeland opgestegen is.

★

Den volgenden morgen worden voedsel en patronen aan de paratroepen uitgedeeld. Zuinig, zuinig is de boodschap, die daarbij wordt gegeven. Er zijn zooveel geladen vliegmachines door de Duitschers neergeschoten en zooveel parachutes buiten de eigen stellingen terechtgekomen, dat voor elk soldaat, zoowel met eten als munitie, nog steeds het strengst rantsoen gehandhaafd worden moet.

Evert is wanhopig. Alles loopt mis. Er is geen strijdvuur in hem over. Als de vijand nu een aanval deed, gelooft hij, dat hij zich zou overgeven.

„Wat nou, Hollander, moed verloren?” Het is de oude sergeant, die hem op den schouder klopt. De grijze stoppels staan ruig op zijn gelaat, maar zijn pezige gestalte is even recht als immer en zijn donkere oogen fonkelen als altijd.

„We zitten er ook maar niet leelijk tusschen!” verzucht Evert.

De sergeant lacht. „En dat is nou de man wien 't veertien dagen geleden veel te goed ging en die zoo bang was, dat hij niet meer mee kon vechten! Kerel, je hebt juist gekregen wat je wenschte.”

Evert bloost van schaamte.

De oude klopt weer op zijn schouder. „Maak je geen al te groote zorg, my child. Generaal Dempsey is op komst. Hij is geen man om ons in den steek te laten. Laat hij vandaag zijn opgehouden door de Deutsche tanks, laat hij gedwongen zijn geweest om slag te leveren in de Betuwe — het Tweede Leger, dat bij Caen de hoofdmacht van de Deutsche tanks verslagen heeft, slaat zich hier ook doorheen en staat dan voor den Rijn.”

De paratroepen wachten.

Doch de uren verloop en zonder dat hulp opdaagt. De posten op de heuvels turen tevergeefs de Betuwe in. Geen Sherman- of

Churchill-tank komt aanrijden. Wel gaan er telkens nieuwe Tigertanks de Rijnbrug over naar het Zuiden.

Geen hulp, geen uitkomst, een moe lijf en een leege maag. Zittend in de modderige loopgraaf eet Evert het laatste restje van zijn noodrantsoen en uit zijn veldflesch neemt hij een slok

... eet Evert het laatste restje van zijn noodrantsoen

koude thee er bij. Hij heeft niet half genoeg. Het is of het eten zijn honger erger maakt, inplaats van stilt. Zijn moed, door den sergeant straks opgewekt, is weer verdwenen. Generaal Dempsey biedt geen hulp. Zij zitten hier op een verloren post. Het zou het verstandigst wezen als ze zich maar overgaven.

Evert's Engelsche makkers zijn niet moediger dan hij. Niet een heeft lust in scherts of in gesprek. Koude en honger, gebrek aan slaap en tegenslag op tegenslag hebben hen murw gemaakt. Ze zijn onverschillig jegens het kanonvuur van de Duitschers. Als een granaat aansuizen komt, schrikken ze niet meer. Ze hoeven niet eens te denken, om zich te dekken voor de bommen. Zoo is hun heele wezen ingesteld op het front, dat ze bij het gierend naderen van een bom zich instinctief verschuiven om aan het projectiel te ontkomen, en dat gelukt hen ook. Voor vechten hebben zij evenwel geen kracht meer.

De kapitein komt aangelopen. Zijn uniform is even vuil en stuk als die der manschappen. Hij is ook ongewasschen, heeft een baard van haast een week en draagt een goor verband om het hoofd. Men kan het hem aanzien, dat hij moe en hongerig is. Maar ongebroken is zijn geestkracht. „Mannen, er komt een stormaanval. Zorgt dat jullie den vijand goed ontvangt.”

Is dit een murwe troep? Zij rekken zich de leden en nemen hun wapens in de vuist. Moeheid en moedeloosheid zijn plotseling geweken, nu er weer actie in hun sector is. Elk staat onmiddellijk op zijn plaats, de mitrailleurs gereed tot schieten, karabijnen in den aanslag, handgranaten bij de hand. Verbeten strijd lust leeft aanstonds in den troep.

Zoodra de Duitschers uit hun loopgraven springen, ratelen bij de Engelschen de mitrailleurs en mikken de schutters met de karabijnen rustig en secuur. Als de aanval doorgezet wordt, slingeren zij met vaste hand hun handgraten. En als de vijand het waagt, hun loopgraaf te bestormen, rekenen zij met hem af met mes en bajonet.

En daarna blaast de Engelsche aanvalshoorn attaqueeren! De parachutisten zetten den tegenaanval in. Zij loopen de opgedrongen Duitschers overhoop in het voorterrein en jagen hen tot achter hun eigen stellingen terug.

Na het gevecht is de geest bij Evert's compagnie uitstekend. De actie heeft de jongens uit hun sloomheid opgewekt. Hun moe-

heid en hun honger zijn er door vergeten, hun moed is door het afslaan van den Duitschen aanval opgewekt. Zij houden het nog best een poosje uit. Pal zullen zij staan totdat de tanks van Dempsey komen.

★

Op Vrijdagmorgen merkt Evert dat de kapitein en de luitenanten tezamen fluisteren en kort daarop gaat een gelijk gefluister door de rijen der soldaten. Er is slecht nieuws. Een belangrijk deel van hun divisie, dat, gescheiden van dit deel der troepen, meer noordelijk in de bosschen zat, heeft, nadat alle munitie verschoten was, moeten capituleeren. Een ander deel is uit zijn stellingen teruggeslagen en heeft daarbij zijn lazaretten prijs gegeven. Acht honderd gewonden zijn in 's vijands handen geraakt. De divisie heeft door een en ander de helft van haar effectief verloren. En generaal Dempsey's troepen zijn nog niet in het zicht.

Dit slaat den gister opgewekten moed weer neer. Het afslaan van den Duitschen aanval en hun tegenaanval hebben niets geholpen. Zij vormen nu nog slechts een geïsoleerde troep, terwijl de overmacht van den vijand ondertusschen sterk is aangegroeid. Hoe zullen zij, die nu zes dagen en nachten achtereen gevochten hebben, het met hun lichte wapens langer klaren tegen artillerie en tanks?

Met een paar makkers wandelt Evert van het hoofdkwartier naar de veldkeuken, die op een open plek in 't midden van een klein beukenbosch is ingericht. Er zijn door de lucht weer wat levensmiddelen aangekomen. Misschien kunnen zij er iets krijgen tot stilling van hun rammelende maag.

Hier in het midden van het gebied, dat nog door de Engelschen bezet is, ben je redelijk veilig, behalve dan voor het granaatvuur, dat het geheele Engelsche terrein bestrijkt. Maar daaraan zijn ze al door en door gewend. Ze kunnen de granaten hoo-

ren komen en ze weten hoe ze zich dekken moeten voor zoo'n ijzeren broodje.

Plotseling knalt een gewerschot. De makker, die naast Evert loopt, gilt, wankelt en valt dood op den grond. De anderen springen naar den berm. Een tweede schot boort slechts een gaatje in het wegdek.

„Die leelijke sluipschutters,” gromt Evert, „komen die knapen ons nu hier ook al plagen?”

Bij de voorwaartsche acties verleden week hebben ze voortdurend veel last gehad van scherpshutters, die, terwijl een Duitse troep terugtrok, achterbleven en uit huizen, van achter muren of uit boomen op de Britten schoten. Ook de verdedigers in de voorste linies werden dikwijls onverwacht beschoten. Midden in het kampement hebben ze er nog geen moeite mee gehad. Deze schutter moet door de linies heen geslopen zijn, vannacht waarschijnlijk. Is de vent alleen? Zitten er drie, vijf, twaalf kerels in de boomen? Het geeft een onbehagelijk gevoel te weten dat de vijand vlak bij is, zonder dat je hem ontdekken kunt.

Evert houdt zijn stengun klaar. Hij loert of hij zijn vijand kan ontdekken. Maar er is niets te zien. Beukenkronen zijn te dicht dan dat men iemand vinden kan, die zich er in verscholen heeft. Hij zet zijn helm op zijn sten en schuift het wapen langs den berm naar boven. Het lijkt zoo of een man naar voren kruipt.

Onmiddellijk knalt een schot en schampt een kogel op den helm. De kerel zit wel heel dicht bij, maar waar precies weet Evert nog niet. „Doe jij zoo eens,” vraagt hij een makker, die achter een boomstam gekropen is.

Opnieuw schuift een helm naar voren en weer knalt oogenblikkelijk een schot.

Nu weten de jongens aan het geluid waar ongeveer het schot vandaan komt. Hun stenguns ratelen in die richting.

Er gebeurt niets. Een man verscholen in een groote boomkruin biedt een moeilijk trefvlak.

Een tweede salvo heeft ook geen effect.

Maar na dit schieten ziet Evert de bladeren van een beuk, terwijl het bladstil is, bewegen.

„Heb je 't gezien?” vraagt Evert aan zijn makkers.
Zij knikken.

... en schampt een kogel op den helm

Voor de derde maal ratelt een salvo. En dan is er gedruisch. Takken breken. Een lichaam ploft omlaag. Een S.S.-man stort dood op den grond.

De jongens gaan verder. Omzichtig, hun stens steeds in den aanslag. Er kunnen meer sluipschutters zijn.

*

Granaten fluiten door de lucht. „Ze beginnen weer eens,” zucht Evert, en hij laat zich languit in de loopgraaf vallen om zich te dekken tegen het vuur, dat hen nu weer bedreigt.

Deze kogels vliegen echter hoog over het Britsche kampement heen.

„Waar schieten de Duitschers nu op?” vraagt een soldaat.

Evert antwoordt niet en kijkt niet. Hij is moe en slaperig.

Maar de andere soldaten in de loopgraaf zien verbijsterd naar de uitwerking van dit nieuwe bombardement. In *Arnhem* slaan de bommen in. Daar stuift het puin in roode wolken naar den hemel en breken groote branden uit. En in Arnhem zit geen Engelschman, daar zijn de Duitschers!

„Schieten die moffen nou op zichzelf?” vragen de jongens.

Met starre oogen staart Evert naar de branden, die steeds grooter en talrijker worden.

Hij is zoo moe, zoo moe Hij kan haast niet meer denken.

„Oosterbeek brandt ook,” zegt een van de soldaten.

Dit schokt Evert. Oosterbeek! Daar is Alie heengevlucht. In de opwindung en de spanning van den strijd is de gedachte aan haar vervaagd. Hij heeft geen tijd gehad om ergens anders aan te denken dan aan het winnen van het gevecht en aan het bergen van zijn eigen lijf voor duizenden gevaren. In de schaarsche uren van rust is Alie's beeld somtijds teruggekomen, maar het bleef ver en wazig. Bij een oorlog zoo gruwzaam als de strijd om Arnhem past geen vrouw. Maar nu Oosterbeek brandt. Huizen storten ginds ineen. De heele boel gaat er in puin.

Ze is al lang weg, praat Evert zich voor. Ze zijn natuurlijk dadelijk weggegaan uit het dorp, dat zoo dicht bij den strijd was. Naar Ede zijn ze gegaan of naar Veenendaal.

De onrust laat hem toch niet los. Het kan toch zijn dat Alie

er nog is, dat ze niet weg heeft kunnen komen. Het is best mogelijk dat zij op het oogenblik in een brandend huis is of getroffen wordt door scherven van granaten of vallend puin. Evert is, nu hij vreest dat Alie in gevaar is, erger ongerust dan toen hij in Arnhem in brandende gebouwen vocht.

De sergeant komt bij zijn jongens langs. Hij heeft in den vorigen wereldoorlog reeds gevochten; hij is in Libye geweest en heeft veel koloniale expedities meegemaakt. Hij kent elk projectiel aan zijn geluid. „Hoor je die bommen, jongens?” vraagt hij met zijn diepe bromstem en een breeden lach. „Dat zijn onze vijftigponders. Dat is de artillerie van Dempsey.”

De jongens jubelen. En Evert juicht mee. Daar is Dempsey. Hij brengt uitkomst. Wie let nu langer op een brand? Wie denkt zelfs langer aan zijn meisje? De granaten van het Tweede Leger zijn er en zijn tanks zijn vast op komst. Vormen de Roode Duivels een vermoeiden, uitgeputten tot ondergang gedoemden troep van hongerlijders, onbekwaam om meer te vechten?

Zij trekken hun buikriemen steviger aan om den honger niet te voelen; hun wapens reinigen zij van vuil en zand; de houders met patronen, die zij gisteren ontvangen hebben, schuiven zij in de magazijnen. Zij zijn klaar voor den strijd.

Als Generaal Dempsey van de Betuwe uit een aanval op de Rijnbrug onderneemt, zullen zij van deze zijde stormen. Zooals de Waalbrug is genomen, zoo zal de Rijnbrug ook genomen worden.

HOOFDSTUK XVII

Terugtocht over de rivier

Sinds Jan en Evert uit de wolken nederdaalden op de heide hebben de vrienden elkaar ternauwernood gezien. Jan is als ordonnans en tolk bij een andere compagnie ingedeeld. In het begin heeft Evert een enkele maal een glimp van hem gezien als hij een order overbracht, maar de laatste dagen heeft hij hem geheel uit het oog verloren.

Er zijn veel Engelschen in Duitsche krijgsgevangenschap geraakt. Zou Jan daarbij zijn? Er zijn een groot getal gewonden en gesneuvelden. Zou Jan daarbij behooren? Evert weet het niet.

De schommelingen in de kansen hebben aangehouden, dag aan dag en nacht op nacht. Het bombardement door de artillerie van het Tweede Leger heeft hun wat lucht gegeven, maar uitkomst bracht het niet. Het vuur kwam van de andere zijde van de Waal. Dwars over de Betuwe heen schoten de kanonnen. De tanks van Dempsey, die naar de Rijnbrug wilden, zijn gestuit bij Elst. Er is contact gemaakt met Poolsche parachutisten, die aan de overzijde van den Rijn zijn neergedaald. Bij nacht zijn er van hen per roeiboot over de rivier gekomen. Zij hebben welkome versterking en even welkome voorraden aan levensmiddelen, patronen en verbandmiddelen gebracht. Doch tegenover dezen steun staan verdere versterkingen van den vijand. Meer tanks, meer artillerie, meer troepen zijn uit Deutschland aangekomen.

Op een nacht zijn de langverwachte tanks van generaal Dempsey toch aan de overzijde van den Rijn verschenen. Met

vreugde zagen de soldaten ze rijden in de Betuwe. Dit was dan eindelijk het ontzet, waarnaar reeds langer dan een week gehunkerd was. Doch opnieuw volgde een bittere teleurstelling. Het was de hoofdmacht van het Tweede Leger niet. Die werd nog immer opgehouden op den grooten weg bij Elst. Dit was slechts een kleine colonne, langs omwegen gekomen, bij lange na niet krachtig genoeg om het sterke Duitsche bruggehoofd bij Arnhem in te drukken. Ze moesten haastig weer verdwijnen. Een Tantalus-kwelling was het de troepen van Generaal Dempsey te zien, zonder hulp van hen te ontvangen.

Het is nu de negende dag na de landing. In al deze dagen heeft geen soldaat de kleeren uitgehad en heeft niemand gelegenheid gehad om zich te scheren. Velen hadden niet eens tijd of water om zich te wasschen. In al dien tijd heeft niemand rustig kunnen slapen. Een paar uur liggen in een schuur of onder den open hemel, in een kelder op een vloerkleed of een divan op z'n best, dat was al. En dat gebeurde dan nog bij donderend kanonvuur en terwijl bommen en granaten om hen heen ontploften. Met de fourageering is het gaandeweg slechter geworden. In den aanvang werden de eigen voorraden nog aangevuld met hetgeen zij van de burgers kochten, of in de huizen vonden. Met het inkrimpen van hun landingshoofd raakten zij echter uit de meeste dorpen weg en steeds meer op eigen voorziening aangewezen. En daar mankeerde door het stokken van den aanvoer alles aan. De voorraden, die de Polen brachten, zijn reeds lang weer verbruikt. Hol staan de oogen van de mannen en ingevallen zijn hun wangen onder den wilden baard en het vuil.

Toch is de troep niet moedeloos. Over de teleurstelling, aanvankelijk gewekt door tegenslagen, waar zij op snelle overwinning rekenden, zijn ze heen. De klappen, die zij kregen, hebben hen gehard. Illusies maken zij zich niet meer, maar zorgen maken zij zich evenmin. Gelijkmoedig en onverstoorbaar zijn zij onder alle omstandigheden, vervuld met grimmige vastberadenheid en steeds bereid te vechten voor hun vlag.

Duitsche luidsprekers gillen telkens weer in zeer erbarmelijk Engelsch: „Geeft U over!” Er volgt geen hoongelach meer op als in het begin. Maar nog veel minder is er neiging om gehoor te geven aan den oproep. De Engelschen bejegenen hun vijand met hooghartig zwijgen. En als de luidspreker bazuïnt, dat bij weigering om te capituleeren er een vernietigende aanval volgen zal, dan kijken zij alleen hun wapens na om zeker te zijn dat daar niets aan hapert.

De Duitschers volvoeren heden hun bedreiging. Zij leiden den aanval in met hevig artillerievuur. Zoo zwaar als ditmaal zijn de Britsche stellingen nog niet bestookt. Loopgraven en mitrailleurnesten worden kapot geschoten en huizen, waarin zij dekking zoeken, gaan in puin; als mollen moeten de soldaten van trechter naar trechter kruipen om zich te dekken tegen dit moorddadig vuur. En als de Duitsche artillerie tenslotte zwijgt, zitten de parachutisten in een doorploegd en omgewoeld terrein, waarin geen stelling meer te vinden is en in ruïnes, die nauwelijks dekking bieden. Daar moeten zij den stormaanval doorstaan. Golf na golf duikt uit de Duitsche loopgraven op, maakt een snellen sprong en laat zich dan weer vallen om te schieten. De overmacht is groot en de aanval fanatiek.

Doch de Engelsche verdediging handhaaft zich hardnekkig. In elke aanvalsgolf der Duitschers hagelen hun kogels. Om de kracht der verdediging op te voeren, vecht alles mee wat wapens dragen kan. Naast zich ziet Evert een piloot van een zweefvliegtuig, een mitrailleur bedienend. Aan zijn rechterhand vecht de compagnieskok met het geweer van een gesneuvelde. Ginds liggen officieren van den staf; zij hebben elk een karabijn ter hand genomen. Een groepje oorlogscorrespondenten, dat toch niet langer seinen kan omdat de laatste radiozendtoestellen verloren zijn gegaan, vecht mee. Alles helpt den aanval af te slaan. En het gelukt. De stormloop komt tot staan.

Op dezen eersten stormloop volgt evenwel een tweede, nadat de Duitsche artillerie nogmaals een hevig trommelvuur gegeven

heeft. De nieuwe aanval wordt met nog sterker krachten ondernomen en nog feller doorgezet dan de eerste. Aan de reserves van den vijand komt geen einde. En bij de parachutisten is thans niemand meer om de plaats van de gevallen in te nemen. De sergeant blaast op zijn fluitje. Een sprong van vijftig meter achteruit beveelt hij. Zoodra de Britten wegrennen, stormen de Duitschers onder hoerageroep naar de verlaten loopgraaf. Doch het gejuich stukt in hun keel. De Engelschen zijn reeds opnieuw in actie. Van achter stammen en struiken en uit andere huizen schieten ze even verwoed als straks. Zij blijven den vijand elken meter grond betwisten.

Een tweede sprong terug wordt echter desnietteenstaande noodig. Bij dien sprong zoekt Evert dekking in een gat dat door een bom geslagen is. Hij struikelt bij het naar beneden springen over een soldaat, doch hij gunt zich geen tijd om naar den man te kijken. Vechten moet hij. Met zijn karabijn op den kraterrand vuurt hij heftig op de opdringende Duitschers. Onder dat schieten hoort hij beneden in den kuil gekreun. Zijn makker is blijkbaar gewond.

Het voorterrein raakt oogenschijnlijk leeg. De Duitschers hebben zich gedekt voor het vuur, dat de Engelschen uit hun derde stelling geven. Evert heeft een oogenblik tijd voor den gewonde.

„Hallo, boy,” vraagt hij. „What is the matter?”¹⁾

De ander steunt alleen. Evert kijkt naar hem. Zijn jas en gelaat zijn rood van bloed. „Kan ik je helpen, makker?”

„Water,” kreunt de gewonde.

In 't Hollandsch zegt hij dit. Evert kent de stem. Dat is Jan! Zijn gebaard, bebloed en vuil gelaat had hij niet eer herkend. Hij houdt de veldflesch aan zijn lippen: „Kerel, drink!”

Jan slaat zijn oogen op.

„Ben jij dat, Evert?” vraagt hij met zwakke stem.

¹⁾ „Wat scheelt er aan?”

„Ja,” antwoordt hij. „Ik ben het en ik zal je helpen.”

„M'n schouder,” steunt de ander, „ik ben zoo moe.”

Evert ziet dat hij veel bloed verloren heeft. Hij legt hem wat gemakkelijker. Echter heeft hij geen tijd om langer naar zijn vriend om te zien, want de vijand nadert in een nieuwen sprong. Als wij het hier maar houden, overlegt hij, terwijl hij een Duitscher op den korrel neemt. Als wij maar niet verder achteruit moeten, denkt hij, terwijl hij doordrukt. Dan zorg ik wel dat Jan in het lazaret komt.

De sprong der Duitschers loopt vast in het Britsche vuur. Everts hoop, dat deze linie kan gehouden worden, stijgt.

Maar nieuwe golven Duitschers stormen aan. Evert schiet, bedachtzaam richtend, kalm doordrukkend, als hij zijn doel in het vizier heeft. Hij heeft zijn bajonet gereed, indien het tot een handgemeen mocht komen. Het komt er evenwel niet toe. Ook deze golf wordt door de scherpshutters gestuit. Evert gelooft nu vast, dat hij zijn vriend zal kunnen redden.

Op den rechtervleugel van de Engelschen is het evenwel niet in den haak. Daar breken Duitschers door. Nu moet, om het wijken ginder, de linie hier ook achteruit. De sectiecommandant geeft op zijn fluitje het sein: Houd je gereed voor retireeren.

Jan heeft het sein gehoord en ondanks alle pijn begrepen. „Het beste, Evert,” groet hij.

„Je gaat mee,” zegt Evert.

Jan schudt het moede hoofd. „Het kan niet.”

„Het moet,” zegt Evert. „Ik laat je nooit alleen. Als ik je steun, kun je misschien wel loopen.” Hij richt hem op en schuift zijn schouder onder die van Jan. Maar die zakt kreunend in elkaar.

„Het gaat niet, jô,” weert de gewonde af.

„Dan draag ik je.”

Jan schudt nogmaals van neen. „Als je dat probeerde, werden we beiden neergeschoten. Laat mij maar liggen.”

„Nooit!” houdt Evert koppig vol. „Ik help jou.”

Voor de tweede maal snerpt de tirailleursfluit. Dit is het seinden sprong te ondernemen.

Evert tilt zijn makker uit den kuil. Hij sleept hem door struiken heen, want Jan heeft werkelijk geen kracht een stap te doen. Langzaam gaat het. De anderen liggen reeds lang

. . en dan kan Jan niet opstaan

opnieuw in stelling als de beide vrienden nog over het veld strompelen. De kogels fluiten om hun hoofd. Over een boomstronk struikelen ze samen en dan kan Jan niet opstaan. Evert moet hem op den schouder nemen. Hij draagt hem naar de nieuwe stelling. Ze komen er ongedeerd. En deze stelling blijft behouden door den verbeterden weerstand van de Britten tegen de

Duitsche overmacht. Evert kan zijn vriend overgeven aan hospitaalsoldaten, die hem op een brancard naar het lazaret vervoeren.

Het is de tiende dag. De luchtlandingsdivisie is gehavend en geknauwd. Slechts een vierde van de mannen, die op 17 September zijn gedaald, is nog in staat te vechten. Van de Rijnbrug zijn ze ver verwijderd. Uit Arnhem zijn ze weggeslagen. In een klein bosch bij Oosterbeek zijn ze op een hoop gedreven. Maar immer vechten ze nog en toen vanmorgen, gelijk elken ochtend, de luidspreker brulde: „Geef je over!” hoorden de soldaten dat niet eens. Ze zijn onverschillig geworden voor het geschreeuw van den vijand, zooals zij schijnbaar ook onvatbaar zijn geworden voor honger en vermoeidheid. Vechtmachines zijn deze mannen nu. In oogenblikken, waarin de strijd verslapt, liggen ze lui op den grond, maar zoodra de vijand aanvalt, strijden ze taai en met overleg.

De kapitein komt bij den troep. „Dit is de laatste dag,” zegt hij, zoo rustig als had hij ze voor een oefening bijeengeroepen. „Vannacht komt er een eind aan.”

Het wekt geen blijdschap bij de mannen; geen opluchting, zelfs geen weerzin.

„Gaan we ons overgeven?” vraagt een schorre stem.

„Nee,” zegt de kapitein. „We gaan naar den overkant van de rivier.”

Dat is minder erg. Er zijn er die „Goddank” mompelen. Maar andere gelaten blijven somber. „We geven het dus op,” zegt een.

„We geven het *hier* op,” bevestigt de kapitein. „Deze positie is niet te houden. Ginds gaan we opnieuw vechten.”

De mannen zwijgen. Met dezelfde onverstoorbaarheid, waarmee ze den ongelijken strijd gestreden hebben, aanvaarden ze de nederlaag.

„Hoe gaat het met de gewonden?” vraagt Evert. „Nemen wij die mee?”

„Wie loopen kan, gaat mee,” antwoordt de kapitein. „De anderen moeten we achterlaten.” Stroef zegt hij de laatste woorden, het valt hem zwaar dat hij zijn mannen in handen van den vijand achterlaten moet. „Wie vrienden in het lazaret heeft,” voegt hij er na een pauze aan toe, „kan vanmiddag afscheid van hen nemen.”

Dien middag gaat Evert naar het lazaret. Het is gevestigd in de kelders van een hotel, dat half in puin geschoten is en die zijn overvol, want er zijn veel gewonden. Evert komt in een kelder, waar het sterk naar wijn ruikt. De wijnvaten zijn er uitgehaald; ze liggen in den tuin in duigen en de wijn is weggevoerd. De bedden staan dicht naast elkaar, zoodat er haast geen looppad overblijft en deze looppaadjes zijn hedenmiddag dicht bezet met soldaten, die afscheid nemen van hun vrienden. Zoo is het er veel rumoeriger dan het in een ziekenhuis mag zijn. Evert zoekt tevergeefs naar Jan.

„Wanneer is hij gekomen?” vraagt een verpleger als Evert bij hem informeert en als dit gister blijkt te wezen, verwijst hij hem naar een anderen kelder.

Evert daalt de smalle trappen af. Ledikanten zijn hier niet. De patiënten liggen op stroo, dat op den betonnen vloer is uitgespreid. En deze vloer is vuil, evenals de wanden. Een brandstoffenbergplaats is het hier geweest en deze is slechts half gereinigd, toen er plotseling gewonden moesten worden neergelegd. Zoekend kijkt Evert in de schemerige ruimte rond. Er is hier zoo machtig veel ellende, dat ze hem benauwt.

„Ha, makker!” Jan heeft zijn vriend gezien, eer Evert hem ontdekte. Nu ziet hij hem in een hoek ver van een zwakke lamp. Hij moet over andere patiënten heen stappen om zijn makker te bereiken.

„Hoe is 't?” vraagt Evert. „Ga je mee vanavond?”

Jan schudt het hoofd. „De dokter heeft 't verboden. Het gaat ook niet. Ik heb nogal koorts gehad vannacht en ik voel me miserabel slap.”

Men kan het hem aanzien. Zijn gelaat, gewasschen en gescho-
ren, is smal, er gloeit een koortsblos op zijn wangen. Evert ziet
ook dat het verband, dat om zijn stukgeschoten schouder is ge-
legd, van bloed doortrokken is.

„Moet daar geen nieuw verband om?” vraagt hij.

„Het moet wel, maar het kan niet,” antwoordt Jan. „Er zijn
geen watten, er is geen linnen meer.”

Evert perst de lippen op elkaar. Ze zijn heusch aan alle kanten
vastgelopen. De terugtocht wordt niet zonder hooge noodzaak
ondernomen.

„Nou ga je naar de Duitschers, makker,” zegt hij eindelijk.

Jan slikt. Tweemaal is hij ontkomen aan de Duitschers en nu
zal hij bij den eindstrijd toch nog in hun handen zijn. Dat is erg.
„We zullen hopen, dat de gevangenschap van korten duur is,”
tracht hij zichzelf te troosten. Het is een schrale troost en Evert
weet ook geen woorden ter bemoediging te vinden. „We hebben
het samen goed gehad,” gaat Jan door. „Ik ben blij dat wij
vrienden zijn geworden.”

„Ik ben er ook blij om,” zegt Evert. „Je was een beste kame-
raad.”

Jan glimlacht vergenoegd. „Jij bent voor mij nog veel meer
geweest,” zegt hij dan ernstig.

Evert kijkt hem aan. Meer dan een beste kameraad? Wat
bedoelt Jan? „Als dit schot nog erger aangekomen was,” gaat
Jan voort, „of als het met mijn wond eens mis zou loopen, dan
is het nog niet erg. Dat heb ik aan jou te danken.”

„Aan mij?” stamelt Evert.

„Ja,” zegt Jan. „Jij hebt mij over veel dingen en juist over
de allerhoogste dingen anders leeren denken.”

Dit ontroert Evert. „Heb ik dat gedaan? *Ik?* Ik weet niet eens
of ik kan zeggen wat jij daarnet gezegd hebt.”

Jan glimlacht mild. „Dat kun je stellig als het er toe komt,
al weet je het nu misschien nog niet.”

De wil tot leven is door bloedverlies en koorts en door zijn

bereidheid om, als het moet, te sterven, bij Jan niet uitgebluscht. „Ik hoop dat ik hierdoor heen kom,” zegt hij. „Dat ik weer beter word en dat ik jou weerzie in het bevrijde Nederland.”

De laatste woorden stemmen Evert somber. Aan het vrije vaderland durft hij thans nauwelijks meer gelooven.

„En toch zal het gauw komen,” verzekert Jan met sterke overtuiging. „Toch zijn wij spoedig vrij.”

Er luidt een bel. De tijd voor het bezoek is om. De vrienden moeten afscheid nemen. Evert drukt Jan de hand: „God zegen je.”

„Good luck, vannacht,” wenscht Jan. „Vecht jij maar dubbel hard, nu ik niet meer meedoe. Voor mij ook.”

„Ik hoop dat ik het kan,” luidt Evert's antwoord.

Stikdonker is de nacht in het bosch. Geen maan; geen sterren; het zwaar geboomte weert den zwaksten schemer. Alleen boven Arnhem flitsen ontploffende granaten en is een rosse gloed van branden. De artillerie van het Tweede Leger legt een scherm achter de terugtrekkende soldaten en overstemt door zijn lawaai het gerucht dat de terugtocht meebrengt.

Het bosch, waarin de luchtlandingsdivisie zijn laatste stellingen behouden heeft, grenst niet aan de rivier. Men moet door Oosterbeek. Er zitten Duitschers in dat dorp. Men zal zich door hen heen moeten slaan of langs hen sluipen. En daarna komt het moeilijkste: de tocht door het open veld van de uiterwaard

De gedachte om al vechtende snel door te breken is verworpen, omdat de troep dan in de uiterwaard volop bestookt zou worden door Duitsch geschut en mitrailleurs, die op den Veluwerand zijn opgesteld. Bij kleine groepjes wil men trachten ongezien te ontsnappen.

De groep, waar Evert bij hoort, wordt geleid door hun ser-

geant. „Ik ben de kloek en jullie de kuikentjes,” zegt die tot zijn soldaten. En als zij hem niet dadelijk begrijpen, maakt hij het anders duidelijk. „Jullie bent bewaarschoolkindertjes en ik je juffrouw; pak vast mijn jas.” Hij duwt den soldaat, die het dichtst bij hem staat, de slip van zijn overjas in de vingers. Zoo moet elk de slip van zijn voorman grijpen en gaan ze op weg als een rij waggelende eendjes. De sergeant vindt in het donkere bosch den weg, geleid door witte lappen, gesneden uit de zijde van een parachute, die hij vóór het duister inviel, aan boomen heeft gebonden. Het is er moeilijk loopen, want het bosch ligt vol met door kanonvuur van den stam geschoten sparren. Er struikelen telkens mannen over deze takken. En dan moeten zij in het stikkedonker weer zoeken naar hun voorman. Maar eindelijk komen ze toch aan den zoom.

Buiten het bosch wordt het oppassen. De duisternis is daar minder dicht dan onder het zwaar geboomte. Ze loopen op denzelfden weg, dien Evert ging toen hij Alie en de andere bewoners van de villa wegbracht. Tegen den rossen gloed van branden, die in Arnhem woeden, kan Evert de Oosterbeeksche huizen zien, althans wat eenmaal huizen waren. Nu zijn het meest ruïnes, ziet hij. Brokstukken van muren steken zwart omhoog. Bij andere kijkt men dwars door de uitgebrande panden heen. Puinhoopen rooken nog. Verleden week was dit een mooi, welvarend dorp. Nu is er slechts verwoesting. Maar weinig huizen staan nog over-eind. Zou Alie hier nog zijn? Evert kan het nauwelijks gelooven. Het schijnt onmogelijk dat in dezen puin hoop nog burgers leven.

Zij loopen in een laan, terzijde van den weg, tusschen de boomen en wat eens huizen waren. Veel boomen zijn ontworteld. Over stammen klauteren zij heen; kruinen moeten zij ontwijken.

Gerucht doet den sergeant stilstaan. Het is de zware tred van ijzerbeslagen soldatenlaarzen. „Op je hurken!” fluistert hij. Aanstonds zitten ze gedoken in de schaduw van een heg.

Het is een patrouille. De mannen achter de heg kunnen de breede Deutsche helmen onderscheiden. Ze passeeren zonder iets

Maar eindelijk komen ze toch aan den zoom.

te merken. En de eendjes waggelen achter hun kloek weer verder.

De laan houdt op. Zij moeten door de dorpsstraat. Hier is geen berm en staan geen boomen. En het geluid van de ontplofende granaten is te ver verwijderd dan dat het 't gerucht van schoenen op de klinkers overstemmen kan. Doch de doorgewinterde sergeant heeft ook op deze omstandigheid gerekend. Voordat zij dezen tocht begonnen, heeft hij zijn jongens gelast hun dekens te versnijden en de lappen om hun schoenen te wikkelen. Onhoorbaar loopen kloek en kuikens nu over de steenen.

Halfweg de straat houdt de sergeant zijn jongens echter alweer tegen. Uit een der weinige huizen, die niet in puin geschoten zijn, straalt licht en men hoort stemmen. Op een stoep staan Duitschers met elkaar te praten. Plat tegen een muur gedrukt blijven zij wachten. De Duitschers komen hun tegemoet. De Roode Duivels hebben hun stengun in de vuist om los te branden zoodra zij ontdekt mochten worden. Doch de Duitschers kijken rechts noch links en wandelen in druk gesprek voorbij.

Zoo komen ze de dorpsstraat uit en in een andere laan. Hier heb ik Alie heengebracht, weet Evert. Naar het gindsche huis . . . Het huis is verwoest. Het dak is ingestort. In den gevel gaapt een gat. De tuin is een ravage van puin en van geblakerd en gebroken huisraad. Evert huivert. Als Alie daar geweest is toen het huis getroffen werd! Ze is natuurlijk weg geweest, gelooft hij. En in elk geval is ze er nu niet meer.

Het achterste deel van het huis schijnt minder zwaar geschonden. Daar staan de muren nog. Er zijn nog deuren en zelfs enkele ramen in. En andere ramen zijn met planken dichtgespijkerd. Zouden er menschen zijn? Zou Alie ginds nog kunnen wezen? Dan zou hij haar passeeren op tien meter afstand. Dan laat hij een kans om haar nog ééns te zien voorbijgaan. Hij heeft die kans niet. Bij zijn ploeg moet hij blijven. Zij gaan voorbij . . .

„Halt!” zegt de sergeant. Het is weer eens niet pluis op den weg. In den tuin van het vernielde huis blijven zij liggen. Evert tuurt naar het huis, waar Alie misschien in is.

„Mag ik ginds eens gaan kijken?” vraagt hij aan den sergeant.

„Wat moet je er uitvoeren?”

„Mijn meisje is daar geweest.”

„En wou je nu een bedevaart doen?” gromt de oude.

Evert vraagt niet verder. Hij begrijpt: het gaat niet; en er is ook geen reden voor. Alie is al lang weg. Hij luistert naar de stemmen van Duitschers op den weg.

„Nou ga dan maar,” broemt de sergeant opeens.

„Gaan? . . . gaan??” Evert kijkt naar de Duitschers, die hun weg versperren. Er komen er nog meer, inplaats van dat zij weg gaan.

„Naar dat kind,” gromt de oude op een toon alsof hij zeer verstoord is, „die Alie . . . Jullie hangen toch altijd aan vrouwenrokken.”

„Maar . . .” Evert vindt het nu zelf mal om in een verwoest huis te gaan zoeken.

„Ga,” snauwt de sergeant. „Binnen tien minuten weer terug.”

Als de sergeant zoo optreedt doet altijd ieder wat hij zegt al is het ook nog zoo zot. Een dwingende kracht is er in stem en houding van dezen ouden militair.

Evert springt naar het huis. Over puin klautert hij heen. Bij het achterhuis is een gesloten deur. Hij houdt zijn sten gereed bij het draaien aan de kruk. Wanneer daar Duitschers zijn . . .

Maar er is niemand in de keuken. Wel zijn er teekenen dat er menschen zijn geweest. Het fornuis heeft blijkbaar pas gebrand.

Hij opent een deur. Het is een kast. Een andere deur. Een diepte, waarin licht brandt. Dit is een kelder. Een Deutsche schuilplaats?

„Wie is daar?” roept een stem in 't Hollandsch.

„Goed volk,” antwoordt Evert.

Een man komt bij de keldertrap. Een Nederlander in geallieerd uniform. De man is zeer verrast. „Zijn de Engelschen er weer?” vraagt hij.

„Op 't oogenblik ja!”

Evert kijkt den grooten kelder rond. Hij staat vol ledikanten. Hier slapen velen. Ook vrouwen. „Ik kwam . . . ik zocht mijn meisje . . .”

„Ben jij niet dezelfde jongen, die ons hierheen heeft gebracht? Kwam je om Alie?”

Nu pas herkent Evert in den onverzorgden man met stoppeligen baard en vuile, verfomfaaide kleeren den baron.

„Je meisje is hier,” gaat die voort. „Ginds slaapt ze.”

Evert durft geen stap naar voren doen. Hij geneert zich voor den baron en voor de vrouwen, die hier slapen. „Wilt u haar van mij groeten?” vraagt hij verlegen. „We gaan naar den overkant.”

„Zoo kunnen jullie toch niet scheiden,” meent de baron. „Ik wek haar wel.” Hij loopt naar een ledikant in den hoek en schudt haar zachtjes aan den schouder. Moeilijk wordt ze wakker en slaapdrongen kijkt ze den baron aan. „Is het al tijd?” vraagt ze.

„Hier is Evert,” zegt hij.

Met een schok veert ze overeind; rechttop zit ze in haar bed, toch nog niet recht begrijpend wat er aan de hand is. „Evert?” vraagt ze in verwarring.

De baron wijst naar de trap.

En dan springt ze het bed uit en vliegt op hem af. „Ben jij daar? Leef je nog!”

Ze vallen elkander om den hals.

„Kom je hier om ons te halen?” vraagt ze. „Breng je ons weg uit deze vreeselijke plaats?”

Deze woorden maken hem verlegen. „Ik kan je niet meenemen. Ik kwam voor afscheid. Wij gaan over de rivier.”

Hij ziet hoe het bloed haar uit de wangen vloeit. Ze is erg teleurgesteld.

„Het wordt hier veiliger, wanneer wij weg zijn,” wil hij haar troosten. „Er wordt dan niet meer gevochten.”

Zij schudt het hoofd. „Jij gaat weg en wij komen weer onder

de Duitschers. Dat is nog erger dan dat er wordt gevochten. Ik kan niet buiten jou.”

Evert voelt hoe ze rilt van angst.

Hij streelt haar wangen. Zoo graag zou hij bij haar willen blijven om haar te beschermen.

Zij richt zich op. „Ik zei het zoo pas verkeerd. Je moet gaan. Jij moet vechten voor de vrijheid. God zal ons hier bewaren.”

Hij kust haar. Zij is zijn dapper meisje.

Er is gemorrel aan de deur. Evert voelt hoe Alie in zijn armen krimpt. Zoo bang zijn de vluchtelingen in den kelder voor de komst van Duitschers.

Het is echter een van Evert's makkers, die komt om hem te roepen. Zij moeten voort.

En dan is het afscheid overhaast.

*

Door Oosterbeek raken zij heen. Van de hooge helling dalen ze af naar de lage uiterwaard. In de verte glanst het water der rivier. Langs een smal weggetje tusschen breede slooten gaan ze. Van den overkant staren koeien hen met droomerige koppen aan. Op de laadplaats van een steenfabriek is het verzamelpunt alvorens de overvaart geschieden kan. Er zijn reeds velen van de paratroepen en er komen nog gedurig meer. Telkens naderen kleine groepjes langs de smalle wegjes. Op den hoogen Veluwezoom, die voor het grootste deel door Duitschers is bezet, vlamt nergens een zoeklicht aan en davert geen geschut. Hun vlucht is niet ontdekt.

Thans is het wachten op de booten. Er staan posten aan den oever der rivier om uit te kijken of die komen. Er gaan ordonnansen heen en weer. Maar telkens komen die terug met een gelijk bescheid: nog niets te zien!

De regen druift. Een kille nachtwind strijkt over het open veld. Het is doordringend koud. De mannen stampen hun verkleumde voeten en beuken de armen. En hoe gehard hun zenuwen ook mogen zijn, ze raken toch steeds meer in spanning. Als

de Duitschers, vóór de booten komen, ontdekken wat er gaande is, is hun positie hier noodlottig. Opeengedrongen bij hoopen steen en vrijwel zonder middelen tot verweer, zouden zij een schietschijf wezen voor hun mitrailleurs.

Twee uren wachten zij tevergeefs op de beloofde booten.

Heeft men hen ginds vergeten? Is er een misverstand? Zijn de booten soms vernield? Dan zitten ze hier in een muizenval, waaruit geen man ontkomen kan.

Daar duikt een zwemmer bij den wal op. De booten zijn in aantocht! Groep voor groep gaat naar de aanlegplaatsen. In volmaakte orde gaat het, snel, maar zonder gedrang en zonder overhaasting.

Als de pontons vol zijn, wachten de anderen op hun beurt. Telkens gaan enkele peletons naar den overkant. Het is een zeer tijdroovend werk, omdat er weinig booten zijn. De nacht verstrijkt. Everts ploeg is bij de laatste groep.

Wanneer het hun beurt is staat de sergeant met zijn kinderen aan den oever van den Rijn te wachten op den terugkeer van de booten. Men hoort den stroom om de koppen van de kribben schuren. Uit den flauwen schemer, die over het vlietend water licht, doemen zwarte booten voor het halen van hun laatste vracht.

Op dit oogenblik flitst op den hoogen Veluwezoom, die heel den nacht in duisternis gehuld was, een fel licht aan. Een zoeklicht is het. De kegel strijkt over de uiterwaard en over de rivier. Op verren afstand dwaalt de bundel. Maar hij komt dichterbij. Hij nadert de booten op den stroom, de mannen op den oever. Onafwendbaar nadert hij. „Keer je om!” beveelt de sergeant. Doodstil staan zij met afgewend gelaat als het licht over hen heen strijkt. Misschien dat hun groene uniformen tegen het groene gras niet worden opgemerkt.

De baan van 't zoeklicht draait gestadig verder. Reeds staan de wachtenden weer in het duister. Zij ademen verlicht. Hun list gelukte. Maar de booten zijn nog in den kegel. En nu staat

het zoeklicht met een schok stil. De pontons zijn ontdekt. Het zoeklicht draait terug. De troep staat weer in het volle licht. Ze zijn ontdekt. Een mitrailleur gaat knetteren.

De booten leggen aan. De mannen springen over. Snel, ordelijk, ondanks de sterke spanning. Eén boot is reeds weer afgestooten. Steeds meer zoeklichten flitsen aan. Zij richten zich alle op hetzelfde punt en vereenigen zich tot een sterken kegel. Een heele batterij van Duitsche mitrailleurs gaat ratelen. In hel, verblindend licht staan de soldaten nu. Een dichte bui van kogels regent op hen neer. Er vallen mannen. Hier en daar klinkt een gesmoorde gil. Gewonden kermen.

„Hier kinderen,” roept de sergeant. Hij wijst zijn mannen plaatsen in de laatste boot. Zij springen. Hij staat nog op den oever en steunt gewonden bij 't aan boord gaan. Als allerlaatste zal hij instappen.

Doch als allen in de boot zijn blijft hij staan.

„Sergeant,” roept Evert en hij steekt zijn hand uit om hem te helpen.

De sergeant blijft echter staan met de hand op het hart gedrukt. „Ik kan niet mee,” zegt hij. „Ik ben getroffen. Vaarwel, kinderen.”

Dan valt hij als een blok.

De boot stoot af. Haar motor ronkt. Zij schiet over het water. Rechts en links spatten waterzuiltjes op; harde tikken slaan tegen het boord. De Duitschers schieten hevig en de overtocht vergt vele slachtoffers.

In de uiterwaard aan den overkant zijn ze nog steeds onder Duitsch vuur. Zij loopen snel het landpad af. Het is moeilijk klauteren tegen den glibberigen dijk.

Daarachter staan auto's klaar. Langs slingerende wegen brengen die hen door de Betuwe. Granaten slaan rondom hen in. De Betuwe zit vol Duitschers en de Britsche corridor is smal. Pas dicht bij Nijmegen bereiken zij den grooten weg. Bij de Waalbrug knettert afweergeschut, Britsch afweervuur, dat deze brug

verdedigt tegen Duitsche luchtaanvallen. Als Evert's auto op de brug is, komt een Stuka gierend over. Zijn bom valt in het water en het vliegtuig zelf, door een Spitfire aangeschoten, stort verderop in de rivier. De Duitschers doen verwoede, maar vergeefsche pogingen om de brug, die de geallieerden hun ontwongen, te vernielen.

Voor een badhuis houden de auto's halt. Het eerste wat de mannen uit de hel van Arnhem nodig hebben is een bad en schoone kleeren. En daarna worden ze naar een school gereden, waar in alle lokalen lange gedekte tafels staan. Dampende schotels worden aangedragen door meisjes met wit-oranje banden om den arm. Nijmeegsche meisjes zijn dat, vrijwilligsters voor de geallieerde zaak.

„Smakelijk eten!” wenschen zij aan de soldaten.

Evert en zijn makkers eten. Aardappelen met rooie kool en appelen en gebraden varkensvleesch. Karnemelksche pap komt na. De jongens eten bord na bord. Zij kunnen niet verzadigd raken. Tien dagen hebben ze honger geleden. Nu halen ze hun schade in. Ze doen den buikgordel er voor af.

Na het eten komt de slaap. Met een volle maag kunnen ze hun oogen niet meer open houden. Zelfs een pittige Engelsche cigaret — die ze bij Arnhem ook ontberen moesten — kan hen niet wakker houden. In een klooster is plaats voor hen gemaakt. Het gebouw is door de nonnen nog niet eens geheel ontruimd. De moeder-overste heet hen welkom. „Dapper hebben jullie ginds gestreden. God zij gedankt dat je veilig hier gekomen bent.”

„We gaan er weer heen,” zegt een lange Schot, die het nog niet verkroppen kan dat zij hebben moeten retireeren. „We laten ons niet kisten door de moffen.”

Een groote zolder is tot slaapzaal ingericht. Rijen bedden staan er. Met een zucht van voldoening kruipt Evert tusschen de heldere lakens. Hij is zoo moe, zoo moe. Maar eer hij zijn hoofd in het kussen legt vouwt hij zijn handen: „Heer, bewaar Alie onder het Duitsche juk en geef ons land zijn vrijheid weer.”

INHOUD

I	Matroos bij Harer Majesteits Marine	5
II	Van 't wachtschip naar de M.T.B.	20
III	Averij in de machinekamer	31
IV	Schipbreukelingen	41
V	Alie krijgt een brief	52
VI	Kort oponthoud	61
VII	Het Bronzen Kruis	76
VIII	D-Dag	89
IX	De invasie	99
X	Het geheimzinnige wapen	115
XI	In Oranjehaven	125
XII	Bij de Roode Duivels	140
XIII	Alie ziet vreemde vogels	157
XIV	Luchtlanding op de Veluwe	166
XV	Wachten op hulp	179
XVI	Oosterbeek	191
XVII	Terugtocht over de rivier	208